
Raport z badania

„Picie alkoholu i używanie narkotyków przez młodzież szkolną na terenie Krakowa”

na zlecenie:
Urzędu Miasta Krakowa

badanie wykonane przez:
**Pracownię Badawczo-Psychologiczną
MIRABO**

Warszawa, wrzesień 2015 r.

Spis treści

I. Wprowadzenie	7
II. Opis badania	19
1. Charakterystyka badania	20
2. Cele badania	21
3. Metodologia	22
3.1 Przygotowanie próby	22
3.2. Procedura badawcza	23
3.3. Weryfikacja wiarygodności i kontrola rzetelności zbioru	26
3.4. Analiza danych	29
III. Prezentacja wyników	32
1. Charakterystyka badanych	33
1.1 Wiek i płeć	34
1.2 Wyniki w nauce	35
1.3 Nieobecności w szkole	36
1.4 Rodziny badanych	37
1.5 Wykształcenie rodziców	38
1.6 Warunki materialne rodziny	40
1.7 Wydatki na własne potrzeby	41
2. Jak wypoczywają krakowskie nastolatki	42
2.1. Częstotliwość korzystania z różnych form spędzania wolnego czasu	43
2.2. Problemowe używanie internetu	53
2.3. Wydatki na gry hazardowe	61

Spis treści

3. Palenie papierosów przez młodzież	62
3.1. Dostępność tytoniu – w opinii badanych	63
3.2. Wiek inicjacji tytoniowej	64
3.3. Rozpowszechnienie palenia papierosów	68
3.4. Ocena rozpowszechnienia palenia wśród przyjaciół	69
3.5. Częstotliwość i poziom natężenia palenia papierosów w okresie ostatnich 30 dni	71
3.6. Ocena ryzyka związanego z paleniem tytoniu	73
4. Picie napojów alkoholowych przez młodzież	75
4.1. Ocena dostępności alkoholu – w opinii badanych	76
4.2. Wiek inicjacji alkoholowej	79
4.3. Rozpowszechnienie picia napojów alkoholowych - w życiu oraz w ostatnim roku przed badaniem	86
4.4. Ocena rozpowszechnienia picia alk. wśród przyjaciół	88
4.5. Częstotliwość konsumpcji alkoholu w okresie ost. 30 dni	89
4.6. Rodzaje pitych napojów alkoholowych - ostatnia okazja	95
4.7. Ocena ryzyka związane z piciem alkoholu	100
5. Problem upijania się młodzieży	104
5.1. Odczuwane efekty wypicia alkoholu-ostatnia okazja	105
5.2. Rozpowszechnienie zjawiska upijania się	106
5.3. Ocena rozpowszechnienia upijania się wśród przyjaciół	108
5.4. Pierwsze doświadczenia z upijanie się	110
5.5. Częstotliwość i nasilenie zjawiska upijania się w okresie ostatnich 30 dni	112

Spis treści

6. Palenie papierosów, picie alkoholu i upijanie się- podsumowanie	117
7. Częstotliwość zakupu nap. alkoholowych	123
8. Częstotliwość picia nap. alkoholowych w lokalach gastronomicznych	128
9. Oczekiwania uczniów związane z piciem alkoholu	133
10. Przykre doświadczenia związane z piciem alkoholu	138
11. Rozpowszechnienie zjawiska używanie leków uspokajających i nasennych oraz dopalaczy przez młodzież	147
11.1. Rozpowszechnienie używania leków	148
11.2. Rozpowszechnienie używania tabletek i alkoholu	149
11.3. Wiek inicjacji	150
11.4. Ocena dostępności leków	153
11.5. Rozpowszechnienie używania dopalaczy	154
11.6. Ocena dostępności dopalaczy	156
12. Rozpowszechnienie używania napojów energetycznych	158
12.1. Częstotliwość picia napojów energetycznych - ostatnie 30 dni	159
12.2. Rodzaje wypijanych napojów energetycznych	162
12.3. Ocena dostępności napojów energetycznych na terenie szkoły	163
12.4. Ocena rozpowszechnienia picia nap. energetycznych wśród przyjaciół	164

Spis treści

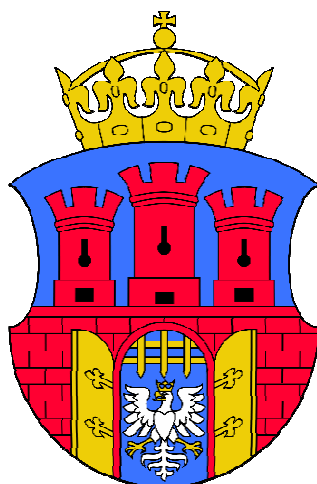
13. Używanie marihuany lub haszyszu przez młodzież	165
13.1 Ocena dostępności marihuany lub haszyszu (konopi)	166
13.2 Pierwszy kontakt z marihuaną lub haszyszem	167
- wiek inicjacji	
13.3 Rozpowszechnienie używania marihuany lub haszyszu	169
13.4 Używanie marihuany/haszyszu wśród przyjaciół	171
13.5 Przejawy uzależnienia od konopi	173
13.6 Częstotliwość sięgania po marihuanę lub haszysz	181
w okresie ostatnich 30 dni	
13.7 Umiejętność odmawiania na propozycje spróbowania	182
marihuany lub haszyszu	
13.8 Wydatki na zakup marihuany (konopi)	183
13.9 Oczekiwania uczniów związane z używaniem marihuany	185
13.10 Ocena ryzyka związanego z używaniem marihuany/haszyszu	189
13.11 Ocena dostępności marihuany lub haszyszu w wybranych	191
miejscach	
14. Używanie innych narkotyków	193
14.1 Amfetamina -rozpowszechnienie używania	195
14.2 Ecstasy -rozpowszechnienie używania	199
14.3 Substancje wziewne (kleje, aerozole itp)	204
-rozpowszechnienie używania	
14.4 Wiek inicjacji	209
15. Ocena ryzyka związanego z używaniem narkotyków	213
16. Częstotliwość używania innych narkotyków	219

Spis treści

---

17. Przykre doświadczenia związane z używaniem narkotyków	227
18. Przemoc rówieśnicza –perspektywa sprawców	234
19. Przemoc rówieśnicza –perspektywa ofiar	241
20. Profilaktyka domowa	248
21. Porównanie wyników badań z lat 2007, 2011 i 2015	254
Wnioski i rekomendacje do działań profilaktycznych i naprawczych w zakresie problemów alkoholowych, narkomanii i przemocy rówieśniczej	276
SUPLEMENT.....	288

I. Wprowadzenie

1.1. Wprowadzenie – problem używania substancji psychoaktywnych przez młodzież

Transformacja ustrojowa w Polsce przyniosła ze sobą nie tylko zmiany prawne i gospodarcze, ale także nowe normy, wartości i wzorce zachowań. Procesowi temu nie towarzyszyło pojawianie się nowych znaczących autorytetów osobowych i instytucjonalnych. Wzrosły swobody obywatelskie, zmniejszyła się natomiast skuteczność instytucji kontroli społecznej.

Rozluźnieniu uległy relacje wewnątrzrodzinne, pogorszyła się kondycja polskiej rodziny i dorosłych wypełniających rolę rodziców i wychowawców. Nowe warunki zmusiły społeczeństwo do zmiany stylu życia, sprawiły że od młodzieży oczekuje się niemal perfekcyjnego samosterowania oraz „przyspieszonej dorosłości”. Niski standard materialny niektórych rodzin spowodował wykreowanie się grupy młodzieży tzw. „gorszego startu, społeczną marginalizację części dzieci i młodzieży. Jedną z najpoważniejszych kwestii społecznych, przed którą stanęły instytucje zajmujące się wychowaniem i edukacją, a także osoby kreujące politykę w państwie jest **używanie przez młodzież alkoholu i innych substancji psychoaktywnych**. Zjawisko to ma istotny wpływ zarówno na poczucie bezpieczeństwa społecznego, ogólny stan zdrowia ludzi młodych, szanse na sukces na coraz bardziej wymagającym rynku pracy, a także na relacje interpersonalne z rówieśnikami i środowiskiem rodzinnym. **Badania pokazują, że w latach 90. mieliśmy w Polsce do czynienia ze znacznym wzrostem rozmiarów problemu używania narkotyków**. Szybko rosło rozpowszechnienie eksperymentalnego i okazjonalnego używania substancji nielegalnych wśród młodzieży. Wzrost rozmiarów zjawiska używania narkotyków jak również narkomanii rozumianej jako uzależnienie bądź używanie problemowe, zbliżył nasz kraj do poziomu krajów Zachodniej Europy.

Do niepokojących zjawisk dołączyło także nasilanie się przemocy rówieśniczej oraz zachowań agresywnych wśród młodzieży szkolnej.

1.1. Wprowadzenie – problem używania substancji psychoaktywnych przez młodzież

Wobec nasilających się problemów pod auspicjami Rady Europy w 1995 roku uruchomiony został szeroko zakrojony europejski program badawczy obejmujący ponad 30 krajów naszego kontynentu (w tym Polskę), dotyczący monitorowania zjawisk związanych z piciem alkoholu, zażywaniem narkotyków, paleniem tytoniu oraz zachowaniami prozdrowotnymi młodzieży. W 2015 r. realizowana była w Europie kolejna (szósta) edycja badań ESPAD.

Wyniki prezentowane w niniejszym raporcie oparto na badaniu prowadzonym zgodnie z metodologią i standardami projektu ESPAD. W badaniu, uczestniczyła młodzież szkolna z dwóch grup wiekowych: uczniowie klas trzecich szkół gimnazjalnych oraz uczniowie klas drugich szkół ponadgimnazjalnych tj. liceów ogólnokształcących, liceów profilowanych, zasadniczych szkół zawodowych i techników. Dzięki objęciu badaniem wymienionych dwóch grup wiekowych możemy zaobserwować zmiany w zachowaniach i postawach nastolatków w dwóch różnych momentach procesu dojrzewania.

W badaniu pytano uczniów zarówno o osobiste doświadczenia w zakresie używania substancji psychoaktywnych, jak i o ich opinię na temat powszechności używania alkoholu i narkotyków w środowisku koleżeńskim (rówieśniczym).

Istotne znaczenie we wspomnianej analizie ma również możliwość odniesienia danych dotyczących używania substancji psychoaktywnych do informacji na temat oceny relacji badanej młodzieży ze swoimi rodzicami oraz przyjaciółmi. **W literaturze psychologicznej i opracowaniach socjologicznych wielokrotnie podkreśla się współzależność pomiędzy trudnymi relacjami rodzinnymi i brakiem wsparcia i pomocy ze strony rodziców na występowanie zachowań problemowych związanych z piciem alkoholu i sięganiem po narkotyki przez młodzież.**

1.1. Wprowadzenie – problem używania substancji psychoaktywnych przez młodzież

Innym zjawiskiem ważnym w omawianym kontekście jest niski poziom więzi koleżeńskich (poczucie izolacji i odrzucenia przez grupę rówieśniczą). Obie te kwestie były przedmiotem badania i zostaną scharakteryzowane w niniejszym raporcie.

Ważną częścią realizowanego badania jest także problem dostępności alkoholu i narkotyków dla młodych ludzi. Zgromadzono informacje o subiektywnym poczuciu łatwości zdobycia (kupienia) poszczególnych substancji przez młodzież, a także na temat tego, ile pieniędzy na papierosy, napoje alkoholowe i konopie wydaje młodzież. Badanie pokazało również skalę naruszania prawa przez sprzedawców napojów alkoholowych, którzy wbrew obowiązującemu prawu bardzo często sprzedają alkohol osobom małoletnim.

Dane zgromadzone w ramach badania dostarczają informacji na temat konsekwencji ponoszonych przez młodzież w związku z piciem alkoholu i używaniem substancji psychoaktywnych, a także na temat osobistych przekonań na temat ryzyka związanego z sięganiem po te substancje.

1.2. Wprowadzenie - profilaktyka szkolna i badania nad jej skutecznością

Profilaktyka - ustalenia definicyjne

Profilaktyka to ogół działań zapobiegających niepożądanym zjawiskom w rozwoju i zachowaniu ludzi (Okoń, 2004). Profilaktyka szkolna to działania, które zapobiegają takim zjawiskom i zachowaniom, podejmowane w środowisku szkolnym.

W pedagogice można wskazać dwie powiązane ze sobą koncepcje działań profilaktycznych, określane mianem profilaktyki społecznej i profilaktyki wychowawczej (Ostaszewski, 2003). Celem tej ostatniej jest zapobieganie niepożądanym zjawiskom przez oddziaływania wychowawcze wspierające pomyślny rozwój jednostek lub zbiorowości. Profilaktykę w wychowaniu można rozumieć jako **profilaktykę uprzedzającą** lub jako **profilaktykę objawową**. Pierwsza polega na przeciwdziałaniu niepożądanym zjawiskom, które dotąd nie wystąpiły, ale zgodnie z wiedzą wychowawcy mogą się z dużym prawdopodobieństwem pojawić. Druga odnosi się do tych przypadków działań wychowawczych, gdy pojawiły się już pierwsze objawy niepokojących zjawisk i polega na umiejętnym, wczesnym rozpoznaniu objawów niepożądanych zachowań i podjęciu działań zapobiegawczych. Jednym z przykładów takich niepożądanych zjawisk i zachowań jest sięganie przez młodzież szkolną po substancje psychoaktywne. Zwyczajowo są one dzielone na trzy grupy: papierosy, alkohol i narkotyki, ale w ostatnich latach obserwujemy na świecie coraz częściej tendencję do ich **integralnego traktowania**. Oparta jest ona na przekonaniu, że picie alkoholu, palenie papierosów i używanie narkotyków to różne przejawy zachowań zagrażających zdrowiu, u ich podstaw leżą podobne grupy czynników.

1.2. Wprowadzenie - profilaktyka szkolna i badania nad jej skutecznością

Obok tendencji do integrowania działań obserwujemy w profilaktyce zachowań problemowych także tendencję do odchodzenia od wąskiego rozumienia zagrożenia związanego z używaniem substancji. Zagrożenie to nie jest utożsamiane wyłącznie z uzależnieniem się, ale także z wystąpieniem szeregu problemów związanych z sięganiem po te substancje takich jak wypadki, przestępstwa, przemoc. (Ostaszewski 2003). W ramach **profilaktyki pierwszorzędowej** dotyczącej substancji psychoaktywnych, podejmowane są działania mające na celu zmianę niepożądanych zachowań np. opóźnienie eksperymentowania z substancjami psychoaktywnymi lub powrót do abstynencji, jeśli inicjacja miała już miejsce.

W ramach tzw. **profilaktyki drugorzędowej** podejmowane działania dotyczą grup, w których substancje psychoaktywne są dość powszechnie używane. Ich celem jest ograniczanie różnorodnych szkód związanych z sięganiem po te substancje.

Obok przedstawionej typologii pojawiła się w ostatnich latach inna, która proponuje podział na tzw. **prewencję uniwersalną** skierowaną na obniżanie ryzyka i wzrost ochrony oraz na promocję pełnego rozwoju i zdrowia, **prewencję selektywną** skoncentrowaną na grupach będących pod silniejszym wpływem czynników ryzyka oraz **prewencję skierowaną**, której działania kierowane są do grup osób podejmujących chroniczne zachowania problemowe. Zdaniem wielu specjalistów większość oddziaływań szkolnych powinna być prowadzona w ramach nurtu prewencji uniwersalnej (Grzelak, Sz. 2006). Badania pokazują (m.in. wyniki badań ESPAD), że w latach 90. w Polsce bardzo nasiliło się zjawisko używania substancji psychoaktywnych przez dzieci i młodzież. Jednym z rodzajów działań mających duży zasięg i służących przeciwdziałaniu uzależnieniom i innym szkodom związanym z substancjami są tzw. **szkolne programy profilaktyczne**.

1.2. Wprowadzenie - profilaktyka szkolna i badania nad jej skutecznością

W latach 90. programy takie wprowadzano do szkół na szeroką skalę, w większości przypadków nie dokonywano jednak ich naukowej oceny. Z czasem wśród specjalistów pojawiło się przekonanie o niezadawalającej skuteczności wielu z nich, a nawet potencjalnych szkodach (Szymańska, 2000). Dlatego niezwykle istotne stały wszelkie inicjatywy zmierzające do poddawania takich działań ewaluacji (naukowej ocenie) i poszukiwaniu czynników, które mogą sprzyjać ich skuteczności.

Czynniki sprzyjające skuteczności programów profilaktycznych

Jak pokazują analizy (Ostaszewski, 2003) czynniki takie to:

- Adekwatne do celów i naukowo uzasadnione podstawy teoretyczne;
- Oparcie programu na sprawdzonych strategiach redukcji czynników ryzyka lub wzmacniania czynników chroniących np. na kształtowaniu lub wzmacnianiu u dzieci i młodzieży norm przeciwnych sięganiu po substancje, na wzmacnianiu umiejętności życiowych (np. asertywność, wybór wartości); na zmianie oczekiwań związanych z działaniem substancji;
- Wykorzystywanie różnych kanałów wpływu na zachowania i postawy uczniów (np. angażowanie rodziców, liderów młodzieżowych);
- Odpowiednia długość i intensywność zajęć. Program powinien składać się z około 10-15 godzin zajęć podstawowych i 5-10 uzupełniających w kolejnych dwóch latach nauki;
- Stosowanie interaktywnych metod edukacji (uruchomienie wymiany doświadczeń pomiędzy uczestnikami);

1.2 Wprowadzenie - profilaktyka szkolna i badania nad jej skutecznością

- Uwzględnienie potrzeb i specyficznej sytuacji dzieci zaniechanych wychowawczo np. ze środowisk dysfunkcyjnych;
- Staranne przygotowanie: ocena potrzeb populacji docelowej, badania pilotażowe, badania **oceniające skuteczność (ewaluacja)**, opracowanie sposobów i wskaźników monitorowania realizacji programu;
- Dobrze przygotowani realizatorzy (przeszkolenie, wyposażenie w podręczniki);
- Zapewnienie wsparcia społecznego dla realizatorów programu;

Wśród wymienionych elementów znalazła się m.in. ocena skuteczności programu. **Wiedza gromadzona w badaniach ewaluacyjnych nie tylko pozwala ocenić ową skuteczność, ale może być także pomocna w poprawie jakości prowadzonych oddziaływań.**

W badaniach nad skutecznością programów profilaktycznych istotne jest sformułowanie pytań badawczych oraz wskaźników skuteczności. Przykład takich pytań i wskaźników prezentuje publikacja *Skuteczność profilaktyki używania substancji psychoaktywnych* autorstwa dr Krzysztofa Ostaszewskiego, wydana w 2003 roku. W prowadzonej przez niego ewaluacji trzech programów profilaktycznych: Spójrz inaczej, Noe i Drugi Elementarz oraz Domowi Detektywi postawiono pytania o:

- **Wpływ wybranych szkolnych programów profilaktyki** na: używanie substancji psychoaktywnych (**zachowania**), na **postawy, intencje i przekonania** oraz umiejętności lub inne zmienne związane z używaniem substancji psychoaktywnych, a także na **wiedzę uczniów** na temat konsekwencji używania tych substancji i innych zachowań zdrowotnych.
- Ryzyko wystąpienia niepożądanych skutków ubocznych związane z realizowaniem tych programów, takich jak wzrost zainteresowania substancjami i większa skłonność do eksperymentowania z nimi.

1.2. Wprowadzenie - profilaktyka szkolna i badania nad jej skutecznością

Proponowane wskaźniki skuteczności programu można sklasyfikować w ramach trzech rodzajów:

Behawioralne: częstość sięgania po różne rodzaje substancji,

Pośrednie: intencje sięgania po te substancje, postawy wobec ich używania, umiejętność odmawiania oraz

Dotyczące wiedzy: np. o skutkach używania substancji i mechanizmach uzależnienia.

Zgodnie z przedstawioną listą, o skuteczności programów wnioskuje się na podstawie zmian w zachowaniach uczniów (częstości sięgania), zmian w intencjach używania, postaw wobec używania oraz zmian w wiedzy uczniów na temat skutków i innych ważnych aspektach sięgania po substancje.

Przegląd badań ewaluacyjnych wskazuje, że w przypadku ewaluacji szkolnych programów profilaktycznych najczęściej wykorzystuje się model quasi-eksperymentalny (Grzelak, 1993). Polega on na prowadzeniu pomiarów początkowego (pre-testu) i końcowego (post-testu) w grupie uczniów uczestniczących w programach profilaktycznych i w grupie uczniów, którzy w nich nie uczestniczyli (grupa kontrolna). Przygotowanie i realizacja programów profilaktycznych adekwatnych do potrzeb odbiorców oraz możliwości lokalnej społeczności wymaga m.in. dogłębnej diagnozy zachowań problemowych dzieci i młodzieży. Jak pokazują badania prowadzone nad tzw. szkolnymi programami profilaktyki (m.in. J. Szymańska, Program profilaktyki w praktyce szkolnej, CMPPP, 2005) najczęściej zawierają one działania adresowane do uczniów, przeważają w nich zajęcia informacyjno-edukacyjne, a tematem jest zdrowy styl życia, uzależnienia, agresja i przemoc oraz stres.

1.2. Wprowadzenie - profilaktyka szkolna i badania nad jej skutecznością

Nie zawsze taka oferta jest adekwatna do problemów i potrzeb młodzieży i całego środowiska szkolnego. Dlatego zajęcia profilaktyczne prowadzone w ramach szkolnego programu (zarówno przez nauczycieli jak i osoby spoza szkoły) spotykają się z różną oceną uczniów oraz wychowawców, dotyczy to zarówno ich tematyki, jak i korzyści wnoszonych przez młodzież, wreszcie przebiegu samej realizacji.

Planując efektywne działania profilaktyczne warto oszacować skalę zachowań problemowych młodzieży w danym środowisku. Należy też pamiętać, że szkoła funkcjonuje w określonej społeczności lokalnej. Dlatego nowoczesne strategie profilaktyczne polegają na łączeniu edukacji szkolnej z oddziaływaniami w tejże społeczności. **Oznacza to, że przygotowując środowiskowe działania profilaktyczne, trzeba poznać problemy i potrzeby społeczności lokalnej, a także zdiagnozować te jej zasoby, które mogą być wykorzystane w działaniach profilaktycznych dotyczących zachowań problemowych młodzieży.** Konieczne jest także określenie klimatu wokół używania substancji psychoaktywnych panującego w środowisku, w którym funkcjonuje młodzież – wśród rówieśników, w domu rodzinnym oraz najbliższym otoczeniu.

Obszary te były przedmiotem analiz prowadzonych w niniejszym raporcie. Analizie poddano związki pomiędzy używaniem substancji psychoaktywnych a różnymi obszarami funkcjonowania psychospołecznego uczniów – w tym m.in. ich opiniami na temat rozpowszechnienia używania substancji psychoaktywnych wśród znajomych/przyjaciół, sytuacją szkolną oraz poczuciem wykluczenia rówieśniczego. Ważnym elementem badania było poznanie (na podstawie deklaracji uczniów) spodziewanych reakcji rodziców na picie alkoholu, palenie papierosów oraz sięganie po narkotyki.

1.2. Wprowadzenie - profilaktyka szkolna i badania nad jej skutecznością

Reakcje te uznano w badaniu za jeden z elementów pozwalających scharakteryzować profilaktykę domową, a więc postawy i działania, które podejmują rodzice w celu zapobiegania niepożądanym zjawiskom w rozwoju i zachowaniu młodych ludzi, związanym z sięganiem po papierosy, alkohol i narkotyki.

Zakres badania obejmie **sześć** obszarów tematycznych:

A. Zagrożenia związane z piciem alkoholu i używaniem substancji psychoaktywnych:

- rozpowszechnienie picia alkoholu, palenia tytoniu i używania narkotyków wśród młodzieży oraz częstotliwość sięgania po te substancje;
- wiek inicjacji tytoniowej, alkoholowej oraz narkotykowej;
- ocenę dostępności dla młodzieży alkoholu, tytoniu i narkotyków. Pomiar dostępności był oparty na kilku wskaźnikach – ogólnych ocenach badanych, a w przypadku napojów alkoholowych i papierosów– informacjach na temat podejmowanych prób zakupu poszczególnych rodzajów alkoholi i papierosów;
- rozpowszechnienie problemów i szkód związanych z piciem alkoholu i używaniem narkotyków;
- subiektywna ocena rozpowszechnienia sięgania po substancje psychoaktywne przez innych uczniów w klasie.

B. Zagrożenia związane z przemocą w szkole i środowisku lokalnym:

- poczucie zagrożenia ze strony rówieśników (bycie ofiarą przemocy w szkole i w jej otoczeniu)
- uczestnictwo w zdarzeniach związanych z przemocą lub chuligaństwem (bycie sprawcą przemocy);

1.2. Wprowadzenie - profilaktyka szkolna i badania nad jej skutecznością

C. Sytuacja szkolna uczniów:

- Wyniki w nauce;
- subiektywna ocena kontaktów z rówieśnikami;
- nieobecności w szkole i ich przyczyny

D. Sytuacja rodzinna uczniów:

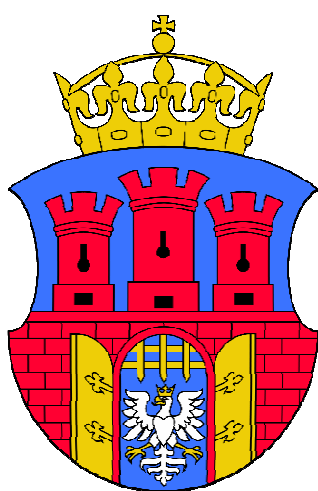
- cechy społeczno-demograficzne rodziny;
- subiektywna ocena atmosfery rodzinnej;
- Przekonania prawdopodobnych reakcji rodziców na używanie substancji psychoaktywnych przez młodzież (subiektywne poczucie przyzwolenia ze strony rodziców na sięganie po te substancje);
- relacje uczniów z rodzicami;

E. Różne aspekty życia osób badanych – między innymi:

- sposoby spędzania wolnego czasu;
- ilość pieniędzy do własnej dyspozycji;
- częstotliwość korzystania z Internetu w czasie wolnym oraz liczba godzin spędzanych w „sieci”, korzystanie z Internetu w godzinach nocnych
- „przymus” korzystania z Internetu dla poprawy samopoczucia

F. Postawy i przekonania uczniów dotyczące:

- używania, alkoholu oraz jego wpływu na zachowania i zdrowie,
- ocena ryzyka związanego z używaniem alkoholu, narkotyków i paleniem papierosów
- oczekiwania uczniów dotyczące efektów związanych z piciem, paleniem i używaniem narkotyków

II. Opis badania

1. Charakterystyka badania

Projekt badawczy:	Picie alkoholu i używanie narkotyków przez młodzież szkolną na terenie Krakowa
Klient:	Urząd Miasta Kraków
Autor raportu:	MIRABO Pracownia Badawczo-Psychologiczna w Warszawie
Termin realizacji prac terenowych:	maj 2015
Metodologia:	badanie ilościowe w formie ankiety audytoryjnej (z zapewnieniem anonimowości)
Długość wywiadu:	40 minut
Próba:	943 uczniów klas trzecich klas gimnazjów 1096 uczniów drugich klas szkół ponadgimnazjalnych
Liczba badanych osób:	2039 (100 klas)
Analizy statystyczne:	SPSS, Excel

2. Cele badania

Podstawowym celem badania jest diagnoza rozpowszechnienia zjawiska używania substancji psychoaktywnych przez młodzież. W badaniu pytamy nie tylko o skalę tych doświadczeń, ale również o ich **częstotliwość**, dzięki czemu możliwe jest oszacowanie wielkości populacji młodych ludzi, którzy mają za sobą **pojedyncze eksperymenty** lub **wielokrotne doświadczenia** związane z piciem alkoholu, upijaniem się i używaniem narkotyków.

Ważnym celem projektu jest również poznanie **postaw młodzieży** wobec różnych substancji psychoaktywnych, **ich wiedzy na temat substancji** oraz **ocena poziomu ryzyka** związanego z używaniem poszczególnych środków. Wiedza ta jest niezbędna przy planowaniu i wdrażaniu nowoczesnych strategii oraz programów profilaktycznych.

W badaniu **szczegółowej analizie poddano czynniki** mających wpływ na podaż i popyt na alkohol i narkotyki wśród młodzieży. Analizowano m.in.: **fizyczną dostępność** papierosów, alkoholu i narkotyków (łatwość zakupu), **psychologiczną dostępność**, czyli subiektywne przekonanie o łatwości/trudności zdobycia/kupienia określonej substancji psychoaktywnej, **gotowość do podjęcia prób** (eksperymentów) z narkotykami, a także osobiste **przykre doświadczenia** związane z używaniem alkoholu lub narkotyków i **ocenę rozpowszechnienia** używania alkoholu i narkotyków w grupie rówieśniczej – wśród przyjaciół oraz starszego rodzeństwa badanych nastolatków.

Zgromadzone informacje na temat doświadczeń związanych z piciem alkoholu i używaniem narkotyków zostały zestawione **z odpowiedziami na pytania** dotyczące: jakości relacji z rodzicami i przyjaciółmi, stosowania przemocy lub bycia jej ofiarą. Do ankiety włączono także pytania na temat kontaktów rówieśniczych, co pozwoliło **oszacować wielkość populacji młodzieży**, która czuje się **wykluczona** w swojej grupie rówieśniczej.

3. Metodologia badania

3.1 Przygotowanie próby

Próbę badawczą wylosowano na podstawie danych o strukturze populacji uczniów szkół znajdujących się na terenie miasta Kraków. **Losowanie klas przebiegało dwustopniowo.** W pierwszym etapie losowano szkoły uwzględniając wielkość populacji uczniów uczęszczających do każdej ze szkół. Prawdopodobieństwo wylosowania szkoły zależało od udziału uczniów danej szkoły w całości populacji uczniów danego typu klas w całym mieście – im więcej uczniów miała szkoła, tym większe było prawdopodobieństwo znalezienia się tej szkoły w próbie badanych szkół. Po wylosowaniu próby szkół uczestniczących w badaniu ankieterzy dokonywali losowania klas wewnątrz poszczególnych szkół na podstawie przygotowanego algorytmu zapewniającego losowy dobór klasy wewnątrz poszczególnych szkół.

Średni błąd oszacowania w klasach trzecich gimnazjum kształtował się na poziomie +/- 2,9%, zaś w klasach drugich ponadgimnazjalnych 2,8%. Badanie przeprowadzono na reprezentatywnej próbie losowej uczniów 100 klas (50 klas z każdego rocznika).

Ankieta została wypełniona przez 2055 uczniów, **ze zbioru wyeliminowano 16 ankiet.** Zgodnie z przyjętą metodologią podstawą do takiej eliminacji było ponad 50% nieuzasadnionych braków danych w całej ankiecie. **Ostatecznie analizie poddano 2039 ankiet .**

Badane klasy	Liczba badanych uczniów	Odsetek wszystkich badanych
3 klasy gimnazjum	943	46,2%
2 klasy ponadgimnazjalne	1096	53,8%
Razem	2039	100%

Tabela 1: Liczba badanych w poszczególnych rocznikach.

3.1. Procedura badawcza

W badaniu zastosowano kwestionariusz składający się z 66 pytań; większość stanowiły pytania zamknięte (z możliwością wyboru jednej lub kilku odpowiedzi zgodnie z instrukcją zawartą w każdym pytaniu). Na początku kwestionariusza zamieszczono metryczkę, w której uczestnicy badania określali swoją płeć i wiek, w dalszej części kwestionariusza charakteryzowali swoją sytuację rodzinną (z kim mieszkają) oraz oceniali sytuację materialną swojej rodziny. Ankietę otwierało pytanie dotyczące form spędzania wolnego czasu przez młodzież oraz częstotliwości, z jaką podejmuje ona różne zajęcia pozaszkolne. Kolejne pytania dotyczyły korzystania z Internetu: liczby godzin poświęcanych na ten cel, przebywania „w sieci” w godzinach nocnych, potrzeby korzystania z Internetu dla poprawienia samopoczucia. W tej części kwestionariusza znalazło się również pytanie o sumę pieniędzy przeznaczanych na gry na automatach w ciągu miesięcy. W dalsze części ankiety zamieszczono bloki pytań dotyczących:

- rozpowszechnienia używania substancji psychoaktywnych wśród uczniów. Znalazły się tu pytania o używanie papierosów, alkoholu, narkotyków, dopalaczy, leków uspokajających i upijanie się w życiu, a także o częstotliwość takich zachowań w ciągu ostatnich 12 miesięcy i 30 dni.
- funkcjonowania badanych w grupie rówieśniczej: pytania o zachowania agresywne/przemocowe wśród uczniów (w kontekście bycia sprawcą i bycia ofiarą), wsparcie otrzymywane od przyjaciół,
- zagadnień dotyczących sytuacji rodzinnej badanych m.in. o zasady dotyczące informowania rodziców nt. miejsca przebywania poza domem, spodziewane reakcje rodziców na picie, palenie oraz używanie narkotyków, ocenę kontroli i wsparcia otrzymywanego od rodziców, ocenę relacji z mamą i tatą;

3.1. Procedura badawcza

Uczniowie odpowiadali na pytanie o częstotliwość sięgania po takie narkotyki jak: marihuana i haszysz (konopie), amfetamina, ecstasy, środki wziewne, kokaina, heroina oraz grzyby halucynogenne, a także o to, jak oceniają prawdopodobieństwo, iż po użyciu konopi doświadcziliby różnych pozytywnych i negatywnych skutków (oczekiwania związane z używaniem marihuany i haszyszu). Podobne pytanie zadano uczniom w kontekście picia alkoholu (pozytywne i negatywne oczekiwania).

Uczniów pytano również o wiek inicjacji narkotykowej i nikotynowej, a w przypadku alkoholu o wiek, w którym po raz pierwszy pili piwo, wino oraz wódkę.

W dalszej części kwestionariusz zawierał pytania o negatywne konsekwencje picia i używania narkotyków doświadczane w ostatnich 12 miesiącach. W bloku umieszczono też pytanie o opinię uczniów na temat rozpowszechnienia używania papierosów, alkoholu, narkotyków i dopalaczy oraz upijania się wśród przyjaciół badanych. Pytanie takie zadano również w odniesieniu do picia napojów energetycznych.

Na kolejny blok składały się pytania o dostępność napojów alkoholowych (piwa, wina, wódki) oraz papierosów i przetworów konopi, w ocenie uczniów.

Uczniów zapytano również o stopień ryzyka, jakie podejmują ludzie podejmując różne zachowania związane z alkoholem oraz sięganiem po określone narkotyki

3.1. Procedura badawcza

Realizację badania prowadzili przeszkoleni ankieterzy, którzy za zgodą dyrektorów szkół, po ich uprzednim zawiadomieniu pismem przesłanym przez Zleceniodawcę wchodziły do klas na jedną godzinę lekcyjną. Osoby przeprowadzające badanie wręczały respondentom ankietę i prosiły o jej zwrot bezpośrednio po wypełnieniu, do specjalnie przygotowanej urny.

Średni czas wypełniania ankiety wynosił około 40 minut.

Osoby uczestniczące w badaniu były informowane, iż służy ono poznaniu problemów młodzieży szkolnej będącej uczniami krakowskich szkół, zostały także dokładnie poinformowane, w jaki sposób zaznaczać wybrane przez nich odpowiedzi. Zapewniono im pełną anonimowość.

Ankieter był obecny w klasie przez cały czas badania tj. do momentu oddania wypełnionego kwestionariusza przez wszystkich uczestników.

Badani nie kontaktowali się między sobą podczas wypełniania ankiety i nie mieli możliwości zapoznania się z kwestionariuszem wypełnionym przez inną osobę.

3.3. Weryfikacja wiarygodności i kontrola rzetelności zbioru

W przypadku realizowania badania z użyciem ankiet do samodzielnego wypełniania przez respondentów, często konieczne jest dokonanie wtórnej selekcji kwestionariuszy, w których jakość danych budzi wątpliwości.

W celu otrzymania statystyk najlepiej odzwierciedlających rzeczywistą częstotliwość występowania zjawisk wśród badanych uczniów dokonano kilkietapowej selekcji ankiet. Wykluczanie ankiet ze zbioru lub pomijanie odpowiedzi w niektórych pytaniach miało na celu wykluczenie wpływu na wyniki odpowiedzi respondentów, którzy mogli nieuważnie lub nierzetelnie wypełniać kwestionariusz.

Przed rozpoczęciem analiz statystycznych sprawdzono, czy w zbiorze są ankiety, w których braki danych stanowiły więcej niż 50% odpowiedzi, postępując w tym przypadku zgodnie ze standardami europejskich badań ESPAD.

W celu uniknięcia zniekształcenia wyników będącego efektem wpływu typu szkoły ponadgimnazjalnej na odpowiedzi dane zostały poddane *procesowi ważenia*. Proces ważenia polegał na porównaniu struktury badanej populacji uczniów do próby uczniów odpowiadających w badaniu.

W przypadku różnic (nadreprezentacji lub niedoboru uczniów z poszczególnych typów szkół) pomiędzy rzeczywistą strukturą populacji uczniów w Krakowie a strukturą próby przebadanych uczniów nadawano uczniom należącym do danego typu szkoły ponadgimnazjalnej *wagę* zrównującą udział w strukturze badanej próby do struktury populacji uczniów szkół ponadgimnazjalnych w Krakowie. W procesie ważenia uwzględniono również rozkład płci wśród uczniów klas trzecich gimnazjum oraz uczniów klas drugich szkół ponadgimnazjalnych.

3.3. Weryfikacja wiarygodności i kontrola rzetelności zbioru

Odpowiedzi respondentów zostały sprawdzone pod względem spójności logicznej pomiędzy odpowiedziami. Kryteria badania spójności logicznej zostały oparte na metodologii stosowanej w ogólnoeuropejskich badaniach ESPAD.

Proces selekcji danych podzielono na dwa etapy: w pierwszym etapie wyselekcjonowano ankiety, w których znajdowało się wiele niespójności logicznych pomiędzy odpowiedziami dotyczącymi używania tych samych substancji; w drugim etapie wyselekcjonowano odpowiedzi respondentów mających skłonność do deklarowania potencjalnie zawyżonego poziomu konsumpcji narkotyków.

W celu wyeliminowania w analizach uczniów, którzy wielokrotnie udzielali wewnętrznie sprzecznych odpowiedzi, dokonano szczegółowej analizy wzorów odpowiedzi respondentów. W wyniku przeprowadzonych analiz wytypowano grupę respondentów udzielających niespójnych logicznie odpowiedzi w trzech różnych częściach ankiety:

1. niespójności w pytaniach dotyczących palenia tytoniu oraz picia alkoholu (grupy pytań dotyczących spożycia alkoholu) np respondent twierdzi, że nie pił alkoholu w ciągu ostatnich 12 miesięcy, a następnie zaznacza, że pił 3-5 razy w ciągu ostatnich 30 dni
2. niespójności w pytaniach dotyczących używania amfetaminy, ecstasy lub substancji wziewnych;
3. niespójności w deklaracjach dot. używania marihuany, wieku inicjacji narkotykowej oraz inicjacji związanej z używaniem leków uspokajających lub nasennych, np respondent twierdzi, że nigdy nie używał żadnego z narkotyków, a następnie zaznacza, że po raz pierwszy używał amfetaminy w wieku x lat.

3.3. Weryfikacja wiarygodności i kontrola rzetelności zbioru

W wyniku przeprowadzonych analiz statystycznych, nie poddawano analizie odpowiedzi tych respondentów, którzy wykazali się wysokim poziomem niespójności (w co najmniej dwóch spośród trzech części ankiety).

Z analiz wyłączono także odpowiedzi dotyczące używania narkotyków tych badanych, którzy zaznaczyli, iż używali takiej substancji jak: relewin, to jest środka, który w rzeczywistości nie istnieje.

3.4. Analiza danych

Zebrane dane zostały zakodowane, utworzono bazę komputerową pozwalającą na dokonywanie zarówno prostych jak i zaawansowanych analiz statystycznych. W pierwszym etapie przeprowadzono analizę danych pozwalającą na poznanie rozkładów procentowych odpowiedzi na poszczególne pytania ankiety (frekwencje). Dalszym krokiem było grupowanie odpowiedzi na kilka pytań i tworzenie wskaźników zmiennych w oparciu o sumę punktów wyliczoną na podstawie odpowiedzi na poszczególne pytania.

Analiza statystyczna pokazała, że odpowiedzi na pewne grupy pytań charakteryzuje wysoka spójność, dlatego możliwe było utworzenie zmiennych: nasilenie używania substancji wśród uczniów, nasilenie agresji i przemocy rówieśniczej, ocena rozpowszechnienia używania substancji w klasie, nasilenie oczekiwań dotyczących picia alkoholu oraz używania alkoholu i narkotyków.

Wszystkie utworzone zmienne charakteryzują się wysoką rzetelnością (Alfa Cronbacha równa co najmniej 0,7 po zaokrągleniu do części dziesiętnych), co oznacza, że każda ze stworzonych skal jest jednorodna i mierzy jedną właściwość.

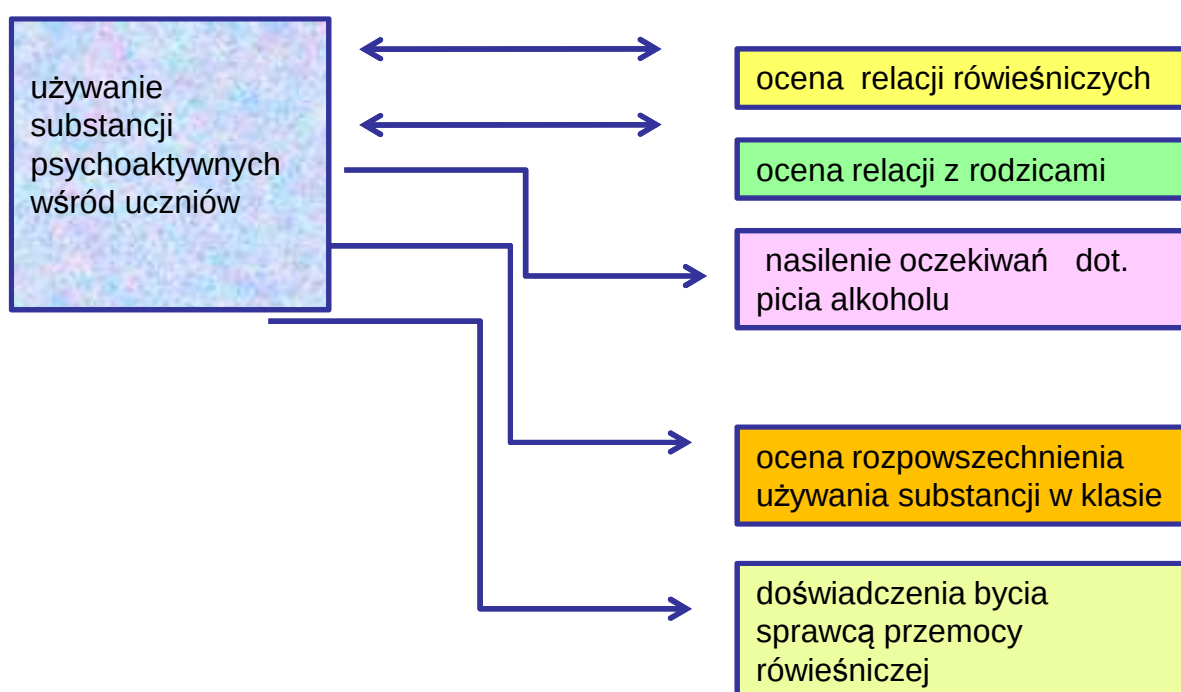
Oto przykładowy opis tworzenia zmiennych: utworzono zmienną pn. Ocena klimatu społecznego szkoły. Zsumowano punkty na podstawie odpowiedzi na poszczególne pytania (pozycje skali) i określono średnią -M oraz odchylenie standardowe -SD.

W taki sam sposób budowano inne zmienne opisane w raporcie.

3.4. Analiza danych

Analizie poddano związki pomiędzy nasileniem używania substancji psychoaktywnych wśród uczniów a różnymi obszarami funkcjonowania psychospołecznego uczniów wg schematu:

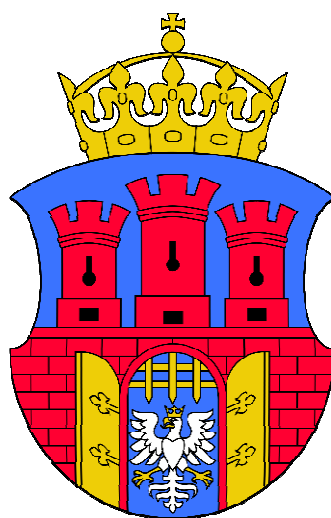
Wyniki wspomnianych analiz zostały przedstawione w rozdziale Supplement-„Analizy dodatkowe”, niniejszego raportu. W Raporcie dokonano także porównania wyników badania z wynikami z roku 2007 i 2011.

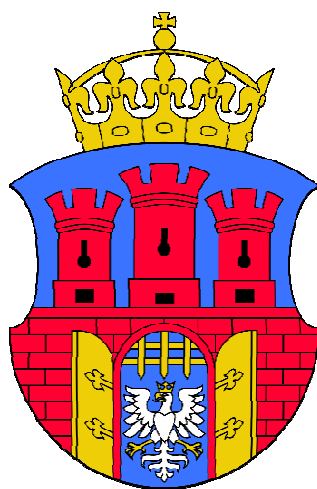
3.4. Analiza danych

W opisie wykresów i tabel przedstawiających wyniki badania stosowano następujące symbole:

- **3G**- klasy trzecie gimnazjum (15-16 lat)
- **2 PG** –klasy (15-16 lat)
- **G**- gimnazjum, **PG**-
- **p<0,001; p<0,01, p<0,05** – różnica istotna statystycznie na poziomie 0,001; 0,01; 0,05.
- **n.i.**- różnica nieistotna statystycznie
- **CHI²**- wynik testu Chi kwadrat – do oceny istotności różnic (ew. test Fischera)
- **ANOVA**- jednoczynnikowa analiza wariancji – do oceny istotności różnic
- **N**- podstawa procentowania - może zmieniać się w każdym z roczników w zależności od liczby uczniów, którzy udzielili odpowiedzi na określone pytanie (pomijano braki danych-na ogół pojedyncze przypadki oraz tzw. systemowe braki danych). Analizując kolejne wykresy warto każdorazowo zwracać uwagę na podstawy procentowania.

III. Prezentacja wyników badania

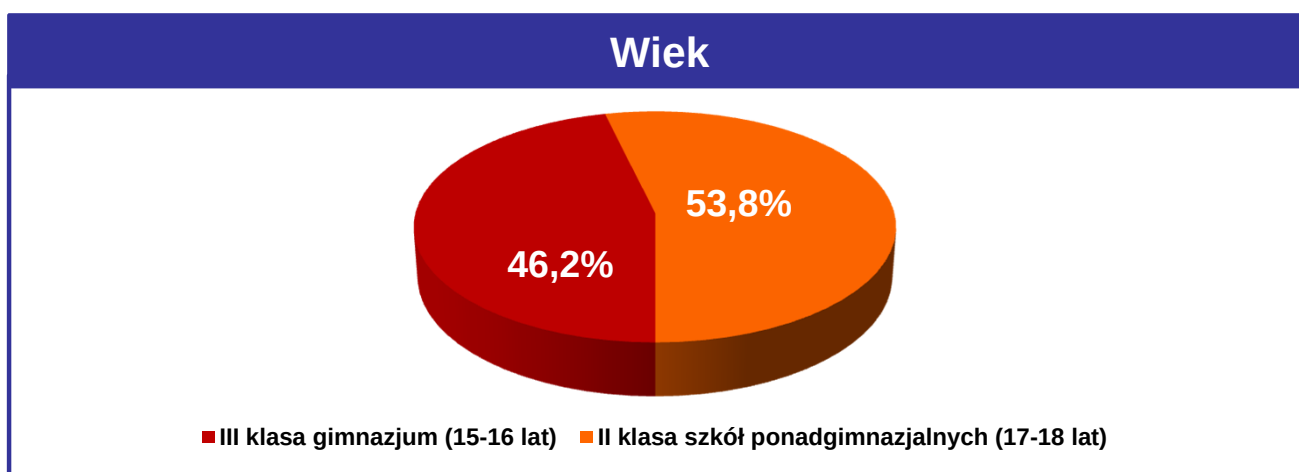

1. Charakterystyka badanych

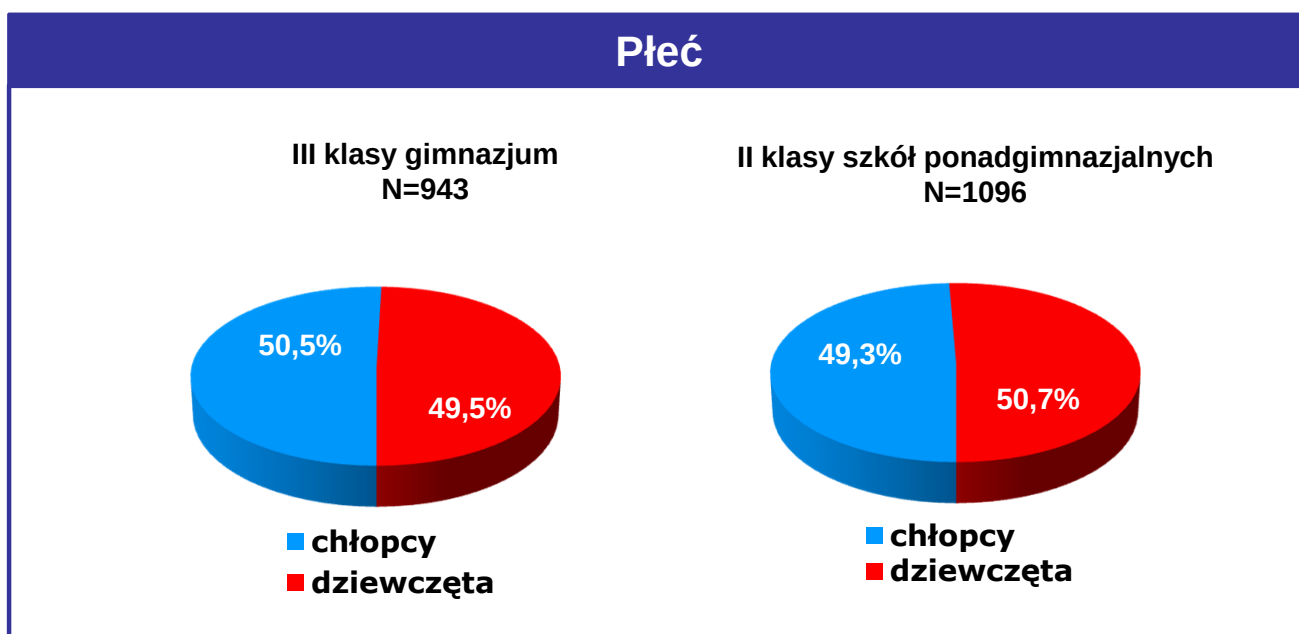

1.1.1 Wiek i płeć

W przeprowadzonym badaniu wzięło udział 2039 uczniów, z czego 943 osób uczyło się w trzecich klasach gimnazjów, a 1096 osób w drugich klasach szkół ponadgimnazjalnych (licea ogólnokształcące, technika i szkoły zawodowe). W próbie gimnazjalnych klas trzecich chłopcy stanowili 51,7%, zaś w przypadku klas drugich szkół ponadgimnazjalnych - 52,8%. Po zważeniu odsetki te wynosiły odpowiednio: 50,5,% oraz 49,3% i odpowiadały strukturze płci w badanych populacjach. Wzajemnie nie zmieniało ogólnej liczebności prób klas trzecich gimnazjum i drugich ponadgimnazjalnych. W prezentowanych dalej wynikach, braki danych były usuwane dla każdej zmiennej oddzielnie. Średni wiek badanych (obliczany według podanego roku urodzenia) w klasach trzecich gimnazjum wynosił 16,1 (SD=0,45), zaś w klasach drugich szkół ponadgimnazjalnych 18,0 (SD= 0,32).

Wykres 1: Wiek badanych.

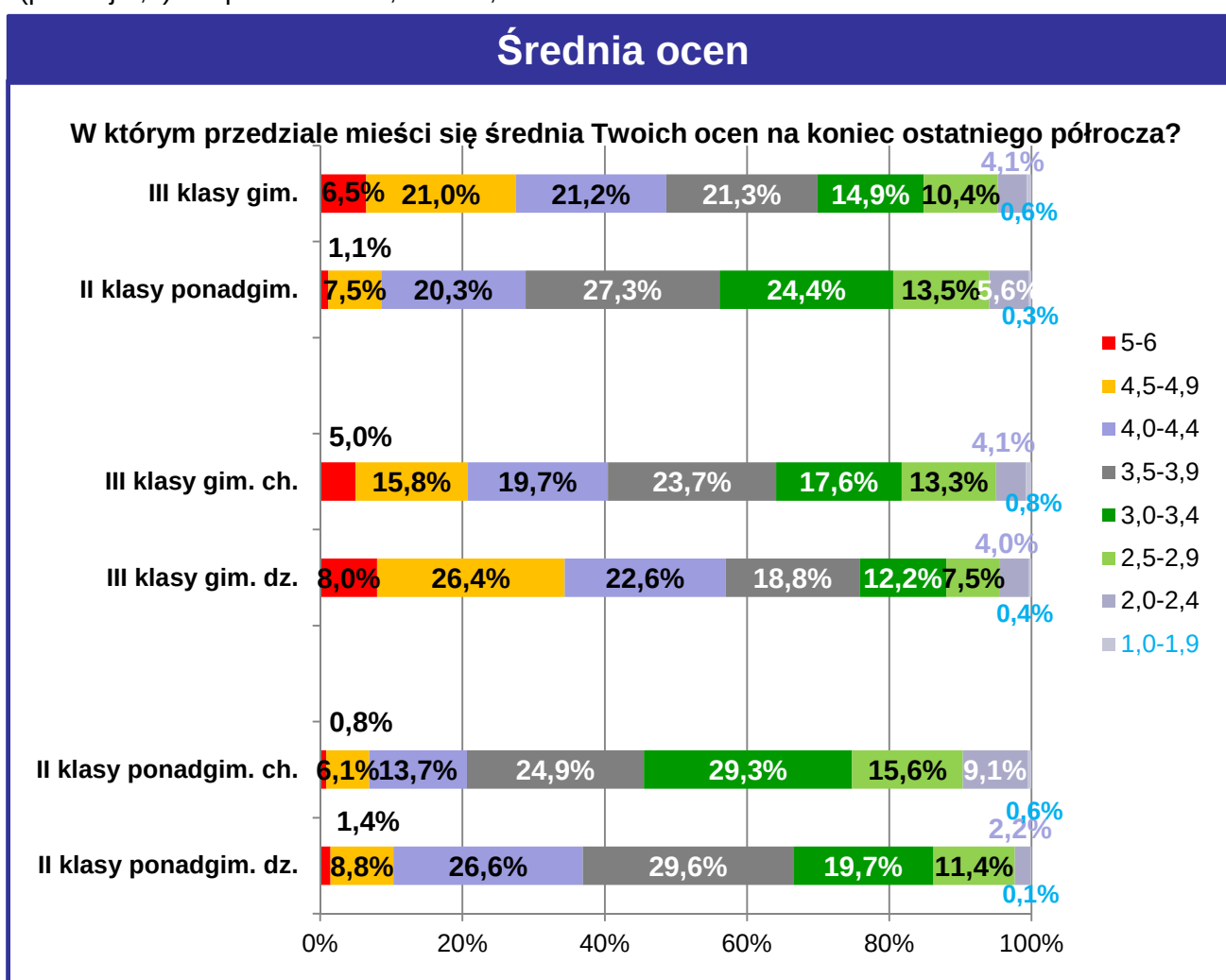

Wykres 2: Płeć badanych.

1.1.2 Wyniki w nauce

Lepsze oceny są częściej udziałem młodszych uczniów: 48,7% uczniów z trzecich klas gimnazjów miało w ostatnim półroczu średnią ocen 4,0 lub wyższą. W przypadku uczniów drugich klas szkół ponadgimnazjalnych analogiczny odsetek kształtował się na poziomie 28,9%. Analizując poszczególne grupy wiekowe można zauważyć, iż dziewczęta uczą się zdecydowanie lepiej niż chłopcy. W przypadku uczniów trzecich klas gimnazjów średnią ocen 4,0 lub wyższą uzyskało 57,0% dziewcząt, podczas gdy wśród chłopców jedynie 40,5%. Natomiast w przypadku uczniów drugich klas szkół ponadgimnazjalnych analogiczne odsetki wyniosły 36,9% i 20,6%. W klasach ponadgimnazjalnych chłopcy niemal dwukrotnie częściej niż dziewczęta mają słabe oceny (poniżej 3,0) : odpowiednio 25,2% i 13,8%.

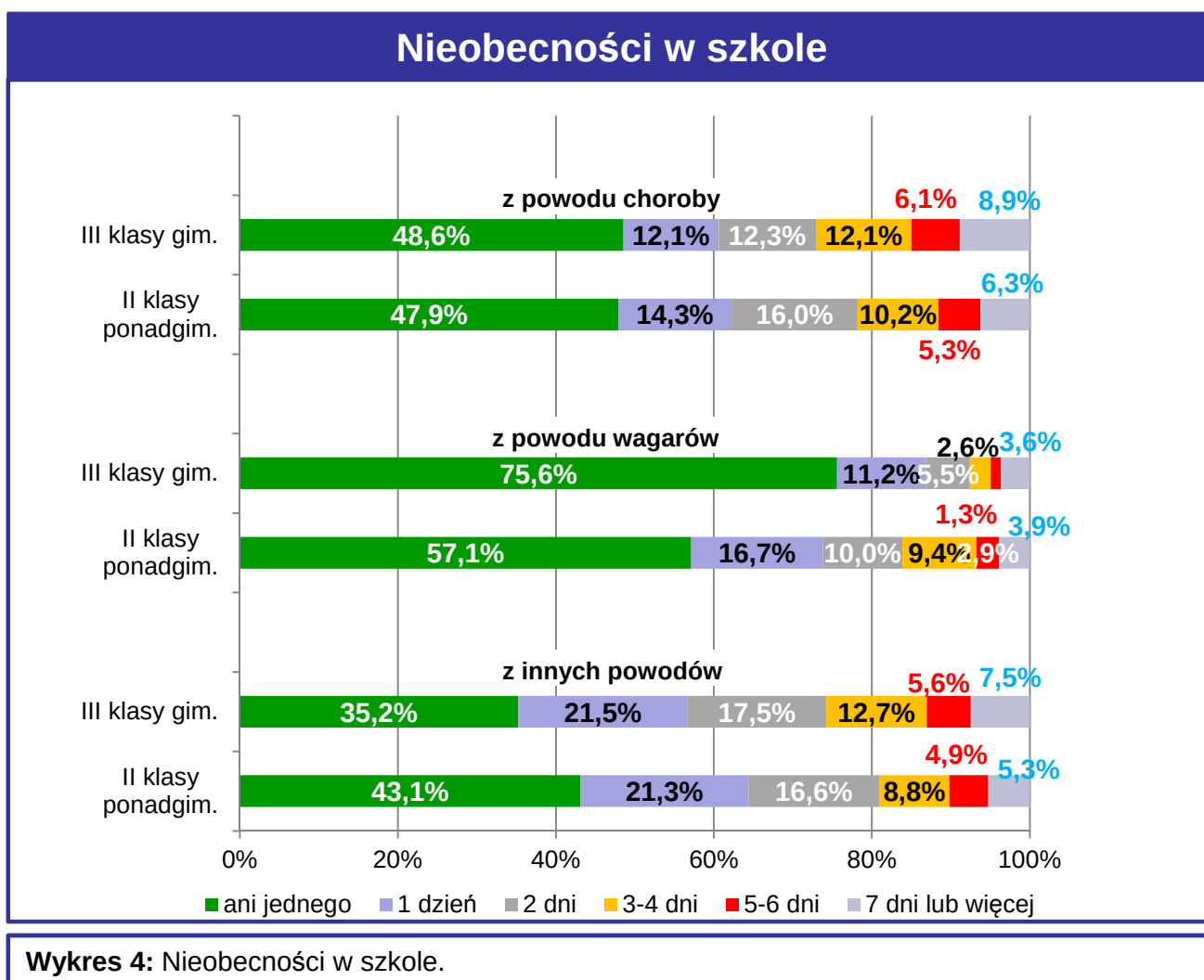
Wykres 3: Wyniki w nauce – klasy III gimnazjum i klasy II szkół ponadgimnazjalnych.

	N
III kl. gim.	933
II kl. ponadgim.	1091
III kl. gim. chłopcy	470
III kl. gim. dziewczęta	463
II kl. ponadgim. chłopcy	539
II kl. ponadgim. dziewczęta	552

1.1.3 Nieobecności w szkole

W ciągu ostatnich 30 dni przed prowadzeniem badania, z powodu choroby co najmniej 3 dni zajęć opuścił średnio co piąty (21,8%) uczeń drugich klas szkół ponadgimnazjalnych oraz co czwarty (27,1%) z trzecich klas gimnazjum. Wagary były częstszym zjawiskiem wśród starszych uczniów, przynajmniej 3 dni z tego powodu opuścił średnio co szósty uczeń (16,1%), podczas gdy w gimnazjum odsetek ten wyniósł 7,6%. W analizowanym okresie z innych powodów minimum 3 dni zajęć szkolnych opuścił co piąty (19,0%) uczeń drugiej klasy szkoły ponadgimnazjalnej oraz co czwarty (25,8%) uczeń trzeciej klasy gimnazjum.

	N
III kl. gim.	820-880
II kl. ponadgim.	914-966

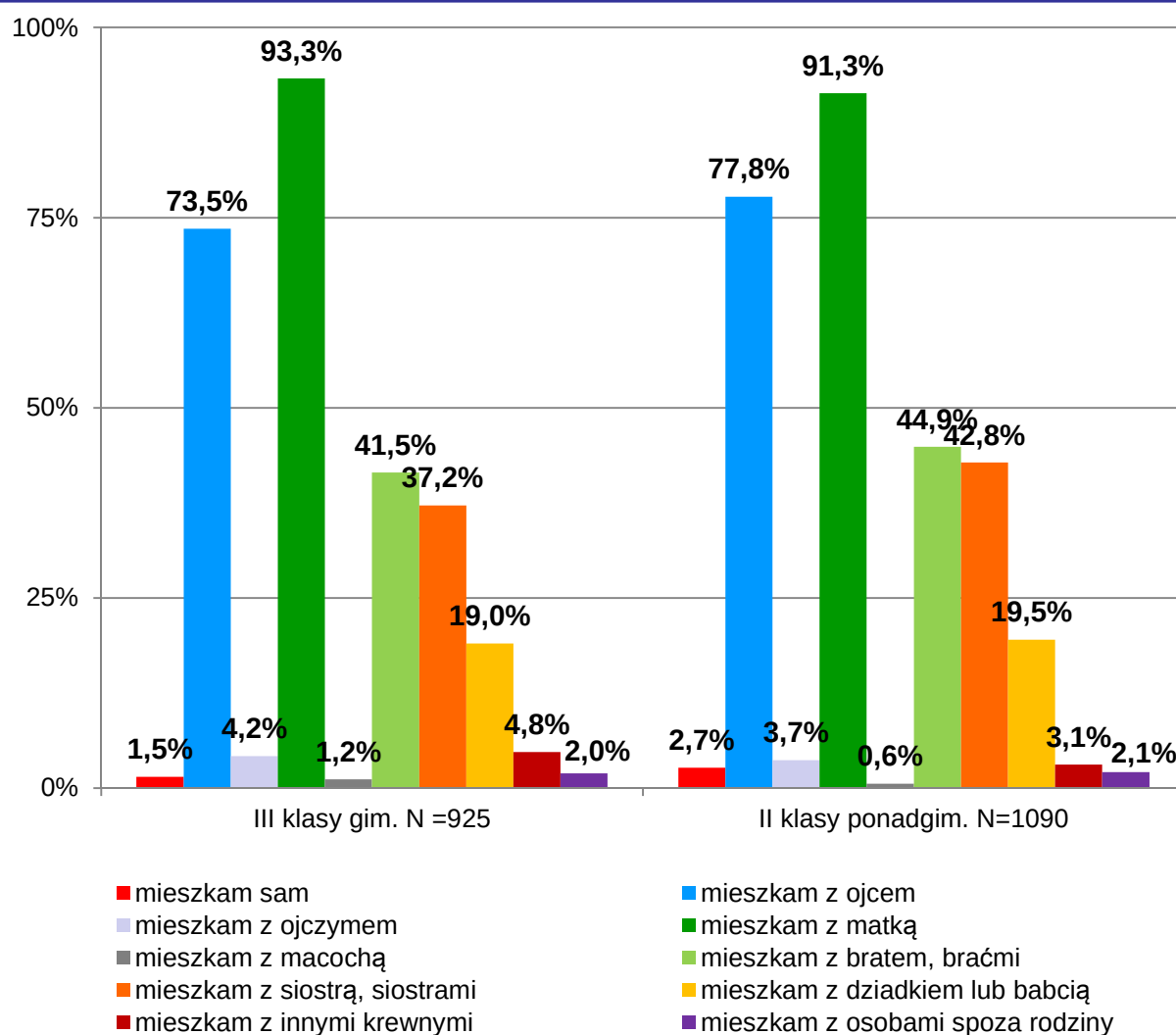

1.1.4 Rodziny badanych

Analizując odpowiedzi gimnazjalistów możemy stwierdzić, iż 93,3% spośród nich mieszkało razem z matką, a 73,5% z ojcem. W przypadku uczniów drugich klas szkół ponadgimnazjalnych odsetek mieszkających z matką jest zbliżony (91,3%), zaś mieszkających z ojcem nieco wyższy (77,8,6%). Z ojczymem lub macochą mieszkał średnio co dwudziesty uczeń (5,4% gimnazjalistów i 4,3% uczniów klas ponadgimnazjalnych). Z kolei z babcią lub dziadkiem mieszkał co piąty uczeń (19,0% młodszych i 19,5% starszych uczniów). Co pięćdziesiąty badany (2,0% gimnazjalistów i 2,1% uczniów szkół ponadgimnazjalnych) mieszkał z osobami spoza rodziny.

Osoby, z którymi mieszka respondent

Wykres 5: Odsetki uczniów, którzy wskazali, że mieszkają z wymienionymi osobami. UWAGA: odsetki nie sumują się do 100%, ponieważ badani mogli wskazać więcej niż jedną kategorię z listy.

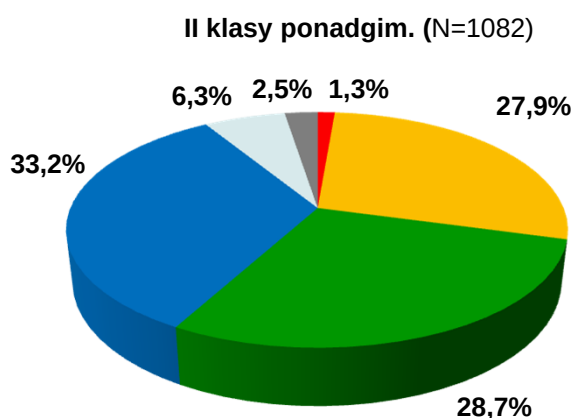
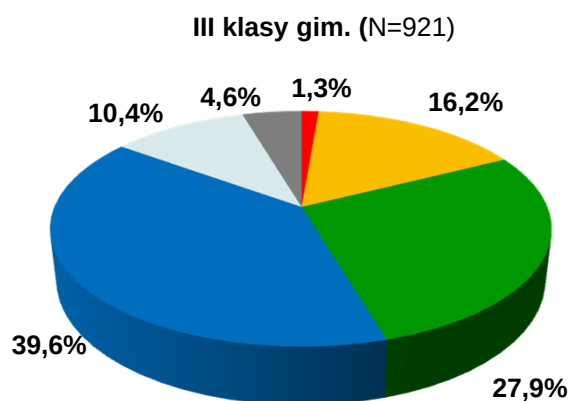

1.1.5 Wykształcenie rodziców

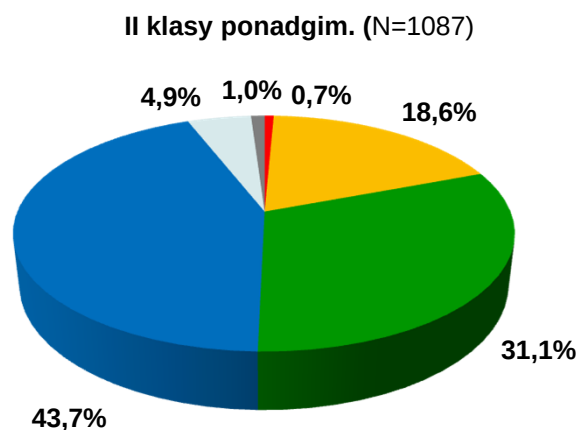
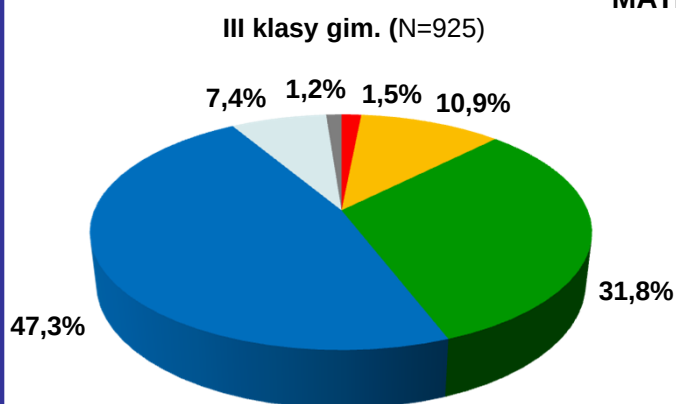
Wykształcenie rodziców

Jakie jest wykształcenie Twojego ojca? Jak jest wykształcenie Twojej matki?

OJCIEC

MATKA

- ukończone lub niepełne podstawowe
- zasadnicze zawodowe
- średnie
- wyższe
- nie wiem
- nie dotyczy, nie mam matki/ojca

Wykres 6: Wykształcenie matki i ojca – porównanie pomiędzy rocznikami.

1.1.5 Wykształcenie rodziców

Jak wynika z deklaracji badanej młodzieży, zarówno rodzice gimnazjalistów, jak i rodzice uczniów szkół ponadgimnazjalnych najczęściej posiadali wykształcenie średnie lub wyższe (od 61,9% – ojcowie uczniów szkół ponadgimnazjalnych do 79,1% – matki uczniów gimnazjów). Wśród gimnazjalistów 39,6% wskazało, iż ich ojcowie legitymują się dyplomem wyższej uczelni, zaś 47,3% zadeklarowało, że wyższe wykształcenie ma ich matka. Wśród uczniów klas drugich szkół ponadgimnazjalnych odsetki te wyniosły odpowiednio 33,2% i 43,7%. Ponad ¼ badanych (27,9% gimnazjalistów i 28,7% uczniów szkół ponadgimnazjalnych) stwierdził, że ich ojciec ma wykształcenie średnie. Podobne odsetki badanych wskazały również na średni poziom wykształcenia swoich matek (odpowiednio 31,8% i 31,1%).

Wykształcenie zawodowe – jak wynika z deklaracji uczniów – posiadało 16,2% ojców oraz 10,9% matek uczniów gimnazjów. Wśród starszej badanej młodzieży (tj. uczniów drugich klas szkół ponadgimnazjalnych) odsetki rodziców z wykształceniem zawodowym były wyraźnie wyższe i wyniosły odpowiednio 27,9% oraz 18,6%.

Jedynie co setny badany zadeklarował, że rodzice mają wykształcenie podstawowe. Wśród gimnazjalistów 1,3% stwierdziło, iż takie wykształcenie ma ich ojciec, a 1,5%, że matka. W grupie uczniów szkół ponadgimnazjalnych odsetki były podobne i wynosiły w przypadku ojców: 1,3%, a w przypadku matek – 0,7%.

Na uwagę zasługuje grupa uczniów, która nie była zorientowana, jakie wykształcenie posiadają ich rodzice.

Co dziesiąty (10,4%) uczeń szkoły gimnazjalnej i co szesnasty (6,3%) uczeń szkoły ponadgimnazjalnej nie wiedział, jakie wykształcenie posiada ich ojciec. Odnośnie matek takiej wiedzy nie posiadał co czternasty gimnazjalista (7,4%) i co dwudziesty uczeń drugich klas szkół ponadgimnazjalnych (4,9%).

Możliwe, że kwestia wykształcenia nie była dla tej części badanych przedmiotem rozmów z rodzicami np. przy okazji formułowania własnych planów związanych z edukacją, bądź z innych powodów, część młodzieży nie chciała wypowiadać się na ten temat.

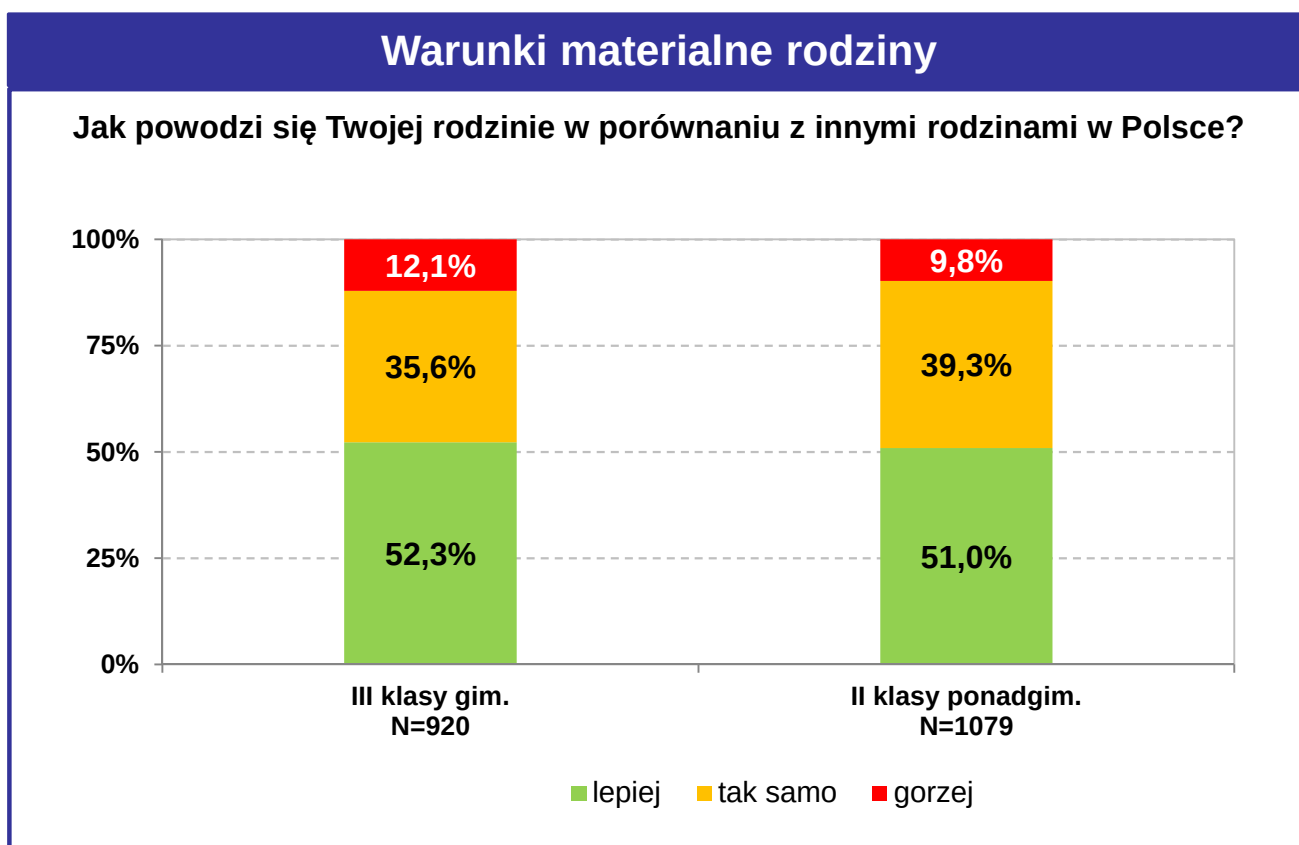

1.1.6 Warunki materialne rodziny

Badani dość dobrze oceniali warunki finansowe własnych rodzin. Jedynie co dziesiąty badany uczeń stwierdził, iż warunki materialne w jego rodzinie są gorsze w porównaniu z innymi rodzinami w Polsce. Taką opinię wyraziło 12,1% uczniów klas trzecich gimnazjum oraz 9,8% badanych z drugich klas szkół ponadgimnazjalnych.

Z drugiej strony, przekonanie, iż własnej rodzinie powodzi się lepiej w porównaniu z innymi rodzinami w Polsce wyraziła ponad połowa zarówno uczniów z trzecich klas gimnazjum (52,3%), jak i uczniów z drugich klas szkół ponadgimnazjalnych (51,0%).

Z kolei ponad 1/3 badanych, tj. 35,6% gimnazjalistów oraz 39,3% uczniów szkół ponadgimnazjalnych, był zdania, że jego rodzinie powodzi się podobnie jak innym. Oceny te mogą mieć wydźwięk zarówno pozytywny (równie dobrze), jak i negatywny (równie źle).

Wykres 7: Ocena sytuacji materialnej rodziny – porównanie pomiędzy rocznikami.

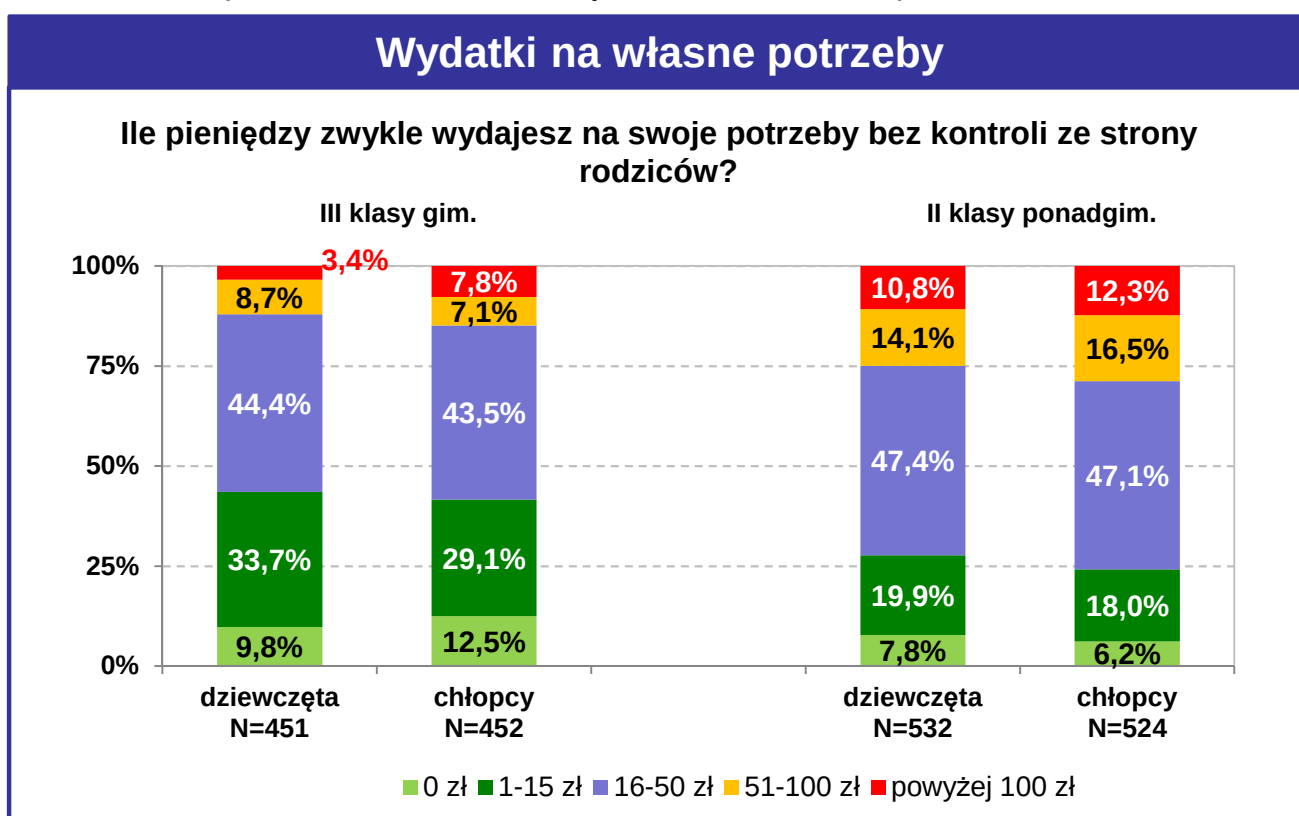

1.1.7 Wydatki na własne potrzeby

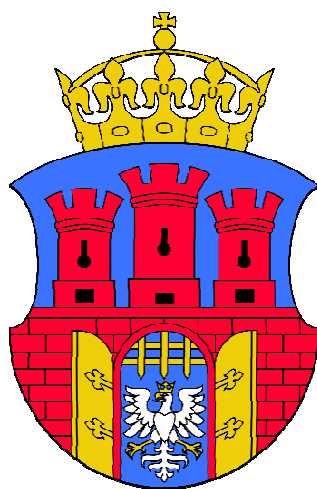
Wydatki uczniów przeznaczane na własne potrzeby rosną wraz z wiekiem badanych osób – podczas gdy tygodniowe wydatki powyżej 100 zł zadeklarowało 3,4% uczennic i 7,8% uczniów gimnazjum, w grupie starszych uczniów wydatki na poziomie powyżej 100 zł tygodniowo deklarowało już 10,8% uczennic i prawie 12,3% uczniów. Oznacza to, że co dziewiąta dziewczyna i niemal co ósmy chłopak z tej frakcji wiekowej na swoje potrzeby wydaje bez kontroli rodziców ponad 400 zł miesięcznie.

Ponad trzy piąte uczniów szkół ponadgimnazjalnych (61,5% uczennic i 63,6% uczniów) stwierdziło, że ich – niekontrolowane przez rodziców - tygodniowe wydatki na własne potrzeby wynoszą od 16 do 100 zł. W przypadku młodszych badanych wydatki na poziomie 16-100 zł zadeklarowało 53,1% dziewcząt i 50,6% chłopców.

Wydatki rzędu 15 zł lub niższe zadeklarował średnio co czwarty uczeń klasy ponadgimnazjalnej (27,7% dziewcząt i 24,2% chłopców). W trzeciej klasie gimnazjum takich uczniów było zdecydowanie więcej - w przypadku chłopców z tej grupy wiekowej odsetek ten wyniósł 43,5% dla dziewcząt oraz 41,6% dla chłopców.

Wykres 8: Tygodniowe wydatki uczniów na własne potrzeby (bez kontroli rodziców) – wyniki w podziale na płeć.

2. Jak wypoczywają krakowskie nastolatki

2.1. Częstotliwość korzystania z różnych form spędzania wolnego czasu

Badanie pozwoliło m.in. poznać preferencje uczniów w zakresie sposobów spędzania wolnego czasu. Respondenci deklarowali jak często poświęcają swój wolny czas różnym „przyjemnościom”, czy hobby: grom komputerowym, aktywnemu uprawianiu sportu, czytaniu książek, wieczornemu wychodzeniu z przyjaciółmi, wychodzeniu ze znajomymi do centrum handlowego, używaniu Internetu dla przyjemności, czy też graniu na automatach do gier.

Spośród różnych sposobów spędzania wolnego czasu zdecydowanie najbardziej popularnym było używanie Internetu dla przyjemności (wykres 9A), następnie aktywne uprawianie sportu (wykres 9B), chodzenie ze znajomymi do centrum handlowego, po ulicach, do parku (wykres 9G), wychodzenie wieczorami z przyjaciółmi (wykres 9E), realizowanie hobby (wykres 9F) oraz czytanie książek (wykres 9D). Najrzadszym sposobem spędzania wolnego czasu było granie w konkursach sms-owych (wykres 9J), na automatach do gry (wykres 9I) oraz gra w lotto (wykres 9H).

W przypadku wielu z analizowanych sposobów wykorzystywania wolnego czasu odnotowano znaczne różnice ze względu na płeć i wiek uczniów:

- Chłopcy częściej niż dziewczęta **grają w gry komputerowe** (wykres 9K): prawie codziennie grała ponad połowa młodszych uczniów (56,8%) i co trzeci starszy uczeń (39,2%). Co najmniej raz w tygodniu grało 83,8% młodszych i 65,6% starszych chłopców. Wśród dziewcząt odsetki te wyniosły odpowiednio 25,8% dla uczennic trzecich klasy gimnazjum i 16,4% dla uczennic w drugich klasach szkół ponadgimnazjalnych. **Badanie pokazało, że – w porównaniu z młodszymi uczniami - częstotliwość grania na komputerze była wyraźnie niższa wśród starszej młodzieży.**
- Chłopcy częściej niż dziewczęta **aktywnie uprawiają sport** (wykres 9B); prawie codziennie w ten sposób spędza czas wolny 49,6% chłopców w gimnazjach i 37,3% chłopców z klas ponadgimnazjalnych. Wśród dziewcząt odsetki te wyniosły odpowiednio 29,9% i 26,4%. Dość wyraźnie spada także odsetek uczniów biorących udział w pozalekcyjnych zajęciach sportowych (wykres 9C): udział w nich raz w tygodniu i częściej zadeklarowało 48,9% młodszych i 29,0% starszych chłopców. Wśród dziewcząt spadek był nieco mniejszy: z 32,7% do 21,3%. Niemniej, **wyraźny spadek liczby młodzieży aktywnie uprawiającej sport w szkołach ponadgimnazjalnych należy uznać za niepokojący sygnał.**
- Chłopcy częściej niż dziewczęta poświęcali swój wolny czas na **własne hobby** (wykres 9F). Również w tym przypadku, zarówno wśród chłopców, jak i dziewcząt odsetki tych, którzy poświęcają czas na hobby prawie codziennie maleją wraz z wiekiem. W klasach trzecich gimnazjum swojemu hobby czas wolny prawie codziennie poświęca prawie co drugi uczeń (41,7%) i co trzecia uczennica (27,2%), a w klasach drugich co trzeci uczeń (32,0%) i co piąta uczennica (22,2%).

2.1. Częstotliwość korzystania z różnych form spędzania wolnego czasu

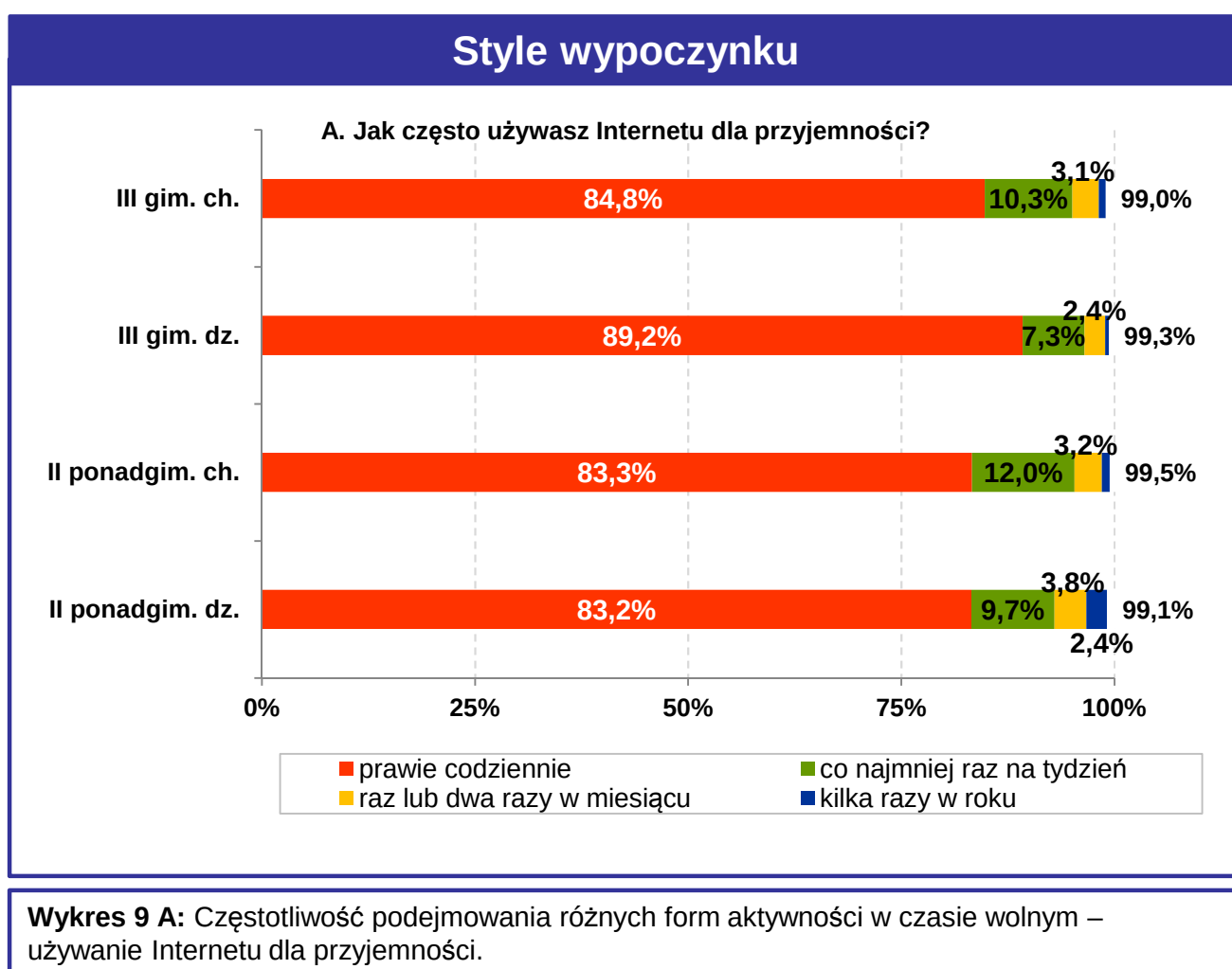
- Odwrotnie niż w przypadku wyżej analizowanych sposobów spędzania wolnego czasu, **czytanie książek dla przyjemności** (wykres 9D) w obu grupach wiekowych częściej niż chłopcy deklarowały dziewczęta. Prawie codziennie w ten sposób czas wolny spędza niemal co czwarta uczennica (23,8%) i jedynie co dziewiąty uczeń (11,1%) gimnazjum. Fakt, że wśród uczniów drugich klas szkół ponadgimnazjalnych czytelnictwo kształtuje się na niższym poziomie niż w gimnazjum również można uznać za niepokojący. Prawie codziennie czytało książki dla przyjemności 14,8% dziewcząt (niemal dwukrotnie mniej niż w grupie młodszej) oraz 8,6% chłopców
- Starsi uczniowie rzadziej niż młodsi angażowali się w **działania społeczne jako wolontariusz** (wykres 9L). Co najmniej raz w tygodniu w taki sposób spędzała wolny czas co dwudziesta uczennica (5,2%) drugiej klasy ponadgimnazjalnej, podczas gdy w gimnazjum co ósma (12,5%). Wśród chłopców poziom zaangażowania był wyraźnie niższy - w klasach ponadgimnazjalnych taką aktywność zadeklarował co trzydziesty uczeń (3,2%), a w klasach gimnazjalnych co siedemnasty (5,7%).
- **Wieczne wyjścia z przyjaciółmi** (wykres 9E) są popularnym sposobem wypoczyniania wśród krakowskiej młodzieży. W taki sposób prawie codziennie czas wolny spędza co ósmy uczeń kształcący się w gimnazjum (13,3%) i co ósma uczennica (12,7%), zaś w klasach ponadgimnazjalnych co siódmy uczeń (14,6%) i co szósta uczennica (16,4%). Wyraźny wzrost odnotowano między odsetkami młodszych i starszych badanych spędzających w ten sposób czas wolny co najmniej raz na tydzień. Z taką częstotliwością wychodzi z przyjaciółmi co czwarty uczeń gimnazjum (27,0% chłopców oraz 25,5% dziewcząt), podczas gdy spośród uczniów klas ponadgimnazjalnych taką aktywność zadeklarowało ponad dwie piąte badanych (42,1% zarówno chłopców, jak i dziewcząt).
- Podobnie jak wieczorne wychodzenie z przyjaciółmi, dość popularnym sposobem spędzania wolnego czasu było także **wychodzenie ze znajomymi do centrum handlowego, chodzenie po parku, ulicach dla przyjemności** (wykres 9G). Taki styl wypoczynku deklarowało od 94,5% do 98,1% badanych. Prawie codziennie spędzało w ten sposób czas nieco więcej uczniów młodszych niż starszych. Największą różnicę wyników odnotowano wśród chłopców – wśród uczniów gimnazjum taką aktywność deklarował co czwarty (24,2%), zaś wśród uczniów drugich klas ponadgimnazjalnych co siódmy (14,5%). Różnice wśród dziewcząt były zdecydowanie mniejsze (odpowiednio 23,1% oraz 22,7%); dodatkowo zanotowano wzrost odsetka (z 41,2% do 44,6%) uczennic deklarujących, że w ten sposób spędzają czas co najmniej raz na tydzień.
- Chłopcy zdecydowanie częściej niż dziewczęta **grają na automatach do gier** (wykres 9I); taką formę rozrywki uprawia mniej więcej co piąty badany chłopak (19,5% w szkołach ponadgimnazjalnych i 20,2% w gimnazjach). W przypadku dziewcząt odsetki te wynoszą odpowiednio: 8,3% i 6,8%.
- W **lotto** (wykres 9H) **gra** średnio co trzeci badany chłopak (33,4% w szkołach ponadgimnazjalnych i 30,0% w gimnazjach). W przypadku dziewcząt odsetki te wynoszą odpowiednio: 20,7% i 18,7% (średnio co piąta dziewczyna).

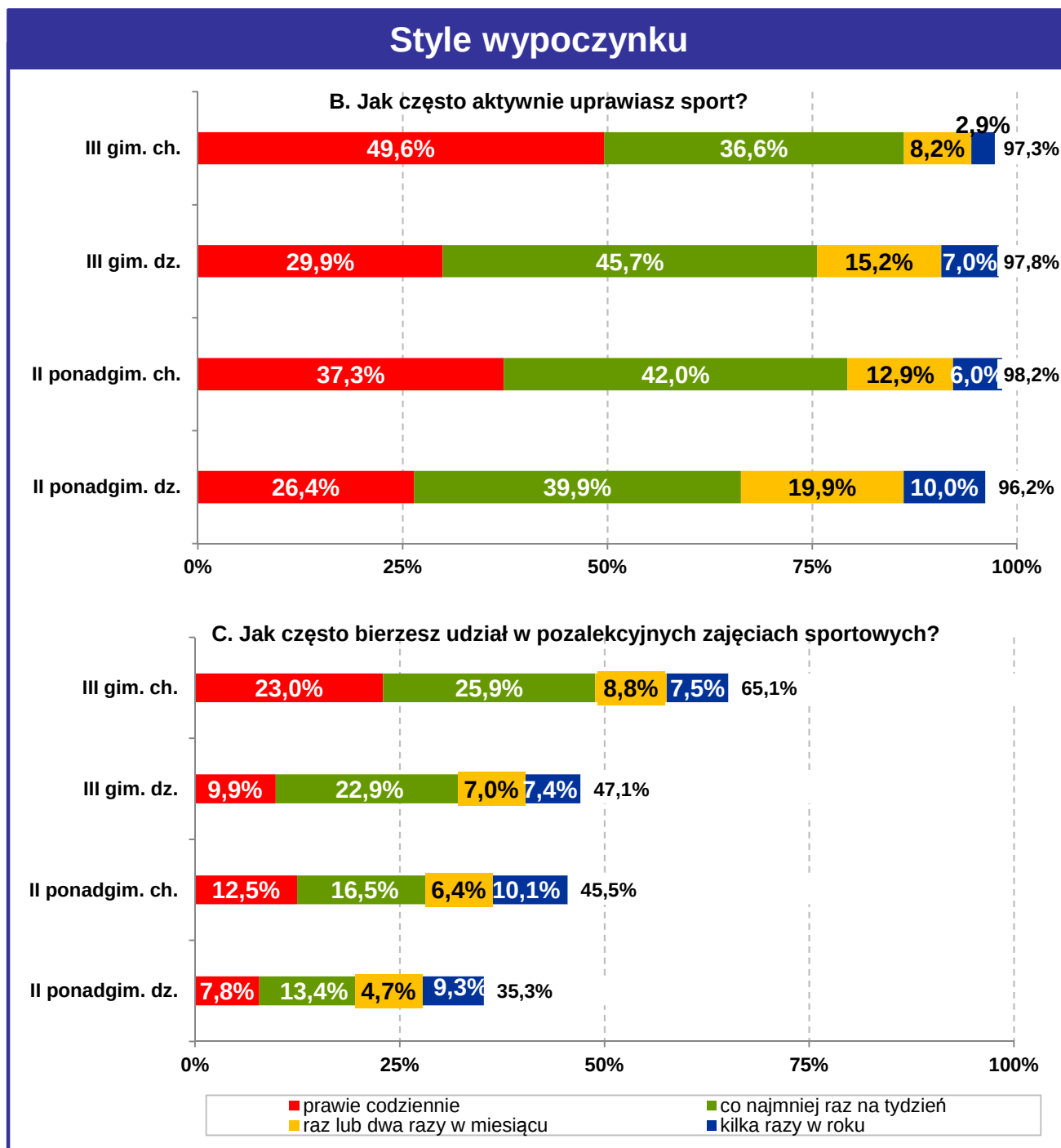
2.1. Częstotliwość korzystania z różnych form spędzania wolnego czasu

- **Używanie Internetu dla przyjemności** zadeklarowali niemal wszyscy badani. Najmniejszy odsetek wyniósł 99,0% (chłopcy w trzecich klasach gimnazjum), najwyższy 99,5% (chłopcy w drugich klasach ponadgimnazjalnych). Ponad trzy czwarte uczniów w ten sposób spędza wolny czas prawie codziennie (od 83,2% wśród chłopców z klas ponadgimnazjalnych do 89,2% dziewcząt w klasach trzecich gimnazjum). Wyniki te oznaczają, że Internet jest ważną częścią codziennego życia młodych ludzi. Może on być źródłem wartościowej wiedzy i cennych informacji, ale także źródłem wielu różnych zagrożeń (przemoc, agresja, ryzykowne zachowania seksualne), czasami prowadzących do poważnych zaburzeń, w tym uzależnienia (tzw. zespół uzależnienia od Internetu).

2.1. Częstotliwość korzystania z różnych form spędzania wolnego czasu

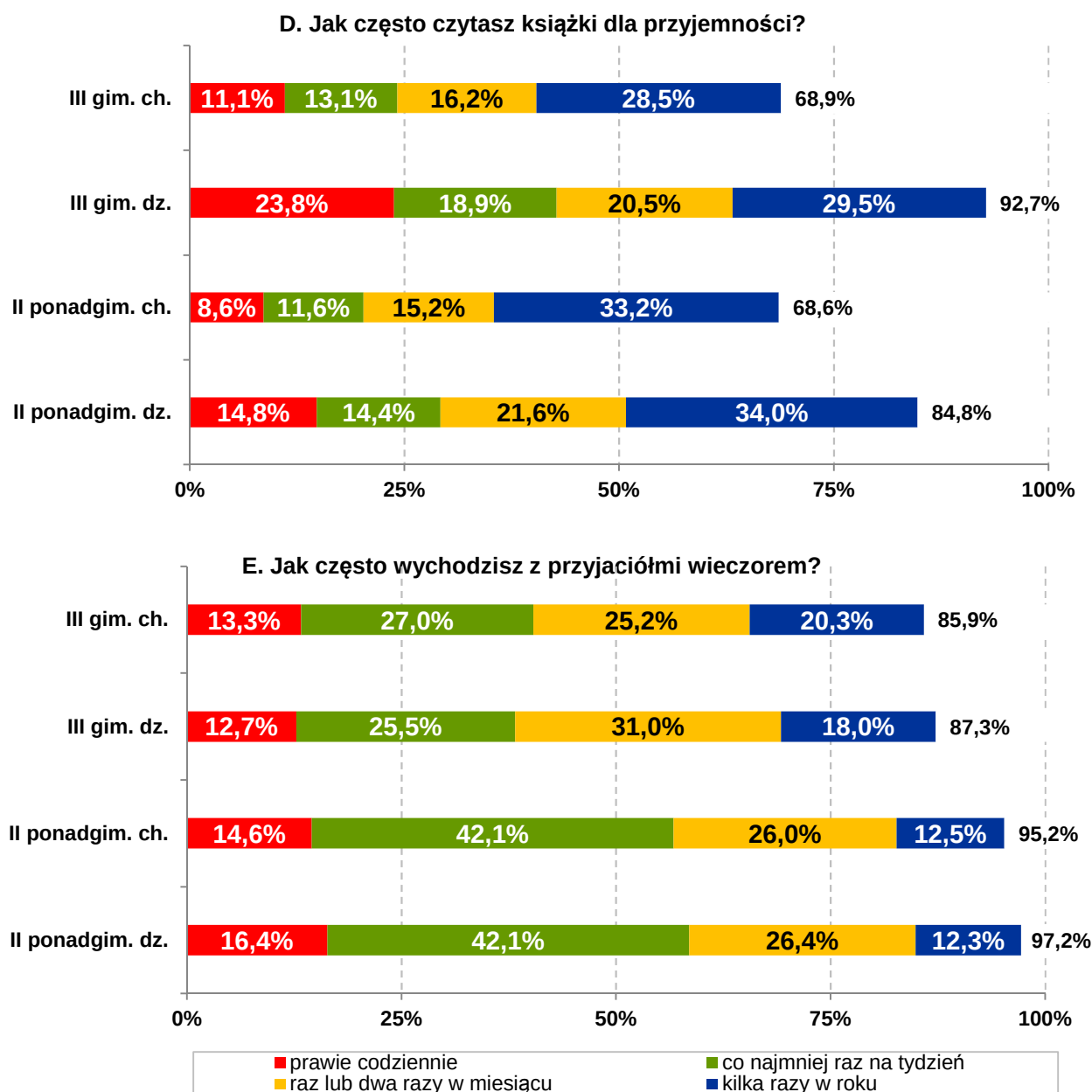

Wykres 9 B i C: Częstotliwość podejmowania różnych form aktywności w czasie wolnym – aktywne uprawianie sportu, udział w pozalekcyjnych zajęciach sportowych.

2.1. Częstotliwość korzystania z różnych form spędzania wolnego czasu

Style wypoczynku

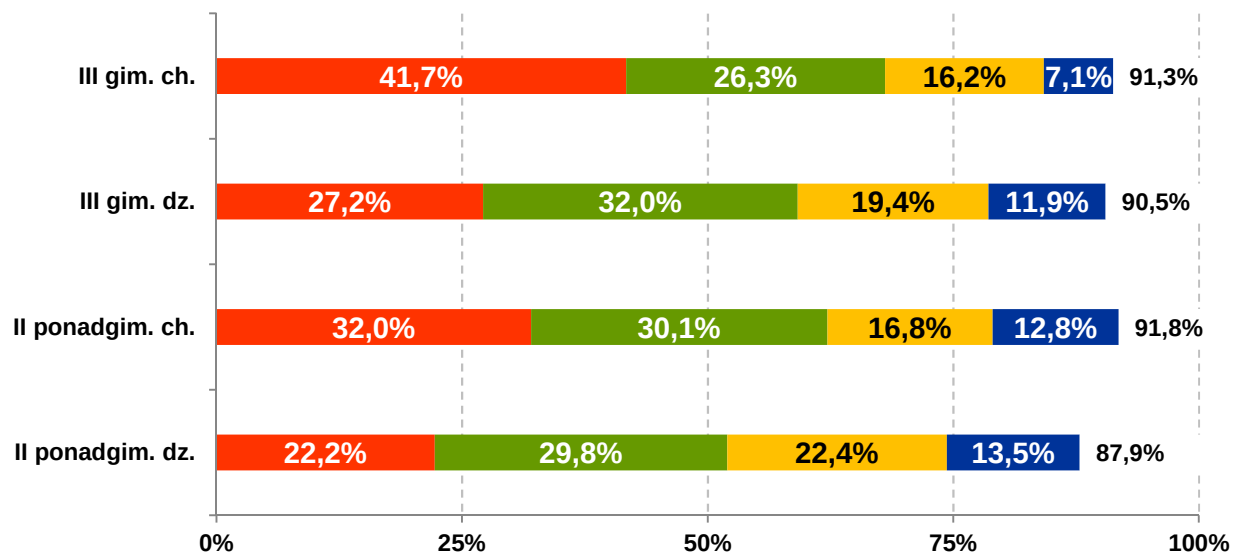
Wykres 9 D i E: Częstotliwość podejmowania różnych form aktywności w czasie wolnym – czytanie książek dla przyjemności, wychodzenie z przyjaciółmi wieczorami.

2.1. Częstotliwość korzystania z różnych form spędzania wolnego czasu

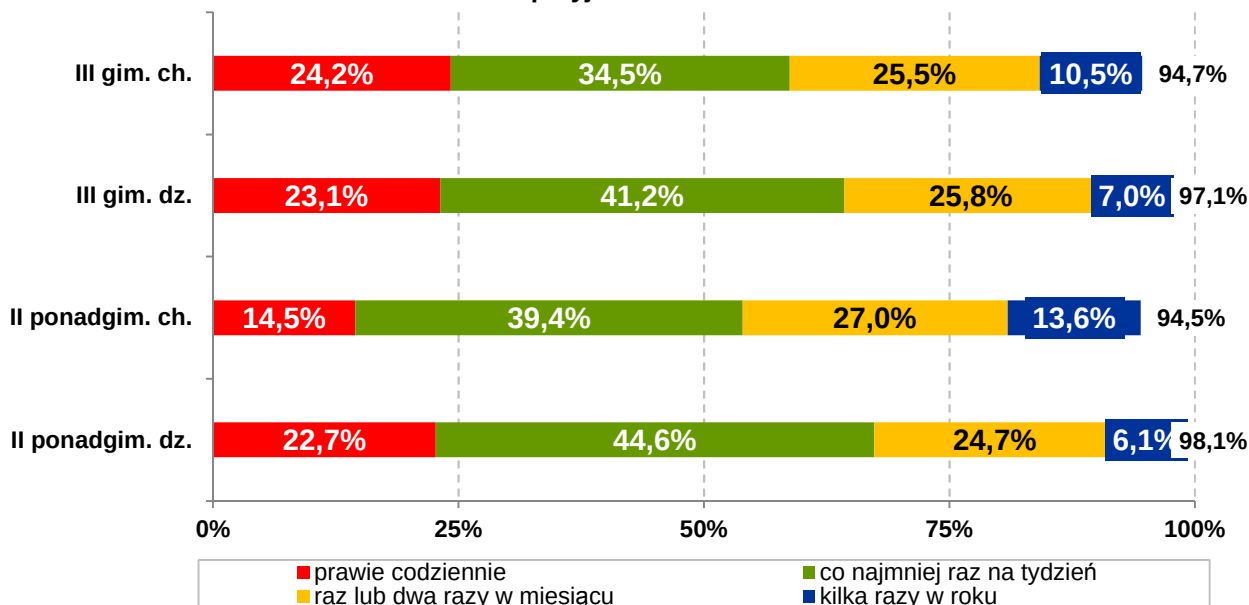

Style wypoczynku

F. Jak często realizujesz jakieś swoje hobby?

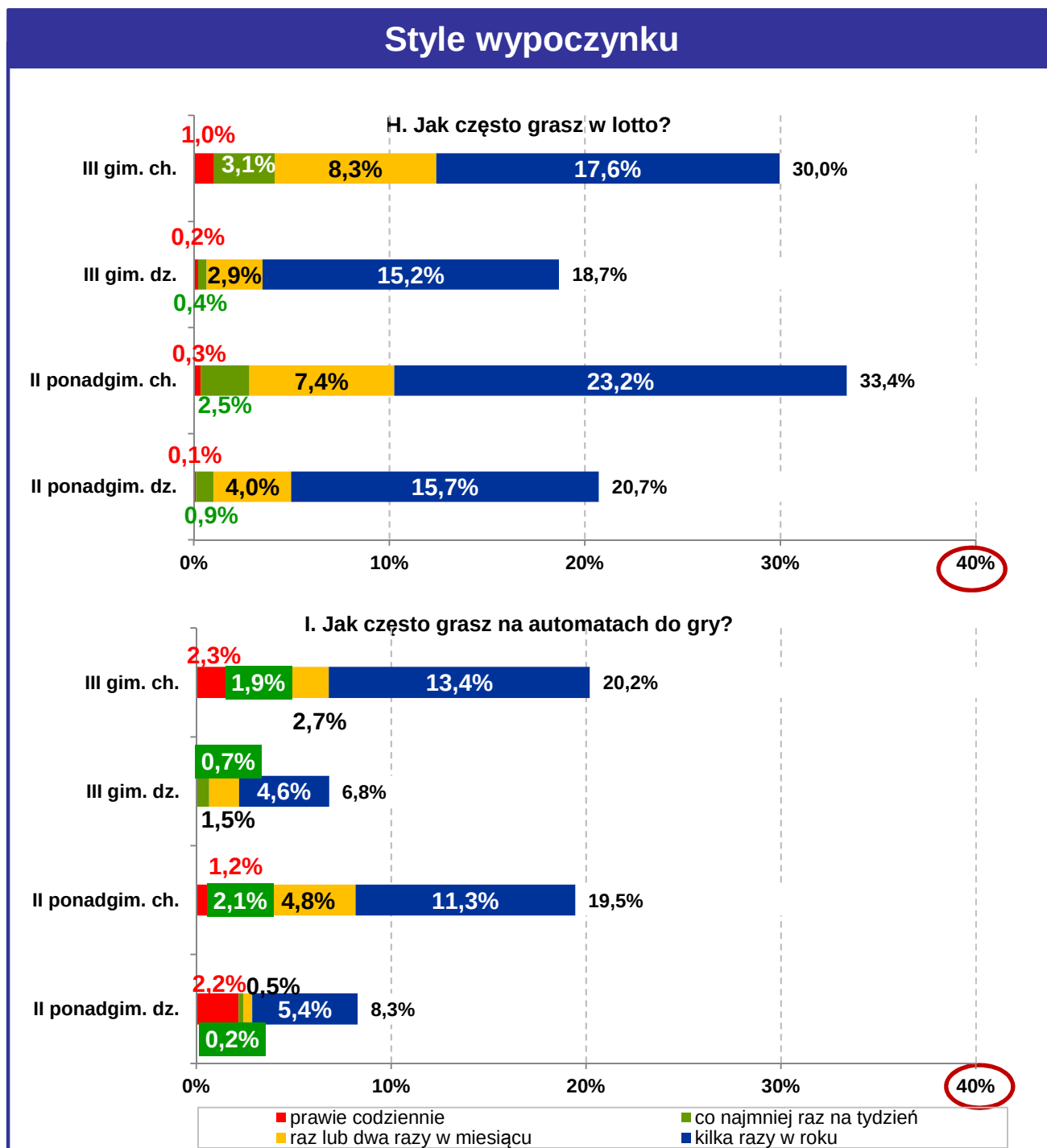

G. Jak często chodzisz ze znajomymi do centrum handlowego, po ulicach, do parku, itp., tylko dla przyjemności?

Wykres 9 F i G: Częstotliwość podejmowania różnych form aktywności w czasie wolnym – realizowanie hobby, chodzenie ze znajomymi do centrum handlowego, po ulicach, do parku, itp., tylko dla przyjemności.

2.1. Częstotliwość korzystania z różnych form spędzania wolnego czasu

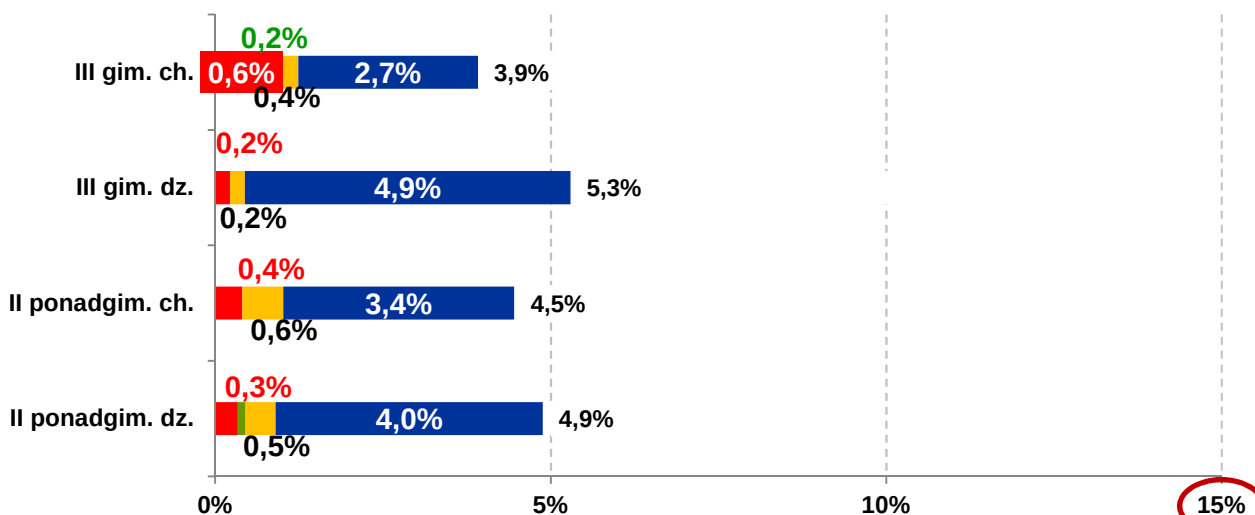
Wykres 9 H i I: Częstotliwość podejmowania różnych form aktywności w czasie wolnym – granie w lotto, granie na automatach.

2.1. Częstotliwość korzystania z różnych form spędzania wolnego czasu

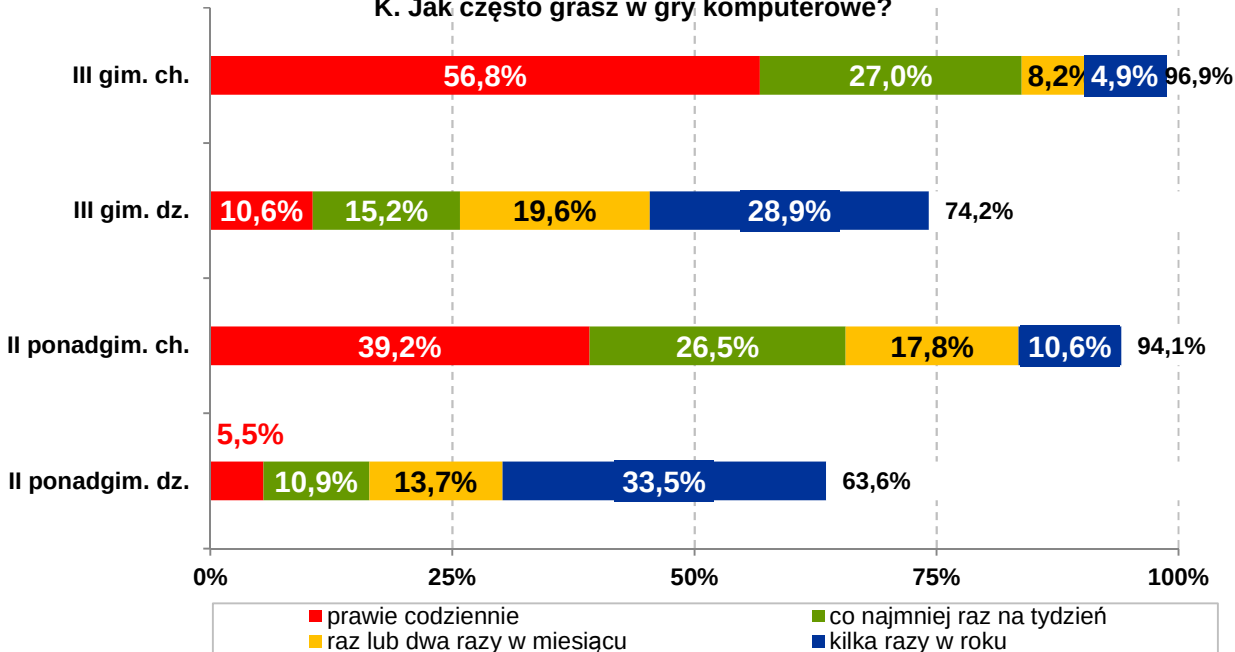

Style wypoczynku

J. Jak często grasz w konkursach sms-owych?

K. Jak często grasz w gry komputerowe?

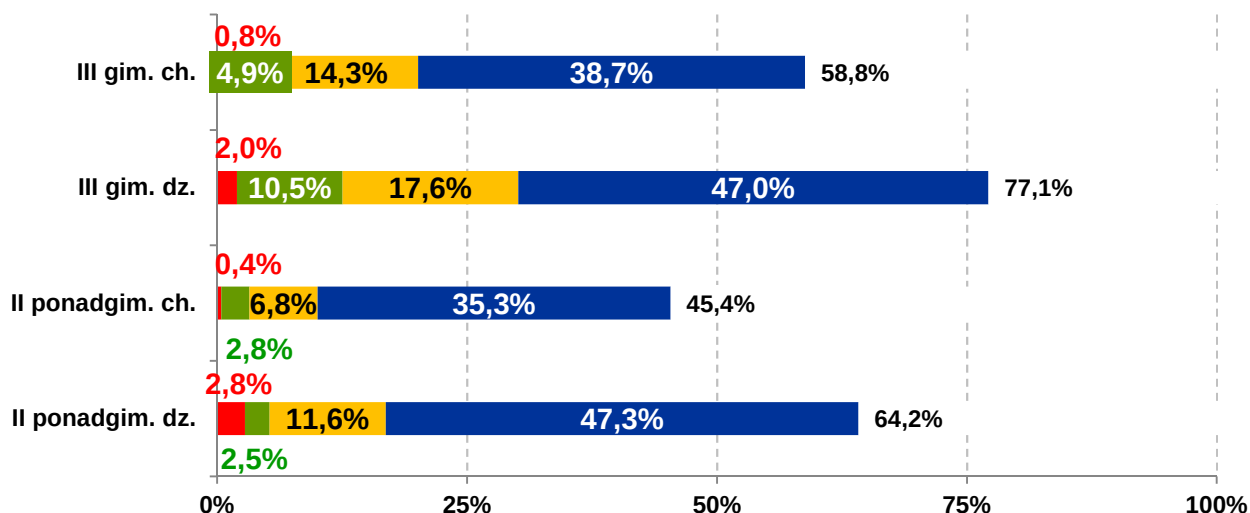
Wykres 9 J i K: Częstotliwość podejmowania różnych form aktywności w czasie wolnym – granie w konkursach sms-owych, granie w gry komputerowe.

2.1. Częstotliwość korzystania z różnych form spędzania wolnego czasu

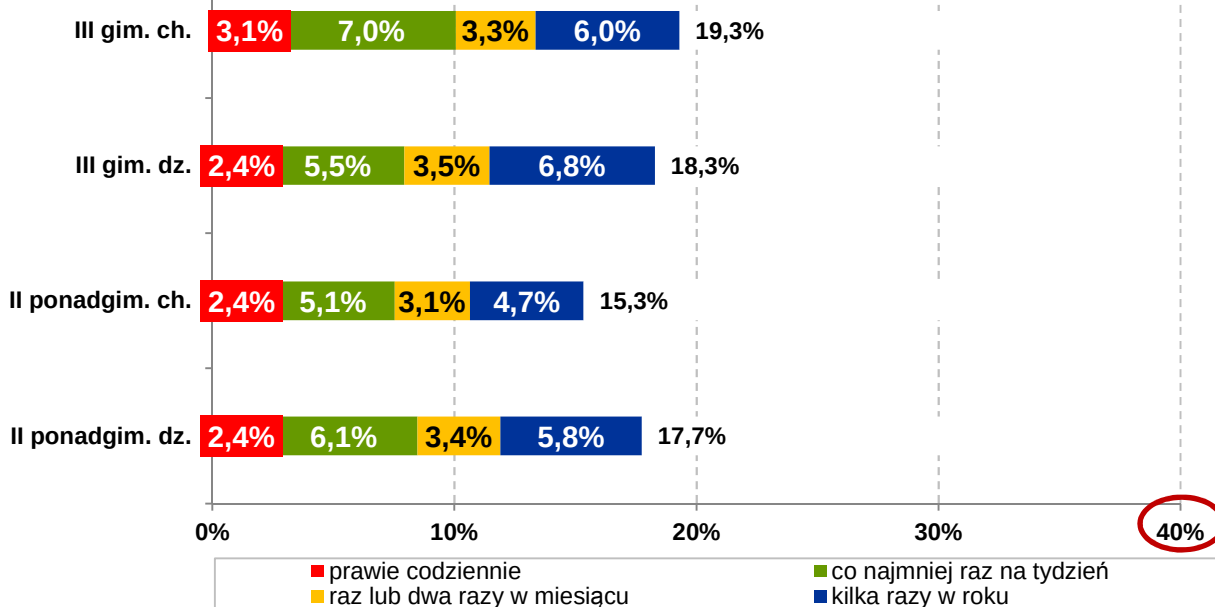

Style wypoczynku

L. Jak często bierzesz udział w działaniach społecznych jako wolontariusz?

M. Jak często bierzesz udział w zadaniach realizowanych przez drużynę harcerską?

Wykres 9 L i M: Częstotliwość podejmowania różnych form aktywności w czasie wolnym – udział w działaniach społecznych, udział w zadaniach realizowanych przez drużynę harcerską.

2.1. Częstotliwość korzystania z różnych form spędzania wolnego czasu

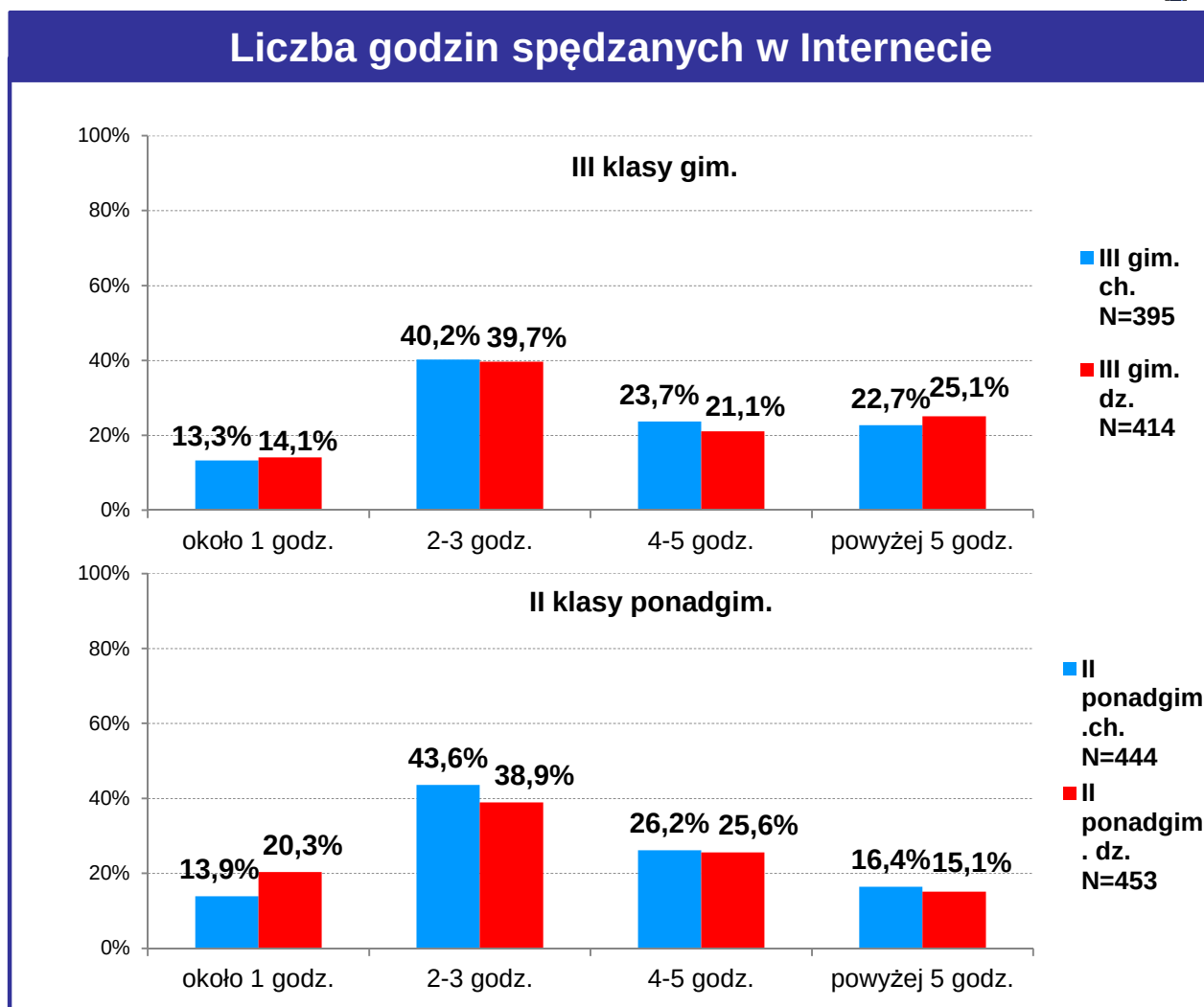

	N												
	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M
III kl. gim. chłopcy	474	474	467	476	476	470	475	472	473	473	476	476	475
III kl. gim. dziewczęta	467	467	458	466	467	465	466	467	466	465	466	467	466
II kl. ponadgim. chłopcy	539	540	532	540	541	537	538	536	537	537	541	537	536
II kl. ponadgim. dziewczęta	552	555	553	554	554	550	552	553	554	554	555	551	552

* Podane liczebności dotyczą wykresów 9A – 9M.

2.2. Problemowe używanie internetu: liczba godzin spędzanych „w sieci”

Wykres 10: Liczba godzin spędzanych (zazwyczaj) w ciągu dnia „w sieci” przez badanych często korzystających z Internetu. Procentowanie do osób korzystających z Internetu prawie codziennie. Dane w podziale na płeć – klasy III G i II PG.

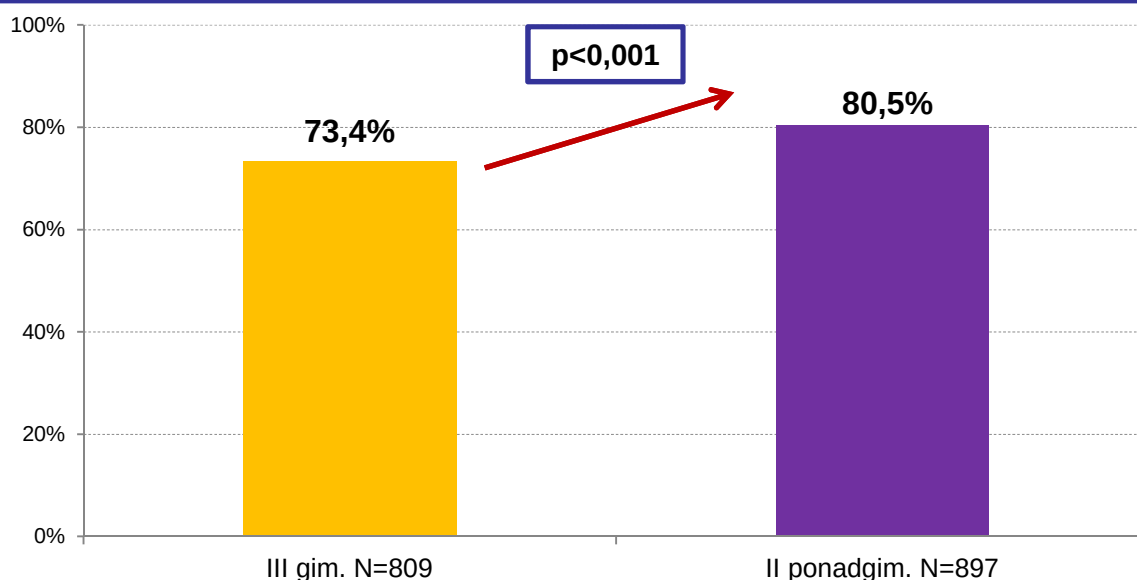
Uczniów, którzy wskazali, że codziennie lub prawie codziennie korzystają w czasie wolnym z Internetu zapytano, ile czasu poświęcają na ten rodzaj aktywności.

Jak pokazuje wykres 10, w wyodrębnionej grupie, niemal co drugi uczeń i uczennica, niezależnie od szczebla edukacji, spędzał(a) w sieci zazwyczaj 2-3 godziny w ciągu dnia. Równie wysoki był odsetek uczniów korzystających z Internetu przez 4 lub więcej godzin dziennie – 46,4% chłopców i 46,2% dziewcząt w klasach trzecich gimnazjum oraz odpowiednio 42,5% chłopców i 40,7% dziewcząt w klasach drugich szkół ponadgimnazjalnych. Badanie pokazuje więc, że **problem długotrwałego przebywania w sieci dotyczy w Krakowie znacznej części młodzieży – blisko co drugiej uczennicy i co drugiego ucznia (zarówno w przypadku gimnazjum, jak i szkół ponadgimnazjalnych)** spośród korzystających z Internetu prawie codziennie.

2.2. Problemowe używanie internetu: korzystanie z internetu w godzinach nocnych

Korzystanie z Internetu w godzinach nocnych

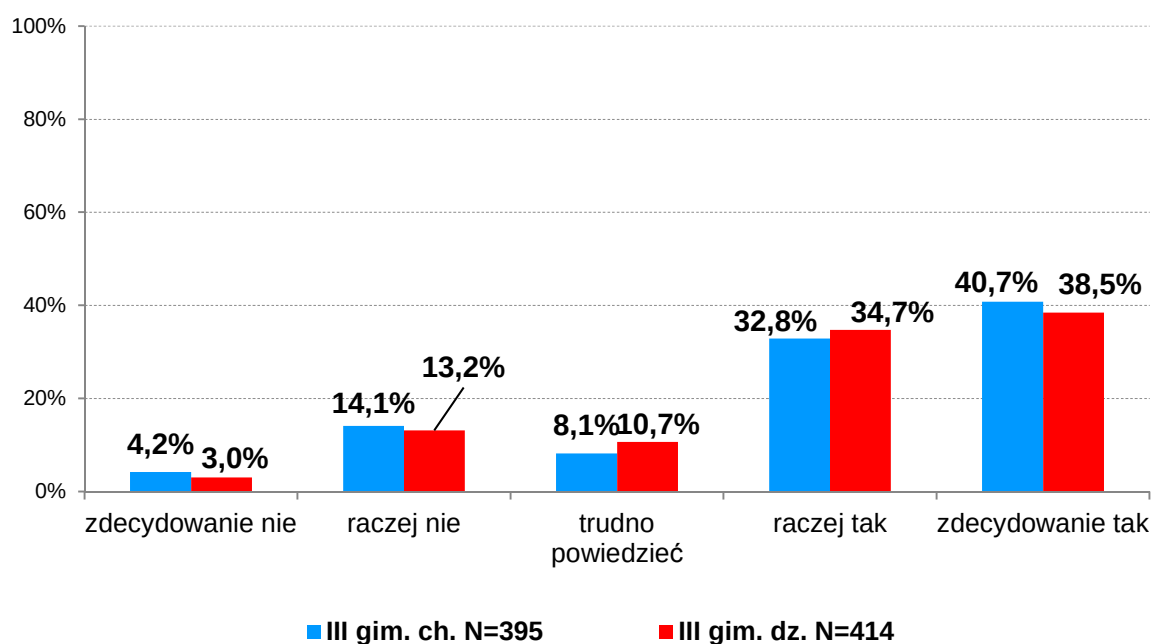
Wykres 11: Odsetki uczniów przebywających „w sieci” w godzinach nocnych wśród często korzystających z Internetu. Procentowanie do osób korzystających z Internetu codziennie lub prawie codziennie. Klasy III G i II PG (test Chi²)

Uczniów, którzy korzystają z Internetu w czasie wolnym prawie codziennie zapytano także, czy zdarza im się przebywać „w sieci” w godzinach nocnych tj. po godzinie 22. Jak pokazuje wykres 11, aż 73,4% spośród uczniów klas trzecich gimnazjum przyznało, że spędza czas w „sieci” w nocy. W szkołach ponadgimnazjalnych odsetek ten wynosił aż 80,5% (różnica istotna statystycznie). Oznacza to, że w Krakowie zdecydowana większość częstych użytkowników Internetu korzysta z niego nie tylko w ciągu dnia, ale także w godzinach nocnych.

2.2. Problemowe używanie internetu: korzystanie w godzinach nocnych

Spędzanie czasu w "sieci" w godzinach nocnych

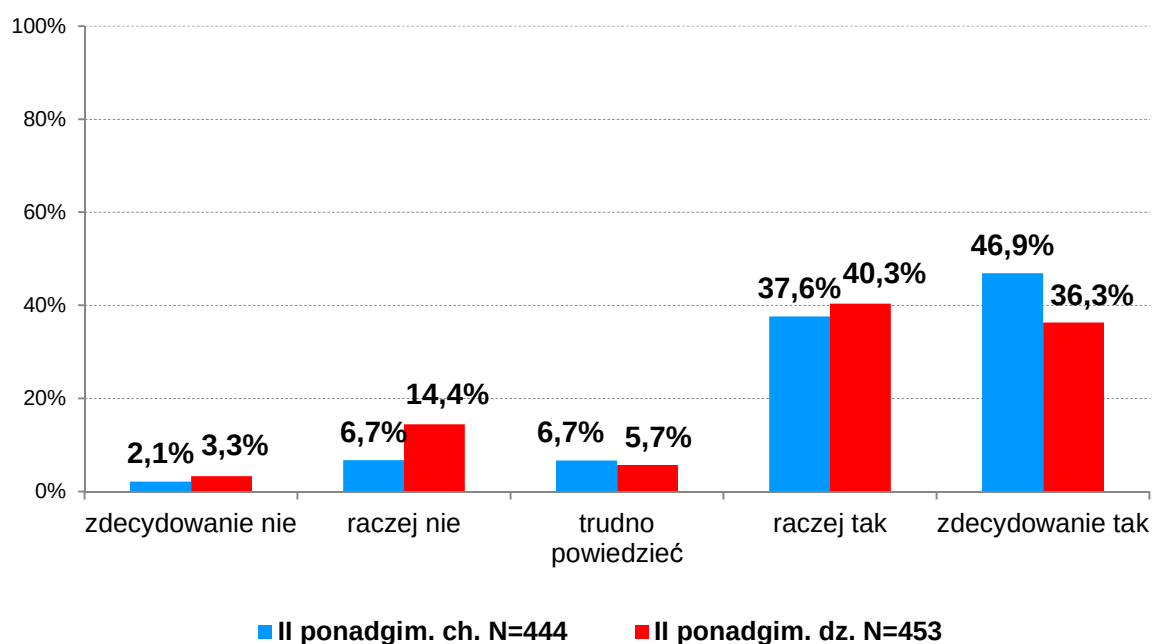
Wykres 12: Czy zdarza Ci się spędzać czas w sieci w godzinach nocnych? Procentowanie do osób korzystających z Internetu codziennie lub prawie codziennie. Klasy III G – wyniki w podziale na płeć.

Jeśli przyjrzeć się wynikom przedstawionym w podziale na płeć, okazuje się, że problem nocnego korzystania „z sieci” przez uczniów gimnazjów dotyczy w równym stopniu chłopców, jak i dziewcząt (73,6% chłopców i 73,2% dziewcząt). Deklaracje, iż takie doświadczenia były rzadkie lub w ogóle nie występowały były częściej udziałem chłopców – 18,3%. Wśród dziewcząt ten odsetek wyniósł 16,1%. Trudności z jednoznaczną odpowiedzią na to pytanie miało 8,1% chłopców i nieco więcej dziewcząt – 10,7%.

2.2. Problemowe używanie internetu: korzystanie w godzinach nocnych

Spędzanie czasu w "sieci" w godzinach nocnych

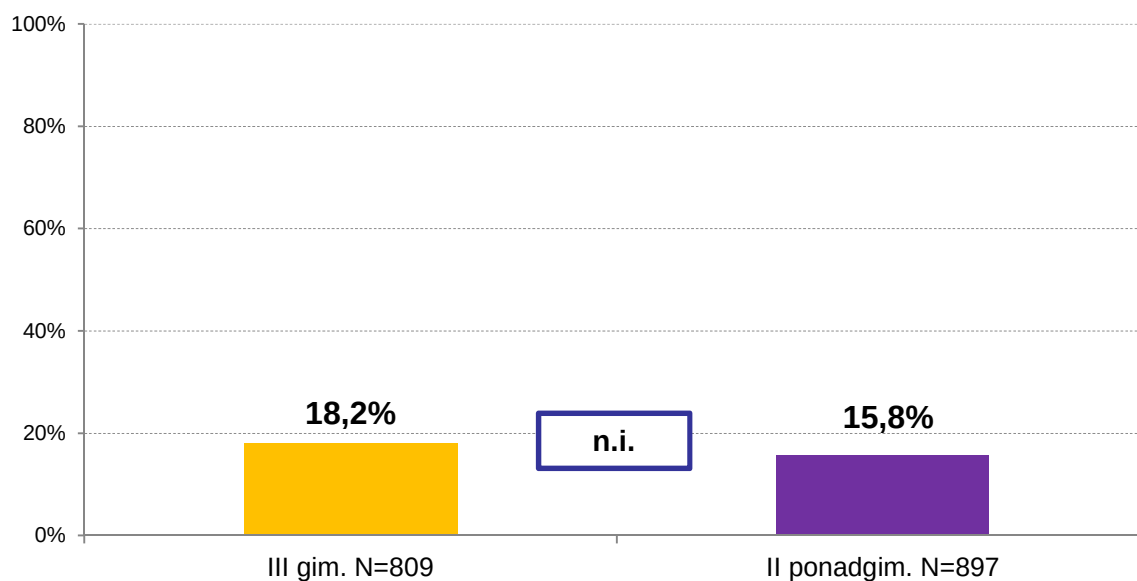
Wykres 13: Czy zdarza Ci się spędzać czas w sieci w godzinach nocnych? Procentowanie do osób korzystających z Internetu codziennie lub prawie codziennie – klasy II PG.

W przypadku szkół ponadgimnazjalnych problem nocnego korzystania „z sieci” dotyczy w większym stopniu chłopców – 84,5%, podczas gdy jedynie 8,9% zadeklarowało, że takie doświadczenia są rzadkie lub w ogóle nie występują. Wśród uczennic odsetki te wyniosły odpowiednio 76,6% oraz 17,7%. Trudności z jednoznaczną odpowiedzią na pytanie miało 6,7% chłopców i 5,7% dziewcząt z tego rocznika.

2.2. Problemowe używanie internetu: internet jako sposób poprawy nastroju

Korzystanie z Internetu dla poprawy nastroju

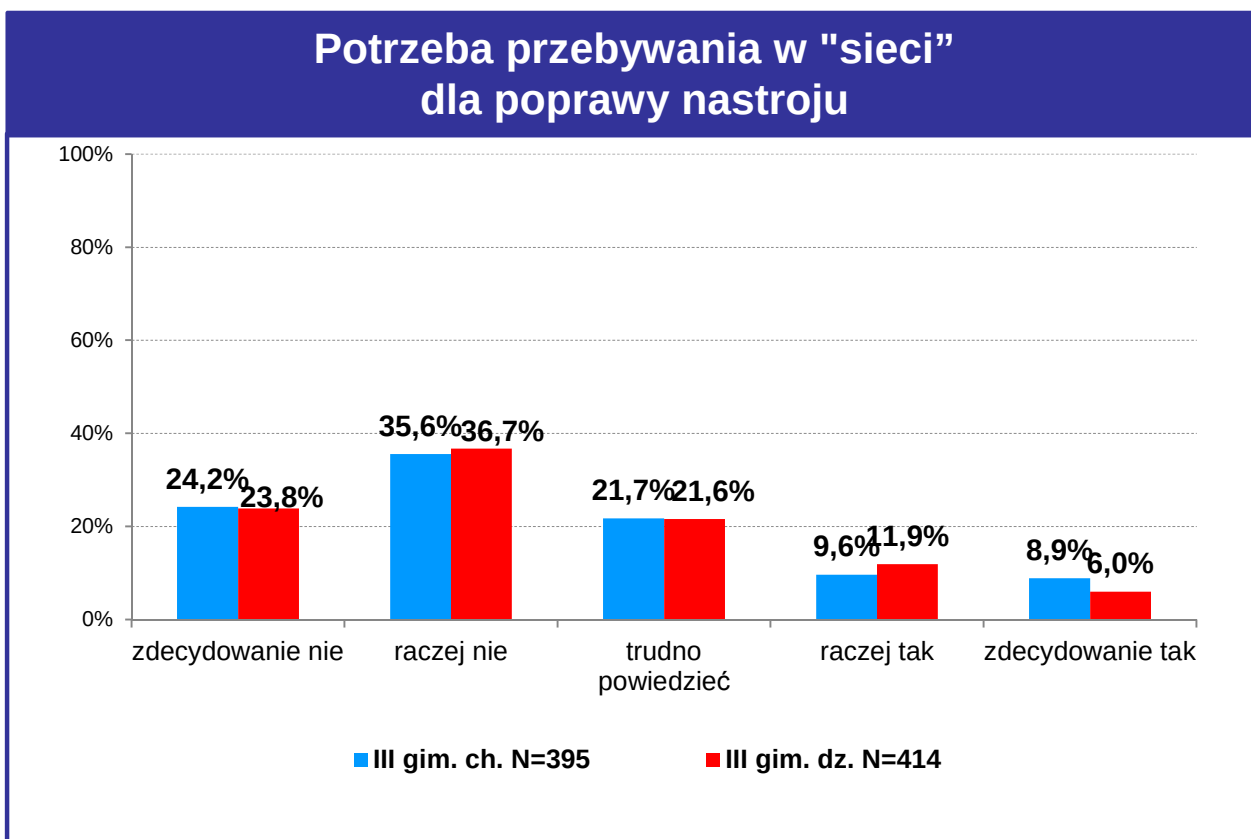
Wykres 14: Odsetki uczniów deklarujących potrzebę przebywania w „sieci” dla poprawy nastroju Procentowanie do osób korzystających z Internetu prawie codziennie. Klasy III G i II PG - porównanie (test Chi²).

Z punktu widzenia zdrowia młodych ludzi istotna jest nie tylko liczba godzin i pora korzystania z Internetu, ale także ich osobiste odczucia dotyczące konieczności, („przymusu”) przebywania „w sieci” w celu poprawy nastroju, samopoczucia. Dlatego uczniów, którzy korzystają z Internetu w czasie wolnym prawie codziennie zapytano także o to, czy odczuwają potrzebę przebywania „w sieci” dla poprawy nastroju.

Jak pokazuje, wykres 14, w klasach trzecich gimnazjum taką deklarację złożyło 18,2% badanych, natomiast w klasach drugich szkół ponadgimnazjalnych - 15,8%. **Odnoszona różnica nie jest istotna statystycznie, co oznacza, że problem dotyczy w równej mierze uczniów młodszych i starszych.**

2.2. Problemowe używanie internetu: internet jako sposób na poprawę nastroju

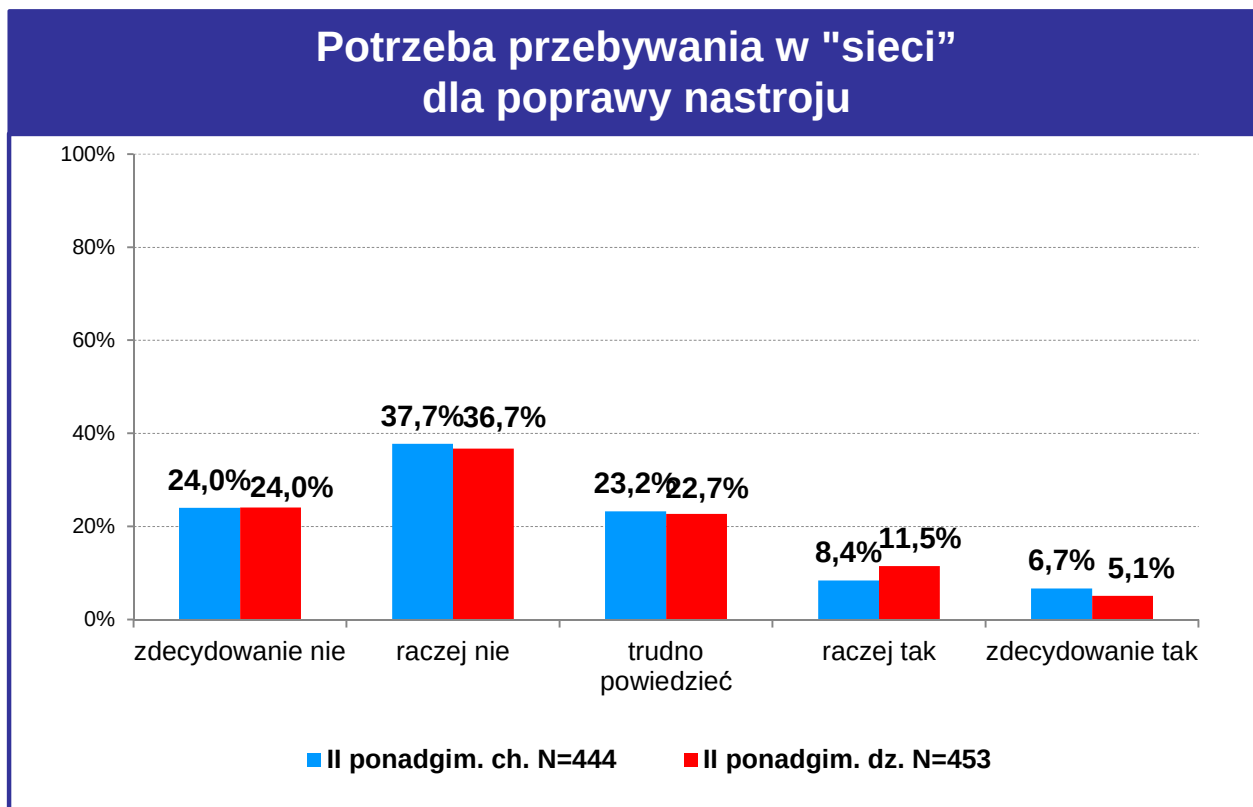
Wykres 15 A: Odsetki dziewcząt i chłopców, którzy odczuwają potrzebę przebywania „w sieci” w celu poprawy nastroju, wśród często korzystających z Internetu. Procentowanie do osób korzystających z Internetu prawie codziennie. Klasy III G – wyniki w podziale na płeć.

Jeśli przyrzeć się wynikom uczniów trzecich klas gimnazjum spędzających czas w Internecie prawie codziennie w podziale na płeć, okazuje się, że **problem przebywania „w sieci” dla poprawy nastroju dotyczy w równym stopniu chłopców i dziewcząt (odpowiednio 18,5% i 17,9%)**. Nieznaczne różnice w odsetkach osób deklarujących „zdecydowanie tak” oraz „raczej tak” mogą jednak wskazywać na nieco większą intensywność problemu wśród chłopców.

Jak pokazuje wykres 15 A, średnio co czwarty uczeń (24,2% chłopców i 23,8% dziewcząt) zdecydowanie zaprzeczył, że przebywanie w „sieci” wiąże się z potrzebą poprawy nastroju. Na uwagę zasługuje fakt, iż w przypadku tego pytania trudność z udzieleniem jednoznacznej odpowiedzi miał co piąty badany spośród korzystających z Internetu prawie codziennie (21,7% chłopców i 21,6% dziewcząt).

2.2. Problemowe używanie internetu: internet jako sposób na poprawę nastroju

Wykres 15 B: Odsetki dziewcząt i chłopców, którzy odczuwają potrzebę przebywania „w sieci” w celu poprawy nastroju, wśród często korzystających z Internetu. Procentowanie do osób korzystających z Internetu prawie codziennie. Klasy II klasy PG – wyniki w podziale na płeć.

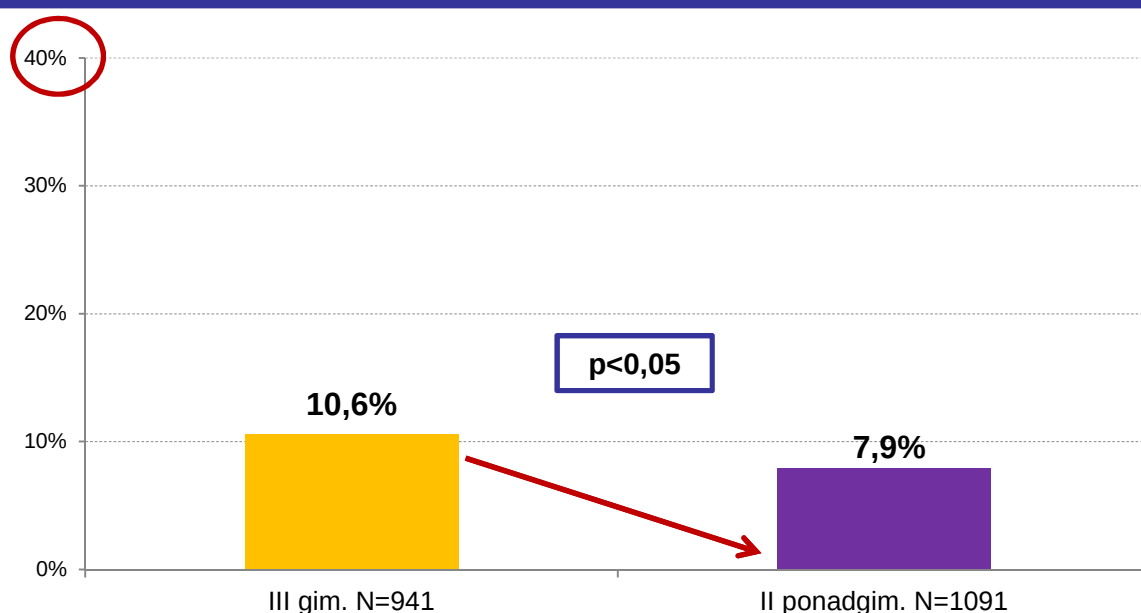
W klasach drugich szkół ponadgimnazjalnych układ wyników jest dość podobny do wyników w klasach młodszych. Wśród uczniów spędzających czas w Internecie prawie codziennie problem przebywania „w sieci” dla poprawy nastroju dotyczy co siódmego chłopca (15,0%) oraz co szóstej dziewczyny (16,5%). Podobnie jak w przypadku uczniów gimnazjów, rozkład odpowiedzi „zdecydowanie tak” oraz „raczej tak” może wskazywać na nieco większą intensywność problemu wśród chłopców.

Jak pokazuje wykres 15 B, co piąty uczeń i uczennica (po 24,0% chłopców i dziewcząt) zdecydowanie zaprzeczyło, że przebywanie w „sieci” wiąże się z potrzebą poprawy nastroju. Podobnie do gimnazjalistów, znaczna część uczniów drugich klas szkół ponadgimnazjalnych miała trudność z udzieleniem jednoznacznej odpowiedzi na to pytanie (23,2% chłopców i 22,7% dziewcząt korzystających z Internetu prawie codziennie).

2.2. Uczniowie zagrożeni uzależnieniem od internetu

Uczniowie zagrożeni uzależnieniem od internetu

Wykres 16: Odsetki uczniów zagrożonych uzależnieniem od Internetu wśród często korzystających z Internetu. Procentowanie do ogółu badanych, którzy odpowiedzieli na pytanie o korzystanie z Internetu.

Wśród osób, które korzystają często z Internetu (tj. prawie codziennie) wyodrębniono te, które spełniają **jednocześnie trzy następujące warunki:**

- przebywają „w sieci” 4 i więcej godzin,
- spędzają czas „w sieci” w godzinach nocnych i
- odczuwają przymus korzystania z Internetu, aby poczuć się lepiej.

Uczniów spełniających powyższe kryteria zakwalifikowano do grupy zagrożonych uzależnieniem od Internetu. Jak pokazuje wykres 16, w klasach trzecich gimnazjum takie osoby stanowią 10,6% badanych, którzy odpowiedzieli jak często korzystają z Internetu. Natomiast wśród uczniów klas drugich szkół ponadgimnazjalnych odsetek ten był niższy na statystycznie istotnym poziomie i wyniósł 7,9%. Oznacza to, że uzależnieniem od Internetu zagrożony jest mniej więcej co dziesiąty uczeń w gimnazjum i co trzynasty w szkole ponadgimnazjalnej. Istotność różnicy między wynikami oznacza, że problem zagrożenia uzależnieniem od Internetu jest większy wśród uczniów trzecich klas gimnazjum. Prezentowane odsetki nie są wprawdzie bardzo wysokie, niemniej trzeba podkreślić, iż w każdej z grup wiekowych odsetek osób, które już dziś wymagają kontroli i pomocy w związku z częstym przebywaniem „w sieci” i ponoszeniem szkód z tym związanych, jest znacznie wyższy (co pokazuje wykresy 10-15 B).

2.3. Wydatki na gry hazardowe wśród uczniów

Odsetki uczniów grających w gry hazardowe przynajmniej raz w miesiącu

Klasa	Częstość	Procent ważnych
III gim.	42	4,5%
II ponadgim.	60	5,5%

27,3 % z nich
wydaje jednorazowo
100 zł i więcej

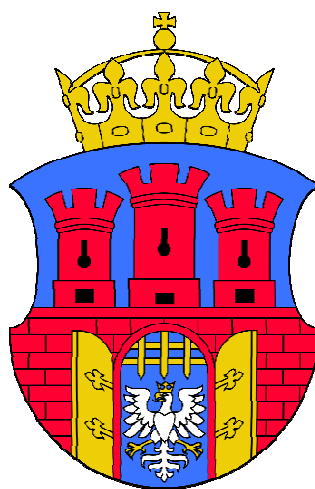
16,5 % z nich
wydaje jednorazowo
100 zł i więcej

Tabela 3: Odsetki uczniów grających na automatach co najmniej raz w miesiącu

Przedmiotem analiz była także częstotliwość grania przez uczniów na automatach hazardowych (takich, na których można wygrać pieniądze). W taki sposób przynajmniej raz w miesiącu lub częściej spędzał czas stosunkowo niewielki odsetek uczniów - w klasach trzecich gimnazjum było to 4,5% (co dwudziesty drugi uczeń), zaś w drugich klasach szkół ponadgimnazjalnych 5,5% uczniów (co osiemnasty uczeń).

Warto jednak zwrócić uwagę na wysokość kwot wydawanych przez grających - jednorazowe wydawanie kwoty przekraczającej 100 zł było udziałem aż 27,3% uczniów trzecich klas gimnazjum i 16,5% uczniów drugich klas szkół ponadgimnazjalnych grających dość często.

Wszyscy ci uczniowie, którzy wydają na automaty hazardowe jednorazowo ponad 100 zł i więcej powinni być objęci oddziaływaniami profilaktycznymi.

3. Palenie papierosów

3.1. Dostępność tytoniu w opiniach badanych

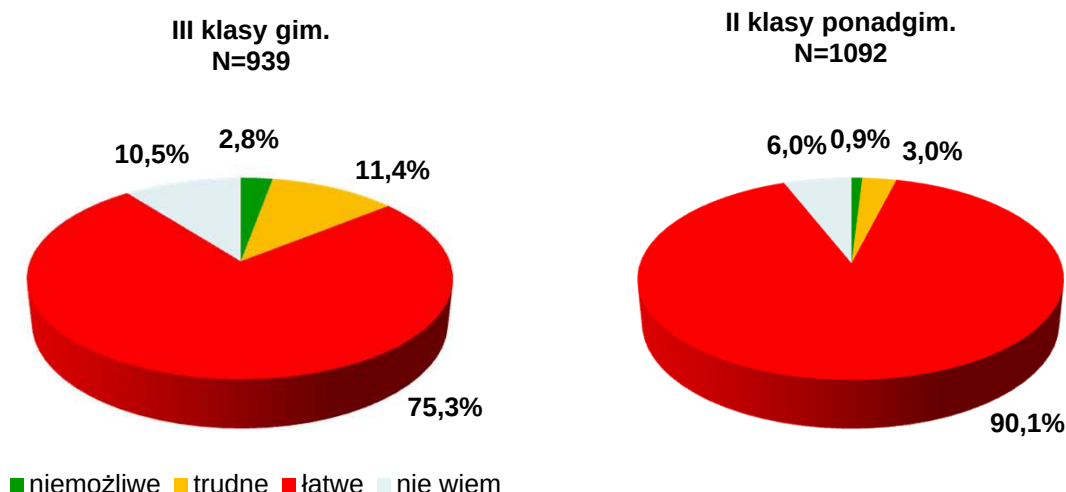

Poziom dostępności papierosów w ocenie młodzieży, co wydaje się zgodnie z oczekiwaniami, zwiększa się wraz z wiekiem badanych. 75,3% uczniów trzecich klas gimnazjum uważało, że zdobycie papierosów byłoby dla nich łatwe. W przypadku uczniów drugich klas szkół ponadgimnazjalnych uważało tak aż 90,1% respondentów. Jedynie 11,4% uczniów trzeciej klasy gimnazjum stwierdziło, iż zdobycie papierosów mogłoby być dla nich trudne, a 2,8% wskazało, iż byłoby to niemożliwe. Z kolei w przypadku uczniów z drugich klas szkół ponadgimnazjalnych analogiczne odsetki wynosił 3,0% i 0,9%. Stosunkowo wysoki odsetek uczniów trzecich klas gimnazjum wskazał odpowiedź „nie wiem”: 10,5%, czyli co dziesiąty badany z tego rocznika. W przypadku uczniów starszych odsetek ten był nieco niższy i wyniósł 6,0% (co siedemnasty uczeń).

W tym kontekście warto zwrócić uwagę, iż sprzedaż wyrobów tytoniowych (podobnie jak napojów alkoholowych) osobom w wieku poniżej 18 lat jest prawnie zabroniona. Jak widać z przedstawionych wyników badania, przestrzeganie tego przepisu w Krakowie nie jest zadowalające. **Warto rozważyć możliwość rozszerzenia działań interwencyjnych w tym zakresie, w szczególności przy okazji podejmowania kontroli punktów sprzedaży napojów alkoholowych, w których można również kupować papierosy.** Jedną z bardziej skutecznych metod wpływania na sprzedawców jest promowanie idei odpowiedzialnej sprzedaży i nagradzanie odpowiedzialnych sprzedawców. Warto łączyć takie działania z badaniami pokazującymi rzeczywiste rozmiary zjawiska sprzedaży papierosów nieletnim, opartymi na metodzie „tajemniczego klienta”.

Dostępność papierosów

Jak sądzisz, jak trudne byłoby dla Ciebie zdobycie papierosów, gdybyś tego chciał(a)?

Wykres 17: Ocena dostępności papierosów dla młodzieży – klasy III G i II PG.

3.2. Wiek inicjacji tytoniowej

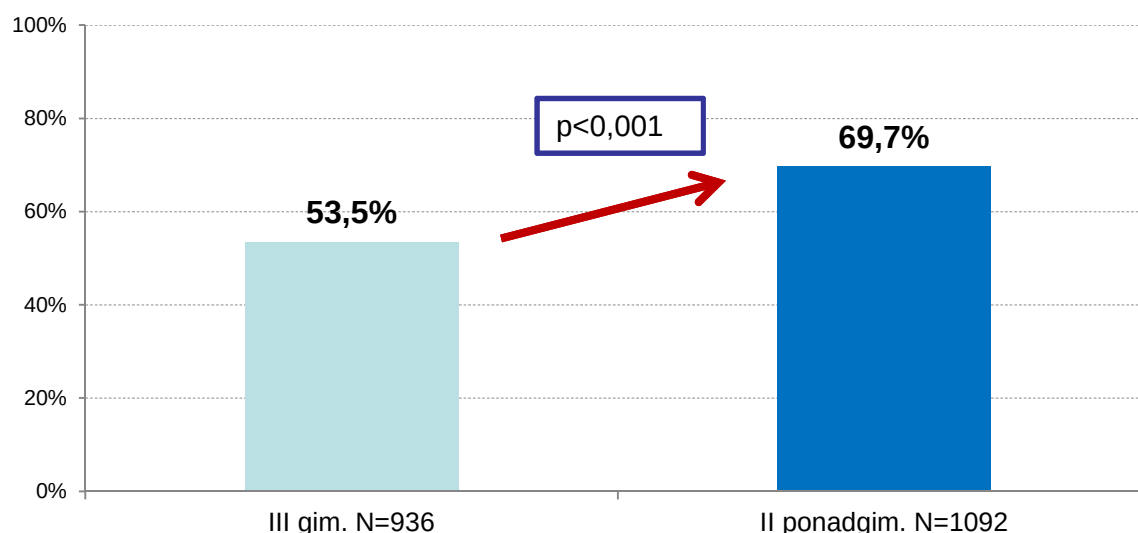
Analizując wyniki badania możemy stwierdzić, iż ponad połowa uczniów klas trzecich gimnazjum (53,5%) i ponad dwie trzecie uczniów klas drugich szkół ponadgimnazjalnych (69,7%) ma już za sobą inicjację nikotynową. **Różnica ta jest istotna statystycznie, co oznacza, że nasilenie problemu inicjacji nikotynowej wzrasta wraz z wiekiem uczniów.**

W młodszym roczniku brak inicjacji nikotynowej zadeklarowało więcej chłopców (48,2%) niż dziewcząt (44,8%). W starszym roczniku było odwrotnie – chłopców było 29,6% zaś dziewcząt 31,1%. Oznacza to, że osoby mające za sobą inicjację tytoniową stanowiły wśród młodszych dziewcząt 55,2%, a wśród chłopców w tym wieku – 51,8%. W przypadku uczniów klas drugich szkół ponadgimnazjalnych odsetki te były wyraźnie wyższe i wyniosły odpowiednio 68,9% i 70,4%.

Spośród uczniów gimnazjów co czwarta dziewczyna (25,9%) i chłopak (26,6%) wypalili pierwszego papierosa w wieku 13 lat lub wcześniej. Mając 14-15 lat inicjację nikotynową przeszła co czwarta dziewczyna (27,1%) i co piąty badany chłopak (22,9%).

W populacji uczniów szkół ponadgimnazjalnych co piąty uczeń (19,5% dziewcząt i 22,4% chłopców) pierwszego papierosa wypalił w wieku 13 lat lub wcześniej. Co czwarta uczennica (24,3%) i co piąty uczeń (21,6%) jako czas swojej inicjacji tytoniowej wskazali wiek 14-15 lat. Jedna czwarta uczniów zadeklarowała, że pierwszego papierosa wypaliła mając 16 lat lub więcej (25,0% dziewcząt i 25,9% chłopców).

Odsetki uczniów po inicjacji nikotynowej

Wykres 18: Odsetek uczniów, którzy choć raz palili papierosy. Klasy 3 G i 2 PG – porównanie (test χ^2).

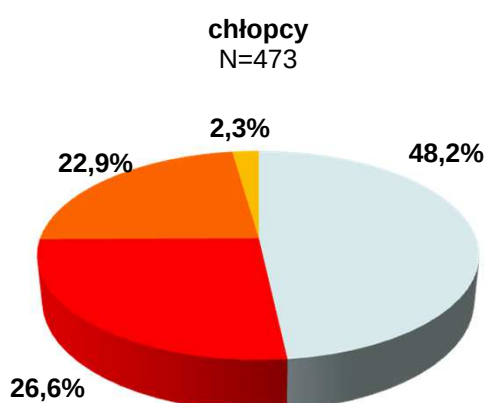
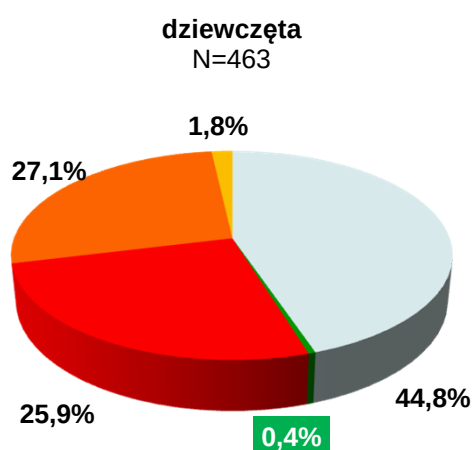

3.2. Wiek inicjacji tytoniowej

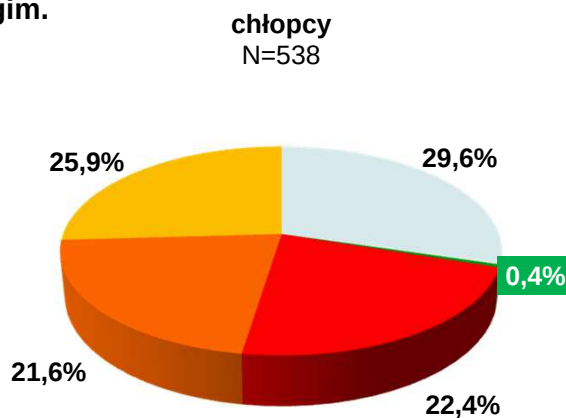
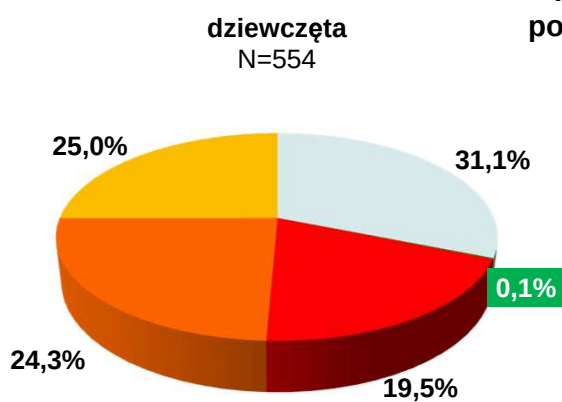
Wiek inicjacji tytoniowej

Ile miałe(a)ś lat, kiedy zdarzyło Ci się PO RAZ PIERWSZY w życiu palić papierosa?

III klasy gim.

II klasy
ponadgim.

- nigdy
- używał(a), ale nie podał(a) wieku inicjacji
- 13 lat lub mniej
- 14-15 lat
- 16 lat lub więcej

Wykres 19: Wiek inicjacji nikotynowej - dziewczęta i chłopcy – klasy III G i II PG.

3.2. Wiek inicjacji tytoniowej

Do codziennego palenia papierosów w jakimś okresie życia przyznała się co czwarta dziewczyna (24,2%) i co piąty chłopak (19,0%) spośród uczniów klas trzecich gimnazjum. Wśród uczniów klas drugich szkół ponadgimnazjalnych odsetki te były wyraźnie wyższe i wyniosły odpowiednio 33,7% i 31,9% (średnio co trzecia dziewczyna i co trzeci chłopak).

Oznacza to, że chociaż odsetek młodzieży codziennie palącej papierosy rośnie wraz z wiekiem badanych, większość uczniów, zarówno trzecich klas gimnazjum, jak i drugich klas szkół ponadgimnazjalnych nie ma za sobą doświadczeń codziennego palenia papierosów. Warto jednak zauważyć, że **odsetki palących codziennie wśród tych, którzy przeszli inicjację nikotynową były bardzo wysokie - codzienne palenie było udziałem średnio dwóch piątych uczniów gimnazjów i blisko połowy uczniów szkół ponadgimnazjalnych, którzy przeszli inicjację nikotynową.**

W przypadku dziewcząt z klas trzecich gimnazjum pierwsze doświadczenia z codziennym paleniem papierosów miały miejsce w wieku 14-15 lat – tak zadeklarowało 15,5% respondentek. 4,2% stwierdziło, że zaczęło palić codziennie, gdy miały 13 lat lub mniej. Również wśród chłopców uczących się w trzecich klasach gimnazjum pierwsze doświadczenia z codziennym paleniem najczęściej miały miejsce w wieku 14-15 lat – tak deklarowało 13,8% badanych. Wcześniej (tj. mając lat 13 lub mniej) zaczęło palić 2,3% chłopców.

Ponad jedna piąta uczennic klas drugich ponadgimnazjalnych zaczęła palić codziennie w wieku 16 lat lub później (22,4%), 8,8% badanych z tej frakcji wiekowej zaczęła palić codziennie już w 14-15. roku życia, a kolejne 2,5% zaczęło palić nałogowo w wieku 13 lat lub wcześniej. Wśród chłopców ze szkół ponadgimnazjalnych „nałogowi palacze” również najczęściej zaczynali palić codziennie mając 16 lat lub więcej (22,7%); 7,3% takie doświadczenia odnotowało w wieku 14-15 lat, a 1,9% jeszcze wcześniej tj. mając lat 13 lub mniej.

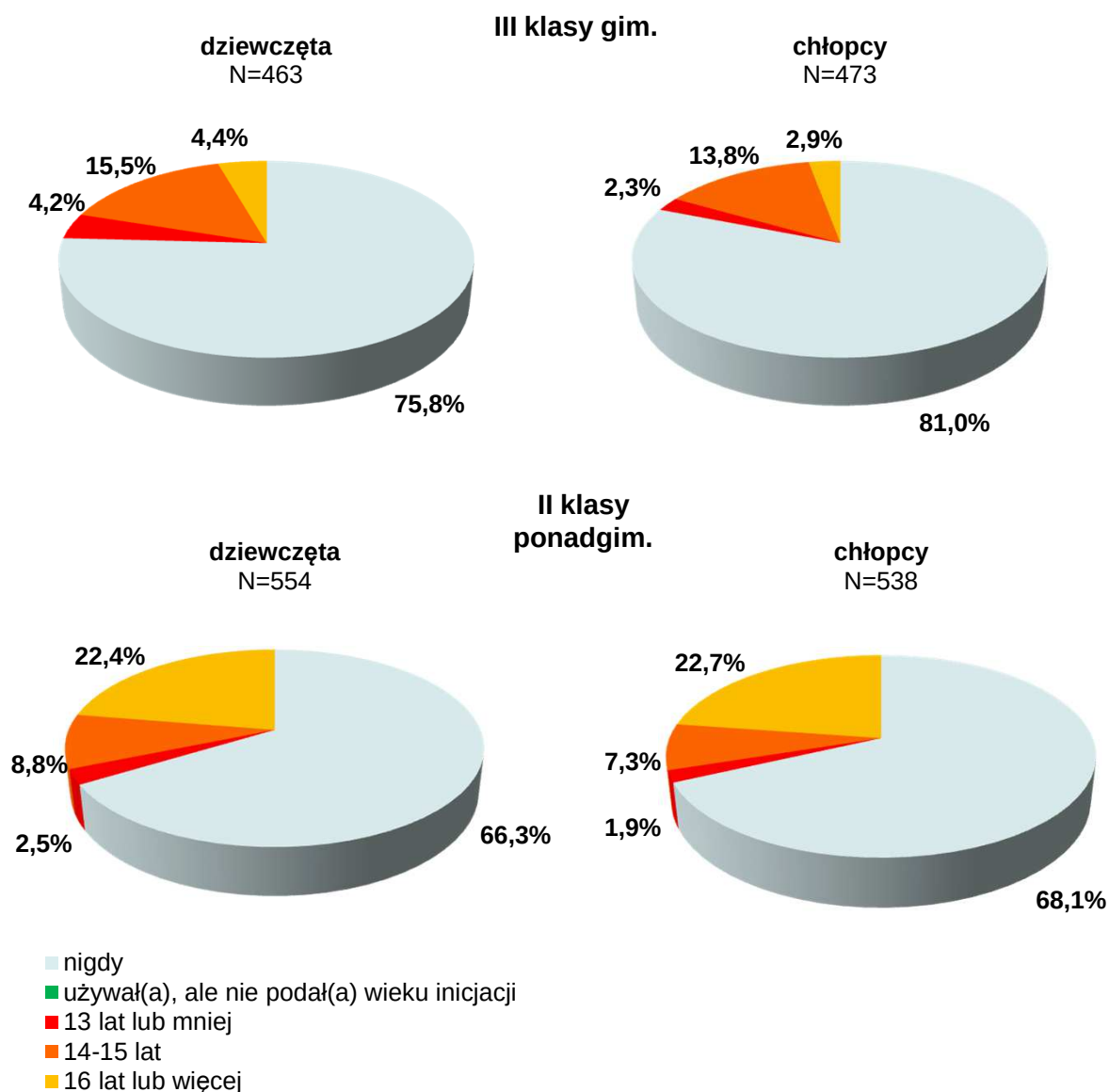
Ogółem, wśród uczniów w klasach trzecich gimnazjum największą grupę wśród palących nałogowo stanowili ci, którzy zaczęli palić codziennie papierosy w wieku 14-15 lat. W przypadku uczniów klas drugich ponadgimnazjalnych najwięcej było tych, którzy zaczęli palić codziennie mając 16 lat lub więcej. Oznacza to, że działania prewencyjne i uświadamiające powinny być kierowane do uczniów w sposób ciągły, poczynając od najmłodszych roczników.

3.2. Wiek inicjacji tytoniowej

Wiek inicjacji tytoniowej – codzienne palenie

Ile miałe(a)ś lat, kiedy zdarzyło Ci się PO RAZ PIERWSZY w życiu palić codziennie papierosy?

Wykres 20: Wiek inicjacji nikotynowej – **palenie codzienne** – dziewczęta i chłopcy, klasy 3 G i 2 PG.

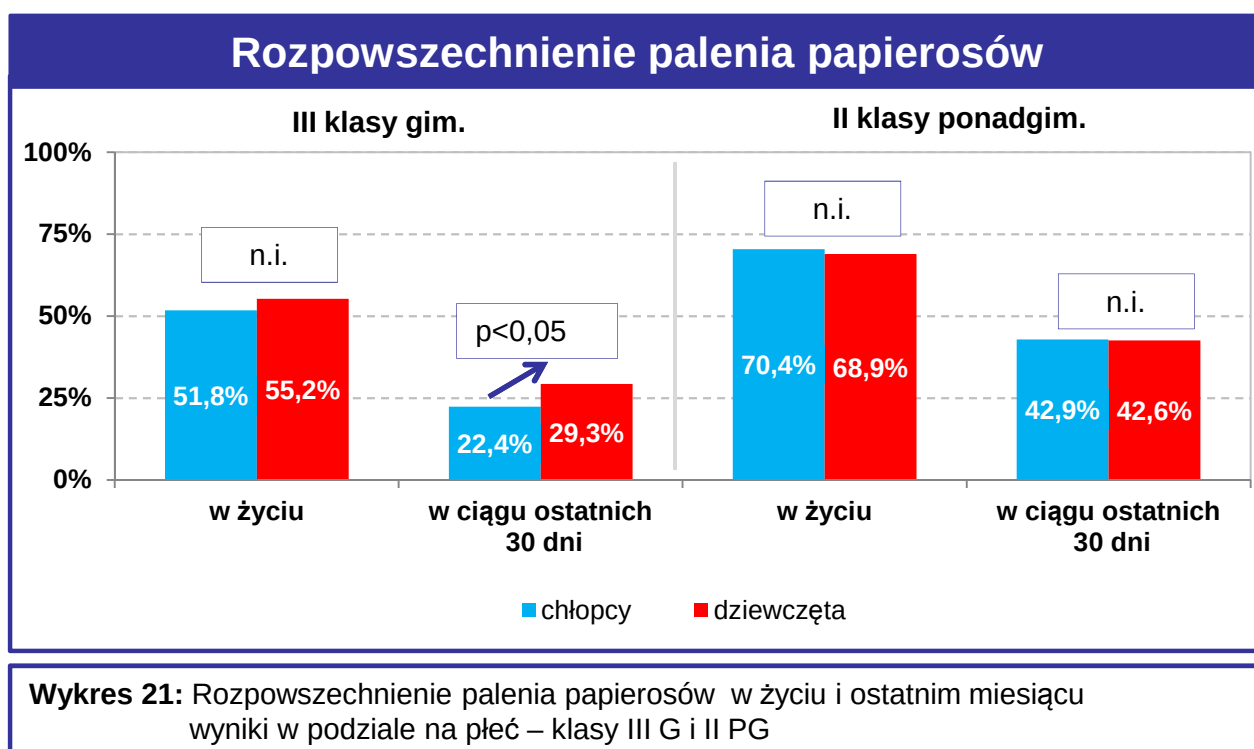
3.3. Rozpowszechnienie palenia papierosów

Jak pokazuje wykres 21, w klasach trzecich gimnazjum różnica pomiędzy odsetkiem palących chłopców (51,8%) i palących dziewcząt (55,2%) nie jest istotna statystycznie. Pod tym względem uczniowie i uczennice drugich klas szkół ponadgimnazjalnych również nie różnią się na poziomie istotnym statystycznie (odpowiednio 70,4% oraz 68,9%). Oznacza to, że problem palenia dotyczy w równym stopniu chłopców i dziewcząt obu roczników (choć ze względu na rozpowszechnienie, w większym stopniu starszych uczniów).

W okresie ostatnich 30 dni przed przeprowadzaniem badania paliło papierosy 22,4% chłopców z trzecich klas gimnazjum i 29,3% uczennic z tego rocznika. Różnica ta jest istotna statystycznie, co oznacza, że problem w większym stopniu dotyczy dziewcząt niż chłopców.

W porównaniu z młodszymi uczniami, odsetek chłopców i dziewcząt z drugich klas szkół ponadgimnazjalnych deklarujących palenie papierosów w ciągu ostatnich 30 dni był niemal dwukrotnie wyższy – problem dotyczył ponad dwóch piątych chłopców (42,9%) i dziewcząt (42,6%).

	N	
	w życiu	w ciągu ost. 30 dni
III kl. gim. chłopcy	473	471
III kl. gim. dziewczęta	463	463
II kl. ponadgim. chłopcy	538	538
II kl. ponadgim. dziewczęta	554	551

3.4. Ocena rozpowszechnienia palenia papierosów wśród przyjaciół

Rozpowszechnienie palenia papierosów w badanych środowiskach uczniowskich jest dość znaczne, w szczególności w grupie uczniów i uczennic drugich klas szkół ponadgimnazjalnych.

Zaledwie 5,9% dziewcząt i 8,0% chłopców uczących się w trzeciej klasie krakowskich gimnazjów nie miało w swoim najbliższym otoczeniu (wśród przyjaciół) osób palących papierosy. W przypadku uczniów drugich klas szkół ponadgimnazjalnych wskaźnik ten był jeszcze niższy i wyniósł 2,7% zarówno wśród dziewcząt, jak i chłopców.

Wśród gimnazjalistek **prawie co trzecia (29,7%) zadeklarowała, że większość lub wszyscy z jej przyjaciół palą papierosy**. Podobna część uczennic, tj. **prawie co trzecia badana w tej populacji przyznała, że po papierosy sięga sporo (32,3%) lub kilku jej przyjaciół (32,3%)**. Nieco inaczej wygląda to w grupie chłopców. Co piąty badany gimnazjalista (19,6%) stwierdził, że wśród jego przyjaciół wszyscy lub większość pali papierosy. Co trzeci badany (31,5%) **zadeklarował, że robi to sporo osób, zaś 40,8% ma wśród przyjaciół kilku palaczy**.

Wśród uczniów drugich klas szkół ponadgimnazjalnych **cztery na dziesięć dziewcząt (40,5%) i co trzeci badany chłopiec (33,9%) wskazywał, że papierosy pali większość lub wszyscy z ich przyjaciół**. **Co trzecia dziewczyna (36,3%) i prawie co drugi chłopak (44,8%) zadeklarowali, że wśród ich przyjaciół jest sporo palaczy**. Jedynie co piąty uczeń (20,5% dziewcząt i 18,6% chłopców) miał wśród swych przyjaciół „jedynie” kilka osób palących papierosy.

Wyniki te sugerują, że presja rówieśnicza na podejmowanie inicjacji nikotynowej oraz palenie papierosów może być istotną przyczyną podejmowania przez młodzież (szczególnie uczących się w szkołach ponadgimnazjalnych) tych ryzykownych zachowań.

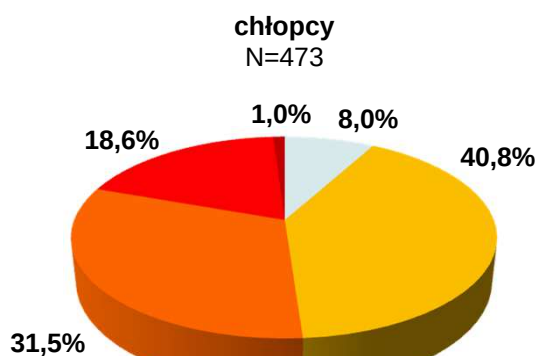
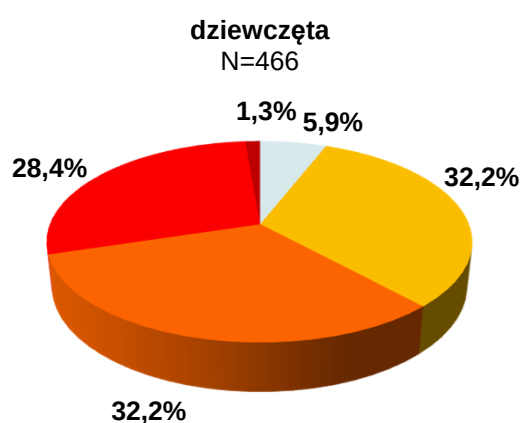
3.4. Ocena rozpowszechnienia palenia papierosów wśród przyjaciół

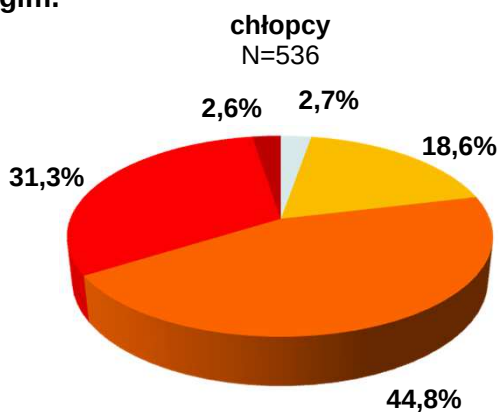
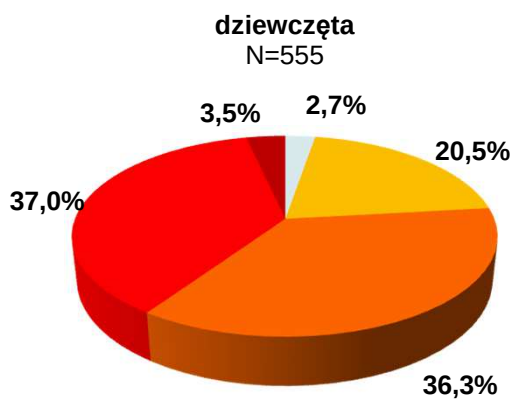
Rozpowszechnienie palenia papierosów wśród przyjaciół

Według Twojej oceny, ilu Twoich przyjaciół pali papierosy?

III klasy gim.

II klasy
ponadgim.

■ nikt ■ kilku ■ sporo ■ większość ■ wszyscy

Wykres 22: Ocena rozpowszechnienia palenia papierosów wśród przyjaciół/znajomych – klasy III G i II PG, wyniki w podziale na płeć.

3.5. Częstotliwość palenia papierosów w okresie ostatnich 30 dni

Deklarowana przez badanych częstotliwość palenia papierosów w okresie ostatnich 30 dni przed przeprowadzeniem badania była stosunkowo wysoka i wskazuje, iż część spośród krakowskich nastolatków to **regularni palacze**. **Wskaźnikiem nałogowego palenia**, przyjętym na potrzeby przedstawianego badania **jest 6 lub więcej papierosów wypalanych dziennie**.

W grupie gimnazjalistów prawie co siedemnasty badany wypala w ciągu dnia taką liczbę papierosów (5,7%). W starszej kohorcie odsetek ten jest wyższy i wyniósł 11,2%. Oznacza to, że co dziewiąty uczeń z drugich klas krakowskich szkół ponadgimnazjalnych był nałogowym palaczem.

W trzeciej klasie gimnazjum odsetek regularnych palaczy wśród chłopców (5,0%) był nieco niższy niż wśród dziewcząt (6,4%). Oznacza to, że nałogowo pali co dwudziesty uczeń i co piętnasta uczennica tego rocznika. W grupie uczniów drugich klas szkół ponadgimnazjalnych 6 i więcej papierosów dziennie palił co ósmy chłopiec (12,9%) i co dziesiąta dziewczyna (9,5%).

Kolejną frakcję nastolatków palących papierosy możemy określić mianem „**umiarkowanych palaczy**”. Do tej grupy należą ci spośród badanych, którzy przyznali, że **dziennie wypalają od 1 do 5 papierosów**. Takich uczniów było 7,5% wśród gimnazjalistów oraz niemal dwukrotnie więcej wśród uczniów drugich klas szkół ponadgimnazjalnych (13,8%).

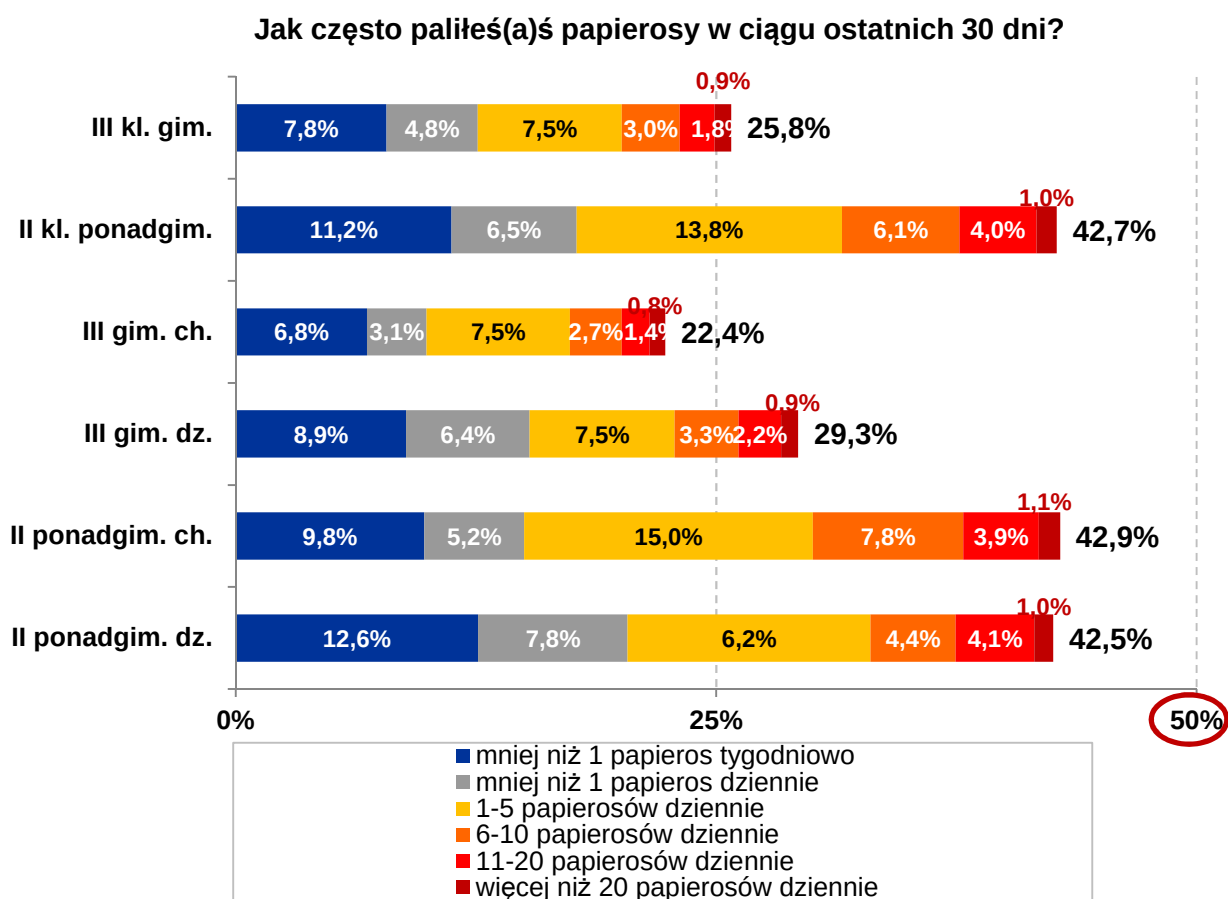
Trzecią wyróżnioną grupą są tzw. „**palacze incydentalni**”, którzy **wypalają mniej niż jednego papierosa dziennie**. Ta grupa stanowiła 4,8% uczniów trzecich klas gimnazjum i 6,5% w grupie respondentów z drugich klas szkół ponadgimnazjalnych.

Warto zauważyć, że liczebności wszystkich trzech wyróżnionych grup palaczy (tj. regularnych, umiarkowanych i incydentalnych) rosną wraz z wiekiem badanych uczniów, zarówno wśród dziewcząt, jak i chłopców. Największy wzrost (o ponad 7pp) odnotowano wśród chłopców dla kategorii regularnego i umiarkowanego palenia.

3.5. Częstotliwość palenia papierosów w okresie ostatnich 30 dni

Częstotliwość palenia papierosów (ostatnie 30 dni)

Wykres 23: Częstotliwość palenia papierosów w ciągu ostatnich 30 dni – klasy III G i II PG.

	N
III kl. gim.	934
II kl. ponadgim.	1089
III kl. gim. chłopcy	471
III kl. gim. dziewczęta	463
II kl. ponadgim. chłopcy	538
II kl. ponadgim. dziewczęta	551

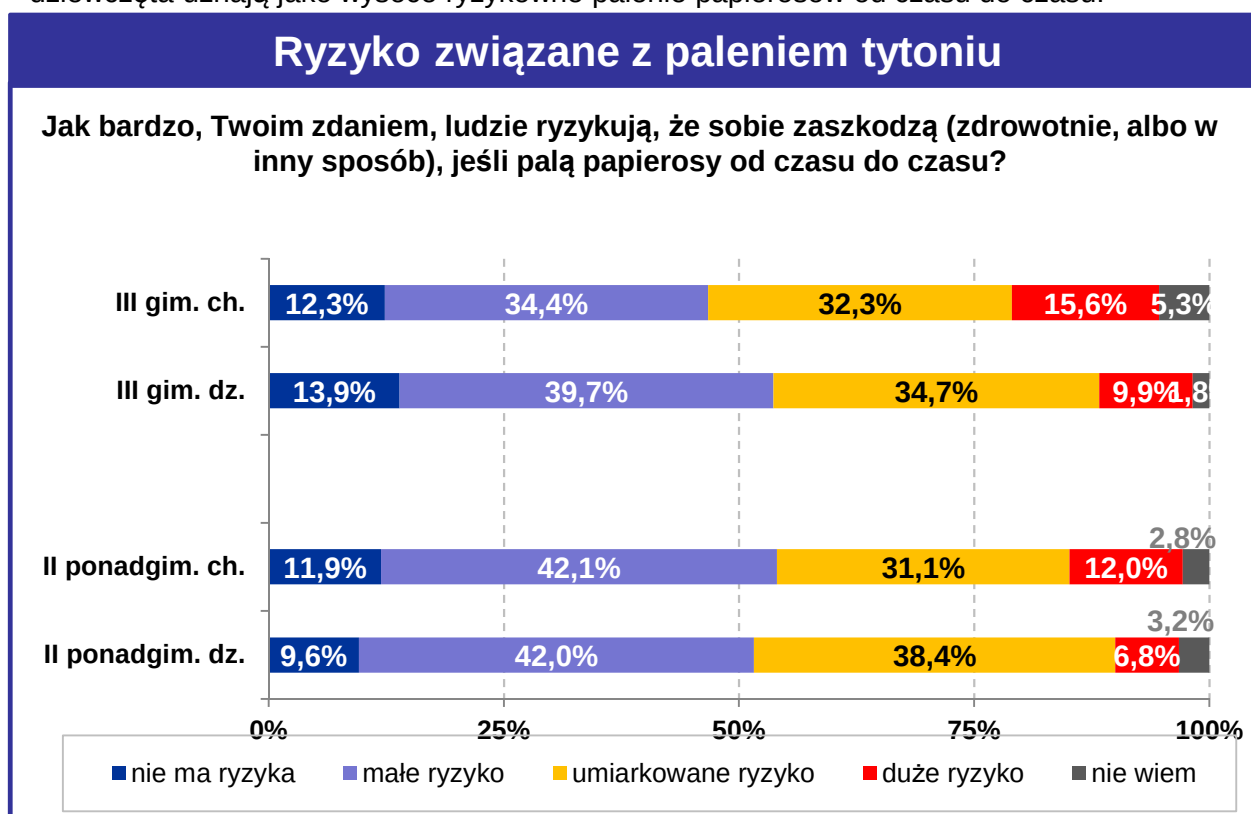
3.6. Ocena ryzyka związanego z paleniem tytoniu

Analizując wyniki badania można stwierdzić, iż znaczna część uczniów obu badanych frakcji wykazywała skłonność do **bagatelizowania zagrożeń związanych z paleniem tytoniu od czasu do czasu**. Średnio połowa ankietowanych – w obydwu badanych typach klas - stwierdziła, iż w takim przypadku **ryzyko związane z paleniem papierosów jest małe lub nie ma go w ogóle**. Takiej odpowiedzi udzieliło 46,7% chłopców z klas trzecich gimnazjum i 53,6% dziewcząt. W drugich klasach szkół ponadgimnazjalnych odsetki te wyniosły odpowiednio 54,0% i 51,6%.

Co trzeci chłopiec (32,3%) i co trzecia dziewczyna (34,7%) ucząca się w trzeciej klasie gimnazjum była zdania, iż palenie papierosów od czasu do czasu niesie za sobą umiarkowane ryzyko. Wśród uczniów drugich klas szkół ponadgimnazjalnych odsetki te kształtowały się na podobnym poziomie i wyniosły odpowiednio 31,1% oraz 38,4%.

Przekonanie o wysokim stopniu ryzyka związanym ze sporadycznym paleniem tytoniu wyraził co szósty uczeń (15,6%) i co dziesiąta uczennica (9,9%) trzecich klas gimnazjum. W klasach drugich szkół ponadgimnazjalnych taką opinię wyraził co ósmy chłopiec (12,0%) i co piętnasta dziewczyna (6,8%). Przedstawione wyniki wskazują, że chłopcy nieco częściej niż dziewczęta uznają jako wysoce ryzykowne palenie papierosów od czasu do czasu.

Wykres 24: Ocena ryzyka związanego z paleniem papierosów od czasu do czasu – klasy III G i II PG.

	N		N
III kl. gim. chłopcy	474	II kl. ponadgim. chłopcy	538
III kl. gim. dziewczęta	465	II kl. ponadgim. dziewczęta	552

3.6. Ocena ryzyka związanego z paleniem tytoniu

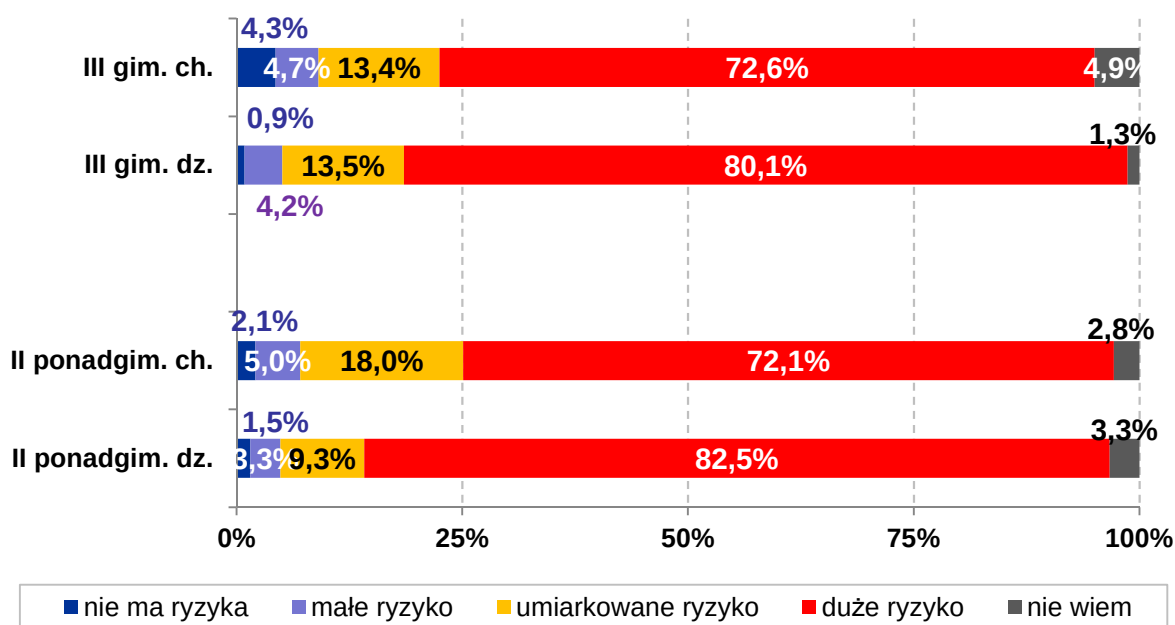

Osoby palące dziennie co najmniej paczkę papierosów, w opinii krakowskich nastolatków ryzykują znacznie bardziej, niż palący od czasu do czasu. **Wysoki poziom ryzyka związany z takim stylem palenia częściej podkreślają dziewczęta.** Zdecydowana większość spośród nich – 80,1% w trzecich klasach gimnazjum i 82,5% w drugich klasach szkół ponadgimnazjalnych uważała, iż palenie co najmniej paczki papierosów dziennie niesie za sobą duże ryzyko. W przypadku chłopców odsetki te były nieco niższe i wynosiły odpowiednio: 72,6% i 72,1%.

Z kolei przekonanie o małym ryzyku bądź braku ryzyka związanego z paleniem paczki papierosów dziennie wyraziła co dwudziesta uczennica (5,1% w trzeciej klasie gimnazjum i 4,8% w drugich klasach szkół ponadgimnazjalnych), co jedenasty uczeń trzeciej klasy gimnazjum (9,1%) oraz co czternasty uczeń drugich klas szkół ponadgimnazjalnych (7,1%).

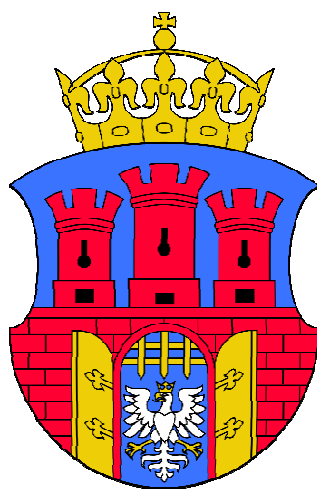
Ryzyko związane z paleniem tytoniu

Jak bardzo, Twoim zdaniem, ludzie ryzykują, że sobie zaszkodzą (zdrowotnie, albo w inny sposób), jeśli wypalają co najmniej paczkę papierosów dziennie?

Wykres 25: Ocena ryzyka związanego z paleniem co najmniej paczki papierosów dziennie – klasy III G i II PG.

	N
III kl. gim. chłopcy	473
III kl. gim. dziewczęta	465
II kl. ponadgim. chłopcy	537
II kl. ponadgim. dziewczęta	554

4. Picie napojów alkoholowych przez młodzież

4.1. Ocena dostępności alkoholu - w opinii badanych

Decydujące znaczenie w kwestii oceny dostępności napojów alkoholowych dla młodzieży mają postawy dorosłych, przede wszystkim sprzedawców alkoholu i rodziców. Istotny wpływ na możliwość kupna alkoholu przez niepełnoletnich nastolatków mają także lokalne samorządy. To do nich należy monitorowanie przestrzegania prawa, które - co warto podkreślić - zabrania sprzedaży alkoholu osobom poniżej 18. roku życia. Jak pokazują badania prowadzone metodą "tajemniczego klienta", polskie miasta bardzo różnią się od siebie w kwestii sprzedaży alkoholu nieletnim. W poważnym stopniu na te różnice wpływają systematyczne i konsekwentne działania kontrolne oraz szkolenia sprzedawców i pracowników sektora HoReCa, w szczególności pubów, klubów i dyskotek. Warto także wspomnieć o potencjalnym partnerze pozarządowym, który w tym zakresie może być cennym wsparciem i uzupełnieniem lokalnych działań tj. **Ogólnopolskim Stowarzyszeniu "RoPSAN – Rodzice Przeciwko Sprzedaży Alkoholu Nieletnim** (www.ropsan.org.pl).

Postrzegana przez uczniów dostępność napojów alkoholowych zwiększa się wyraźnie wraz z wiekiem badanych osób. W ocenie uczniów, dostępność **piwa** dla młodzieży szkolnej w obydwu grupach była w Krakowie bardzo wysoka. Prawie trzy czwarte uczniów trzecich klas gimnazjum (72,3%) uważało, że zdobycie piwa byłoby dla nich łatwe, natomiast tylko 4,7% (niemal co dwudziesty uczeń) sądziło, że byłoby to niemożliwe. W drugich klasach szkół ponadgimnazjalnych, tj. wśród 17/18-latków, 92,3% uczniów stwierdziło, że piwo byłoby dla nich łatwo dostępne, a zaledwie 1,2% (jeden uczeń na stu) uznało, że jego zdobycie byłoby dla nich niemożliwe.

Zdobycie **wina** byłoby łatwe w opinii 60,1% uczniów trzecich klas gimnazjum, natomiast tylko 6,3% uczniów w tej grupie wiekowej (co szesnasty uczeń) uznało, iż byłoby to niemożliwe. W drugich klasach szkół ponadgimnazjalnych dostępność wina jest jeszcze częściej oceniana jako łatwa. Taką opinię wyraziło 87,8% uczniów, przy czym tylko 1,7% uznało, że zdobycie wina byłoby dla nich niemożliwe.

Według uczniów trzecich klas krakowskich gimnazjów **wódka** byłaby dla nich dostępna nieco trudniej niż piwo i wino. Jednak wciąż ponad połowa uczniów uznała, że byłoby to dla nich łatwe (54,7%). Za niemożliwe uznało jej zdobycie 9,4% badanych. Co dziesiąty badany uczeń z tej frakcji wiekowej stwierdził, że nie wie, jak trudne byłoby dla niego zdobycie tego napoju alkoholowego (10,1%). W przypadku uczniów drugich klas szkół ponadgimnazjalnych trudność zdobycia wódki nie była dużo większa niż zdobycia wina – jako łatwe określiło je aż 86,3% uczniów (jedynie o 1,5pp mniej niż w przypadku wina). Dla 8,2% uczniów zdobycie wódki byłoby trudne, a jedynie dla 1,5% - niemożliwe.

4.1. Ocena dostępności alkoholu - w opinii badanych

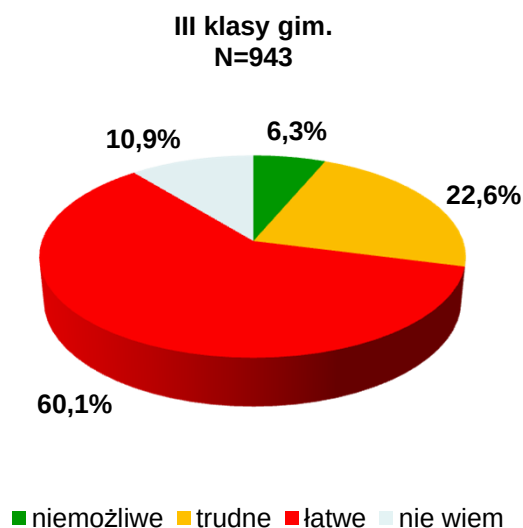

Dostępność piwa i wina

Jak sądzisz, jak trudne byłoby dla Ciebie zdobycie PIWA, gdybyś tego chciał(a)?

Jak sądzisz, jak trudne byłoby dla Ciebie zdobycie WINA, gdybyś tego chciał(a)?

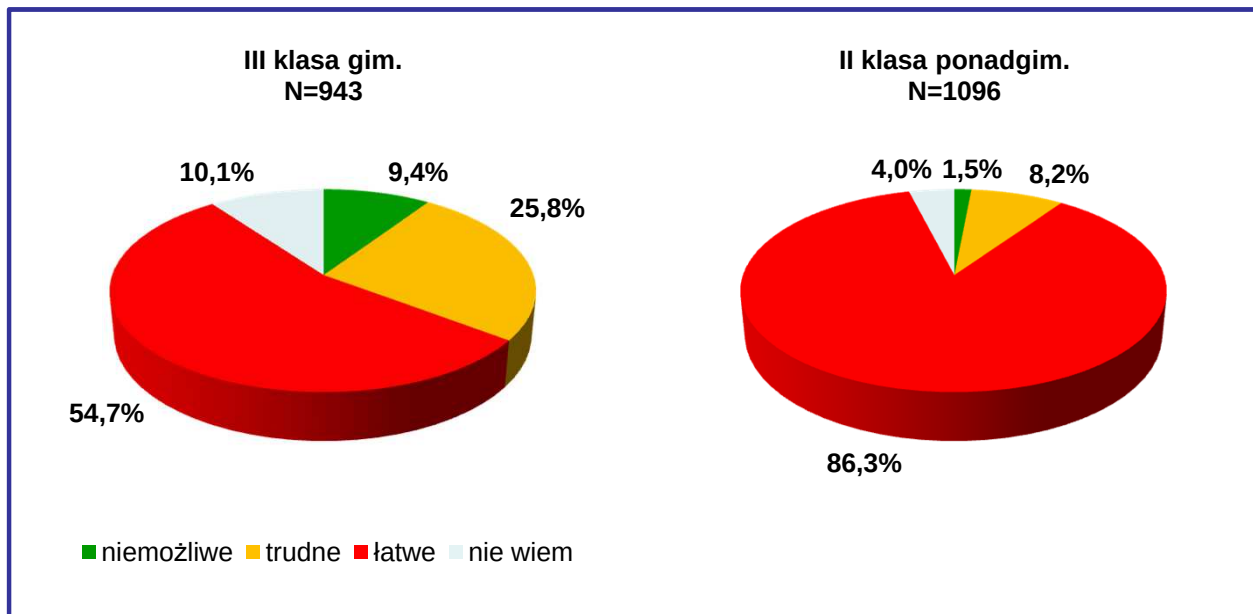
Wykres 26: Ocena dostępności piwa i wina – klasy III G i II PG.

4.1. Ocena dostępności alkoholu - w opinii badanych

Dostępność wódki

Jak sądzisz, jak trudne byłoby dla Ciebie zdobycie WÓDKI, gdybyś tego chciał(a)?

Wykres 27: Ocena dostępności wódki – klasy III G i II PG.

4.2. Wiek inicjacji alkoholowej

Jednym z kluczowych celów programów profilaktycznych realizowanych w szkołach jest zahamowanie procesu obniżania się wieku inicjacji alkoholowej. Na podstawie różnych badań zrealizowanych w Polsce (m.in. E. Stępień, A. Frączek, 1992 oraz A. Zieliński i J. Sierosławski, 2002) określono średni wiek inicjacji alkoholowej wśród polskiej młodzieży na poziomie 14 -15 lat. Należy podkreślić, iż rzetelna ocena zmian, jakie następują w tym zakresie jest możliwa dopiero po przeprowadzeniu kilku pomiarów, dlatego szczególnie ciekawe pod tym względem będą porównania z wynikami kolejnych badań, za kilka lat.

Piwo było najbardziej popularnym napojem alkoholowym wśród krakowskich nastolatków. Spośród uczennic trzecich klas gimnazjów piło je 72,3%, wśród chłopców odsetek ten wyniósł 71,0%. Wśród uczniów starszego rocznika odsetki te kształtowały się na znacznie wyższym poziomie: piwo piło 90,5% dziewcząt oraz 92,4% chłopców.

Co czwarty młodszy uczeń (26,4% dziewcząt oraz 25,4% chłopców) po raz pierwszy piło piwo w wieku 13 lat lub mniej. Średnio co trzeci uczeń (34,8% dziewcząt i 31,2% chłopców) taką inicjację przeszedł w wieku 14-15 lat.

Spośród dziewcząt uczących się w drugiej klasie szkoły ponadgimnazjalnej co piąta (20,6%) zadeklarowała, że po raz pierwszy w życiu wypila piwo w wieku 13 lat lub wcześniej. Wśród chłopców takie zjawisko było częstsze – przyznał się do niego co czwarty (25,4%) badany. Podobnie do uczniów z klas trzecich gimnazjum, średnio co trzeci uczeń z drugich klas szkół ponadgimnazjalnych wskazał na inicjację w wieku 14-15 lat (33,1% dziewcząt i 32,2% chłopców). Zbliżone odsetki zadeklarowały przejście inicjacji w wieku 16 lat i więcej (odpowiednio 31,2% i 31,0%).

Odsetek uczniów, którzy nigdy jeszcze nie pili piwa wyraźnie maleje wraz z wiekiem. W trzecich klasach gimnazjum co czwarta uczennica (27,7%) i co trzeci uczeń (29,0%) nie próbowali jeszcze piwa. W grupie uczniów z drugich klas szkół ponadgimnazjalnych takich osób było mniej – co dziesiąta dziewczyna (9,5%) i zaledwie co trzynasty chłopak (7,6%).

W tym kontekście należy podkreślić, iż wszelkie działania profilaktyczne, których celem jest opóźnienie wieku inicjacji alkoholowej młodzieży mają sens tylko wtedy, gdy zostaną podjęte jeszcze w szkole podstawowej, nie później niż w czwartej lub piątej klasie. Rozpoczynanie tego typu działań w ostatniej klasie szkoły podstawowej lub w pierwszych klasach gimnazjum, kiedy znacząca grupa uczniów przeszła już inicjację alkoholową, nie przynosi większych korzyści uczestnikom takich zajęć i nie ma charakteru uprzedzającego.

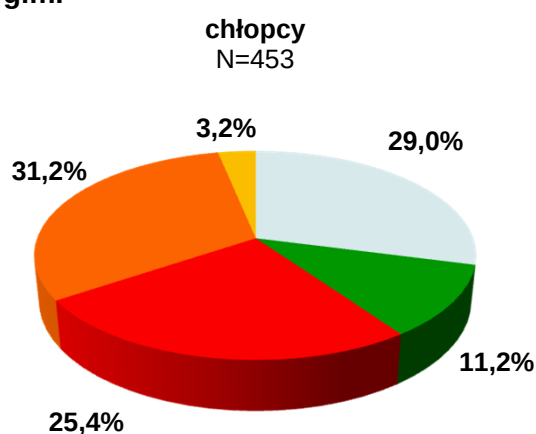
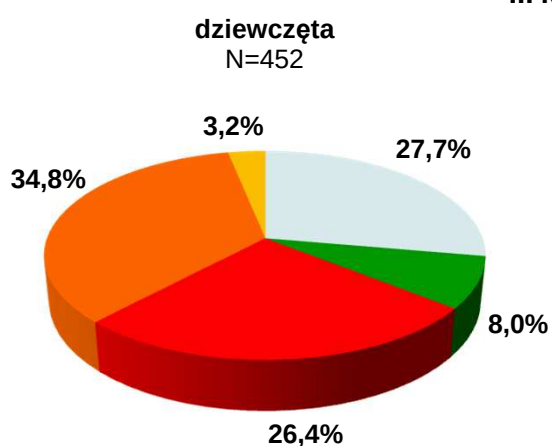

4.2. Wiek inicjacji alkoholowej

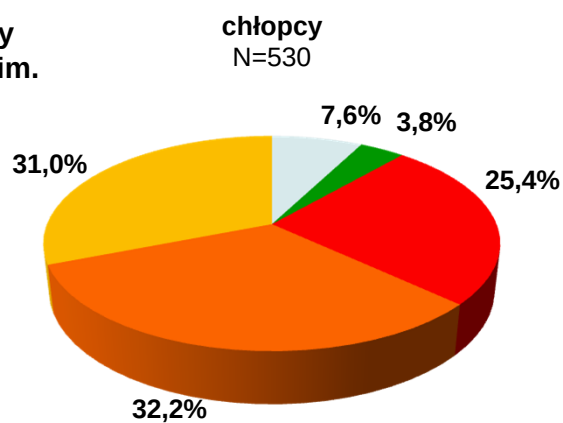
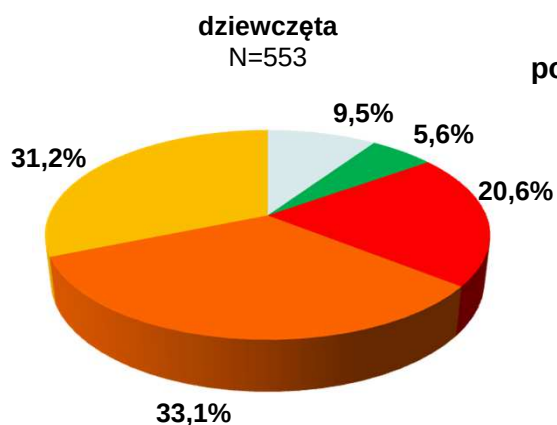
Wiek inicjacji – piwo

Ile miała(a)ś lat, kiedy zdarzyło Ci się po raz pierwszy w życiu (jeśli w ogóle) pić piwo (co najmniej jedną szklankę)?

III klasy gim.

II klasy ponadgim.

- nigdy
- używał(a), ale nie podała wieku inicjacji
- 13 lat lub mniej
- 14-15 lat
- 16 lat lub więcej

Wykres 28: Wiek inicjacji – PIWO – klasy III G i II PG, wyniki w podziale na płeć.

4.2. Wiek inicjacji alkoholowej

Alkopopy czyli tzw. drinki alkoholowe nie są wśród krakowskich nastolatków szczególnie popularnym napojem alkoholowym. Z deklaracji uczniów trzecich klas gimnazjum wynika, że próbowała ich co trzecia gimnazjalistka (30,9%) i co czwarty gimnazjalista (26,8%). W przypadku uczniów szkół ponadgimnazjalnych odsetki te wynosiły odpowiednio 45,5% i 39,8%.

Spośród gimnazjalistek najwięcej (14,8%) po raz pierwszy piło alkopop mając 14-15 lat, nieco mniej (9,9%) zadeklarowało, że uczyniło to w młodszym wieku (tj. mając 13 lat lub mniej). W przypadku gimnazjalistów takie osoby stanowiły najwyższy odsetek (10,0%), zaś chłopców pijących po raz pierwszy alkopop w wieku 14-15 lat było 6,8%.

W starszej kohorcie badanej młodzieży pierwsze doświadczenia z alkopopami miały miejsce na ogół w wieku 16 lat lub starszym. Zadeklarowało tak 16,8% dziewcząt i 15,2% chłopców.

Wśród krakowskich nastolatków **wino** jest zdecydowanie bardziej popularnym napojem alkoholowym niż alkopopy. Do picia wina przyznało się 62,7% dziewcząt i 52,9% chłopców uczących się w trzecich klasach gimnazjum, zaś w grupie uczniów z drugich klas szkół ponadgimnazjalnych: 85,4% dziewcząt oraz 77,5% chłopców.

Prawie co piąta gimnazjalistka po raz pierwszy piła wino mając zaledwie 13 lat lub mniej (20,4%), a co trzecia (31,6%) uczennica z tej grupy wiekowej pierwszy kontakt z winem miała w wieku 14-15 lat. Wśród chłopców z klas trzecich gimnazjum co piątą (22,3%) stwierdził, że po raz pierwszy pił wino mając 13 lat lub mniej. Również co piątą (20,0%) zrobił to rok lub dwa lata później (tj. mając 14-15 lat).

Co ósma uczennica drugiej klasy szkoły ponadgimnazjalnej piła wino po raz pierwszy w wieku 13 lat lub niższym (12,6%), co trzecia (29,4%) w wieku 14-15 lat. Pierwsze wypicie wina w wieku 16 lat lub wyższym zadeklarowało dwie piąte (39,6%) uczennic. W przypadku chłopców z tej grupy wiekowej odsetki te wynosiły odpowiednio: 16,4%, 25,3% oraz 28,0%.

Wyniki badania pokazują, że - podobnie jak w przypadku piwa - pierwsze spożycie wina często przypadało na okres nauki w szkole podstawowej lub początek nauki w gimnazjum.

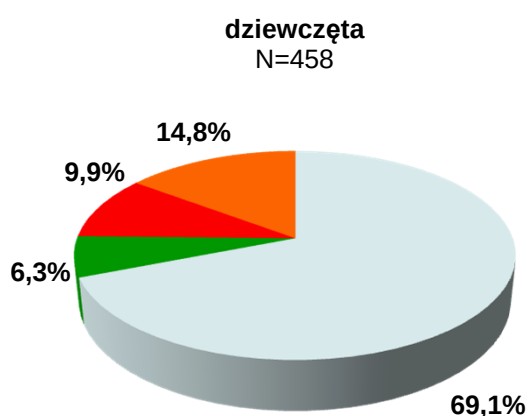

4.2. Wiek inicjacji alkoholowej

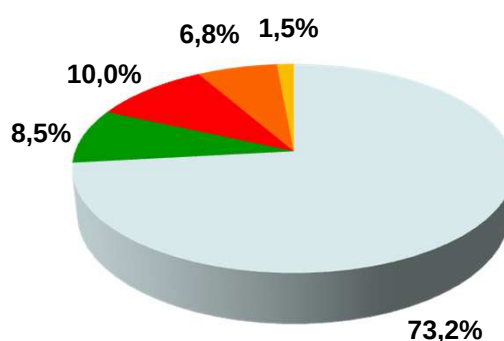
Wiek inicjacji – alkopop

Ile miała(a)ś lat, kiedy zdarzyło Ci się po raz pierwszy w życiu (jeśli w ogóle) pić alkopop (co najmniej jedną szklankę)?

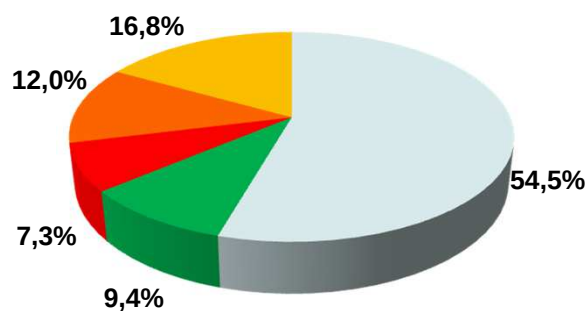
III klasy gim.

chłopcy
N=470

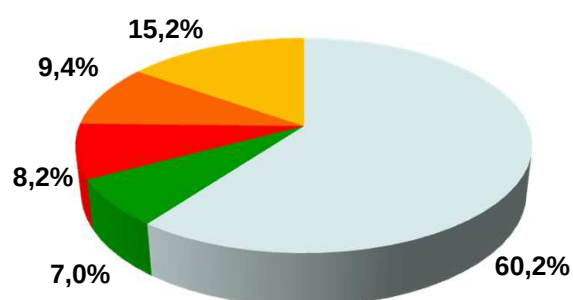

dziewczęta
N=540

**II klasy
ponadgim.**

chłopcy
N=519

- nigdy
- używał(a), ale nie podała(a) wieku inicjacji
- 13 lat lub mniej
- 14-15 lat
- 16 lat lub więcej

Wykres 29: Wiek inicjacji – ALKOPOP – klasy III G i II PG, wyniki w podziale na płeć.

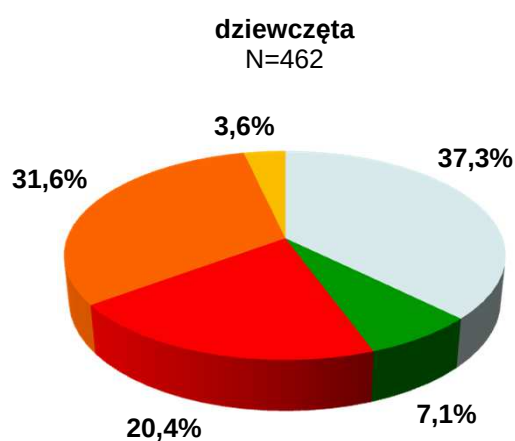
4.2. Wiek inicjacji alkoholowej

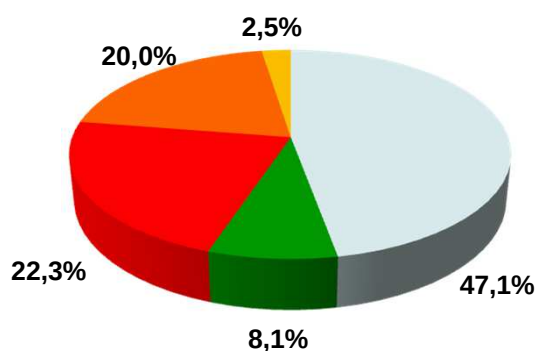
Wiek inicjacji – wino

Ile miał(a)ś lat, kiedy zdarzyło Ci się po raz pierwszy w życiu (jeśli w ogóle) pić wino (co najmniej jeden kieliszek)?

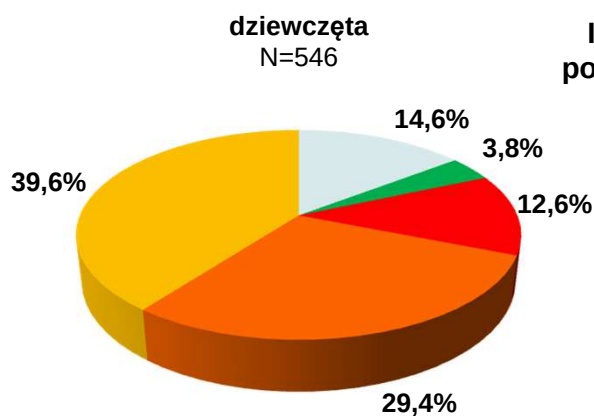
III klasy gim.

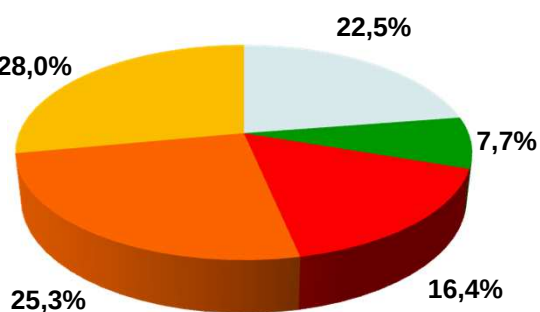
chłopcy
N=472

II klasy ponadgim.

chłopcy
N=529

- nigdy
- używał(a), ale nie podał(a) wieku inicjacji
- 13 lat lub mniej
- 14-15 lat
- 16 lat lub więcej

Wykres 30: Wiek inicjacji – WINO – klasy 3 G i 2 PG, wyniki w podziale na płeć.

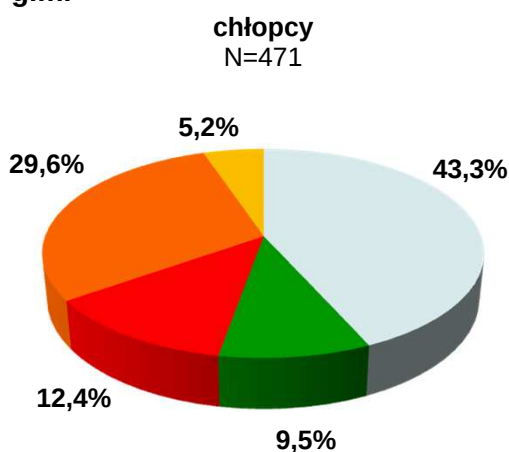
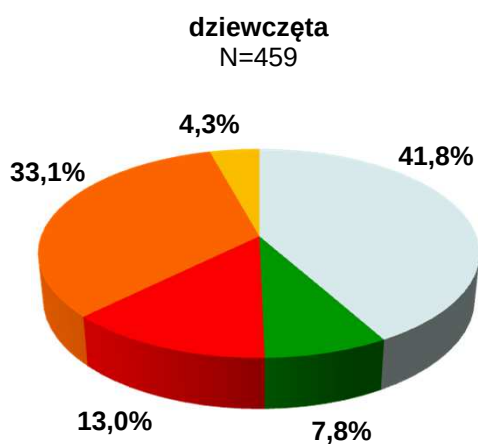
4.2. Wiek inicjacji alkoholowej

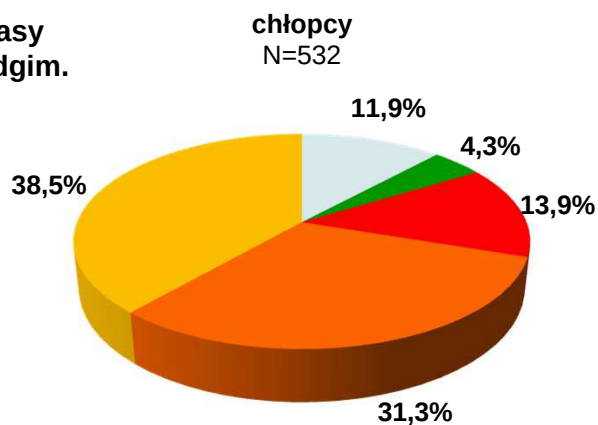
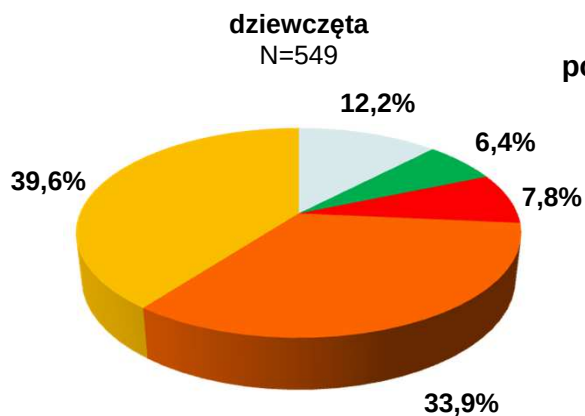
Wiek inicjacji – wódka

Ile miał(a)ś lat, kiedy zdarzyło Ci się po raz pierwszy w życiu (jeśli w ogóle) pić wódkę (co najmniej kieliszek)?

III klasy gim.

II klasy ponadgim.

- nigdy
- używał(a), ale nie podał(a) wieku inicjacji
- 13 lat lub mniej
- 14-15 lat
- 16 lat lub więcej

Wykres 31: Wiek inicjacji – WÓDKA – klasy III G i II PG, wyniki w podziale na płeć.

4.2. Wiek inicjacji alkoholowej

Aż trzy na pięć uczennic z trzecich klas gimnazjum przyznało, iż piło już wódkę (58,2%). Odsetek chłopców mających za sobą takie doświadczenia był podobny i wyniósł 56,7%. Wśród starszych uczniów odsetki te były wyraźnie wyższe i wyniosły odpowiednio 87,8% i 88,1% (co oznacza, że jedynie co ósmy uczeń nie miał za sobą takiego doświadczenia).

Pierwsze spożycie wódki najczęściej miało miejsce w wieku 14-15 lat – tak zadeklarowała jedna trzecia badanych we wszystkich analizowanych grupach (od 29,6% do 33,9%). Warto jedna podkreślić, że znaczący odsetek młodzieży zadeklarował, że pierwsze spożycie wódki miało miejsce wcześniej, tj. kiedy mieli 13 lat lub mniej (od 7,8% wśród uczennic drugich klas ponadgimnazjalnych do 13,9% uczniów z tego rocznika; w przypadku uczniów trzecich klas gimnazjów odsetki były zbliżone do siebie i wyniosły 13,0% wśród dziewcząt i 12,4% wśród chłopców).

Wódka była drugim pod względem popularności napojem alkoholowym (po piwie) - tylko w grupie młodszych dziewcząt była nieco mniej popularna od wina. We wszystkich pozostałych grupach (chłopców uczących się w trzecich klasach gimnazjów oraz dziewcząt i chłopców z drugich klas szkół ponadgimnazjalnych) odsetki osób mających doświadczenia z piciem wódki były wyższe niż odsetki badanych, którzy pili już wino.

Warto w tym miejscu zwrócić uwagę na stosunkowo wysokie odsetki uczniów, którzy mieli za sobą inicjację, ale nie podali w jakim wieku nastąpiła (przykładowo, w przypadku picia piwa dotyczyło to od 3,8% do 11,2% badanych).

	piwo	alkopop	wino	wódka
III klasy gim. dz.	72,3%	30,9%	62,7%	58,2%
III klasy gim. ch.	71,0%	26,8%	52,9%	56,7%
II klasy ponadgim. dz.	90,5%	45,5%	85,4%	87,8%
II klasy ponadgim. ch.	92,4%	39,8%	77,5%	88,1%

Tabela 4: Odsetki uczennic i uczniów deklarujących, że mają już za sobą pierwsze doświadczenia związane z piciem poszczególnych napojów alkoholowych – w podziale na płeć.

4.3. Rozpowszechnienie picia napojów alkoholowych

Zdecydowana większość ankietowanych uczniów ma już za sobą inicjację alkoholową. Dotyczy to czterech na pięciu uczniów trzecich klas gimnazjów (79,3% dziewcząt i 79,7% chłopców) oraz niemal wszystkich uczących się w drugich klasach szkół ponadgimnazjalnych (95,3% uczennic i 94,9% uczniów).

Do picia alkoholu w okresie 12 miesięcy poprzedzających badanie przyznało się 70,5% dziewcząt i 67,8% chłopców z trzecich klas gimnazjów, a w przypadku starszej frakcji wiekowej – 93,2% uczennic oraz 93,4% uczniów.

W okresie ostatnich 30 dni przed badaniem spożycie alkoholu zadeklarowała ponad połowa spośród młodszych uczniów (57,6% dziewcząt i 52,8% chłopców). W starszej grupie badanych takie doświadczenia miało za sobą aż 83,4% uczennic i 87,6% uczniów.

Rozpowszechnienie picia napojów alkoholowych wśród dziewcząt i chłopców uczących się w trzecich klasach gimnazjum kształtowało się na zbliżonym poziomie - zarówno w życiu, w ostatnim roku, jak i w ciągu ostatnich 30 dni. Podobny poziom rozpowszechnienia spożycia alkoholu zanotowano również wśród chłopców i dziewcząt uczących się w drugich klasach ponadgimnazjalnych. **Różnice odnotowano jedynie w poziomie rozpowszechnienia picia alkoholu w ciągu ostatnich trzydziestu dni przed badaniem wśród uczniów i uczennic w drugich klasach szkół ponadgimnazjalnych. Odsetek pijących chłopców był istotnie wyższy niż odsetek dziewcząt (wykres 32).**

Z punktu widzenia oszacowania rozpowszechnienia picia alkoholu wśród młodzieży interesujące są również deklaracje badanych na temat tego, ilu z ich przyjaciół pije alkohol (wykres 33). Zdaniem co trzeciej uczennicy (33,9%) z klas trzecich gimnazjum alkohol pije większość spośród przyjaciół (3,7% uznało, że wszyscy). Odsetki chłopców z tej grupy wiekowej wskazujących, że pije większość lub wszyscy ich przyjaciele były niższe i wyniosły odpowiednio 22,9% oraz 2,3%.

W grupie starszej młodzieży, tj. wśród uczniów drugich klas szkół ponadgimnazjalnych, trzy piąte dziewcząt (60,4%) oraz ponad połowa chłopców (53,9%) przyznało, że większość ich przyjaciół sięga po alkohol. Prawie co piąta uczennica (18,0%) i uczeń (17,3%) stwierdzili, że robią to wszyscy ich przyjaciele.

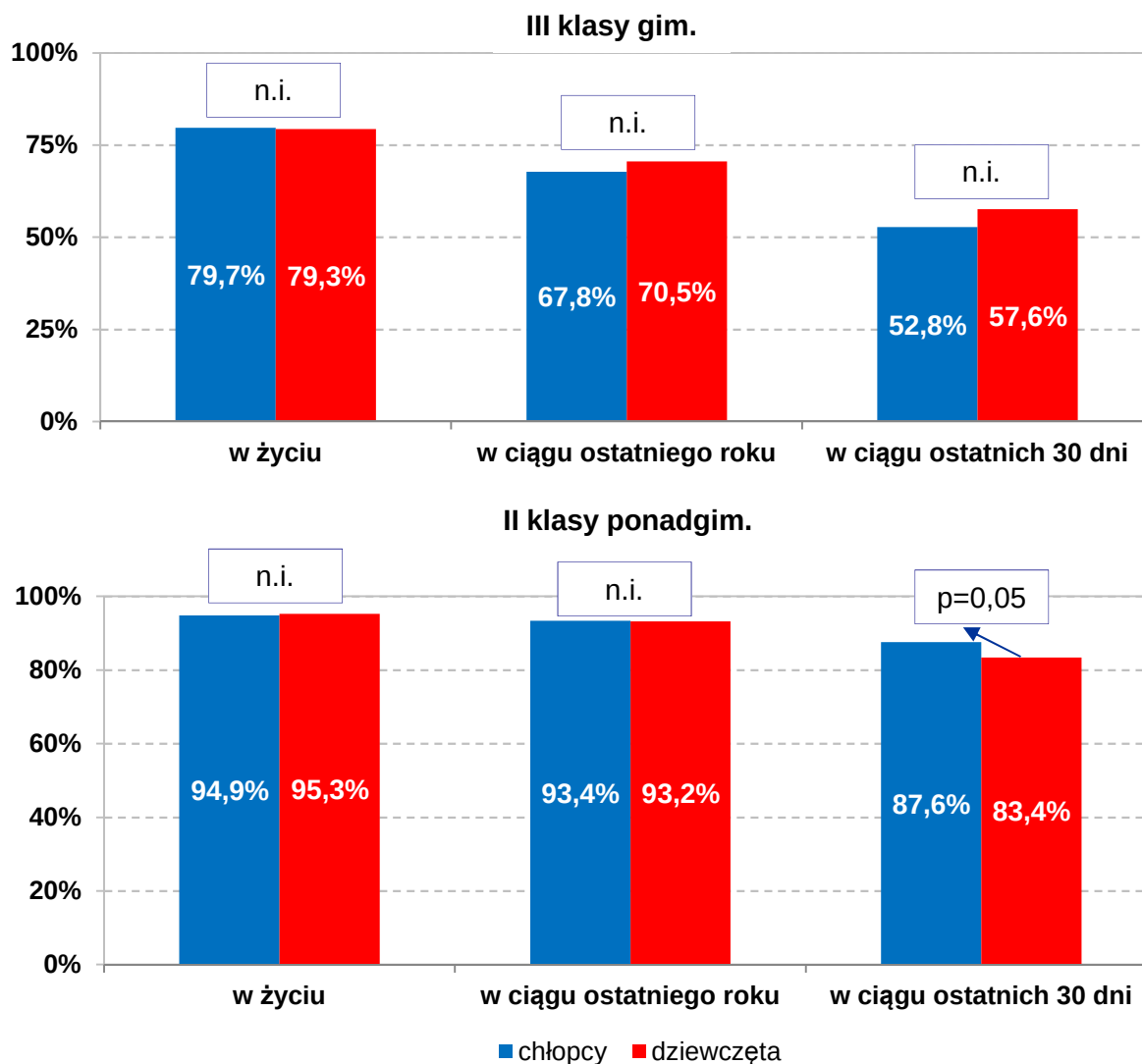
Zaledwie co dwudziesta gimnazjalistka (5,3%) i co jedenasty gimnazjalista (9,1%) z klas trzecich stwierdził, że alkoholu nie pije nikt spośród ich przyjaciół. Wśród uczniów drugich klas ponadgimnazjalnych te odsetki były jeszcze niższe – takie zdanie wyraziło jedynie 0,7% dziewcząt i 2,1% chłopców.

4.3. Rozpowszechnienie picia napojów alkoholowych

Rozpowszechnienie picia alkoholu

Odsetki uczniów, którzy choć raz pili napój alkoholowy

Wykres 32: Rozpowszechnienie picia alkoholu – klasy III G i II PG – wyniki w podziale na płeć.

	N
III kl. gim. chłopcy	473
III kl. gim. dziewczeta	467
II kl. ponadgim. chłopcy	541
II kl. ponadgim. dziewczeta	555

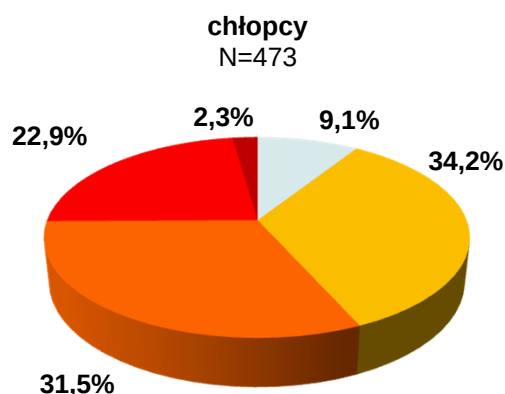
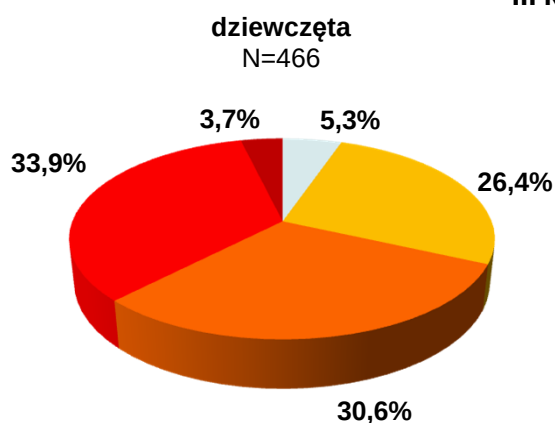
4.4. Ocena rozpowszechnienie picia napojów alkoholowych wśród przyjaciół

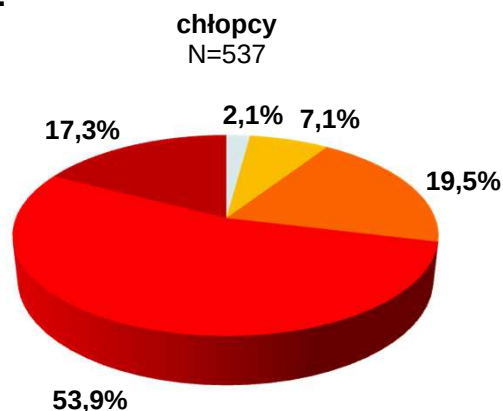
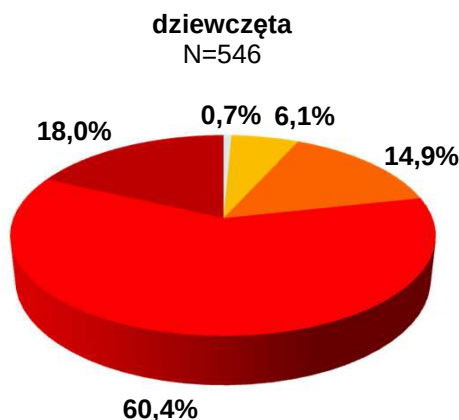
Picie alkoholu przez przyjaciół

Według Twojej oceny, ilu Twoich przyjaciół pije napoje alkoholowe (piwo, wino, wódkę, itp.)?

III klasy gim.

II klasy ponadgim.

■ nikt ■ kilku ■ sporo ■ większość ■ wszyscy

Wykres 33: Ocena rozpowszechnienia picia wśród przyjaciół/znajomych – klasy III G i II PG, wynik w podziale na płeć.

4.5. Częstotliwość i poziom konsumpcji alkoholu w okresie ostatnich 30 dni

Jak pokazały wcześniejsze analizy, znacząca część krakowskiej młodzieży uczestniczącej w badaniu piła alkohol w okresie 30 dni poprzedzających badanie.

W ciągu ostatniego miesiąca przed przeprowadzeniem badania 10 razy lub częściej pił alkohol co piąty uczeń drugiej klasy szkoły ponadgimnazjalnej (20,6%) i co czternasty (7,1%) uczeń klasy trzeciej gimnazjum. Wśród uczniów młodszych odsetki dziewcząt i chłopców pijących co najmniej 10 razy były zbliżone i wyniosły odpowiednio 6,4% oraz 7,8%. Wśród uczniów starszego rocznika odnotowano znaczne różnice - w grupie dziewcząt odsetek ten wynosił 15,1% zaś w grupie chłopców był wyraźnie wyższy: 26,2%. Problem częstego sięgania po alkohol w skali miesiąca dotyczył w największym stopniu chłopców z drugich klas szkół ponadgimnazjalnych.

W ciągu miesiąca poprzedzającego badanie największy odsetek młodzieży pił **piwo**: tak zadeklarowało dwie piąte badanych gimnazjalistów z klas trzecich (41,7%) i trzy czwarte uczniów klas drugich szkół ponadgimnazjalnych (76,1%). W kohorcie uczniów starszych odsetek pijących piwo był istotnie większy wśród chłopców (81,3%) niż wśród dziewcząt (71,0%). Drugim najpopularniejszym napojem wśród krakowskich nastolatków była **wódka**. W ciągu 30 dni poprzedzających badanie piła ją ponad jedna czwarta gimnazjalistów (27,1%) i trzy piąte uczniów starszych (60,9%), przy czym wśród starszych uczniów różnice w spożyciu dla dziewcząt i chłopców były istotne statystycznie. W analizowanym okresie **wino** pił średnio co czwarty uczeń z trzeciej klasy gimnazjum (26,8%) oraz dwie piąte uczniów z klas drugich szkół ponadgimnazjalnych (42,4%) – w obydwu grupach wiekowych po wino istotnie częściej sięgały dziewczęta niż chłopcy. Najmniej osób piło **alkopopy** (9,5% gimnazjalistów i 14,5% uczniów starszych). Odsetki osób pijących w ciągu 30 dni poprzedzających badanie były istotnie wyższe wśród uczniów drugich klas szkół ponadgimnazjalnych niż wśród uczniów trzecich klas gimnazjum w przypadku każdego z ww. rodzajów alkoholi.

W analizowanym okresie piwo 10 razy lub częściej (tj. regularnie) pił średnio co dwudziesty uczeń trzecich klas gimnazjum (5,2%; 4,6% dziewcząt i 5,7% chłopców) i co siódmy uczeń klas drugich szkół ponadgimnazjalnych (14,1%). W starszym roczniku regularnie pijących piwo chłopców było więcej niż dziewcząt - 19,3% (co piąty uczeń) vs 9,1% (co jedenasta uczennica). **W okresie ostatnich 30 dni przed badaniem regularnie (tj. 10 razy lub częściej) piło wódkę 2,8% gimnazjalistów z klas trzecich i 5,6% uczniów drugich klas szkół ponadgimnazjalnych.** Podobnie, jak w przypadku piwa, w starszym roczniku regularnie pijących wódkę chłopców było więcej niż dziewcząt - 7,0% vs 4,4%. Mniejsze różnice odnotowano w przypadku częstości konsumpcji **wina**. W ostatnim miesiącu piło je regularnie 1,0% uczniów w trzecich klasach gimnazjum (0,2% dziewcząt i 1,8% chłopców) i 1,5% uczniów w drugich klasach szkół ponadgimnazjalnych (1,8% dziewcząt i 1,1% chłopców). W przypadku **alkopopów** nie wystąpiły istotne różnice między rocznikami, ani ze względu na płeć badanych – do regularnego spożycia napojów tego typu przyznało się od 1,1% do 1,6% uczniów.

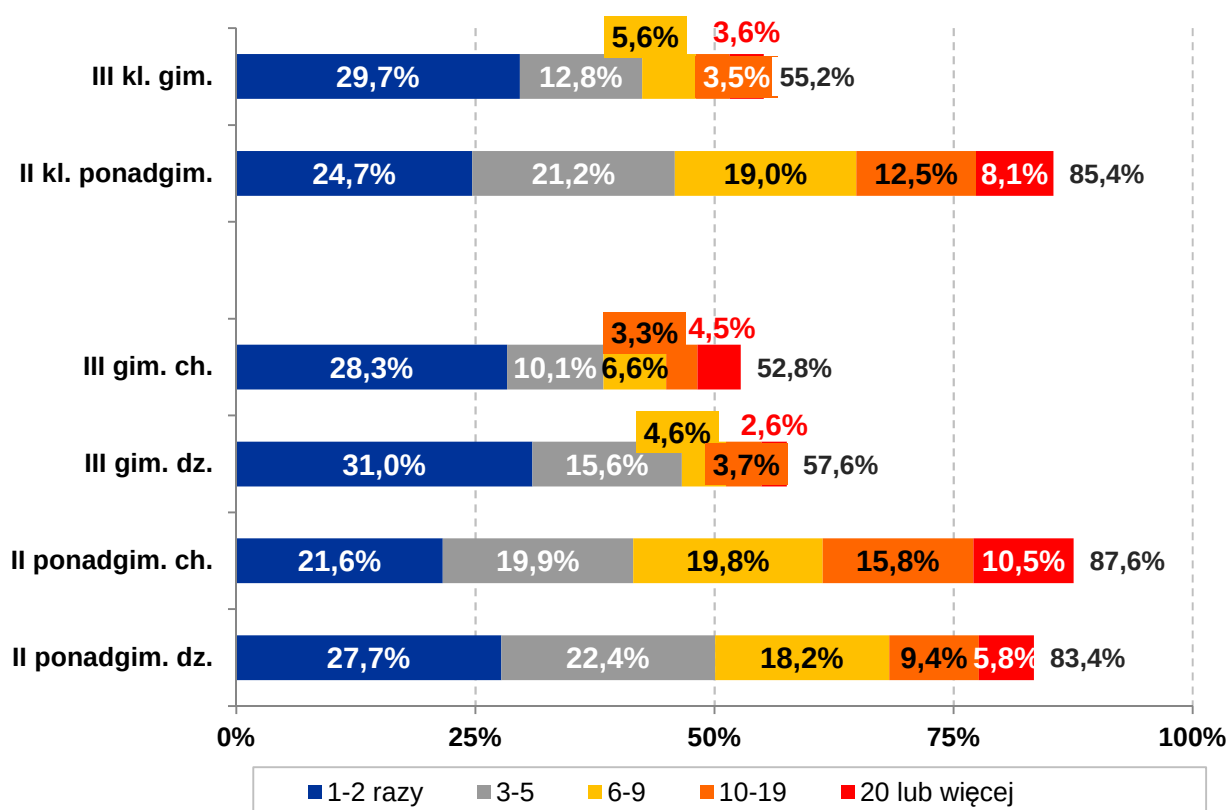
Wyzwaniem dla osób zajmujących się profilaktyką w Krakowie jest nie tylko wysokie rozpowszechnienie picia alkoholu wśród młodzieży (szczególnie piwa i wódki), ale również natężenie doświadczeń z alkoholem i fakt, że znaczące odsetki uczniów piją alkohol nie sporadycznie, lecz regularnie. Warto przypomnieć, że takie zachowania podejmował w ostatnim miesiącu przed badaniem co czternasty uczeń trzeciej klasy gimnazjum i co piąty uczeń drugiej klasy szkoły ponadgimnazjalnej.

4.5. Częstotliwość i poziom konsumpcji alkoholu w okresie ostatnich 30 dni

Częstotliwość picia alkoholu – ostatnie 30 dni

Ile razy (jeśli w ogóle) zdarzyło Ci się pić napój alkoholowy, tzn. piwo, wino, wódkę lub inny napój spirytusowy w ciągu ostatnich 30 dni?

Wykres 34: Częstotliwość picia alkoholu w ciągu ostatnich 30 dni – klasy III gimnazjum i klasy II szkół ponadgimnazjalnych.

	N
III kl. gim.	942
II kl. ponadgimn.	1093
III kl. gim. chłopcy	475
III kl. gim. dziewczęta	467
II kl. ponadgim. chłopcy	538
II kl. ponadgim. dziewczęta	555

4.5. Częstotliwość konsumpcji piwa w okresie ostatnich 30 dni

	III klasy gim. N=942	II klasy ponadgim. N=1093
w ogóle	58,3%	23,9%
1-2 razy	24,4%	27,5%
3-5 razy	9,2%	21,7%
6-9 razy	2,9%	12,7%
10-19 razy	3,4%	9,5%
20 razy lub więcej	1,8%	4,6%

III klasy gim.	dziewczęta N=467	chłopcy N=475
w ogóle	57,4%	59,1%
1-2 razy	26,4%	22,4%
3-5 razy	9,7%	8,8%
6-9 razy	2,0%	3,9%
10-19 razy	3,5%	3,3%
20 razy lub więcej	1,1%	2,5%

II klasy ponadgim.	dziewczęta N=555	chłopcy N=538
w ogóle	29,0%	18,7%
1-2 razy	29,4%	25,6%
3-5 razy	22,8%	20,7%
6-9 razy	9,8%	15,7%
10-19 razy	6,4%	12,8%
20 razy lub więcej	2,7%	6,5%

Tabela 5: Częstotliwość picia piwa – ostatnie 30 dni – klasy III G i II PG.

4.5. Częstotliwość konsumpcji alkopopów w okresie ostatnich 30 dni

	III klasy gim. N=942	II klasy ponadgim. N=1093
w ogóle	90,5%	85,5%
1-2 razy	5,0%	8,7%
3-5 razy	1,9%	3,0%
6-9 razy	1,2%	1,6%
10-19 razy	0,7%	0,5%
20 razy lub więcej	0,6%	0,8%

III klasy gim.	dziewczęta N=467	chłopcy N=475
w ogóle	91,6%	89,3%
1-2 razy	5,5%	4,5%
3-5 razy	1,5%	2,3%
6-9 razy	0,0%	2,5%
10-19 razy	0,7%	0,8%
20 razy lub więcej	0,7%	0,6%

II klasy ponadgim.	dziewczęta N=555	chłopcy N=538
w ogóle	85,7%	85,2%
1-2 razy	8,8%	8,5%
3-5 razy	3,2%	2,7%
6-9 razy	1,2%	1,9%
10-19 razy	0,3%	0,8%
20 razy lub więcej	0,8%	0,8%

Tabela 6: Częstotliwość picia alkopopów – ostatnie 30 dni – klasy III G i II PG.

4.5. Częstotliwość konsumpcji wina w okresie ostatnich 30 dni

	III klasy gim. N=942	II klasy ponadgim. N=1093
w ogóle	73,2%	57,6%
1-2 razy	22,2%	31,3%
3-5 razy	2,2%	7,1%
6-9 razy	1,3%	2,5%
10-19 razy	0,5%	0,8%
20 razy lub więcej	0,5%	0,7%

III klasy gim.	dziewczęta N=467	chłopcy N=475
w ogóle	69,0%	77,4%
1-2 razy	26,8%	17,7%
3-5 razy	2,6%	1,8%
6-9 razy	1,3%	1,2%
10-19 razy	0,0%	1,0%
20 razy lub więcej	0,2%	0,8%

II klasy ponadgim.	dziewczęta N=555	chłopcy N=538
w ogóle	51,0%	64,4%
1-2 razy	35,2%	27,4%
3-5 razy	9,0%	5,1%
6-9 razy	3,1%	2,0%
10-19 razy	0,9%	0,7%
20 razy lub więcej	0,9%	0,4%

Tabela 7: Częstotliwość picia wina – ostatnie 30 dni – klasy III G i II PG.

4.5. Częstotliwość konsumpcji wódki w okresie ostatnich 30 dni

	III klasy gim. N=942	II klasy ponadgim. N=1093
w ogóle	72,9%	39,0%
1-2 razy	17,8%	33,4%
3-5 razy	4,3%	15,0%
6-9 razy	2,2%	6,9%
10-19 razy	1,6%	3,5%
20 razy lub więcej	1,2%	2,1%

III klasy gim.	dziewczęta N=467	chłopcy N=475
w ogóle	71,6%	74,1%
1-2 razy	18,7%	16,8%
3-5 razy	4,2%	4,5%
6-9 razy	2,6%	1,8%
10-19 razy	1,5%	1,6%
20 razy lub więcej	1,3%	1,0%

II klasy ponadgim.	dziewczęta N=555	chłopcy N=538
w ogóle	42,1%	35,9%
1-2 razy	33,1%	33,8%
3-5 razy	13,9%	16,2%
6-9 razy	6,7%	7,1%
10-19 razy	2,6%	4,4%
20 razy lub więcej	1,6%	2,6%

Tabela 8: Częstotliwość picia wódki – ostatnie 30 dni – klasy III G i II PG.

4.6. Rodzaje napojów pitych podczas ostatniej okazji

Jakie napoje piłe(a)ś podczas ostatniej okazji, kiedy piłe(a)ś alkohol?

	piwo	alkopop	wino	Wódka
III klasy gim.	47,4%	7,5%	20,7%	25,4%
II klasy ponadgim.	67,4%	6,1%	28,0%	40,1%

Tabela 9: Odsetki uczniów pijących poszczególne napoje alkoholowe podczas ostatniej okazji – klasy III G i II PG.

Deklaracje o napoju spożywanym podczas ostatniej konsumpcji alkoholu były zgodne z przedstawionym wcześniej ogólnym obrazem picia alkoholu przez krakowskich nastolatków.

Uogólniając, można powiedzieć, że najbardziej popularnym rodzajem alkoholu było piwo - podczas ostatniej konsumpcji napojów alkoholowych piła je prawie połowa badanych z klas trzecich gimnazjum (47,4%) i dwie trzecie badanych z klas drugich szkół ponadgimnazjalnych (67,4%). Kolejnym bardzo popularnym napojem była wódka. Pił ją podczas ostatniej okazji co czwarty 15/16-latek (25,4%) i dwie piąte starszych uczniów (40,1%).

Znacznie mniej popularne wśród krakowskich uczniów było wino, które podczas ostatniej okazji piło 20,7% gimnazjalistów i 28% uczniów szkół ponadgimnazjalnych oraz alkopopy, po które sięgnął średnio co trzynasty spośród młodszych (7,5%) i co szesnasty spośród starszych uczniów (6,1%).

Warto zauważyć, że uczniowie starszego rocznika nie tylko częściej deklarowali picie każdego rodzaju alkoholu, ale również w trakcie ostatniej okazji pili różne rodzaje alkoholi (przeciętnie 1,4 rodzaju alkoholu).

Obok danych na temat częstotliwości picia alkoholu oraz jego rozpowszechnienia wśród młodzieży ważne informacje niosą ze sobą także wyniki dotyczące ilości poszczególnych napojów alkoholowych wypijanych przez uczniów podczas ostatniej okazji. Zostały one zaprezentowane na kolejnych wykresach (wykresy 35-37).

4.6. Rodzaje napojów pitych podczas ostatniej okazji

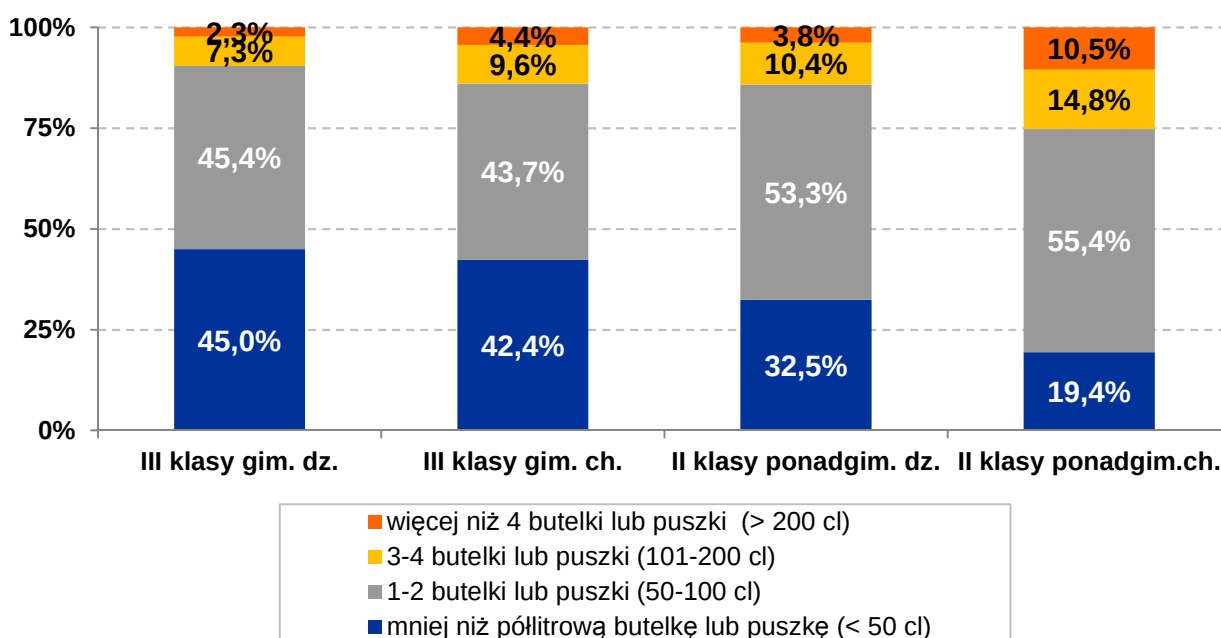
Ponieważ piwo było najbardziej popularnym napojem wśród badanej młodzieży, w pierwszej kolejności przedstawimy analizę ilości wypijanego przez krakowskie nastolatki piwa podczas ostatniej okazji konsumpcji.

Wśród osób, które piły piwo podczas ostatniej okazji, ponad dwie piąte dziewcząt (45,4%) i chłopców (43,7%) z trzech klas gimnazjum wypila 1-2 butelki/puszki. W przypadku starszych uczniów odsetki te były wyższe i wyniosły odpowiednio 53,3% i 55,4%. Spośród osób pijących piwo podczas ostatniej okazji **trzy lub więcej butelek/puszek wypila co dziesiąta (9,6%) gimnazjalistka i co siódmy (14,0%) gimnazjalista. Analogiczne odsetki wśród uczniów starszych wyniosły 14,2% (co siódma uczennica) i 25,2% (co czwarty uczeń).** Wynika z tego, że odsetek chłopców wypijających 3 lub więcej piwa był o ponad połowę wyższy niż odsetek dziewcząt w ich wieku. Podobny przyrost odnotowano porównując starsze roczniki z młodszymi dla obu płci. **Należy podkreślić, iż wypicie takiej ilości piwa przy jednej okazji oznacza, że wszyscy ci młodzi ludzie znaleźli się w stanie nietrzeźwości, a w przypadku części z nich (tych, którzy wypili powyżej 4 butelek piwa), w stanie głębokiego upojenia alkoholowego (mając we krwi ponad 2 promile alkoholu).**

Poziom konsumpcji piwa

Jeśli podczas ostatniego dnia, kiedy piłeś(aś) jakiś napój alkoholowy, piłeś(aś) piwo, to ile go wypileś(aś)?

100% = osoby, które podczas ostatniej okazji piły piwo

Wykres 35: Ilość piwa wypita podczas ostatniej okazji – klasy III G i II PG, wyniki w podziale na płeć.

	N		N
III kl. gim. chłopcy	223	II kl. ponadgim. chłopcy	398
III kl. gim. dziewczęta	224	II kl. ponadgim. dziewczęta	333

4.6. Rodzaje napojów pitych podczas ostatniej okazji

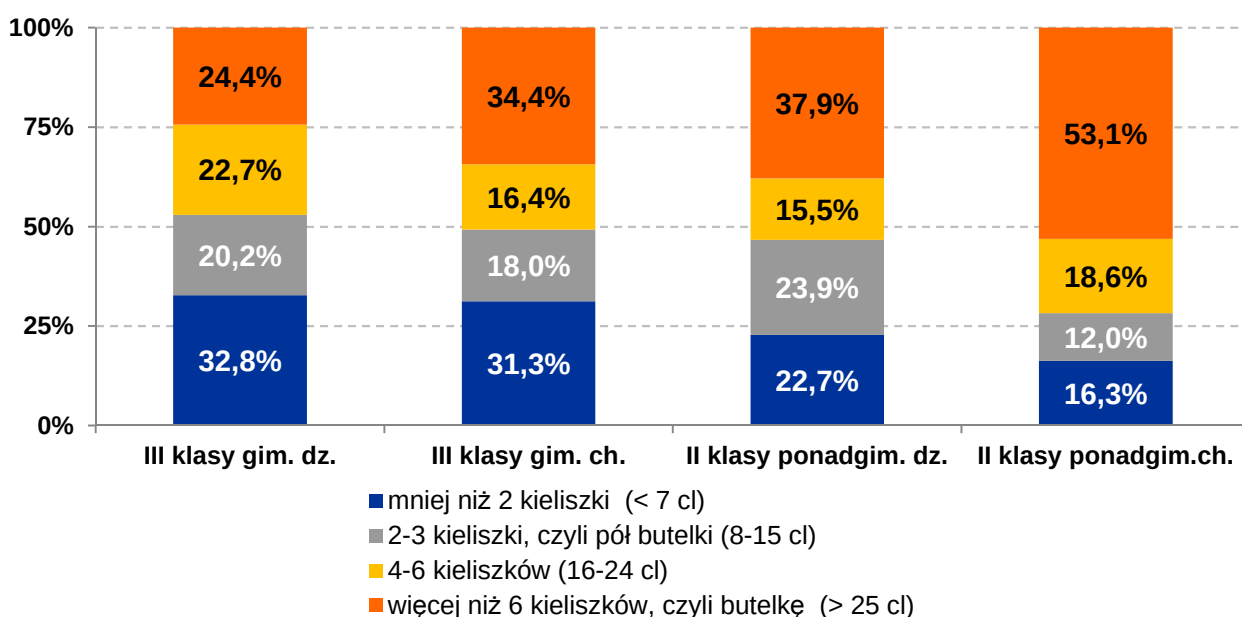

Wódka to drugi najpopularniejszy napój alkoholowy wśród krakowskich nastolatków. Alkohol jest nie tylko popularny, ale również spożywany przez część badanej młodzieży w znacznych ilościach. **Na uwagę zasługuje fakt, że bardzo wysokie odsetki osób sięgających po wódkę podczas ostatniej okazji wypili 4 lub więcej kieliszków tego napoju.** Wśród pijących wódkę podczas ostatniej okazji dziewcząt uczących się w klasach trzecich gimnazjum taką ilość wypila prawie połowa (47,1%), zaś wśród chłopców z tego rocznika ponad połowa (50,8%). W grupie starszych uczniów odsetki te były jeszcze wyższe i wyniosły odpowiednio 53,4% i aż 71,8%, co oznacza, że podczas ostatniej okazji w takiej ilości wódkę piła ponad połowa dziewcząt i niemal trzy czwarte badanych chłopców z tej grupy. O ile więc w przypadku innych napojów alkoholowych osoby wypijające ich duże ilości stanowiły mniejszość, o tyle w przypadku wódki stanowią one większość badanych. **Reasumując można sformułować wniosek, że większość osób, które piły wódkę podczas ostatniej okazji, wypijała ilości prowadzące do stanu upicia się.**

Poziom konsumpcji wódki

Jeśli podczas ostatniego dnia, kiedy piłeś(aś) jakiś napój alkoholowy, piłeś(aś) wódkę, to ile jej wypileś(aś)?

100% = osoby, które podczas ostatniej okazji piły wódkę

Wykres 36: Ilość wódki wypita podczas ostatniej okazji – klasy III G i II PG, wyniki w podziale na płeć.

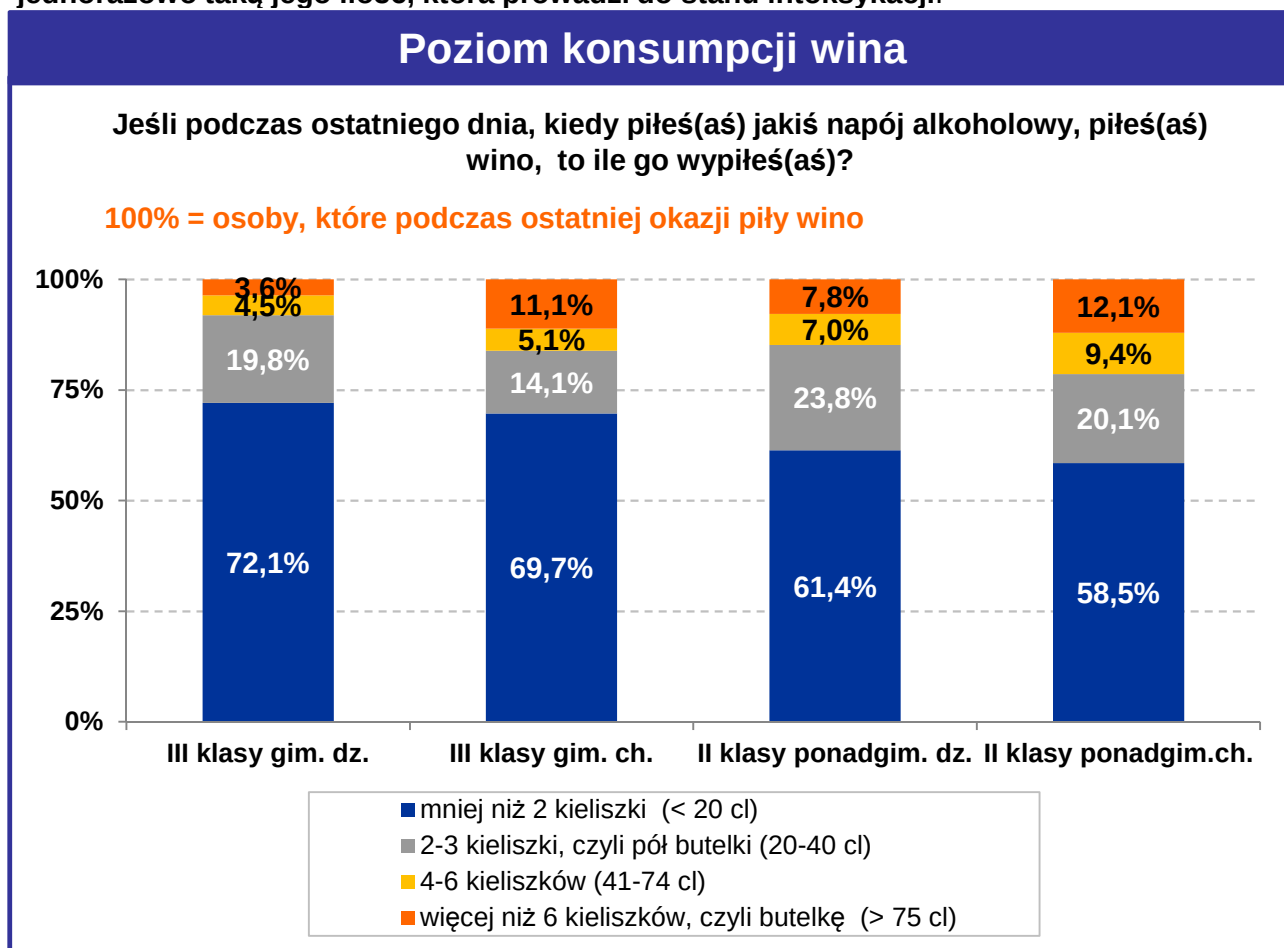
	N
III kl. gim. chłopcy	125
III kl. gim. dziewczęta	122
II kl. ponadgim. chłopcy	226
II kl. ponadgim. dziewczęta	222

4.6. Rodzaje napojów pitych podczas ostatniej okazji

Wino jest trzecim pod względem rozpowszechnienia picia wśród badanych nastolatków napojem alkoholowym. Spośród pijących je podczas ostatniej okazji gimnazjalistów po 4 lub więcej kieliszków tego napoju sięgnęło 8,1% dziewcząt (co dwunasta) i 16,2% chłopców (co szósty). W przypadku starszych uczniów konsumujących wino podczas ostatniej okazji co siódma dziewczyna (14,8%) i co piąty chłopak (21,4%) wypił 4 lub więcej kieliszków.

Mniejsza popularność wina w porównaniu z piwem i wódką nie umniejsza znaczenia faktu, że dość znaczna liczba badanych uczniów, którzy pili wino podczas ostatniej okazji (szczególnie chłopców z obydwu badanych grup wiekowych), wypija jednorazowo taką jego ilość, która prowadzi do stanu intoksykacji.

Wykres 38: Ilość wina wypita podczas ostatniej okazji – klasy III G i II PG, wyniki w podziale na płeć.

	N
III kl. gim. chłopcy	97
III kl. gim. dziewczęta	114
II kl. ponadgim. chłopcy	128
II kl. ponadgim. dziewczęta	182

4.6. Rodzaje napojów pitych podczas ostatniej okazji

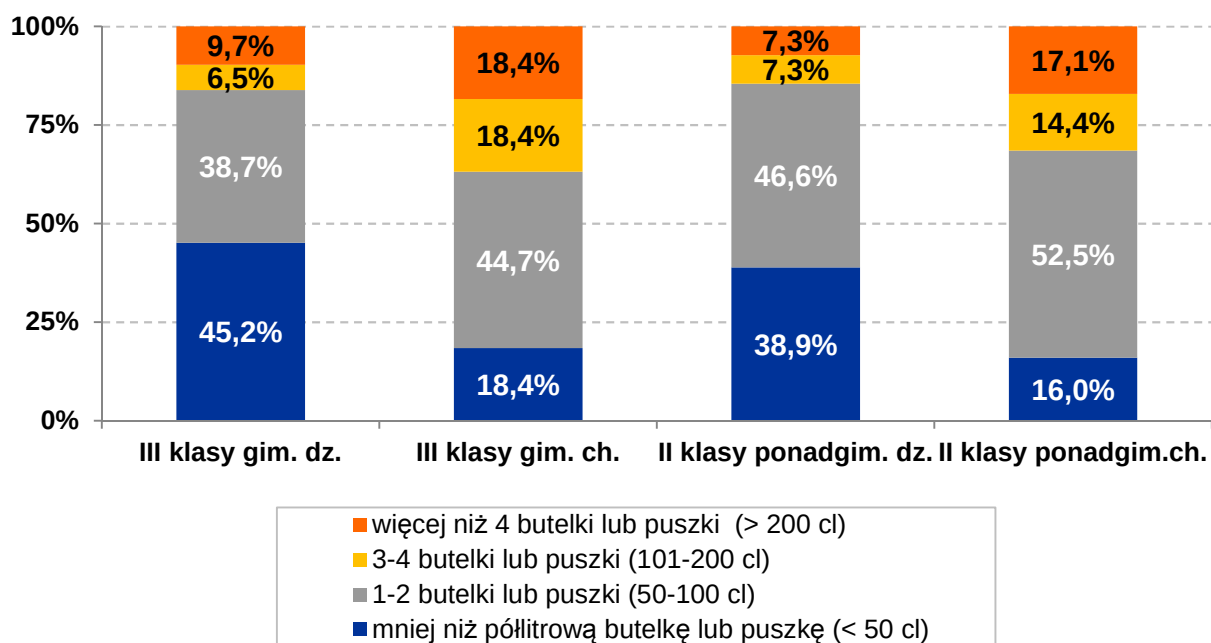

Alkopopy były najmniej popularnym alkoholem wśród krakowskich uczniów. Wśród osób, które piły je podczas ostatniej okazji co szósta gimnazjalistka z klas trzecich (16,1%) oraz co trzeci gimnazjalista z tego rocznika (36,8%) wypili co najmniej trzy butelki/puszki alkopopu. W klasach starszych w grupie dziewcząt taką ilość alkoholu wypila co siódma (14,5%) uczennica pijąca alkopop podczas ostatniej okazji, zaś wśród chłopców prawie co trzeci (31,5%). Oznacza to, że podczas ostatniej okazji stosunkowo duże ilości alkopopu częściej wypijali chłopcy z obydwu badanych grup wiekowych.

Poziom konsumpcji alkopopu

Jeśli podczas ostatniego dnia, kiedy piłeś(aś) jakiś napój alkoholowy, piłeś(aś) alcopops, to ile go wypić(aś)?

100% = osoby, które podczas ostatniej okazji piły alkopop

Wykres 37: Ilość alkopopu wypita podczas ostatniej okazji – klasy III G i II PG. Uwaga: tylko 69 badanych z klas III G i 76 z klas II PG zadeklarowało, że podczas ostatniej okazji piło alkopop. Oznacza to, iż jest to stosunkowo mało popularny napój alkoholowy wśród uczniów na obydwu szczeblach edukacji. UWAGA: niskie liczebności.

	N
III kl. gim. chłopcy	37
III kl. gim. dziewczęta	32
II kl. ponadgim. chłopcy	28
II kl. ponadgim. dziewczęta	48

4.7. Ocena ryzyka związanego z piciem alkoholu

Postrzeganie ryzyka związanego z piciem alkoholu przez badaną młodzież w większym stopniu zależy od płci badanych uczniów, niż od kategorii wiekowej. Najbardziej ryzykownym zachowaniem jest zdaniem uczniów picie 4-5 drinków prawie codziennie, następni picie 5 drinków lub więcej w czasie weekendu (w ocenie takiego zachowania widać większy wpływ wieku niż płci badanych), zaś najmniej ryzykownym picie 1- 2 drinków prawie codziennie.

Dziewczęta znacznie częściej niż chłopcy oceniali ryzyko związane z **wypijaniem 1-2 drinków prawie codziennie** jako wysokie. Wśród uczennic trzecich klas gimnazjum taką ocenę wyraziło 41,8%, zaś wśród uczennic drugich klas ponadgimnazjalnych 41,4%. Analogiczne odsetki wśród chłopców z tych roczników wyniosły 27,1% oraz 30,0%. Warto zauważyć, że wśród chłopców z obu roczników większa część – w porównaniu do odsetka respondentów mówiących o dużym ryzyku - uważa, że ryzyko dla zdrowia związane z takim modelem picia nie występuje lub jest małe (odpowiednio 31,4% oraz 33,2%).

Podobną zależność oceny ryzyka od płci badanych uczniów zanotowano w ewaluacji ryzyka związanego z intensywnym piciem alkoholu, tj. **4-5 drinków prawie codziennie**. Pogląd, że taki model picia wiąże się z dużym ryzykiem dla zdrowia wyraziło trzy czwarte dziewcząt (79,6% gimnazjalistek z klas trzecich oraz 74,7% starszych uczennic). Wśród chłopców taki pogląd wyraziło prawie dwie trzecie badanych (62,1% młodszych uczniów i 64,6% starszych). Opinię, że taki model picia alkoholu nie stwarza ryzyka dla zdrowia lub jest ono małe wyraziło 4,0% uczennic trzeciej klasy gimnazjum oraz 3,8% starszych dziewcząt. Wśród chłopców taki pogląd pojawiał się znacznie częściej – wyraził go co dziesiąty badany gimnazjalista (9,9%) oraz co ósmy starszy uczeń (12,8%).

Picie znacznych ilości alkoholu w weekendy (5 lub więcej drinków) jest w opinii badanej młodzieży mniej ryzykowne niż codzienne picie 4-5 drinków. Jak wspomniano wyżej ocena ryzyka związanego z takim modelem picia była bardziej związana z wiekiem, niż płcią badanych. Spośród uczniów młodszej kohorty opinię, że picie w weekendy 5 lub więcej drinków niesie duże ryzyko dla zdrowia wyraziła prawie połowa badanych (48,3% dziewcząt i 46,8% chłopców). W starszej kohorcie odsetki te były wyraźnie niższe i wyniosły odpowiednio 29,1% oraz 32,1%. Przekonanie o braku lub niskim ryzyku wyraził co czwarty gimnazjalista (28,0% dziewcząt i 25,1% chłopców) oraz co ósma dziewczyna z drugiej klasy ponadgimnazjalnej (12,2%) i co piąty uczeń z tego rocznika (19,0%).

Wydaje się, że u podłoża związku oceny ryzyka picia w weekendy z wiekiem badanych, może leżeć fakt, że taki model picia jest najbliższy sposobowi konsumpcji alkoholu przez starszy rocznik młodzieży. Dlatego też, niwelując dysonans poznawczy, obniżają ocenę ryzyka związanego z takim modelem picia alkoholu.

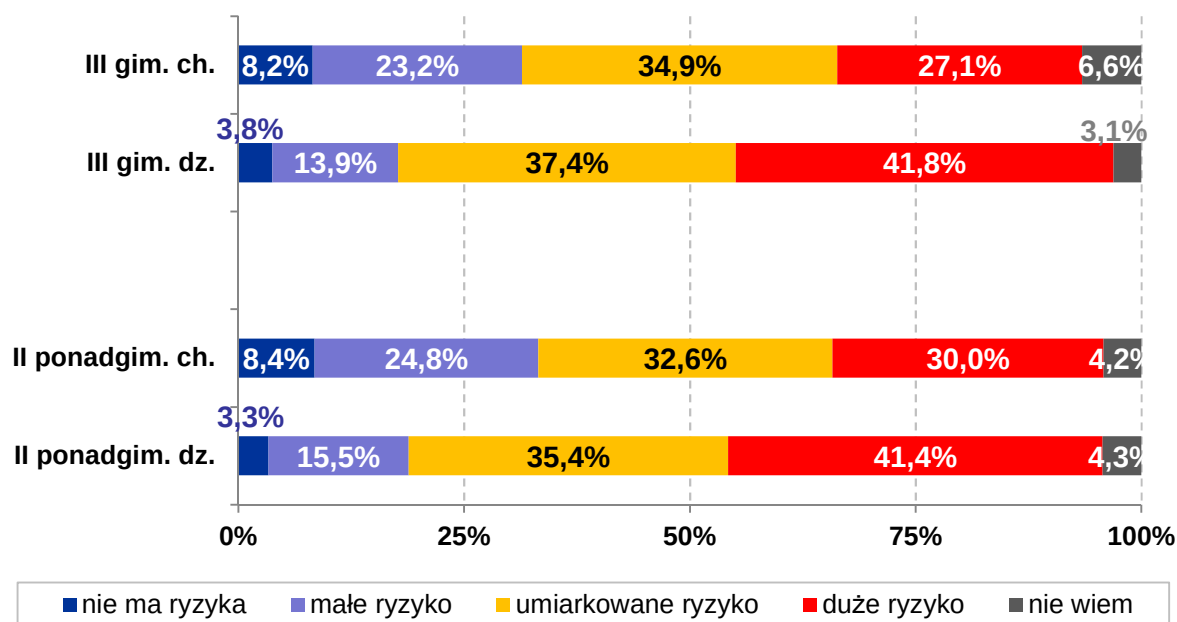

4.7. Ocena ryzyka związanego z piciem alkoholu

Ryzyko związane z piciem alkoholu

Jak bardzo, Twoim zdaniem, ludzie ryzykują, że sobie zaszkodzą (zdrowotnie lub w inny sposób), jeśli wypijają 1-2 drinki prawie codziennie?

Wykres 39: Ocena ryzyka związanego z piciem 1-2 drinków dziennie – klasy III G i II PG – wyniki w podziale na płeć.

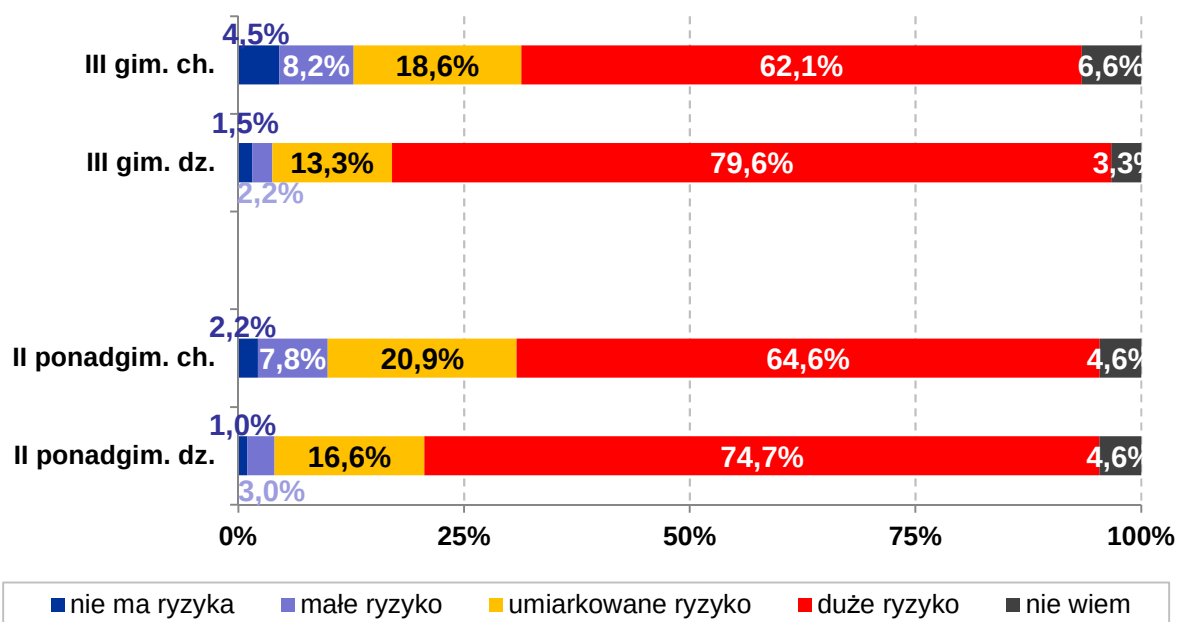
	N
III kl. gim. chłopcy	408
III kl. gim. dziewczęta	398
II kl. ponadgim. chłopcy	475
II kl. ponadgim. dziewczęta	464

4.7. Ocena ryzyka związanego z piciem alkoholu

Ryzyko związane z piciem alkoholu

Jak bardzo, Twoim zdaniem, ludzie ryzykują, że sobie zaszkodzą (zdrowotnie lub w inny sposób), jeśli wypijają 4 lub 5 drinków prawie codziennie?

Wykres 40: Ocena ryzyka związanego z piciem 4-5 drinków dziennie – klasy III G i II PG – wyniki w podziale na płeć.

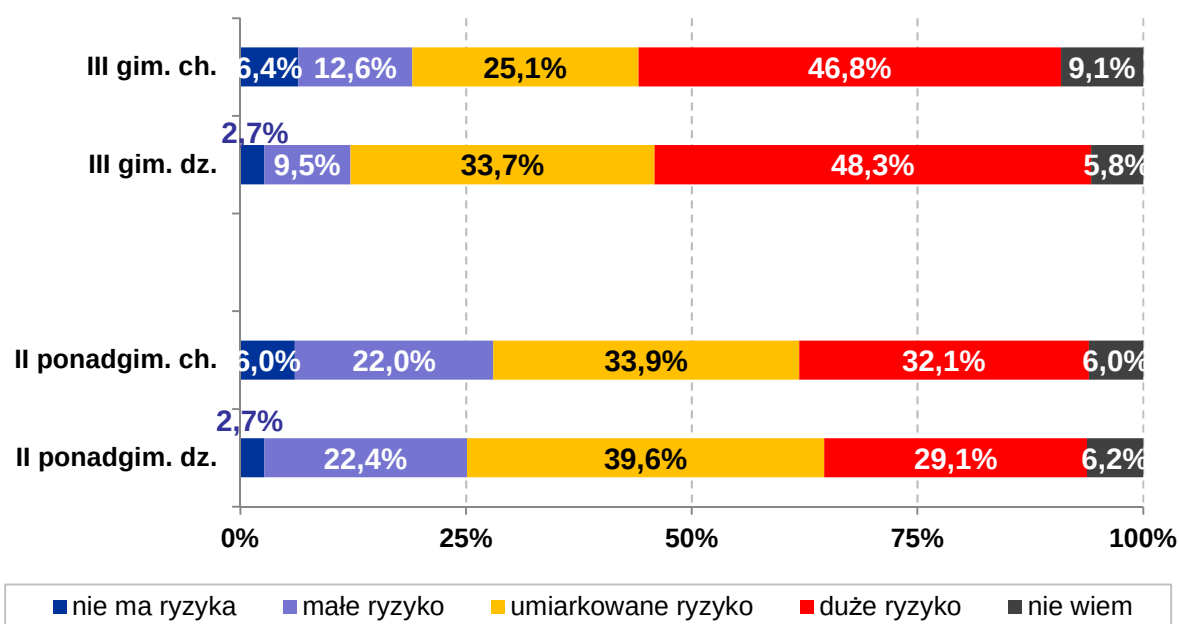
	N
III kl. gim. chłopcy	473
III kl. gim. dziewczęta	464
II kl. ponadgim. chłopcy	538
II kl. ponadgim. dziewczęta	553

4.7. Ocena ryzyka związanego z piciem alkoholu

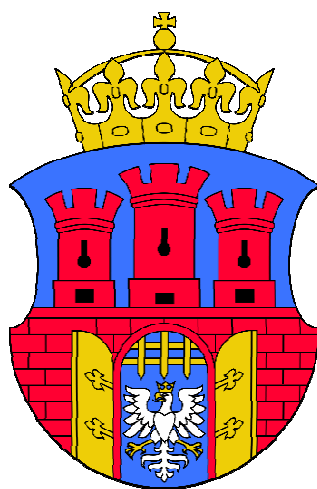
Ryzyko związane z piciem alkoholu

Jak bardzo, Twoim zdaniem, ludzie ryzykują, że sobie zaszkodzą (zdrowotnie lub w inny sposób), jeśli wypijają 5 drinków lub więcej w czasie weekendu?

Wykres 41: Ocena ryzyka związanego z piciem 5 i więcej drinków podczas weekendu – klasy III G i II PG – wyniki w podziale na płeć.

	N
III kl. gim. chłopcy	471
III kl. gim. dziewczęta	463
II kl. ponadgimn. chłopcy	533
II kl. ponadgimn. dziewczęta	551

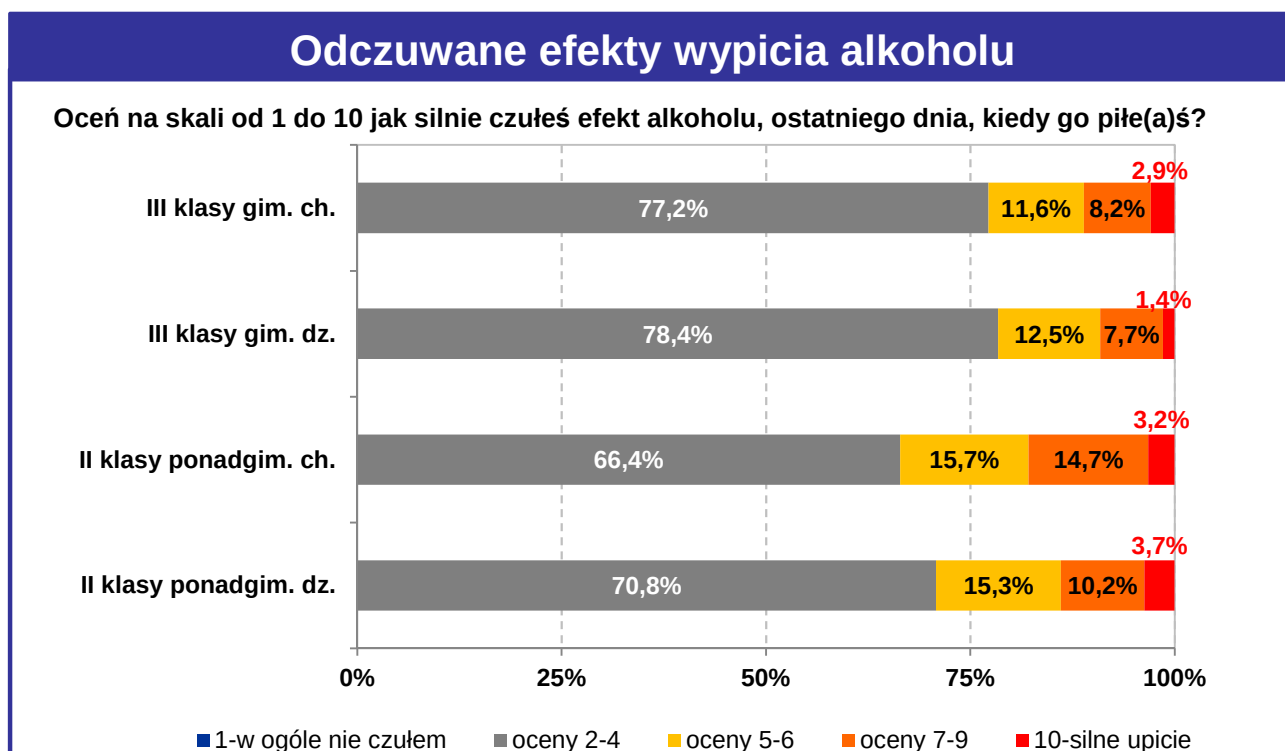
5. Problem upijania się młodzieży

5.1. Odczuwane efekty wypicia alkoholu - ostatnia okazja

Podczas badania poproszono uczniów, aby subiektywnie ocenili w skali od 1 do 10 własne odczuwanie efektu działania alkoholu, podczas ostatniej okazji, kiedy zdarzyło im się pić. W analizie wyników uwzględniono odpowiedzi tylko tych uczniów, którzy kiedykolwiek w życiu pili alkohol.

Żaden z pijących alkohol uczniów nie stwierdził, że w ogóle nie poczuł efektów jego wypicia. Efekt działania alkoholu jako słaby (2-4 punkty na dziesięciopunktowej skali) zadeklarowało ponad trzy czwarte uczniów trzecich klas gimnazjum (78,4% dziewcząt i 77,2% chłopców). Natomiast 2,9% badanych chłopców i 1,4% dziewcząt w tej grupie przyznało, że podczas ostatniej okazji, kiedy pili alkohol bardzo silnie odczuli jego działanie (ocena 10). W przypadku uczniów drugich klas szkół ponadgimnazjalnych odsetki dla takich ocen wynosiły 3,2% w przypadku chłopców i 3,7% wśród dziewcząt. Ponad dwie trzecie młodzieży starszej, oceniając efekty swojego ostatniego picia zaznaczyła cyfry od 2 do 4 (66,4% chłopców i 70,8% dziewcząt). Na doznanie umiarkowanych oraz silnych efektów wypicia alkoholu (oceny 5-9) wskazał co piąty uczeń z trzeciej klasy gimnazjum (19,8% chłopców i 20,2% dziewcząt). W starszym roczniku takie oceny podał co trzeci chłopak (30,4%) i co czwarta dziewczyna (25,5%).

Wykres 42: Ocena subiektywnych efektów picia alkoholu – ostatnia okazja – klasy III G i II PG, wyniki w podziale na płeć.

*Podstawą procentowania na wykresie byli ci uczniowie, którzy kiedykolwiek pili napoje alkoholowe.

	N*
III kl. gim. chłopcy	369
III kl. gim. dziewczęta	361
II kl. ponadgim. chłopcy	507
II kl. ponadgim. dziewczęta	526

5.2. Rozpowszechnienie upijania się

Upijanie się jest jednym z najbardziej ryzykownych zachowań, jakie podejmują młodzi ludzie. Wielu z nich właśnie na skutek upicia się popada w poważne problemy, ulega wypadkom, narusza prawo, traci szansę na dalszą edukację. Konsekwencją upijania się nastolatków mogą być również poważne problemy emocjonalne oraz konflikty i zaburzone relacje z rodzicami i rówieśnikami. Bezpośrednim następstwem upicia się mogą być także niechciane kontakty seksualne oraz eksperymenty z narkotykami. W tym kontekście warto podkreślić, iż kontrola zachowań związanych z piciem alkoholu powinna stanowić jeden z kluczowych elementów działań profilaktycznych adresowanych do młodzieży.

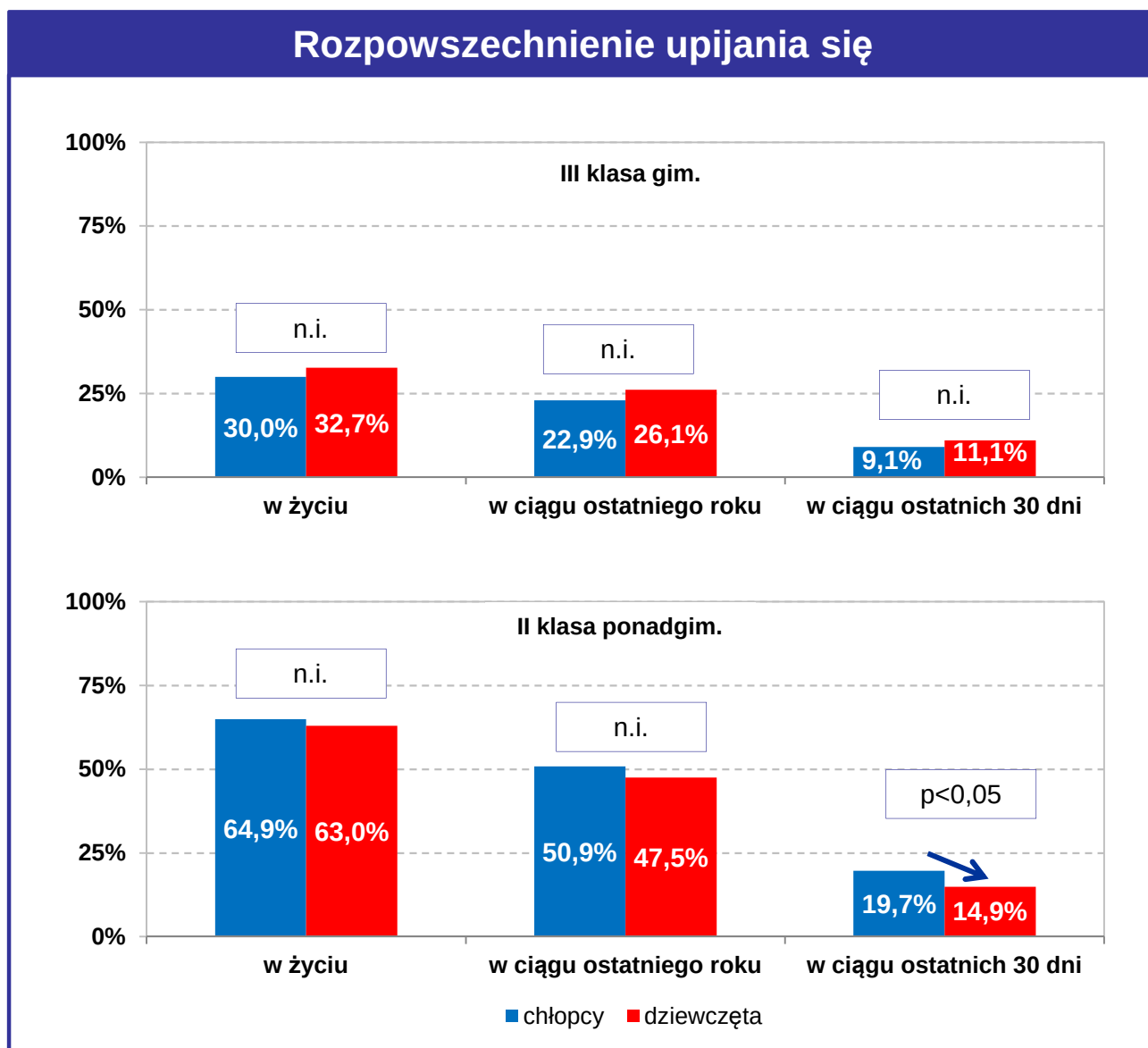
Jak pokazuje wykres 43, w trzecich klasach gimnazjum doświadczenie upicia się miało już za sobą 30,0% chłopców i podobny (32,7%) odsetek dziewcząt. **W ciągu ostatniego roku upił się co piąty uczeń (22,9%) i co czwarta uczennica (26,1%) gimnazjów. Upicie się w ciągu 30 dni poprzedzających badanie zadeklarował co dziesiąty uczeń z tego rocznika (9,1% chłopców oraz 11,1% dziewcząt).** Różnice między płciami nie są istotne statystycznie, co oznacza, że problem upijania się w równym stopniu dotyczy uczniów, jak i uczennic z tego rocznika.

W porównaniu z uczniami gimnazjum, odsetki uczniów drugich klas szkół ponadgimnazjalnych, którzy upili się przynajmniej raz w życiu wzrastają średnio dwukrotnie (różnica istotna statystycznie ($p < 0,001$)). Takie doświadczenie miało już za sobą niemal dwie trzecie uczniów z tego rocznika (64,9% chłopców i 63,0% dziewcząt). Upicie w ciągu ostatniego roku zadeklarowało również ponad dwa razy więcej uczniów ze starszego rocznika (50,9% chłopców i 47,5% dziewcząt).

Warto zauważyć, że w starszej z badanych kohort odsetek chłopców, którzy upili się w ciągu ostatnich 30 dni (19,7%) był wyższy niż odsetek upijających się dziewcząt (14,9%) na istotnym statystycznie poziomie ($p < 0,05$). Można więc powiedzieć, że w tym roczniku problem upijania się w większym stopniu dotyczy chłopców niż dziewcząt.

5.2. Rozpowszechnienie upijania się

Wykres 43: Rozpowszechnienie upijania się – klasy III G i II PG – wyniki w podziale na płeć.

	N		
	w życiu	w ciągu ost. 12 mies.	w ciągu ost. 30 dni
III kl. gim. chłopcy	472	472	472
III kl. gim. dziewczęta	465	464	465
II kl. ponadgim. chłopcy	535	533	533
II kl. ponadgim. dziewczęta	552	548	548

5.3. Ocena rozpowszechnienia upijania się wśród przyjaciół

Tylko co piąta badana gimnazjalistka (20,0%) i co czwarty z przebadanych gimnazjalistów (28,1%) zadeklarował, iż nikt spośród ich przyjaciół nie upija się. W przypadku uczniów szkół ponadgimnazjalnych odsetki te były niższe i wynosiły 5,2% w grupie dziewcząt i 7,2% wśród chłopców (zaledwie co dwudziesta uczennica i co czternasty uczeń).

W trzecich klasach gimnazjum prawie **co czwarta uczennica** (22,5%) przyznała, że **sporo jej przyjaciół upija się**. W starszej kohorcie badanych taką opinię wyraziła co trzecia (33,2%) uczennica. Wśród chłopców ten wzrost jest jeszcze większy. Spośród przebadanych gimnazjalistów co piąty (20,5%) stwierdził, że spora liczba jego przyjaciół się upija, podczas kiedy wśród starszych uczniów taki pogląd wyraził co trzeci badany (36,3%).

13,9% uczennic i 7,0% uczniów z gimnazjum deklarowało, iż większość ich przyjaciół upija się. W starszej frakcji wiekowej taką opinię wyraziło 22,4% dziewcząt i 19,6% chłopców (odnotowano więc dwukrotny wzrost).

Wyraźny wzrost między kohortami można zauważyć także w przypadku uczniów twierdzących, że wszyscy ich przyjaciele się upijają. W klasach trzecich gimnazjum stwierdził tak co setny uczeń (0,9% dziewcząt i 1,0% chłopców), zaś w klasach drugich szkół ponadgimnazjalnych zadeklarował tak co dwudziesty piąty badany (3,9% uczennic i 4,0% uczniów).

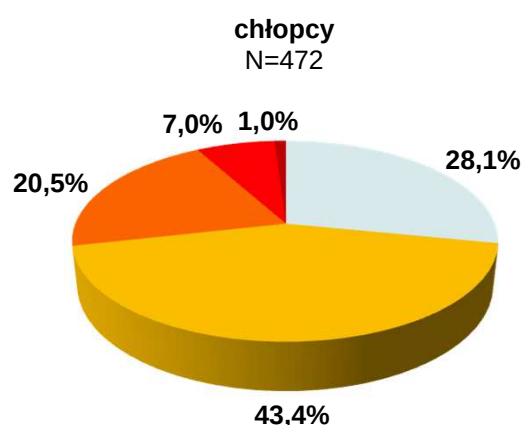
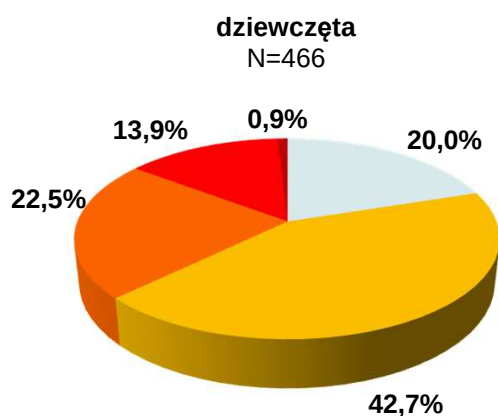
5.3. Ocena rozpowszechnienia upijania się wśród przyjaciół

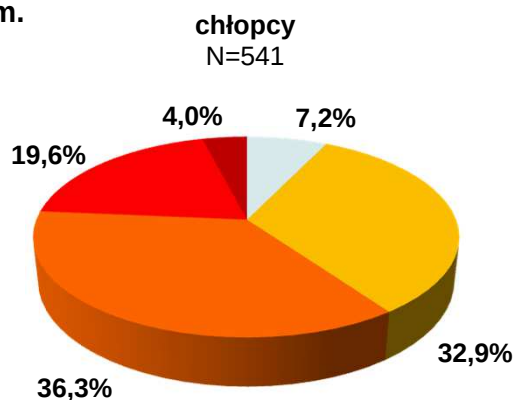
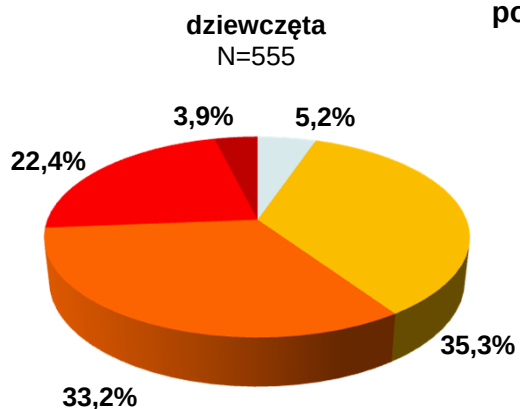
Upijanie się wśród przyjaciół

Według Twojej oceny, ilu Twoich przyjaciół upija się?

III klasy gim.

II klasy ponadgim.

■ nikt ■ kilku ■ sporo ■ większość ■ wszyscy

Wykres 44: Ocena rozpowszechnienia upijania się wśród przyjaciół – klasy III G i II PG, wyniki w podziale na płeć.

5.4. Pierwsze doświadczenia związane z upiciem się – wiek inicjacji

Doświadczenie upicia się (co najmniej raz w życiu) ma już za sobą 31,3% uczniów klas trzecich gimnazjum oraz 63,9% uczniów klas drugich szkół ponadgimnazjalnych. Różnica między odsetkami upijających się w obu frakcjach wiekowych jest istotna statystycznie ($p < 0,001$).

Co dwudziesta (5,1%) z dziewcząt z młodszej grupy badanych upiła się po raz pierwszy mając mniej niż 14 lat, w przypadku chłopców odsetek ten wyniósł 4,5%. Wśród uczniów drugich klas szkół ponadgimnazjalnych tak młody wiek wskazało 4,7% dziewcząt i 7,6% chłopców.

Co piąty z przebadanych gimnazjalistów (21,9% dziewcząt i 18,4% chłopców) upił się po raz pierwszy mając 14-15 lat. W starszej badanej grupie odsetki te wynosiły odpowiednio: 16,4% i 17,9%. Uczniowie drugich klas szkół ponadgimnazjalnych najczęściej jednak wskazywali jako czas pierwszego upicia się wiek 16 lat lub więcej (36,4% dziewcząt i 36,6% chłopców).

Przedstawione wyniki wskazują wyraźnie, że istnieje grupa młodych ludzi, którzy po raz pierwszy upili się będąc jeszcze uczniami szkoły podstawowej, a znacząca część badanych takie doświadczenie odnotowało na początku nauki w gimnazjum. To kolejny ważny sygnał pokazujący, że działania profilaktyczne, których celem jest m.in. opóźnienie momentu inicjacji alkoholowej powinny być prowadzone jeszcze w czwartej, a najpóźniej piątej klasie szkoły podstawowej.

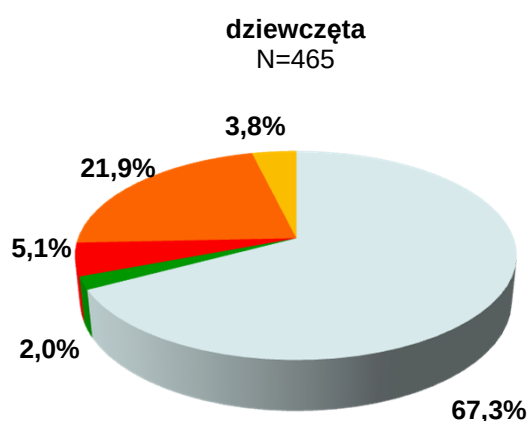
5.4. Pierwsze doświadczenia związane z upiciem się – wiek inicjacji

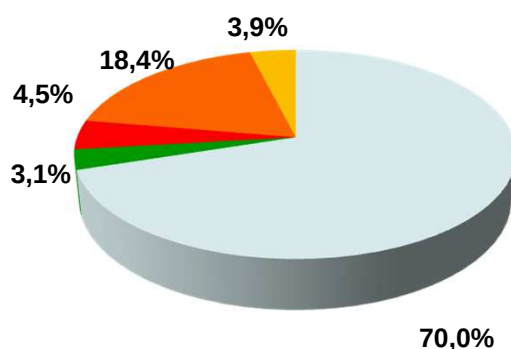
Wiek inicjacji – upicie się

Ile miałeś lat, kiedy zdarzyło Ci się PO RAZ PIERWSZY w życiu, (jeśli w ogóle), upić się alkoholem?

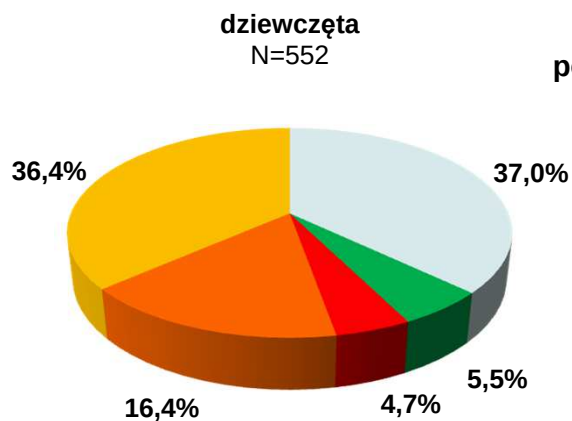
III klasy gim.

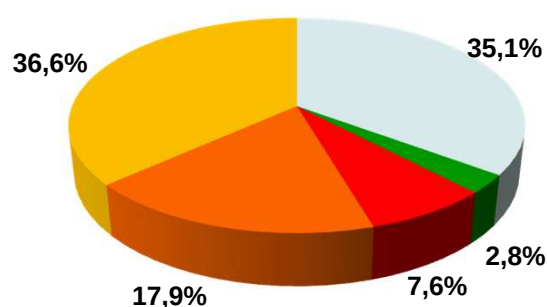
chłopcy
N=472

II klasy
ponadgim.

chłopcy
N=535

- nigdy
- używał(a), ale nie podał(a) wieku inicjacji
- 13 lat lub mniej
- 14-15 lat
- 16 lat lub więcej

Wykres 45: Wiek inicjacji – pierwsze upicie się – klasy III G i II PG, wyniki w podziale na płeć.

5.5. Częstotliwość i nasilenie zjawiska upijania się w okresie ostatnich 30 dni

Pytania dotyczące upijania się były zadawane uczniom na kilka różnych sposobów. Respondentów pytano zarówno o upicie się rozumiane jako subiektywne odczucie, jak i zadawano pytania mające na celu zobiektywizowanie pojęcia „upicia się”, odnosząc je do konkretnej ilości wypitego alkoholu.

Analizowane poniżej pytanie opiera się na takiej właśnie definicji, która znalazła się w kwestionariuszu ankiety i została przytoczona w podtytule wykresu 46. Na wstępie warto zauważyć, iż tak uszczegółowione pytanie - dotyczące wypicia pięciu lub więcej **wystandaryzowanych drinków** przy jednej okazji (co należy traktować jako wskaźnik upicia się) daje w konsekwencji zupełnie inne – znacznie wyższe wyniki niż wówczas, gdy pytamy uczniów o ich subiektywne odczucie upicia się w jakimś okresie czasu.

Odsetki uczniów, którzy w ciągu ostatnich 30 dni **wypili przy jednej okazji pięć lub więcej drinków** rosną wyraźnie wraz z wiekiem badanych, przy czym nie jest to skorelowane z płcią badanych osób.

Do wypicia w ciągu ostatniego miesiąca przed przeprowadzeniem badania pięciu lub więcej drinków podczas jednej okazji przyznał się co czwarty badany gimnazjalista (23,2%) oraz co drugi respondent z drugich klas szkół ponadgimnazjalnych (53,9%). Wśród młodszych dziewcząt wypicie takiej ilości alkoholu podczas jednej okazji zadeklarowała co czwarta uczennica (25,1%), zaś wśród starszych co druga (51,5%). Wśród chłopców analogiczne odsetki wyniosły 21,3% (co piąty z młodszych) i 56,5% (co drugi ze starszych uczniów).

Wśród wszystkich przebadanych gimnazjalistów co siódmy (13,9%) zadeklarował, iż taka sytuacja zdarzyła mu się 1-2 razy w ciągu ostatniego miesiąca, a co jedenasty (9,4%) stwierdził, że takie doświadczenie miało miejsce 3 lub więcej razy.

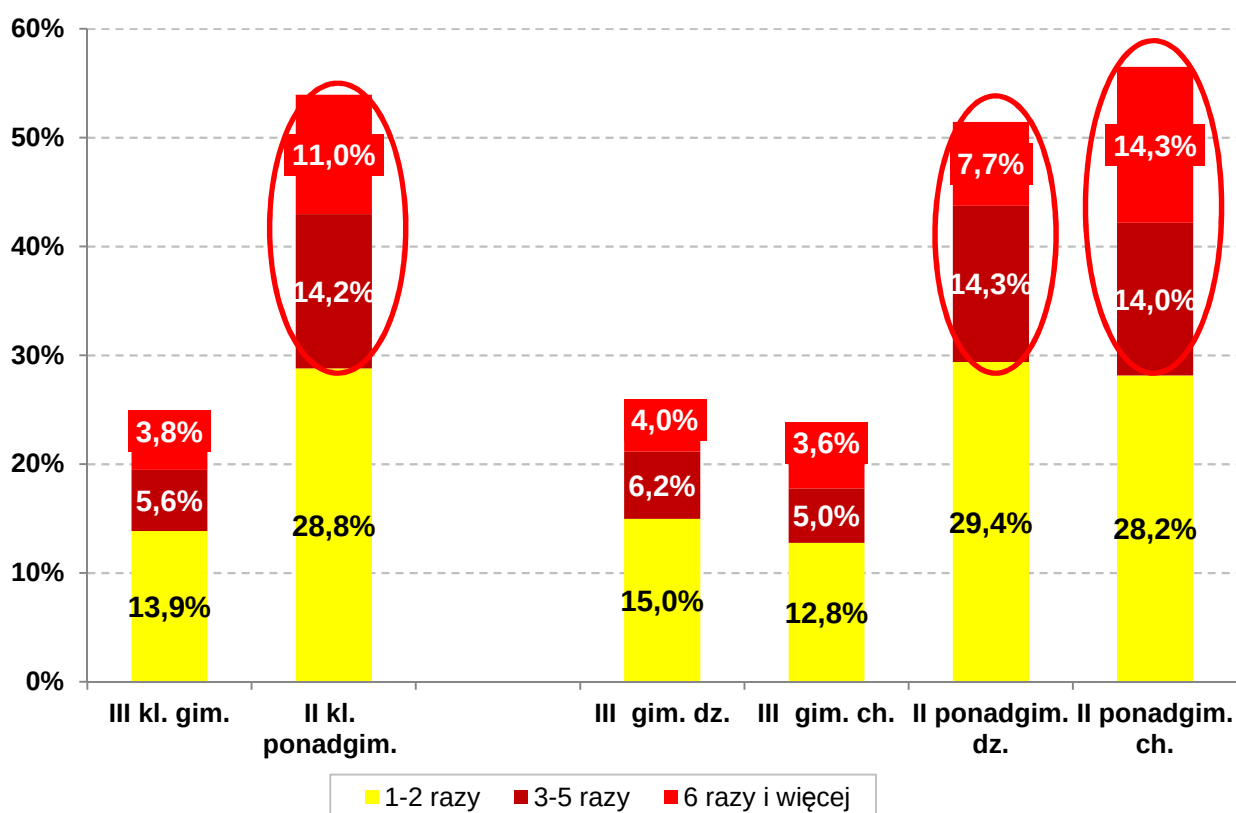
W starszej kohorcie badanych tj. **wśród uczniów drugich klas szkół ponadgimnazjalnych pojedyncze przypadki (1-2 razy w miesiącu) wypicia 5 lub więcej drinków podczas jednej okazji potwierdziła blisko jedna trzecia badanych (28,8%). Co czwarty (25,2%) przyznał, że takie doświadczenie spotkało go w tym czasie 3 lub więcej razy.** Odsetek takich wskazań był nieco wyższy w grupie chłopców (28,4%) niż w grupie dziewcząt (22,1%).

5.5. Częstotliwość i nasilenie zjawiska upijania się w okresie ostatnich 30 dni

Częstotliwość upijania się

Znowu pomyśl o OSTATNICH 30 DNIACH. Ile razy, (jeśli w ogóle) wypile (a)ś pięć lub więcej drinków przy jednej okazji? („drink” to jest szklanka/butelka/puszka piwa (ok. pół litra), szklanka/butelka/puszka cidra (ok. pół litra), 2 szklanki/butelki alcopopsa (ok. pół litra), kieliszek wina (ok. 15 cl), kieliszek wódki lub innego napoju spirytusowego (ok. 5 cl) lub szklanka koktajlu alkoholowego).

Wykres 46: Rozpowszechnienie picia dużych ilości alkoholu tj. 5 lub więcej standardowych drinków podczas ostatniej okazji - klasy III G i II PG, wyniki w podziale na płeć.

	N
III kl.gim.	932
II kl.ponadgim.	1082
III kl. gim. chłopcy	466
III kl. gim. dziewczęta	466
II kl. ponadgim. chłopcy	529
II kl. ponadgim. dziewczęta	553

5.5. Częstotliwość i nasilenie zjawiska upijania się w okresie ostatnich 30 dni

Poniższa tabela zawiera porównanie odsetków uczniów, którzy deklarowali, że upili się przynajmniej raz w ciągu ostatniego miesiąca zgodnie z ich subiektywną miarą oraz odsetki uczniów, którzy wypili podczas jednej okazji w ciągu 30 dni poprzedzających badanie 5 lub więcej drinków standardowych (co jest obiektywną miarą upicia się).

Jak pokazuje zestawienie danych, upicie się w ostatnim miesiącu zadeklarowało 11,1% dziewcząt uczących się w trzecich klasach gimnazjum, jednocześnie aż 25,1% przyznało, że wypilo w tym czasie jednorazowo 5 lub więcej standardowych drinków. W przypadku chłopców z tego rocznika odsetki te wynoszą odpowiednio: 9,1% i 21,3%.

Wśród dziewcząt z drugich klas szkół ponadgimnazjalnych do upicia się w ostatnim miesiącu przyznało się 14,9%, a do wypicia co najmniej raz 5 lub więcej drinków standardowych 51,5%. W przypadku chłopców z tego rocznika odsetki te wynosiły odpowiednio: 19,7% i 56,5%.

Biorąc pod uwagę tylko te wyniki można szacować, że w analizowanym czasie upiło się znacznie więcej uczniów, niż by to wynikało z subiektywnej oceny badanych.

Ostatni miesiąc	Upijanie się – ocena subiektywna badanych		Upijanie się – wypicie 5 lub więcej standardowych drinków	
	1-2 razy	3 razy lub więcej	1-2 razy	3 razy lub więcej
III kl. gim. chłopcy	6,6%	2,5%	12,8%	8,6%
III kl. gim. dziewczęta	8,0%	3,1%	15,0%	10,1%
II kl. ponadgim. chłopcy	13,4%	6,3%	28,2%	28,4%
II kl. ponadgim. dziewczęta	11,3%	3,6%	29,4%	22,1%

Zgodnie z **subiektywną oceną** badanych, w ostatnim miesiącu upiło się :

- 9,1% chłopców z klas III G
- 11,1% dziewcząt z klas III G
- 19,7% chłopców z klas II PG
- 14,9% dziewcząt z klas II PG

Zgodnie z **obiektywnym kryterium** , w ostatnim miesiącu upiło się :

- 21,3 % chłopców z klas III G
- 25,1% dziewcząt z klas III G
- 56,5% chłopców z klas II PG
- 51,5% dziewcząt z klas II PG

Tabela 10: Porównanie odsetków badanych, którzy deklarowali że upili się w ciągu ostatniego miesiąca oraz badanych, którzy przyznali, że wypili w tym czasie przynajmniej raz 5 lub więcej standardowych drinków podczas ostatniej okazji – klasy III G i II PG – wyniki w podziale na płeć.

5.5. Częstotliwość i nasilenie zjawiska upijania się w okresie ostatnich 30 dni

W kwestionariuszu poproszono również respondentów, aby zadeklarowali, ile razy w ciągu 30 dni poprzedzających badanie zdarzyło im się upić. Analiza danych wskazuje, iż wiek respondentów znacząco wpływa na częstotliwość upijania się: **starsi uczniowie upijają się częściej niż młodsi.**

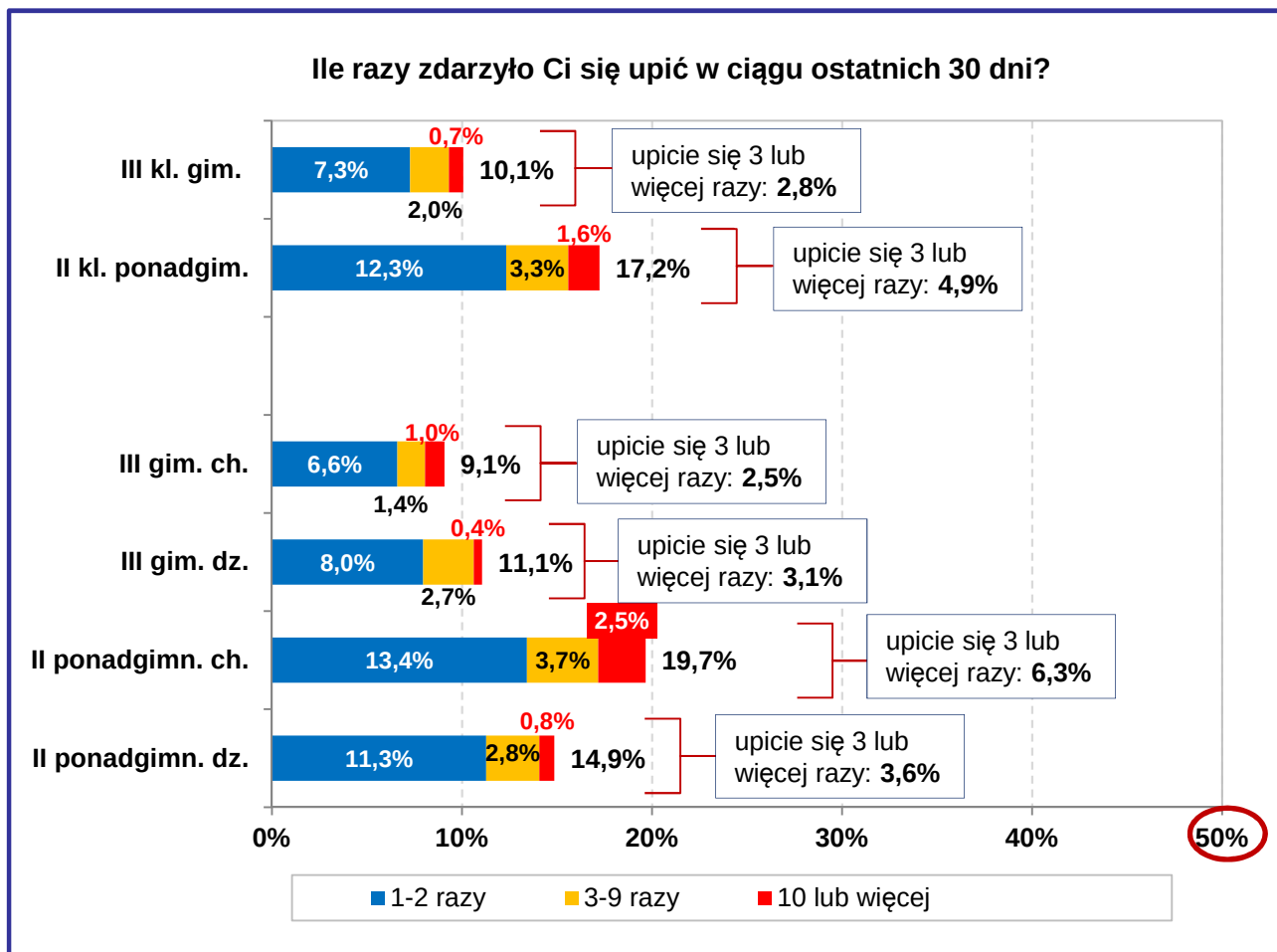
W okresie ostatnich 30 dni przed badaniem upił się co dziesiąty (10,1%) gimnazjalista oraz co szósty (17,2%) uczeń szkół ponadgimnazjalnych.

W większości przypadków takie sytuacje zdarzały się sporadycznie (1-2 razy), ale co dwudziesty badany w starszej kohorcie (4,9%) przyznał, iż zdarzyło się mu to co najmniej 3 razy. Wśród gimnazjalistów odsetek ten wynosił 2,8% (co trzydziesty piąty badany).

Znaczne zróżnicowania w częstotliwości upijania się młodzieży obserwujemy porównując obie kohorty chłopców (uczniów trzecich klas gimnazjów oraz uczniów drugich klas szkół ponadgimnazjalnych). W pierwszej z wymienionych grup do upicia się w okresie ostatnich 30 dni przyznał się co jedenasty uczeń (9,1%), zaś wśród starszych uczniów co piąty (19,7%). Starsi chłopcy znacznie częściej (6,3%) niż młodsi (2,5%) przyznawali się, że upicie się zdarzyło im się co najmniej trzy razy w ciągu miesiąca poprzedzającego badanie.

Warto zauważyć, że o ile w starszym roczniku chłopcy częściej niż dziewczęta przyznawali się do upicia (a także do upicia się 3 lub więcej razy), w młodszym roczniku upijało się więcej dziewcząt (11,1%, z czego 3,1% co najmniej 3 razy).

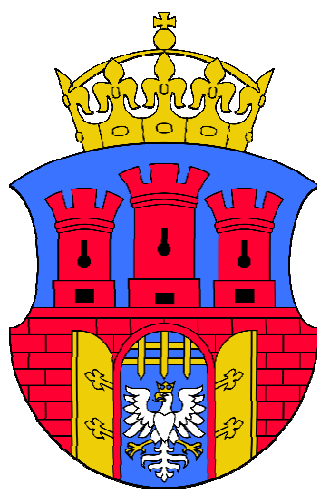
5.5. Częstotliwość i nasilenie zjawiska upijania się w okresie ostatnich 30 dni

Wykres 47: Częstotliwość upijania się w ciągu ost. 30 dni – klasy III G i II PG, wyniki w podziale na płeć.

	N
III kl. gim.	936
II kl. ponadgim.	1081
III kl. gim. chłopcy	472
III kl. gim. dziewczęta	464
II kl. ponadgim. chłopcy	533
II kl. ponadgim. dziewczęta	548

6. Picie alkoholu i palenie papierosów - podsumowanie -

6. Picie alkoholu i palenie papierosów - podsumowanie

Palenie tytoniu

- Analizując wyniki badania możemy stwierdzić, iż **ponad połowa uczniów klas trzecich gimnazjum (53,5%) i ponad dwie trzecie uczniów klas drugich szkół ponadgimnazjalnych (69,7%) ma już za sobą inicjację nikotynową**. Prawie połowa dziewcząt (44,8%) i chłopców (48,2%) w klasach trzecich gimnazjum nigdy jeszcze nie paliła papierosa. Oznacza to, że osoby mające za sobą inicjację tytoniową stanowią wśród młodszych dziewcząt 55,2%, a wśród chłopców w tym wieku – 51,8%. W przypadku uczniów klas drugich szkół ponadgimnazjalnych odsetki te były wyższe i wynosiły odpowiednio 68,9% i 70,4%.
- Spośród uczniów szkół gimnazjalnych co czwarta dziewczyna (25,9%) i chłopak (26,6%) **wypalili pierwszego papierosa** w wieku 13 lat lub wcześniej. Mając 14-15 lat inicjację nikotynową przeszła co czwarta dziewczyna (27,1%) i co piąty badany chłopak (22,9%). W populacji uczniów szkół ponadgimnazjalnych co piąty uczeń (19,5% dziewcząt i 22,4% chłopców) pierwszego papierosa wypalił w wieku 13 lat lub wcześniej. Co czwarta uczennica (24,3%) i co piąty uczeń (21,6%) jako czas swojej inicjacji tytoniowej wskazali wiek 14-15 lat. Jedna czwarta uczniów zadeklarowała, że pierwszego papierosa wypaliła mając 16 lat lub więcej (25,0% dziewcząt i 25,9% chłopców).
- W klasach trzecich gimnazjum **różnica pomiędzy odsetkiem palących chłopców (51,8%) i palących dziewcząt (55,2%)** nie jest istotna statystycznie. Pod tym względem uczniowie i uczennice drugich klas szkół ponadgimnazjalnych również nie różnią się na istotnym statystycznie poziomie (odpowiednio 70,4% oraz 68,9%). Oznacza to, że problem palenia dotyczy w równym stopniu chłopców i dziewcząt obu roczników (choć ze względu na rozpowszechnienie, w większym stopniu starszych uczniów).
- W okresie **ostatnich 30 dni** przed przeprowadzaniem badania paliło papierosy 22,4% chłopców z trzecich klas gimnazjum i 29,3% uczennic z tego rocznika. Różnica ta jest istotna statystycznie, co oznacza, że problem w większym stopniu dotyczy dziewcząt niż chłopców. W porównaniu z młodszymi uczniami, odsetek chłopców i dziewcząt z drugich klas szkół ponadgimnazjalnych deklarujących palenie papierosów w ciągu ostatnich 30 dni był niemal dwukrotnie wyższy – problem dotyczył ponad dwóch piątych chłopców (42,9%) i dziewcząt (42,6%).
- Deklarowana przez badanych częstotliwość palenia papierosów w okresie ostatnich 30 dni przed przeprowadzeniem badania była stosunkowo wysoka i wskazuje, iż część spośród krakowskich nastolatków to **regularni palacze**. **Wskaźnikiem nałogowego palenia, przyjętym na potrzeby przedstawianego badania jest 6 lub więcej papierosów wypalanych dziennie**. W grupie gimnazjalistów prawie co siedemnasty badany wypala w ciągu dnia taką liczbę papierosów (5,7%). W starszej kohorcie odsetek ten jest wyższy i wyniósł 11,2%. Oznacza to, że co dziewiąty uczeń z drugich klas krakowskich szkół ponadgimnazjalnych był nałogowym palaczem.

6. Picie alkoholu i palenie papierosów - podsumowanie

Picie napojów alkoholowych

- **Zdecydowana większość ankietowanych uczniów ma już za sobą inicjację alkoholową.** Dotyczy to czterech na pięciu uczniów trzecich klas gimnazjów (79,3% dziewcząt i 79,7% chłopców) oraz niemal wszystkich uczących się w drugich klasach szkół ponadgimnazjalnych (95,3% uczennic i 94,9% uczniów).
- Do picia alkoholu w **okresie 12 miesięcy poprzedzających badanie** przyznało się 70,5% dziewcząt i 67,8% chłopców z trzecich klas gimnazjów, a w przypadku starszej frakcji wiekowej – 93,2% uczennic oraz 93,4% uczniów.
- **W okresie ostatnich 30 dni przed badaniem** spożycie alkoholu zadeklarowała ponad połowa spośród młodszych uczniów (57,6% dziewcząt i 52,8% chłopców). W starszej grupie badanych takie doświadczenia miało za sobą aż 83,4% uczennic i 87,6% uczniów.
- **Rozpowszechnienie picia napojów alkoholowych wśród dziewcząt i chłopców uczących się w trzecich klasach gimnazjum kształtowało się na zbliżonym poziomie - zarówno w życiu, w ostatnim roku, jak i w ciągu ostatnich 30 dni. Podobny poziom rozpowszechnienia spożycia alkoholu zanotowano również wśród chłopców i dziewcząt uczących się w drugich klasach ponadgimnazjalnych.** Różnice odnotowano jedynie w poziomie rozpowszechnienia picia alkoholu w ciągu ostatnich trzydziestu dni przed badaniem wśród uczniów i uczennic w drugich klasach szkół ponadgimnazjalnych. Odsetek pijących chłopców był istotnie wyższy niż odsetek dziewcząt.
- **Najbardziej popularnym napojem alkoholowym wśród krakowskich nastolatków było piwo.** Spośród uczennic trzecich klas gimnazjów piło je 72,3%, wśród chłopców odsetek ten wyniósł 71,0%. Wśród uczniów starszego rocznika odsetki te kształtowały się na znacznie wyższym poziomie: piwo piło 90,5% dziewcząt oraz 92,4% chłopców. Co czwarty młodszy uczeń (26,4% dziewcząt oraz 25,4% chłopców) po raz pierwszy piło piwo w wieku 13 lat lub mniej, a średnio co trzeci uczeń (34,8% dziewcząt i 31,2% chłopców) taką inicjację przeszedł w wieku 14-15 lat. Podobnie do uczniów z klas trzecich gimnazjum, średnio co trzeci uczeń z drugich klas szkół ponadgimnazjalnych wskazał na inicjację w wieku 14-15 lat (33,1% dziewcząt i 32,2% chłopców). Zbliżone odsetki zadeklarowały przejście inicjacji w wieku 16 lat i więcej (odpowiednio 31,2% i 31,0%).
- **Wódka była drugim pod względem popularności napojem alkoholowym** - tylko w grupie młodszych dziewcząt była nieco mniej popularna od wina. Aż trzy na pięć uczennic z trzecich klas gimnazjum przyznało, iż piło już wódkę (58,2%). Odsetek chłopców mających za sobą takie doświadczenia był podobny i wyniósł 56,7%. Wśród starszych uczniów odsetki te były wyraźnie wyższe i wyniosły odpowiednio 87,8% i 88,1% (co oznacza, że jedynie co ósmy uczeń nie miał za sobą takiego doświadczenia). Pierwsze spożycie wódki najczęściej miało miejsce w wieku 14-15 lat – tak zadeklarowała jedna trzecia badanych we wszystkich analizowanych grupach (od 29,6% do 33,9%). Warto jedna podkreślić, że znaczący odsetek młodzieży zadeklarował, że pierwsze spożycie wódki miało miejsce wcześniej, tj. kiedy mieli 13 lat lub mniej (od 7,8% wśród uczennic drugich klas ponadgimnazjalnych do 13,9% uczniów z tego rocznika; w przypadku uczniów trzecich klas gimnazjów odsetki były zbliżone do siebie i wyniosły 13,0% wśród dziewcząt i 12,4% wśród chłopców).

6. Picie alkoholu i palenie papierosów - podsumowanie

- W ciągu ostatniego miesiąca przed przeprowadzeniem badania 10 razy lub częściej pił alkohol co piąty uczeń drugiej klasy szkoły ponadgimnazjalnej (20,6%) i co czternasty (7,1%) uczeń klasy trzeciej gimnazjum. Wśród uczniów młodszych odsetki dziewcząt i chłopców pijących co najmniej 10 razy były zbliżone i wyniosły odpowiednio 6,4% oraz 7,8%. Wśród uczniów starszego rocznika odnotowano znaczne różnice - w grupie dziewcząt odsetek ten wynosił 15,1% zaś w grupie chłopców był wyraźnie wyższy: 26,2%. Problem częstego sięgania po alkohol w skali miesiąca dotyczył w największym stopniu chłopców z drugich klas szkół ponadgimnazjalnych.
- W ciągu miesiąca poprzedzającego badanie największy odsetek młodzieży pił **piwo**: tak zadeklarowało dwie piąte badanych gimnazjalistów z klas trzecich (41,7%) i trzy czwarte uczniów klas drugich szkół ponadgimnazjalnych (76,1%). W kohorcie uczniów starszych odsetek pijących piwo był istotnie większy wśród chłopców (81,3%) niż wśród dziewcząt (71,0%). Drugim najpopularniejszym napojem wśród krakowskich nastolatków była **wódka**. W ciągu 30 dni poprzedzających badanie piła ją ponad jedna czwarta gimnazjalistów (27,1%) i trzy piąte uczniów starszych (60,9%), przy czym wśród starszych uczniów różnice w spożyciu dla dziewcząt i chłopców były istotne statystycznie.
- Odsetki osób pijących w ciągu 30 dni poprzedzających badanie były istotnie wyższe wśród uczniów drugich klas szkół ponadgimnazjalnych niż wśród uczniów trzecich klas gimnazjum w przypadku każdego z analizowanych rodzajów alkoholi.
- **Postrzeganie ryzyka związanego z piciem alkoholu przez badaną młodzież w większym stopniu zależy od płci badanych uczniów, niż od kategorii wiekowej.** Najbardziej ryzykownym zachowaniem jest zdaniem uczniów picie 4-5 drinków prawie codziennie, następni picie 5 drinków lub więcej w czasie weekendu (w ocenie takiego zachowania widać większy wpływ wieku niż płci badanych), zaś najmniej ryzykownym picie 1-2 drinków prawie codziennie.
- Dziewczeta znacznie częściej niż chłopcy oceniali ryzyko związane z **wypijaniem 1-2 drinków prawie codziennie** jako wysokie. Wśród chłopców z obu roczników większa część – w porównaniu do odsetka respondentów mówiących o dużym ryzyku - uważa, że ryzyko dla zdrowia związane z takim modelem picia nie występuje lub jest małe (odpowiednio 31,4% oraz 33,2 %).
- Podobną zależność oceny ryzyka od płci badanych uczniów zanotowano w ewaluacji ryzyka związanego z intensywnym piciem alkoholu, tj. **4-5 drinków prawie codziennie**. Opinię, że taki model picia alkoholu nie stwarza ryzyka dla zdrowia lub jest ono małe wyraziło 4,0% uczennic trzeciej klasy gimnazjum oraz 3,8% starszych dziewcząt. Wśród chłopców taki pogląd pojawiał się znacznie częściej – wyraził go co dziesiąty badany gimnazjalista (9,9%) oraz co ósmy starszy uczeń (12,8%).
- **Picie znacznych ilości alkoholu w weekendy (5 lub więcej drinków) jest w opinii badanej młodzieży mniej ryzykowne niż codzienne picie 4-5 drinków.** Ocena ryzyka związanego z takim modelem picia była bardziej związana z wiekiem, niż płcią badanych. Przekonanie o braku lub niskim ryzyku wyraził co czwarty gimnazjalista (28,0% dziewcząt i 25,1% chłopców) oraz co ósma dziewczyna z drugiej klasy ponadgimnazjalnej (12,2%) i co piąty uczeń z tego rocznika (19,0%).

6. Picie alkoholu i palenie papierosów - podsumowanie

- Postrzegana przez uczniów **dostępność napojów alkoholowych** zwiększa się wyraźnie wraz z wiekiem badanych osób. W ocenie uczniów, dostępność **piwa** dla młodzieży szkolnej w obydwu grupach była w Krakowie bardzo wysoka. Prawie trzy czwarte uczniów trzecich klas gimnazjum (72,3%) uważało, że zdobycie piwa byłoby dla nich łatwe, natomiast tylko 4,7% (niemal co dwudziesty uczeń) sądziło, że byłoby to niemożliwe. W drugich klasach szkół ponadgimnazjalnych, tj. wśród 17/18-latków, 92,3% uczniów stwierdziło, że piwo byłoby dla nich łatwo dostępne, a zaledwie 1,2% (jeden uczeń na stu) uznało, że jego zdobycie byłoby dla nich niemożliwe.
- Zdobycie **wina** byłoby łatwe w opinii 60,1% uczniów trzecich klas gimnazjum, natomiast tylko 6,3% uczniów w tej grupie wiekowej (co szesnasty uczeń) uznało, iż byłoby to niemożliwe. W drugich klasach szkół ponadgimnazjalnych dostępność wina jest jeszcze częściej oceniana jako łatwa. Taką opinię wyraziło 87,8% uczniów, przy czym tylko 1,7% uznało, że zdobycie wina byłoby dla nich niemożliwe.
- Według uczniów trzecich klas krakowskich gimnazjów **wódka** byłaby dla nich dostępna nieco trudniej niż piwo i wino. Jednak wciąż ponad połowa uczniów uznała, że byłoby to dla nich łatwe (54,7%). Za niemożliwe uznało jej zdobycie 9,4% badanych. Co dziesiąty badany uczeń z tej frakcji wiekowej stwierdził, że nie wie, jak trudne byłoby dla niego zdobycie tego napoju alkoholowego (10,1%). W przypadku uczniów drugich klas szkół ponadgimnazjalnych trudność zdobycia wódki nie była dużo większa niż zdobycia wina – jako łatwe określiło je aż 86,3% uczniów (jedynie o 1,5pp mniej niż w przypadku wina). Dla 8,2% uczniów zdobycie wódki byłoby trudne, a jedynie dla 1,5% - niemożliwe.
- **Najczęściej kupowanym przez krakowskich nastolatków napojem alkoholowym było piwo.** W ciągu ostatnich 30 dni przed badaniem do jego zakupu w sklepie przyznał się prawie co piąty krakowski gimnazjalista (22,9%) oraz ponad połowa uczniów szkół ponadgimnazjalnych (58,8%). W obu grupach wiekowych chłopcy kupowali piwo nieco częściej niż dziewczęta (24,6% vs 21,1% wśród gimnazjalistów oraz 64,7% vs 53,0% wśród uczniów starszych).
- Drugim w kolejności najczęściej kupowanym napojem alkoholowym była **wódka**. Zgodnie z deklaracjami badanych, w ostatnim miesiącu przed badaniem kupił ją co dziewiąty gimnazjalista (10,8%) i co trzeci uczeń szkoły ponadgimnazjalnej (33,2%). W starszym roczniku znacznie częściej takiego zakupu dokonywali chłopcy (38,0% vs 28,5%), zaś wśród uczniów trzecich klas gimnazjum odsetki kupujących kształtowały się na zbliżonym poziomie wśród dziewcząt i chłopców (odpowiednio 11,7% i 10,0%).
- **Wino** było kupowane przez krakowskich nastolatków rzadziej niż piwo i wódka. W okresie ostatniego miesiąca przed badaniem kupił je średnio co osiemnasty (5,7%) uczeń gimnazjum i co szósty uczeń szkoły ponadgimnazjalnej (16,4%). Odmienne niż w przypadku wyżej opisanych rodzajów alkoholu, wino częściej kupują dziewczęta niż chłopcy (5,8% vs 5,6% w gimnazjum, 18,1% vs 14,7% wśród starszych uczniów).

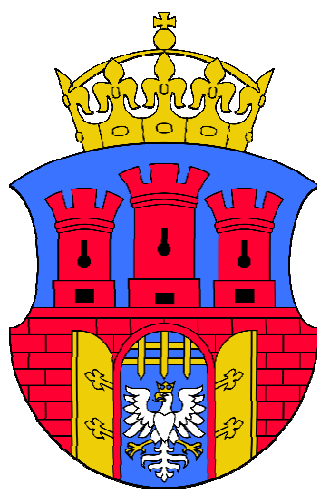
6. Picie alkoholu i palenie papierosów - podsumowanie

Upijanie się

- **W trzecich klasach gimnazjum doświadczenie upicia się** miało już za sobą 30,0% chłopców i podobny (32,7%) odsetek dziewcząt. W ciągu ostatniego roku upił się co piąty uczeń (22,9%) i co czwarta uczennica (26,1%) gimnazjów. Upicie się w ciągu 30 dni poprzedzających badanie zadeklarował co dziesiąty uczeń z tego rocznika (9,1% chłopców oraz 11,1% dziewcząt). Różnice między płciami nie są istotne statystycznie, co oznacza, że problem upijania się w równym stopniu dotyczy uczniów, jak i uczennic z tego rocznika.
- W porównaniu z uczniami gimnazjum, **odsetki uczniów drugich klas szkół ponadgimnazjalnych, którzy upili się przynajmniej raz w życiu** wzrastają średnio dwukrotnie (różnica istotna statystycznie ($p < 0,001$)). Takie doświadczenie miało już za sobą niemal dwie trzecie uczniów z tego rocznika (64,9% chłopców i 63,0% dziewcząt). Upicie w ciągu ostatniego roku zadeklarowało również ponad dwa razy więcej uczniów ze starszego rocznika (50,9% chłopców i 47,5% dziewcząt). Warto zauważyć, że w starszej z badanych kohort odsetek chłopców, którzy upili się w ciągu ostatnich 30 dni (19,7%) był wyższy niż odsetek upijających się dziewcząt (14,9%) na istotnym statystycznie poziomie ($p < 0,05$). Można więc powiedzieć, że w tym roczniku problem upijania się w większym stopniu dotyczy chłopców niż dziewcząt.
- Pytania dotyczące upijania się były zadawane respondentom na kilka różnych sposobów. Raz pytano ich o upicie się rozumiane jako subiektywne odczucie, innym razem starano się zobiektywizować pojęcie „upicia się” odnosząc je do konkretnej ilości alkoholu tj. 5 lub więcej drinków alkoholowych wypitych podczas jednej okazji. Warto zauważyć, iż tak uszczegółowione pytanie - dotyczące wypicia pięciu lub więcej wystandaryzowanych drinków przy jednej okazji (co należy traktować jako wskaźnik upicia się) daje w konsekwencji zupełnie inne – znacznie wyższe wyniki niż wówczas, gdy pytamy uczniów o ich subiektywne odczucie upicia się w jakimś okresie czasu.
- Odsetki uczniów, którzy w ciągu ostatnich 30 dni **wypili przy jednej okazji pięć lub więcej drinków** rosną wyraźnie wraz z wiekiem badanych, przy czym nie jest to skorelowane z płcią badanych osób. Do wypicia w ciągu ostatniego miesiąca przed przeprowadzeniem badania **pięciu lub więcej drinków podczas jednej okazji** przyznał się co czwarty badany gimnazjalista (23,2%) oraz co drugi respondent z drugich klas szkół ponadgimnazjalnych (53,9%). Wśród młodszych dziewcząt wypicie takiej ilości alkoholu podczas jednej okazji zadeklarowała co czwarta uczennica (25,1%), zaś wśród starszych co druga (51,5%). Wśród chłopców analogiczne odsetki wyniosły 21,3% (co piąty z młodszych) i 56,5% (co drugi ze starszych uczniów).

7. Częstotliwość zakupu napojów alkoholowych przez młodzież – osobiste doświadczenia uczniów

7. Zakupy napojów alkoholowych dokonywane przez uczniów

Na podstawie przeprowadzonego badania możemy stwierdzić, iż napojem alkoholowym najczęściej kupowanym w sklepach przez krakowskich gimnazjalistów było **piwo**. W ciągu ostatnich 30 dni przed badaniem do jego zakupu w sklepie przyznał się **prawie co piąty krakowski gimnazjalista** (22,9%) oraz ponad połowa uczniów szkół ponadgimnazjalnych (58,8%). W obu grupach wiekowych chłopcy kupowali piwo nieco częściej niż dziewczęta (24,6% vs 21,1% wśród gimnazjalistów oraz 64,7% vs 53,0% wśród uczniów starszych).

Drugim w kolejności najczęściej kupowanym napojem alkoholowym była **wódka**. Zgodnie z deklaracjami badanych, w ostatnim miesiącu przed badaniem **kupił ją co dziewiąty gimnazjalista (10,8%) i co trzeci uczeń szkoły ponadgimnazjalnej (33,2%)**. W starszym roczniku znacznie częściej takiego zakupu dokonywali chłopcy (38,0% vs 28,5%), zaś wśród uczniów trzecich klas gimnazjum odsetki kupujących kształtowały się na zbliżonym poziomie wśród dziewcząt i chłopców (odpowiednio 11,7% i 10,0%).

Wino było kupowane przez krakowskich nastolatków rzadziej niż piwo i wódka. W okresie ostatniego miesiąca przed badaniem kupił je średnio co osiemnasty (5,7%) uczeń gimnazjum i co szósty uczeń szkoły ponadgimnazjalnej (16,4%). Odmienne niż w przypadku wyżej opisanych rodzajów alkoholu, wino częściej kupują dziewczęta niż chłopcy (5,8% vs 5,6% w gimnazjum, 18,1% vs 14,7% wśród starszych uczniów).

W tym miejscu jeszcze warto podkreślić ogromne znaczenie jakie mają postawy osób dorosłych, w tym sprzedawców alkoholu, w zakresie dostępności napojów alkoholowych dla młodzieży. Warto też podkreślić rolę, jaką w tym ważnym społecznie problemie mogą i powinny odgrywać władze samorządów, np. poprzez monitorowanie przestrzegania prawa, które - co warto podkreślić - zabrania sprzedaży alkoholu osobom poniżej osiemnastego roku życia.

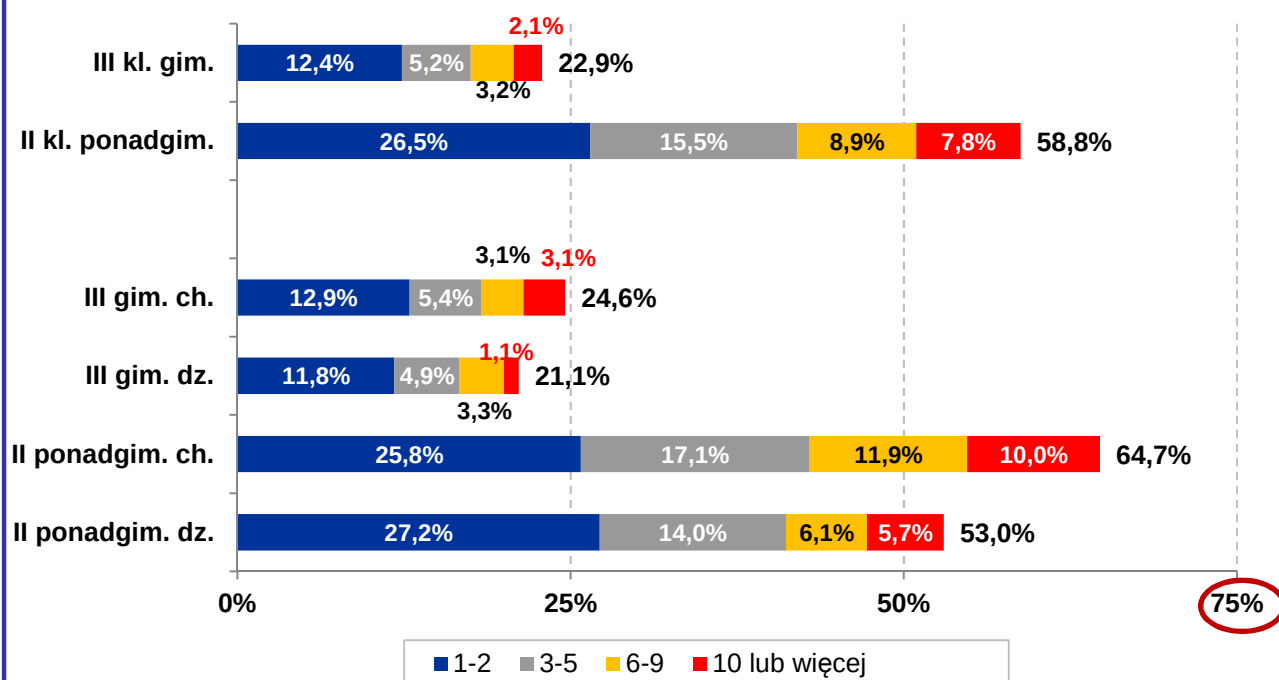

7. Częstotliwość zakupu napojów alkoholowych przez uczniów

Zakup piwa

Teraz pomyśl o OSTATNICH 30 DNIACH. Ile razy, (jeśli w ogóle) zdarzyło się, że kupiłeś na własne potrzeby piwo w jakimś sklepie sprzedającym na wynos (sklep monopolowy, sklep osiedlowy, supermarket, sklep na stacji benzynowej, itp.)?

Wykres 48: Częstotliwość zakupu piwa przez uczniów w ostatnich 30 dniach – klasy III G i II PG – wyniki w podziale na płeć.

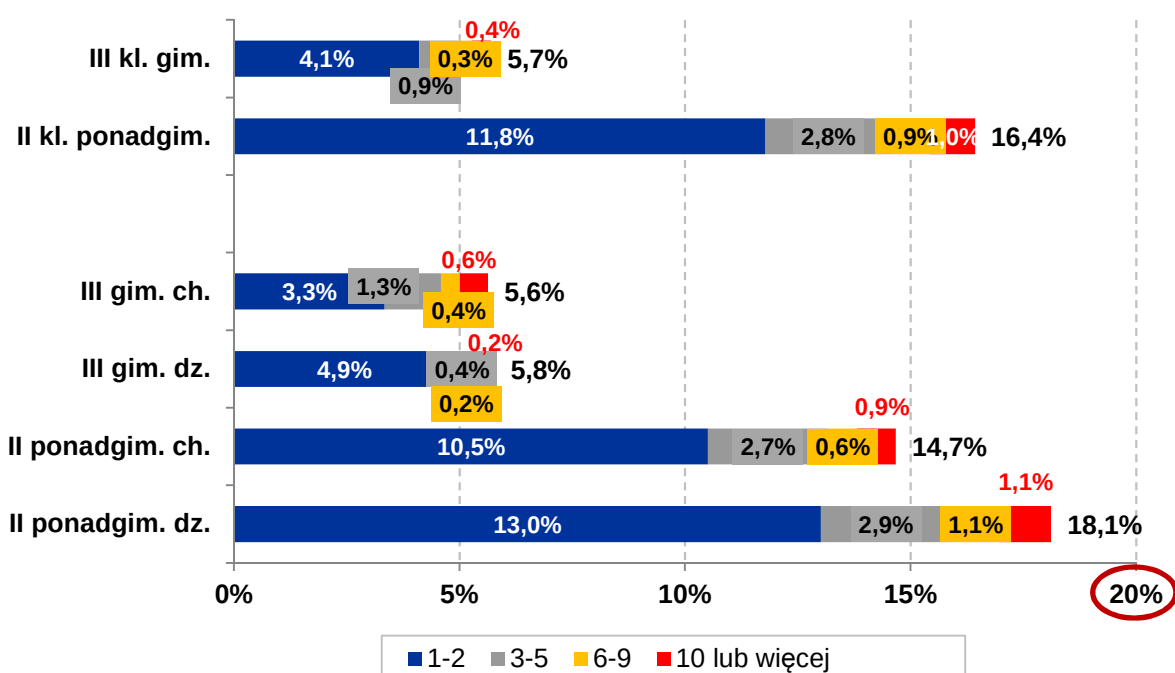
	N
III kl. gim.	930
II kl. ponadgim.	1090
III kl. gim. chłopcy	468
III kl. gim. dziewczęta	462
II kl. ponadgim. chłopcy	536
II kl. ponadgim. dziewczęta	554

7. Częstotliwość zakupu napojów alkoholowych przez uczniów

Zakup wina

Teraz pomyśl o OSTATNICH 30 DNIACH. Ile razy, (jeśli w ogóle) zdarzyło się, że kupiłeś na własne potrzeby wino w jakimś sklepie sprzedającym na wynos (sklep monopolowy, sklep osiedlowy, supermarket, sklep na stacji benzynowej, itp.)?

Wykres 49: Częstotliwość zakupu wina przez uczniów w ostatnich 30 dniach – klasy III G i II PG – wyniki w podziale na płeć.

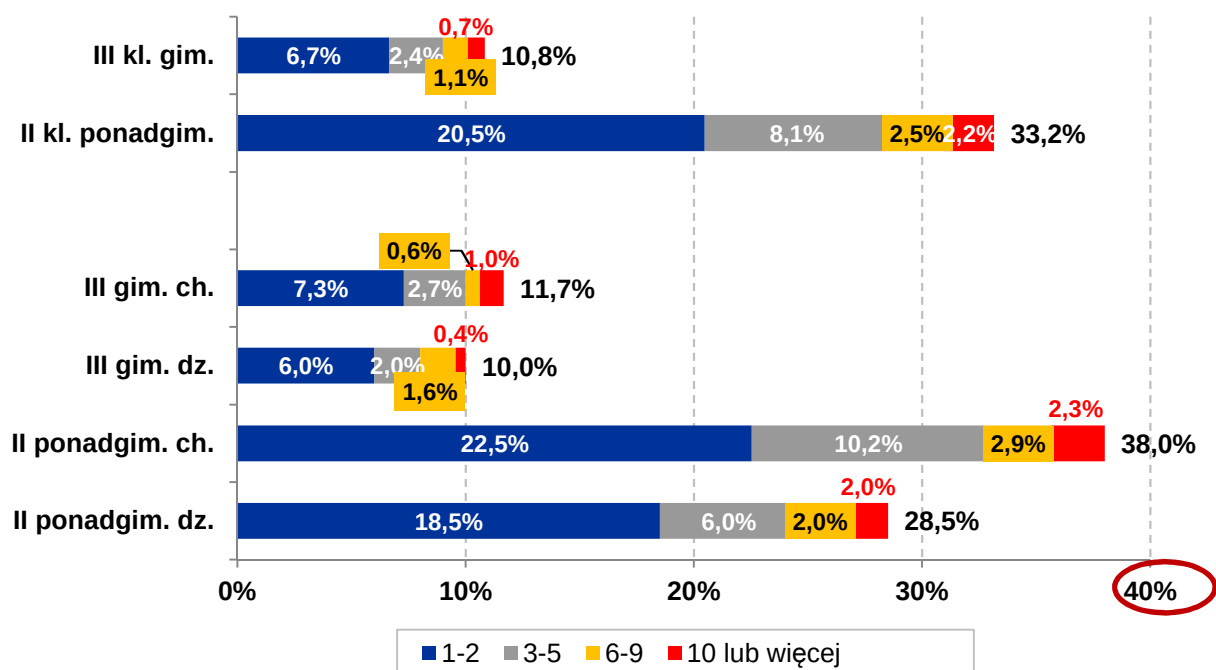
	N
III kl. gim.	929
II kl. ponadgim.	1078
III kl. gim. chłopcy	467
III kl. gim. dziewczęta	462
II kl. ponadgim. chłopcy	527
II kl. ponadgim. dziewczęta	551

7. Częstotliwość zakupu napojów alkoholowych przez uczniów

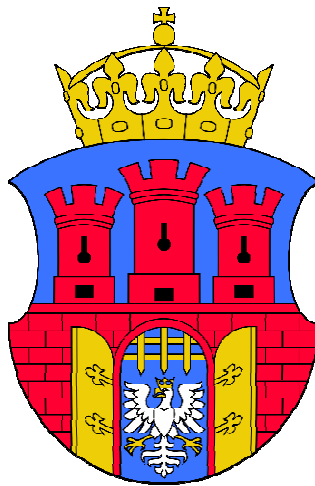
Zakup wódki

Teraz pomyśl o OSTATNICH 30 DNIACH. Ile razy, (jeśli w ogóle) zdarzyło się, że kupiłeś na własne potrzeby wódkę w jakimś sklepie sprzedającym na wynos (sklep monopolowy, sklep osiedlowy, supermarket, sklep na stacji benzynowej, itp.)?

Wykres 50: Częstotliwość zakupu wódki przez uczniów w ostatnich 30 dniach – klasy III G i II PG – wyniki w podziale na płeć.

	N
III kl. gim.	930
II kl. ponadgim.	1080
III kl. gim. chłopcy	468
III kl. gim. dziewczęta	462
II kl. ponadgim. chłopcy	529
II kl. ponadgim. dziewczęta	552

8. Częstotliwość picia napojów alkoholowych przez uczniów w lokalach gastronomicznych (pubach, dyskotekach, itp.)

8. Częstotliwość picia alkoholu przez uczniów - w lokalach gastronomicznych

Jak pokazują wyniki badania – w okresie ostatnich 30 dni przed przeprowadzaniem badania – młodzież ucząca się w drugich klasach szkół ponadgimnazjalnych znacznie częściej niż młodsi uczniowie z trzecich klas gimnazjum **piła piwo w klubie, pubie lub dyskotecie – 49,6%**. W młodszej grupie badanych uczniów taka sytuacja była udziałem **co siódmego badanego** (14,7%) – w tym co ósmego chłopca (12,7%) i co szóstej z dziewcząt (16,8%). W starszej kohorcie respondentów tj. w grupie uczniów drugich klas szkół ponadgimnazjalnych, odsetek pijących piwo w lokalu (pubie, barze lub dyskotecie) w ciągu ostatnich 30 dni był nieco wyższy w przypadku chłopców (50,3%) niż dziewcząt (48,9%).

Picie wódki w pubach, klubach lub dyskotekach było nieco mniej rozpowszechnione niż picie piwa. Do wystąpienia takiego zachowania w ostatnim miesiącu przed badaniem przyznał się **co dziesiąty gimnazjalista (9,5%) i co trzeci uczeń szkoły ponadgimnazjalnej (30,8%)**. W badaniu nie stwierdzono znaczących różnic pomiędzy odsetkami pijących wódkę w lokalu gastronomicznym dziewcząt i chłopców z drugich klas szkół ponadgimnazjalnych (30,5% vs 31,0%). W przypadku uczniów trzecich klas gimnazjum picie wódki w lokalu było nieco częściej wskazywane przez dziewczęta niż chłopców (11,1% w stosunku do 7,9%).

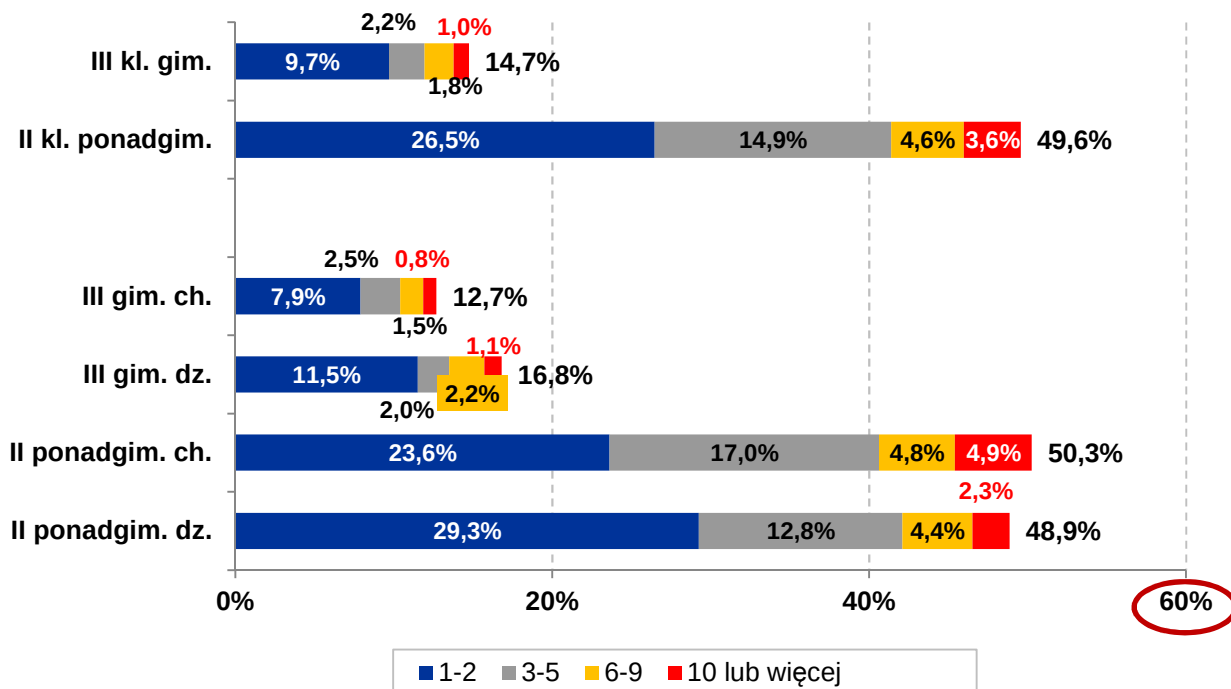
Picie wina w kawiarniach, klubach lub pubach było stosunkowo najmniej rozpowszechnione wśród krakowskich nastolatków. Wśród gimnazjalistów jedynie 4,1% badanych przyznało, iż miało takie doświadczenie w ciągu ostatnich 30 dni. Spośród ogółu uczniów starszych co dziesiąty (10,0%) przyznał się do takiego zachowania. Warto jednak zauważyć, że **odsetek dziewcząt z drugich klas ponadgimnazjalnych deklarujących konsumpcję wina w lokalu (12,1%) był wyraźnie wyższy niż odsetek chłopców z tego rocznika (7,9%)**.

8. Częstotliwość picia piwa przez uczniów w lokalach gastronomicznych

Picie piwa w lokalu

Znowu pomyśl o OSTATNICH 30 DNIACH. Ile razy, (jeśli w ogóle) piłeś(a)ś piwo w pubie, barze, kawiarni, restauracji lub dyskotecie?

Wykres 51: Częstotliwość picia piwa w pubie, barze, kawiarni lub dyskotecie w ostatnich 30 dniach – klasy III G i II PG – wyniki w podziale na płeć.

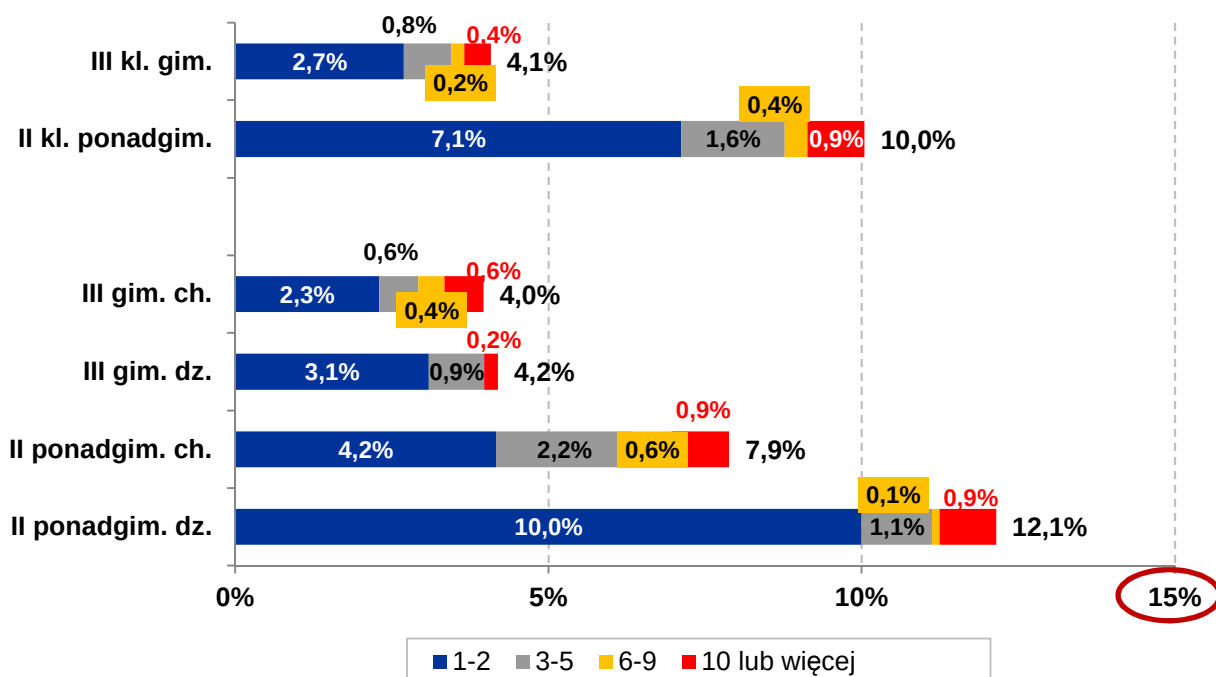
	N
III kl. gim.	933
II kl. ponadgim.	1089
III kl. gim. chłopcy	469
III kl. gim. dziewczęta	464
II kl. ponadgim. chłopcy	537
II kl. ponadgim. dziewczęta	552

8. Częstotliwość picia wina przez uczniów w lokalach gastronomicznych

Picie wina w lokalu

Znowu pomyśl o OSTATNICH 30 DNIACH. Ile razy, (jeśli w ogóle) piłeś(a)ś wino w pubie, barze, kawiarni, restauracji lub dyskotecie?

Wykres 52: Częstotliwość picia wina w pubie, barze, kawiarni lub dyskotecie w ostatnich 30 dniach – klasy III G i II PG – wyniki w podziale na płeć.

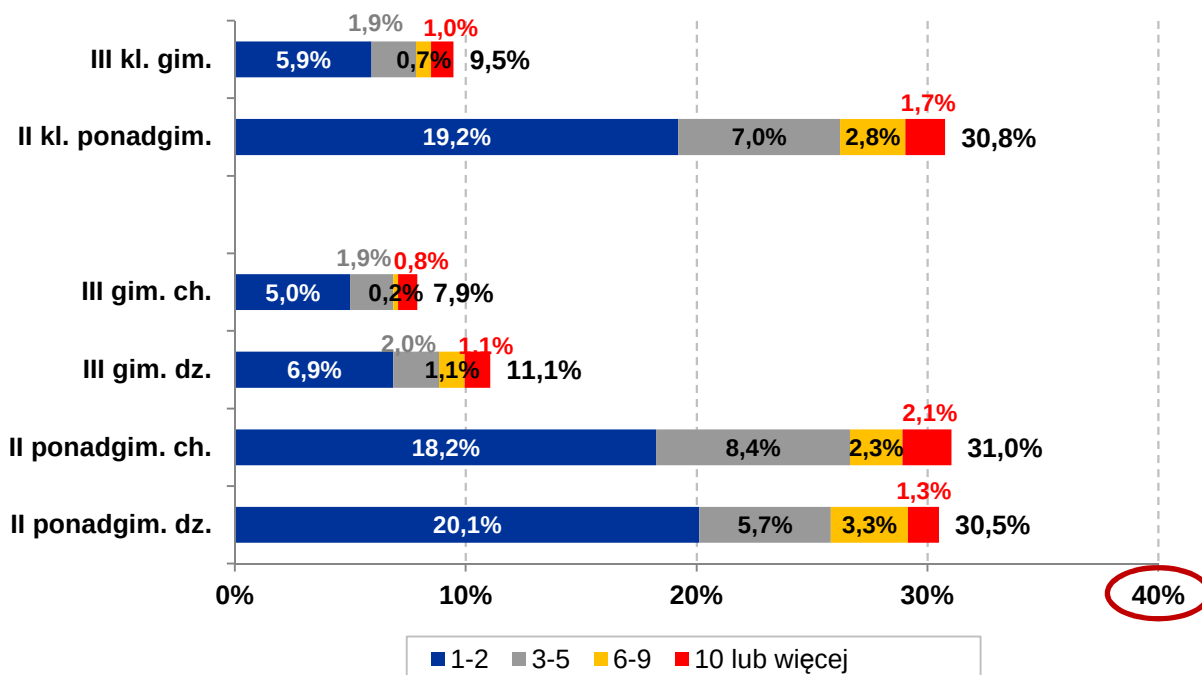
	N
III kl. gim.	932
II kl. ponadgim.	1070
III kl. gim. chłopcy	467
III kl. gim. dziewczęta	465
II kl. ponadgim. chłopcy	527
II kl. ponadgim. dziewczęta	543

8. Częstotliwość picia wódki przez uczniów w lokalach gastronomicznych

Picie wódki w lokalu

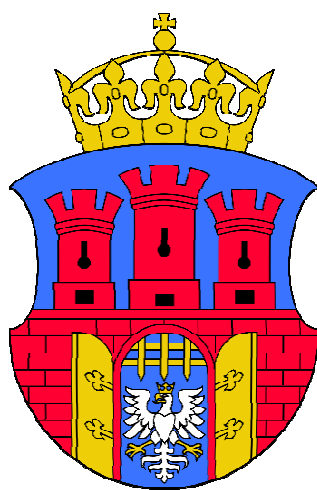
Znowu pomyśl o OSTATNICH 30 DNIACH. Ile razy, (jeśli w ogóle) piłeś wódkę w pubie, barze, kawiarni, restauracji lub dyskotecie?

Wykres 53: Częstotliwość picia wódki w pubie, barze, kawiarni lub dyskotecie w ostatnich 30 dniach – klasy III G i II PG – wyniki w podziale na płeć.

	N
III kl. gim.	933
II kl. ponadgim.	1076
III kl. gim. chłopcy	469
III kl. gim. dziewczęta	464
II kl. ponadgim. chłopcy	528
II kl. ponadgim. dziewczęta	548

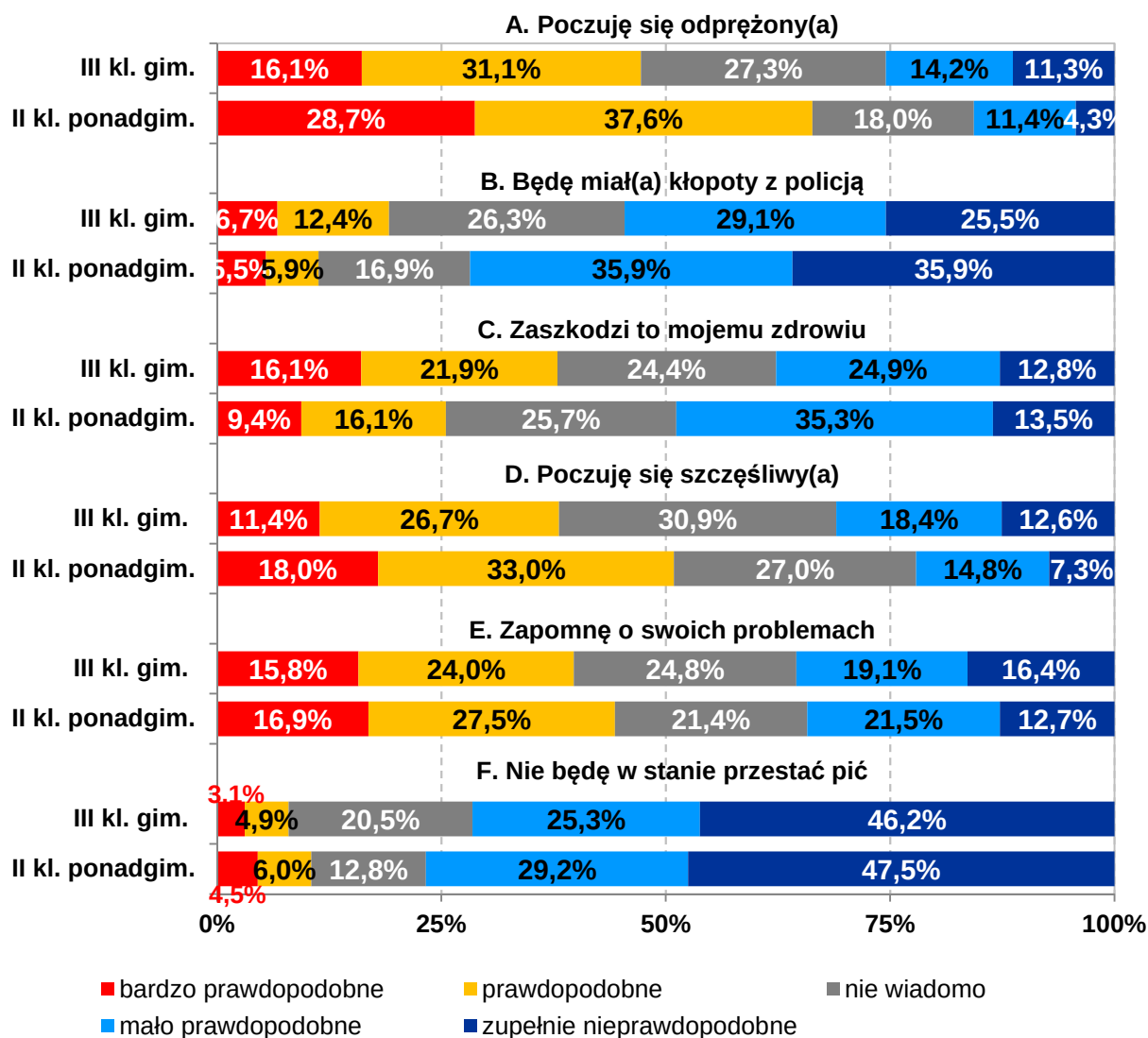
9. Oczekiwania uczniów dotyczące picia alkoholu

9.1. Oczekiwania dotyczące picia alkoholu

Oczekiwania dotyczące picia

Na ile jest prawdopodobne, że każda z poniższych możliwości mogłaby się zdarzyć Tobie osobiście, jeśli napijesz się alkoholu?

Wykres 54 A: Oczekiwania związane z piciem alkoholu – klasy III G i II PG.

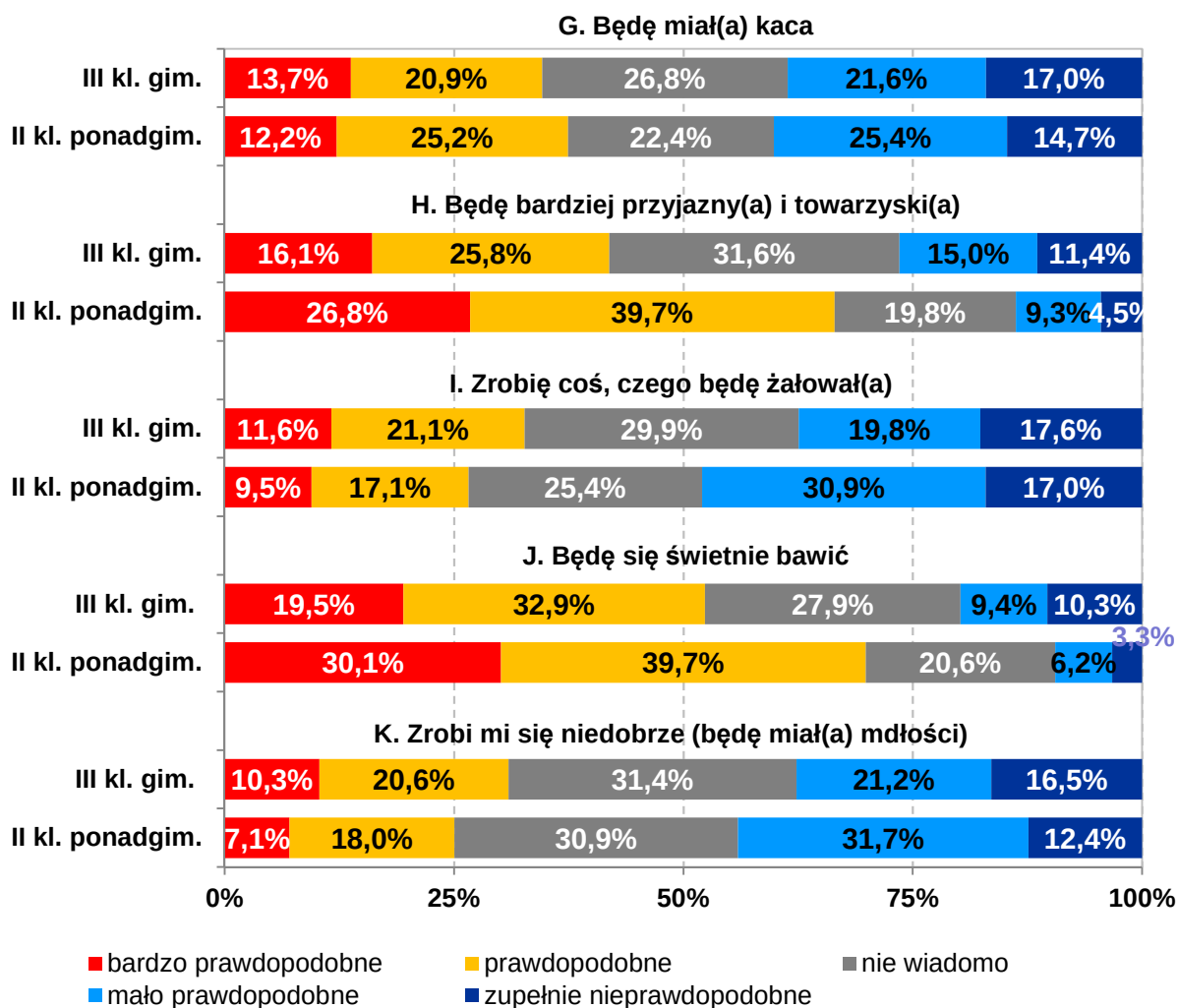
	N					
	A	B	C	D	E	F
III kl. gim.	925	936	933	929	934	933
II kl. ponadgim.	1088	1090	1090	1090	1081	1092

9.1. Oczekiwania dotyczące picia alkoholu

Oczekiwania dotyczące picia

Na ile jest prawdopodobne, że każda z poniższych możliwości mogłaby się zdarzyć Tobie osobiście, jeśli napijesz się alkoholu?

Wykres 54 B: Oczekiwania związane z piciem alkoholu – klasy III G i II PG.

	N				
	G	H	I	J	K
III kl. gim.	931	934	933	932	935
II kl. ponadgim.	1092	1088	1092	1088	1091

9.1. Oczekiwania dotyczące picia alkoholu

W kwestionariuszu proszono także respondentów o ocenę prawdopodobieństwa wystąpienia pewnych typów zdarzeń związanych z piciem alkoholu. Respondent miał określić, na ile prawdopodobne jest to, że po alkoholu będzie doświadczał następujących stanów bądź sytuacji:

- odprężenie, poczucie szczęścia,
- kłopoty z policją,
- zapomnienie o problemach,
- niemożność powstrzymania się od picia,
- zwiększona przyjazność i towarzyskość, świetna zabawa,
- zrobienie czegoś, czego będzie się żałowało,
- kłopoty ze zdrowiem, złe samopoczucie (mdłości), kac.

Wyniki wskazują jednoznacznie, że w opinii badanych większe jest prawdopodobieństwo wystąpienia pozytywnych efektów/sytuacji związanych z piciem:

- świetnej zabawy jako prawdopodobnego lub bardzo prawdopodobnego efektu picia spodziewało się aż 52,3% uczniów gimnazjów i 69,9% uczniów szkół ponadgimnazjalnych;
- odprężenia jako skutku wypicia alkoholu oczekiwało 47,2% młodszych i 66,3% starszych uczniów;
- bycia bardziej przyjaznym i towarzyskim – odpowiednio 41,9% i 66,5%;
- zapomnienia o swoich problemach: 39,7% i 44,3%;
- poczucia szczęścia: 38,1% i 50,9%.

Negatywne efekty/sytuacje związane z piciem alkoholu jako prawdopodobne lub wysoce prawdopodobne wskazywały na ogół niższe odsetki badanych, np.:

- tego, że będzie mieć kaca obawiało się 34,7% gimnazjalistów i 37,4% uczniów szkół ponadgimnazjalnych;
- tego, że picie zaszkodzi ich zdrowiu: 37,9% młodszych i 25,5% starszych uczniów;
- o możliwości zrobienia czegoś, czego będzie się żałować pisało odpowiednio 32,7% i 26,6%;
- o złym samopoczuciu i mdłościach – 30,9% i 25,1%;
- o tym, że badany nie będzie w stanie przestać pić – 8,0% i 10,5%.

Jak widać z powyższego zestawienia, starsi uczniowie w większym stopniu niż młodszy spodziewali się pozytywnych efektów picia alkoholu.

9.2. Nasilenie pozytywnych oczekiwań związanych z piciem alkoholu

W trakcie analiz odnotowano, że wskaźnik sumaryczny ze skal dotyczących oczekiwań związanych z piciem alkoholu stanowi dobrą, samodzielną skalę.

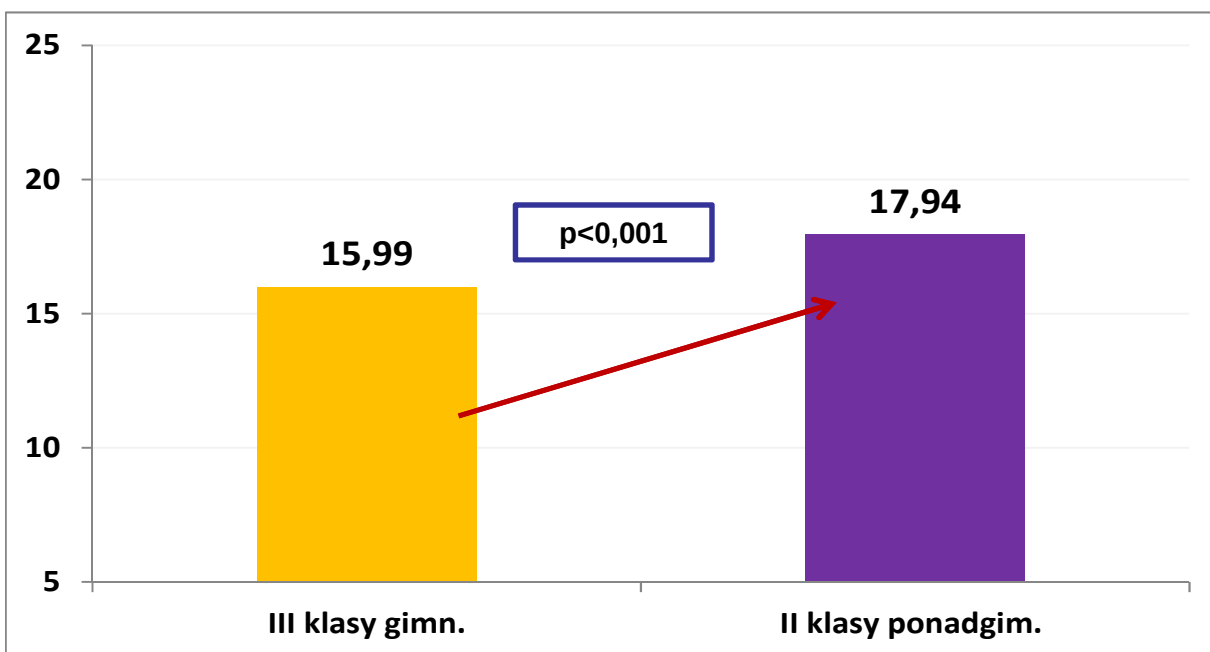
Utworzono więc zmienną pn. **Nasilenie pozytywnych oczekiwań związanych z alkoholem**, sumując punkty wyliczone na podstawie odpowiedzi na pytania ankiety dotyczące pozytywnych efektów/sytuacji związanych z piciem alkoholu.

Współczynnik Alfa Cronbacha dla tak utworzonej skali wynosi w klasach trzecich gimnazjum: 0,863, zaś w klasach drugich PG- 0,853. Zmienna może przyjmować wartości od 5-25. Średnią wartość w klasach III G: $M=15,99$ $SD=5,01$, w II G: $M=17,93$, $SD=4,34$.

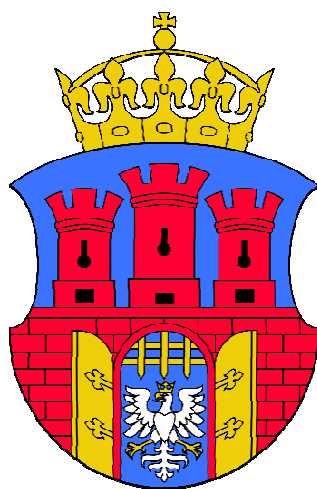
W pierwszej kolejności analizowano związek pomiędzy wiekiem a **Nasileniem pozytywnych oczekiwań dotyczących picia alkoholu**. Była ona istotnie niższa w klasach trzecich gimnazjum w porównaniu z klasami drugimi szkół ponadgimnazjalnych.

W badaniu odnotowano w obu rocznikach różnicę pomiędzy nasileniem pozytywnych oczekiwań związanych z piciem wśród chłopców i dziewcząt. Było ono wyższe wśród dziewcząt.

Nasilenie pozytywnych oczekiwań związanych z piciem alkoholu

Wykres 55: Nasilenie pozytywnych oczekiwań związanych z piciem alkoholu- klasy III G i II PG.- wartości średnich.

10. Przykre doświadczenia związane z piciem alkoholu

10. Przykre doświadczenia związane z piciem alkoholu

W badaniu poproszono respondentów także o to, aby określili częstotliwość przykrych zdarzeń, które spotkały ich w ciągu ostatnich 12 miesięcy przed badaniem z powodu picia alkoholu. Były to: bójka, wypadek lub uszkodzenie ciała, poważne problemy z rodzicami, poważne problemy z przyjaciółmi, gorsze wyniki w nauce lub pracy, bycie ofiarą rabunku/kradzieży, kłopoty z policją, interwencja pogotowia ratunkowego, seks bez zabezpieczenia oraz niechciane przez respondenta doświadczenie seksualne.

Generalizując odpowiedzi respondentów można stwierdzić, iż niezależnie od typu tych doświadczeń w obrębie poszczególnych rodzajów szkół na ogół częściej ofiarami takich przykrych sytuacji byli chłopcy niż dziewczęta. W większości analizowanych sytuacji przykre doświadczenia badanych miały charakter incydentalny.

Bójka

W ciągu ostatnich 12 miesięcy przed badaniem w związku z piciem alkoholu 21,3% chłopców uczących się w drugich klasach szkół ponadgimnazjalnych (wobec 8,2% dziewcząt) wdało się w bójkę, z czego aż 6,4% zrobiło to 3 lub więcej razy. W młodszej kohorcie badanych (wśród uczniów z trzecich klas gimnazjum) podobna sytuacja zdarzyła się 7,0% chłopców, z czego 1,9% doświadczyła jej 3 lub więcej razy. Dla porównania, wśród dziewcząt w tym samym wieku uczestnikiem bójki było 5,1% badanych (wykres 56A).

Wypadek lub uszkodzenie ciała

Z kolei 15,8% chłopców z drugich klas szkół ponadgimnazjalnych i aż 19,9% dziewcząt (co piąta) z tego rocznika miało wypadek lub uszkodzenie ciała z powodu picia alkoholu (wykres 56B). Ponad 5% uczniów z tej kohorty zadeklarowało, że takie zdarzenie dotknęło ich co najmniej trzykrotnie. Tego typu doświadczenia nieco rzadziej zdarzały się młodszemu uczniom, jednak również w tej grupie wiekowej częściej dziewczętom (8,1%) niż chłopcom (6,8%).

Poważne problemy z rodzicami i przyjaciółmi

W porównaniu z uczniami z gimnazjum, poważne problemy z rodzicami (wykres 57C) oraz przyjaciółmi (wykres 57D) z powodu picia alkoholu częściej mieli uczniowie starsi. Problemy z rodzicami miał co siódmy uczeń klas ponadgimnazjalnych (15,3% dziewcząt i 14,3% chłopców) oraz co dziesiąty uczeń gimnazjum (9,5% dziewcząt i 9,4% chłopców). Z kolei poważne problemy z przyjaciółmi zadeklarowało 17,0% dziewcząt oraz 13,8% chłopców ze starszej grupy uczniów oraz 10,8 dziewcząt i 6,8% chłopców z grupy młodszej. Warto zauważyć, że w obu grupach wiekowych to dziewczęta częściej deklarowały występowanie takiego problemu.

10. Przykre doświadczenia związane z piciem alkoholu

Gorsze wyniki w nauce lub pracy

Gorsze wyniki w nauce lub pracy z powodu picia alkoholu były powiązane z wiekiem badanych – miało je 17,7% dziewcząt i 14,2% chłopców z drugich klas szkół ponadgimnazjalnych. Odsetki te były ponad dwukrotnie niższe wśród gimnazjalistów i wyniosły 6,2% wśród dziewcząt i 6,6% wśród chłopców (wykres 58E).

Bycie ofiarą rabunku lub kradzieży

Ofiarą rabunku lub kradzieży z powodu picia alkoholu w ostatnim roku przed badaniem nieco częściej byli starsi uczniowie: 4,3% dziewcząt oraz 2,6% chłopców. Wśród młodszych uczniów odsetki te wyniosły odpowiednio 1,5% oraz 2,1% (wykres 58F).

Kłopoty z policją

Kłopoty z policją z powodu picia alkoholu częściej niż dziewcząt były udziałem chłopców, zwłaszcza starszych (12,2%, z czego 3,3% co najmniej trzykrotnie). Spośród uczniów młodszych co siedemnasty (5,7%) zadeklarował, że miał takie kłopoty. Wśród dziewcząt odsetki te wyniosły odpowiednio 7,1% oraz 5,1% (wykres 59G).

Interwencja pogotowia ratunkowego

Dla średnio 2,5% badanych uczniów picie alkoholu zakończyło się interwencją pogotowia ratunkowego (wykres 59H). Najwyższy odsetek takich deklaracji zanotowano wśród uczennic z drugich klas szkół ponadgimnazjalnych (3,4%).

Seks bez zabezpieczeń

Do związanego z piciem alkoholu seksu bez zabezpieczenia przyznała się większa liczba chłopców niż dziewcząt w obu rocznikach uczniów. Takie doświadczenie było udziałem co ósmego ucznia drugiej klasy szkoły ponadgimnazjalnej (12,4%, z czego 5,0% stwierdziło, że miało to miejsce co najmniej trzykrotnie) oraz co osiemnasty uczeń gimnazjum (5,7%, z czego większość ponad trzykrotnie). Do seksu bez zabezpieczeń po alkoholu przyznało się jedynie 2,9% młodszych i co dziesiąta (9,9%) starsza uczennica. Wśród tych ostatnich 5,9% przyznało, że takie zdarzenia miało miejsce co najmniej trzykrotnie (wykres 60I).

Niechciane doświadczenia seksualne

Z kolei dla co czternastego ucznia drugiej klasy ponadgimnazjalnej (6,9% chłopców oraz 6,8% dziewcząt) picie alkoholu w ciągu roku poprzedzającego badanie zakończyło się niechcianymi doświadczeniami seksualnymi. Podobne doświadczenia stały się udziałem 4,0% uczennic z gimnazjum i 1,6% chłopców z tego rocznika (wykres 60J).

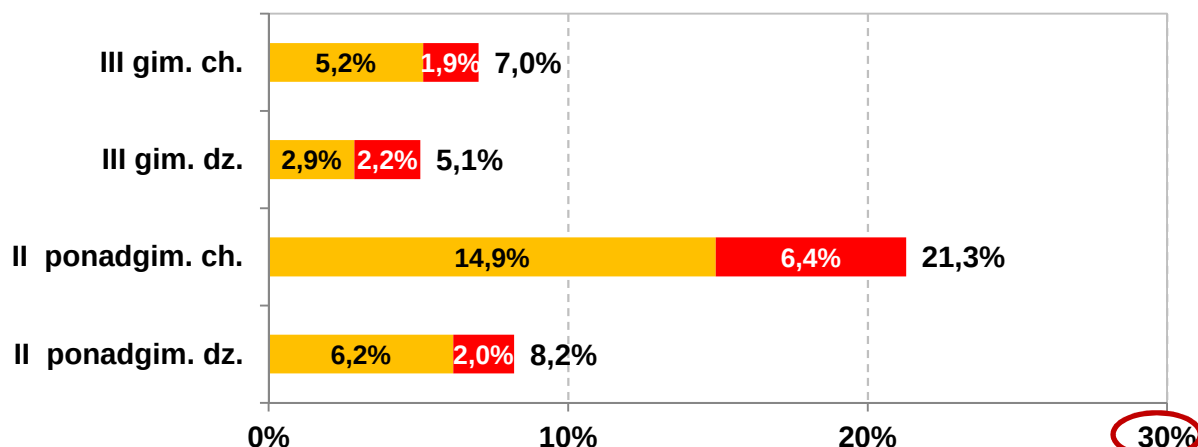
10. Przykre doświadczenia związane z pićem alkoholu

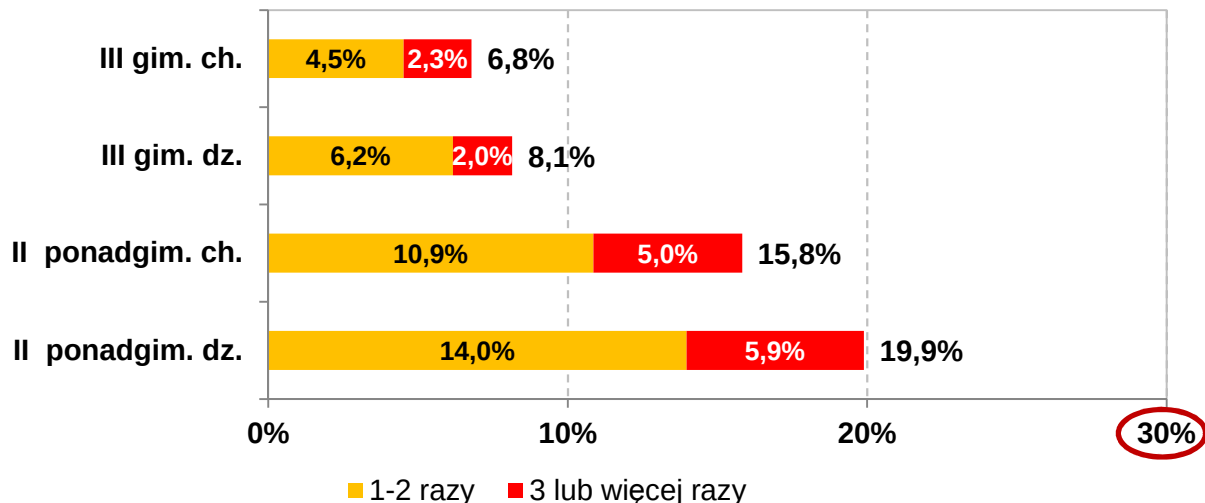
Przykre doświadczenia związane z pićem alkoholu

Ile razy w czasie ostatnich 12 miesięcy doświadczyły(a)ś Z POWODU PICIA ALKOHOLU następujących problemów?

A. Bójka

B. Wypadek lub uszkodzenie ciała

Wykres 56: Przykre doświadczenia związane z pićem alkoholu w ostatnich 12 miesiącach – klasy III G i II PG – wyniki w podziale na płeć.

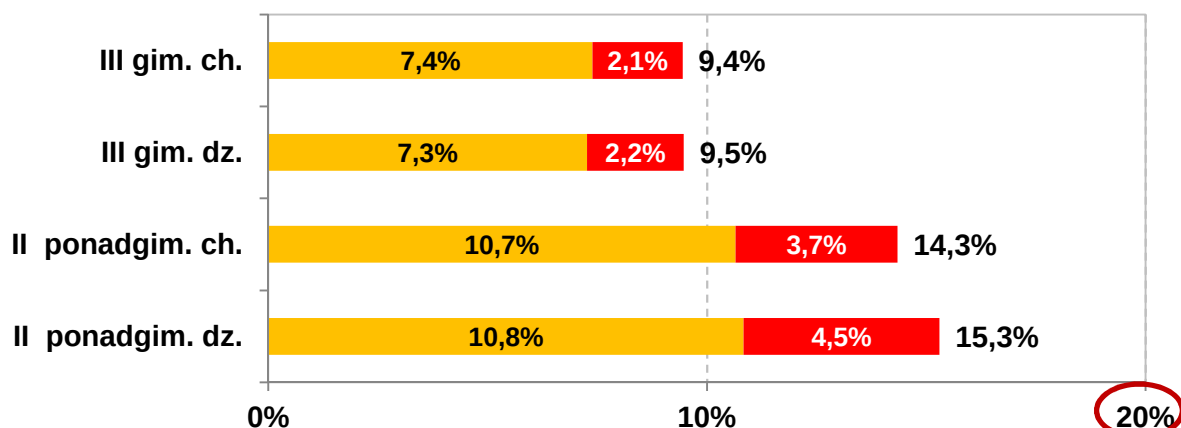
10. Przykre doświadczenia związane z piciem alkoholu

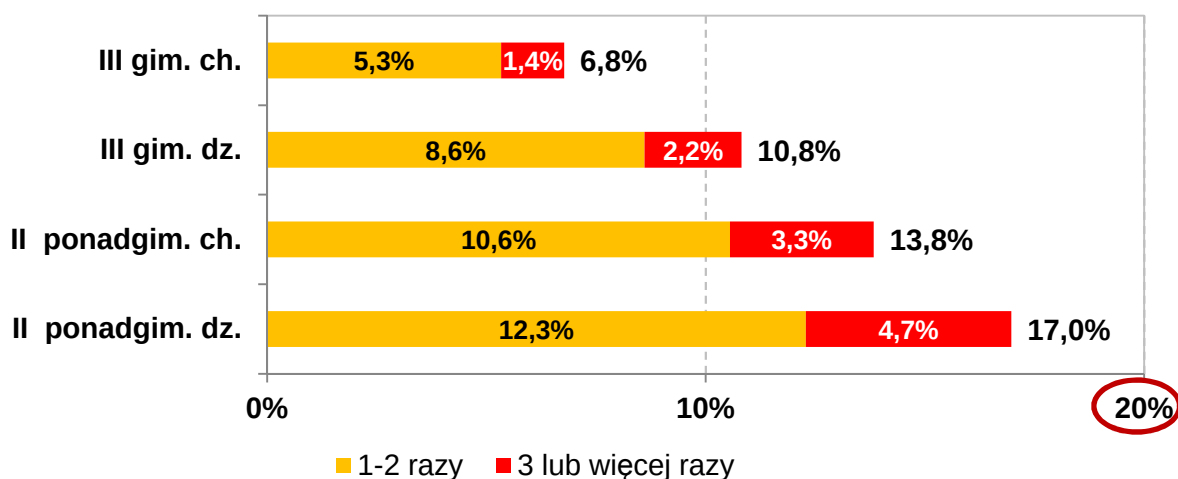
Przykre doświadczenia związane z piciem alkoholu

Ile razy w czasie ostatnich 12 miesięcy doświadczyłeś(a)ś Z POWODU PICIA ALKOHOLU następujących problemów?

C. Poważne problemy z rodzicami

D. Poważne problemy z przyjaciółmi

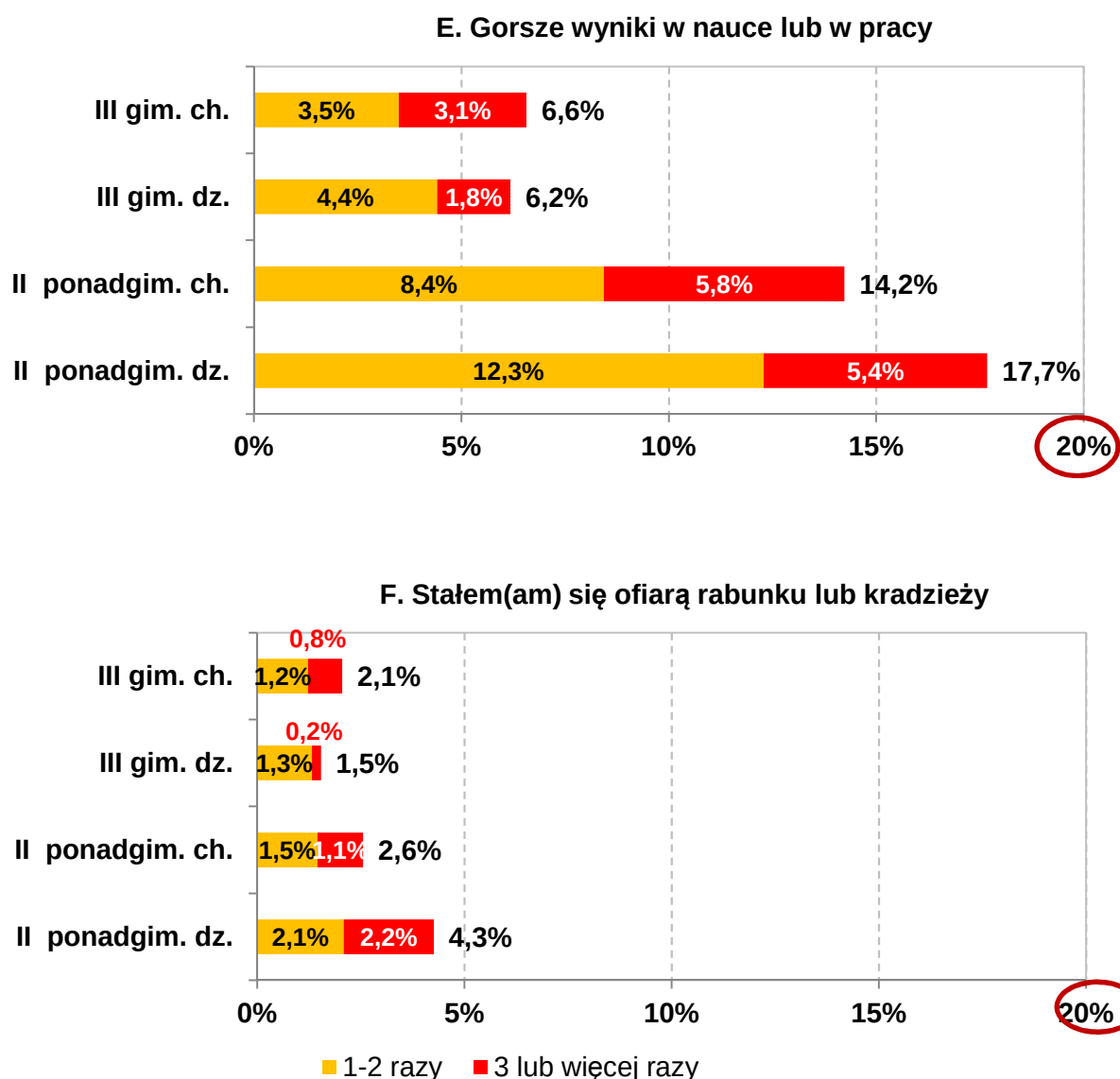
Wykres 57: Przykre doświadczenia związane z piciem alkoholu w ostatnich 12 miesiącach – klasy III G i II PG – wyniki w podziale na płeć.

10. Przykre doświadczenia związane z piciem alkoholu

Przykre doświadczenia związane z piciem alkoholu

Ile razy w czasie ostatnich 12 miesięcy doświadczyłeś(a)ś Z POWODU PICIA ALKOHOLU następujących problemów?

Wykres 58: Przykre doświadczenia związane z piciem alkoholu w ostatnich 12 miesiącach – klasy III G i II PG – wyniki w podziale na płeć.

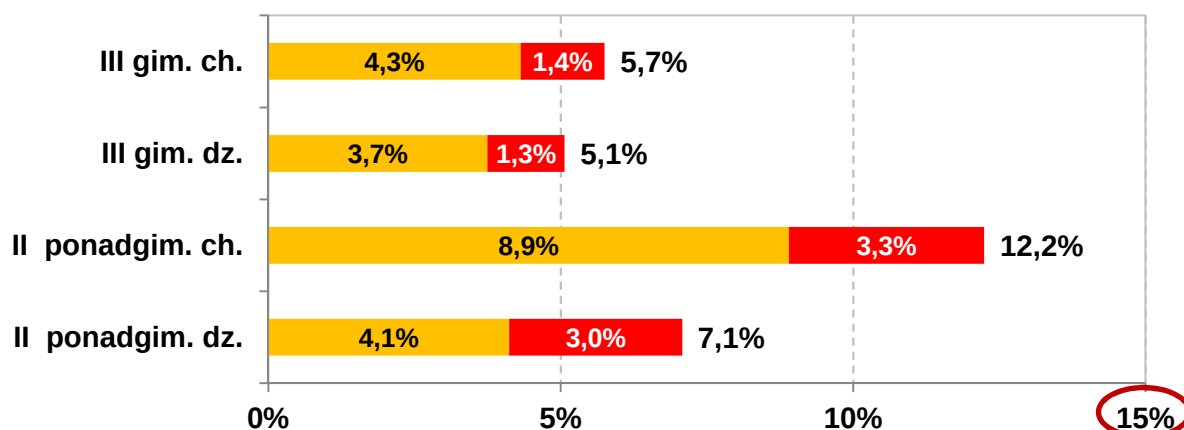
10. Przykre doświadczenia związane z piciem alkoholu

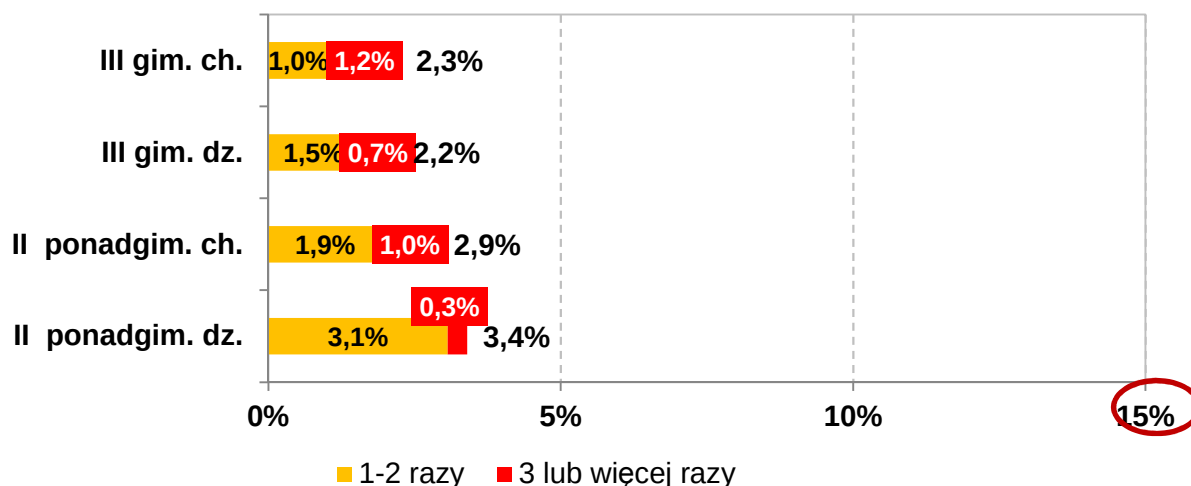
Przykre doświadczenia związane z piciem alkoholu

Ile razy w czasie ostatnich 12 miesięcy doświadczyły(a)ś Z POWODU PICIA ALKOHOLU następujących problemów?

G. Kłopoty z policją

H. Interwencja pogotowia ratunkowego

Wykres 59: Przykre doświadczenia związane z piciem alkoholu w ostatnich 12 miesiącach – klasy III G i II PG – wyniki w podziale na płeć.

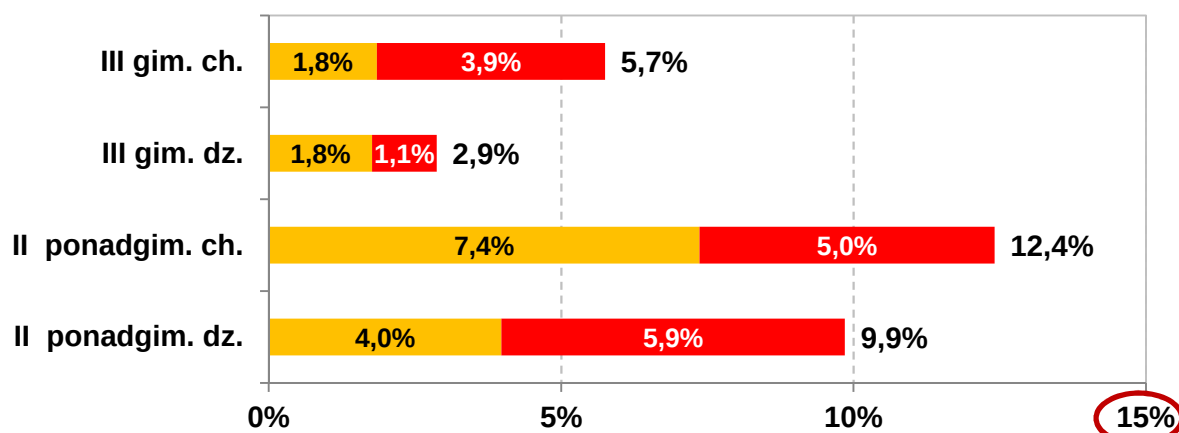
10. Przykre doświadczenia związane z piciem alkoholu

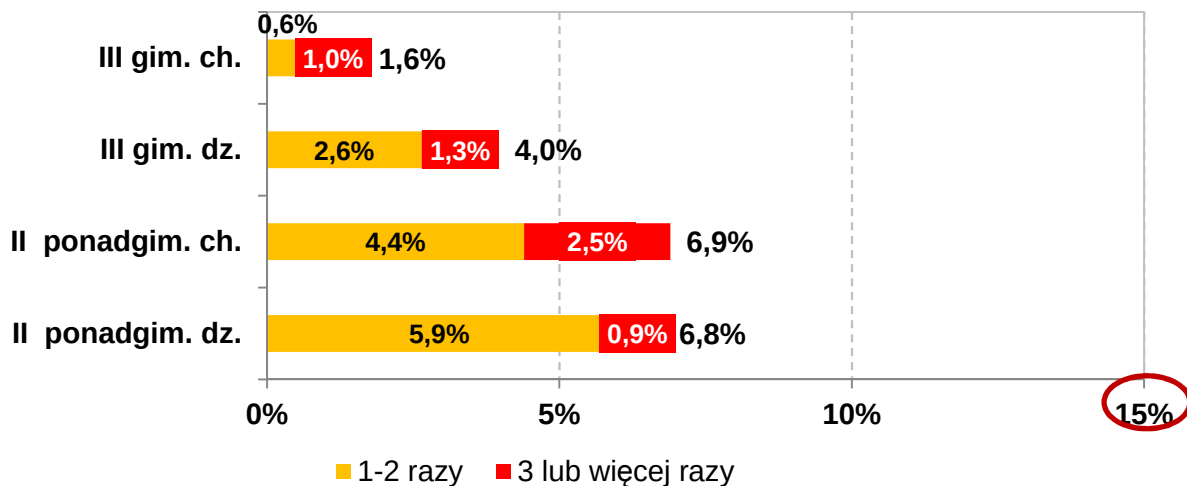
Przykre doświadczenia związane z piciem alkoholu

Ile razy w czasie ostatnich 12 miesięcy doświadczyły(a)ś Z POWODU PICIA ALKOHOLU następujących problemów?

I. Seks bez zabezpieczenia (bez antykoncepcji)

J. Niechciane przez Ciebie doświadczenie seksualne

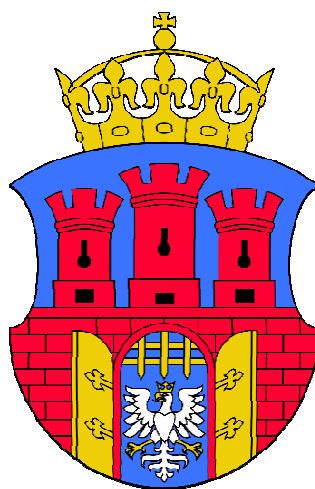
Wykres 60: Przykre doświadczenia związane z piciem alkoholu w ostatnich 12 miesiącach – klasy III G i II PG – wyniki w podziale na płeć.

10. Przykre doświadczenia związane z piciem alkoholu

	N									
	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J
III kl. gim. chłopcy	473	474	475	475	475	475	475	475	475	475
III kl. gim. dziewczęta	466	466	466	465	465	466	466	466	465	466
II kl. ponadgim. chłopcy	537	536	536	537	537	535	537	537	537	534
II kl. ponadgim. dziewczęta	554	555	555	555	555	555	555	553	555	553

* Podane liczebności dotyczą wykresów 56-60.

11. Rozpowszechnienie używania leków uspokajających i nasennych przez młodzież

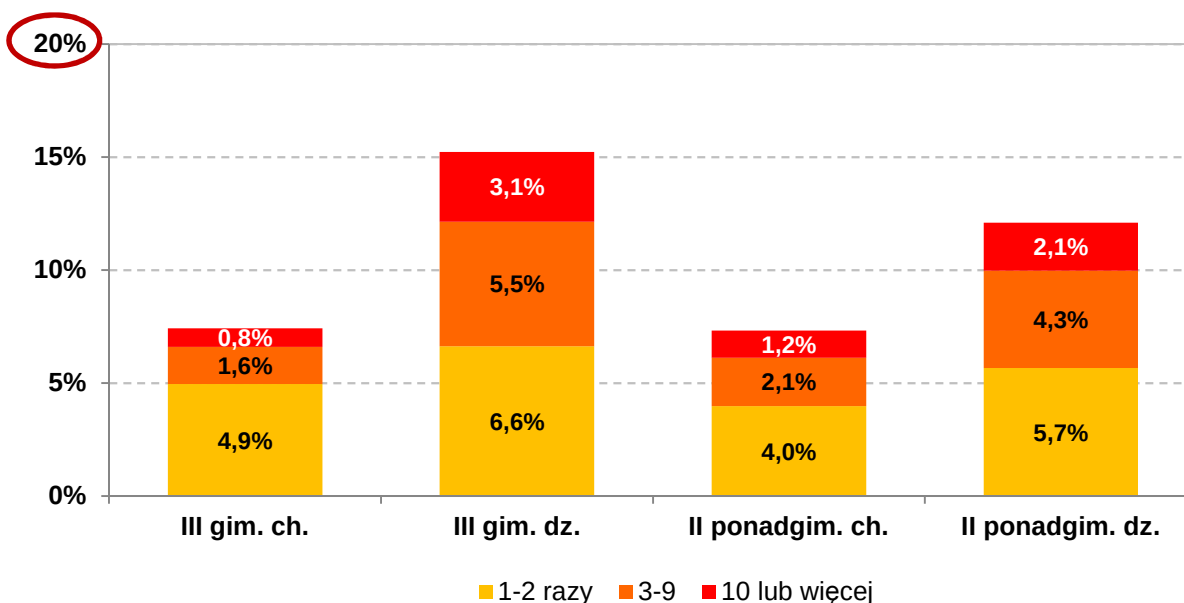
11.1. Rozpowszechnienie używania leków

Zebrane dane wskazują, że po środki uspokajające lub nasenne przynajmniej raz w życiu sięgnęła średnio co szósta uczennica klasy trzeciej gimnazjum (15,6%) i co ósma uczennica z drugich klas szkół ponadgimnazjalnych (12,5%). W przypadku chłopców miało to miejsce rzadziej - odpowiednio 8,0% i 7,6%. **W obu frakcjach wiekowych odnotowano istotną różnicę pomiędzy odsetkami dziewcząt i chłopców używających leków: były one istotnie wyższe wśród dziewcząt ($p < 0,001$ i $p < 0,01$).**

Wśród badanych gimnazjalistek 6,6% przyznało, że używało leków 1-2 razy, 8,6% uczyniło to częściej. W grupie uczennic klas drugich szkół ponadgimnazjalnych 5,7% badanych zadeklarowało, że użyło leków 1-2 razy, a 6,4% uznało, że miało to miejsce 3 lub więcej razy. Większość spośród dziewcząt, które przyznały, że używały leków uspokajających bez przepisu lekarza używało leków krócej niż przez 3 tygodnie (średnio cztery piąte w przypadku obydwu badanych roczników).

Częstość używania leków

Ile razy w życiu, (jeśli w ogóle) zdarzyło Ci się używać leków uspokajających lub nasennych bez przepisu lekarza?

Wykres 61a: Częstość używania leków uspokajających lub nasennych bez przepisu lekarza – klasy III G i II PG – wyniki w podziale na płeć.

	N
III kl. gim. chłopcy	473
III kl. gim. dziewczęta	465
II kl. ponadgimn. chłopcy	539
II kl. ponadgimn. dziewczęta	553

11.2. Rozpowszechnienie używania leków i alkoholu

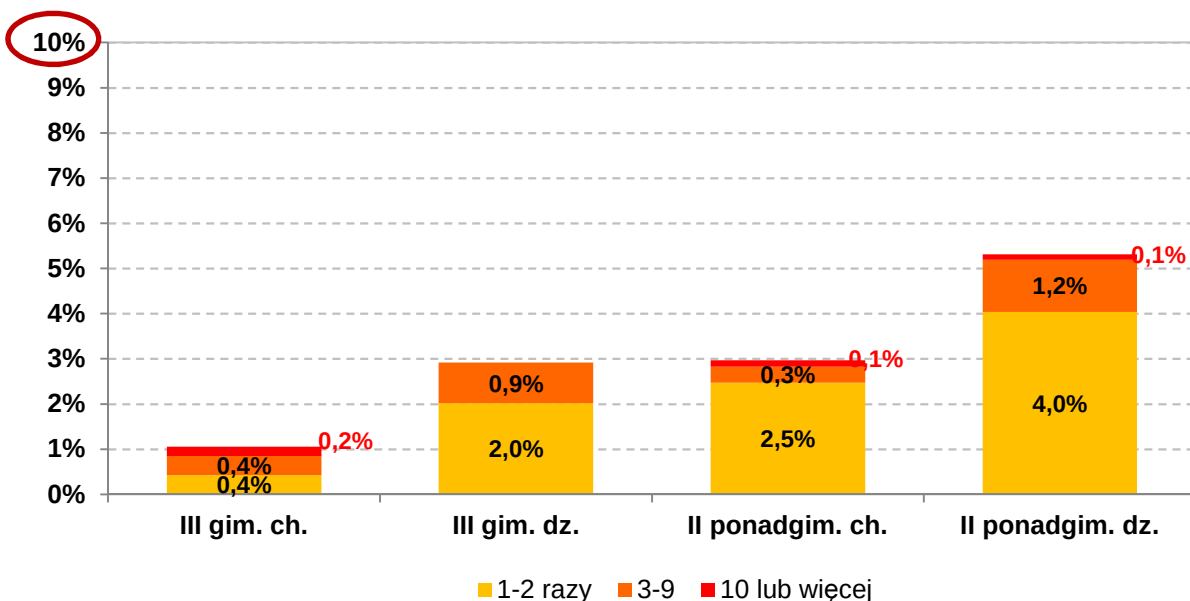

Na podstawie zgromadzonych danych można stwierdzić, że **łączenie alkoholu z tabletkami było bardziej popularne wśród dziewcząt, niż wśród chłopców**. Posiadanie takich doświadczeń zadeklarowało 3,3% uczennic z trzecich klas gimnazjum, odsetek chłopców z tego samego rocznika był znacznie niższy – 1,9% (**odnotowana różnica jest istotna statystycznie ($p=0,05$)**). W stosunku do klas trzecich gimnazjum, w grupie uczniów klas drugich szkół ponadgimnazjalnych odnotowano wyższe odsetki osób, którym zdarzyło się używać alkohol łącznie z lekami - do posiadania takich doświadczeń przyznało się 7,0% dziewcząt i 3,2% chłopców.

Wśród dziewcząt z trzecich klas gimnazjum jedno lub dwa doświadczenia z mieszaniem alkoholu z lekami zadeklarowało 2,0% badanych, wśród dziewcząt z klas drugich szkół ponadgimnazjalnych – 4,0%. Również w przypadku chłopców z drugich klas szkół ponadgimnazjalnych zachowania takie miały w większości przypadków charakter incydentalny (2,5%). Warto jednak zwrócić uwagę na rozkład odpowiedzi udzielanych przez chłopców z trzecich klas gimnazjum – o ile charakteryzują się oni najniższymi odsetkami osób łączących alkohol z lekami, to ich doświadczenia nie miały w większości przypadków jedynie charakteru pojedynczych eksperymentów.

Częstość używania alkoholu z lekami

Ile razy w życiu, (jeśli w ogóle) zdarzyło Ci się używać alkoholu wraz z lekami?

Wykres 61b: Częstość używania leków uspokajających wraz z alkoholem w celu odurzenia się – klasy III G i II PG, wyniki w podziale na płeć.

	N
III kl. gim. chłopcy	461
III kl. gim. dziewczęta	458
II kl. ponadgimn. chłopcy	534
II kl. ponadgimn. dziewczęta	530

11.3. Wiek inicjacji – leki i alkohol z lekami

Analizując grupę osób, które mają za sobą inicjację z lekami uspokajającymi lub nasennymi bez zalecenia lekarza, można wysnuć wniosek, że najczęściej pierwsze próby z tego typu substancjami w przypadku dziewcząt miały miejsce w wieku 14-15 lat (7,3% w przypadku uczennic z trzecich klas gimnazjum i 4,3% w przypadku uczennic z drugich klas szkół ponadgimnazjalnych). Chłopcy ze starszej grupy wiekowej najczęściej wskazywali na inicjację w wieku 16 lat i więcej (2,4%), natomiast z młodszej grupy wiekowej na wiek 13 lat i mniej (2,0%, z tym, że aż 4,7% nie podało wieku inicjacji). Warto także zwrócić uwagę na stosunkowo wysokie odsetki dziewcząt, które miały za sobą inicjację, jednak nie wskazały wieku, w którym po raz pierwszy spróbowały leków uspokajających lub nasennych bez przepisu lekarza. Wśród uczennic z trzecich klas gimnazjum takiej odpowiedzi na to pytanie udzieliło 3,5% badanych, zaś wśród starszych 2,9%.

Wyniki wskazują, że jedynie nieznaczna grupa uczniów **próbowała już eksperymentować łącząc leki z alkoholem (od 1,9% do 7,0%)**. W przypadku uczniów klas trzecich takie próby po raz pierwszy miały miejsce na ogół w wieku 14-15 lat, zaś w przypadku uczniów starszych (drugie klasy szkół ponadgimnazjalnych) inicjacja miała miejsce na ogół w wieku 16 lat i więcej.

Uczniów, którzy używali leków uspokajających lub nasennych bez przepisu lekarza zapytano również o nazwy stosowanych środków. Uczniowie klas trzecich gimnazjum wymieniali m.in. hydroksyzynę, neospasminę i melisę, Uczniowie klas drugich szkół ponadgimnazjalnych - hydroksyzynę, relanium, melisę oraz inne środki ziołowe.

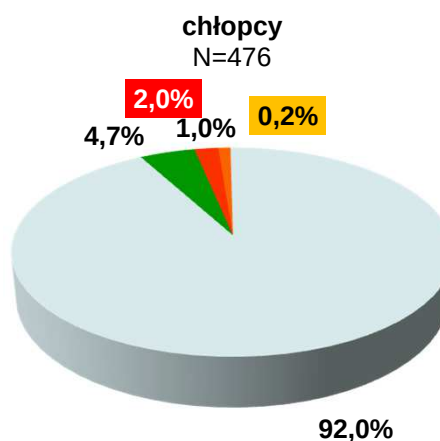
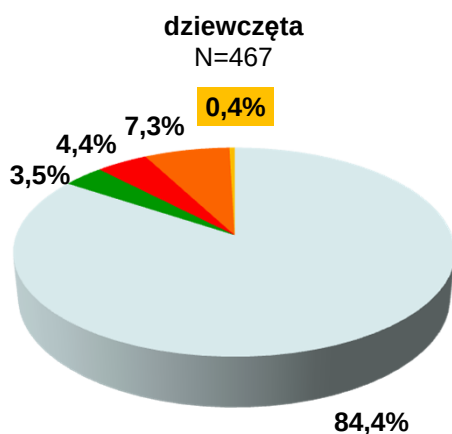

11.3. Wiek inicjacji - leki

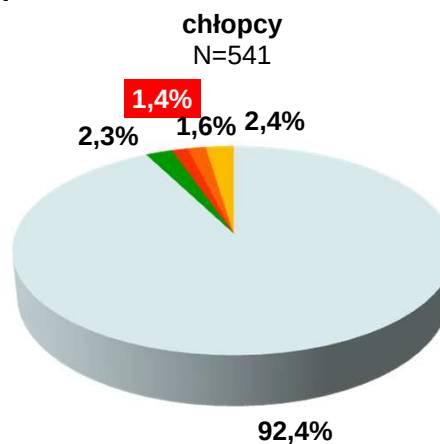
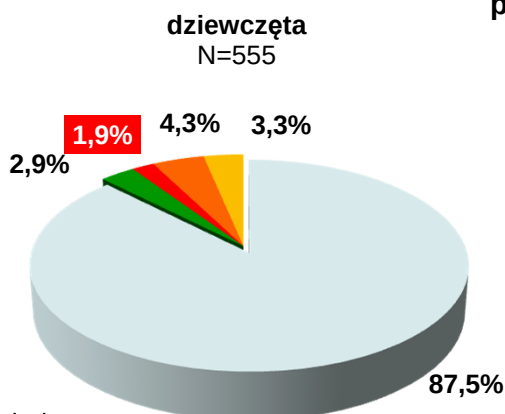
Wiek inicjacji – leki

Ile miał(a)ś lat, kiedy zdarzyło Ci się PO RAZ PIERWSZY w życiu, (jeśli w ogóle) spróbować leków uspokajających lub nasennych bez przepisu lekarza?

III klasy gim.

II klasy ponadgim.

- nigdy
- spróbował(a), ale nie podał(a) wieku inicjacji
- 13 lat lub mniej
- 14-15 lat
- 16 lat lub więcej

Wykres 62: Pierwsze doświadczenia z lekami uspokajającymi i nasennymi- wiek inicjacji - klasy III G i II PG, wyniki w podziale na płeć.

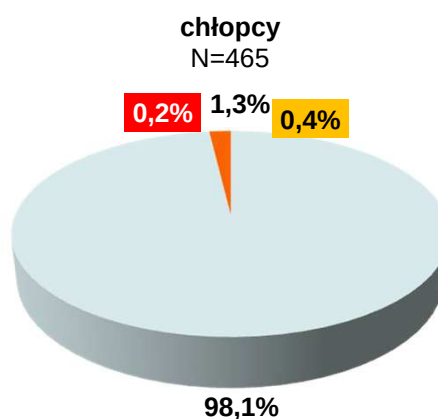
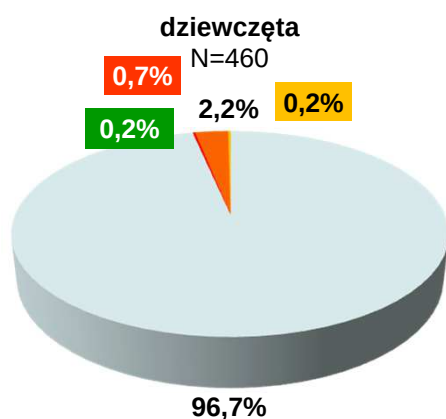

11.3. Wiek inicjacji - alkohol z lekami

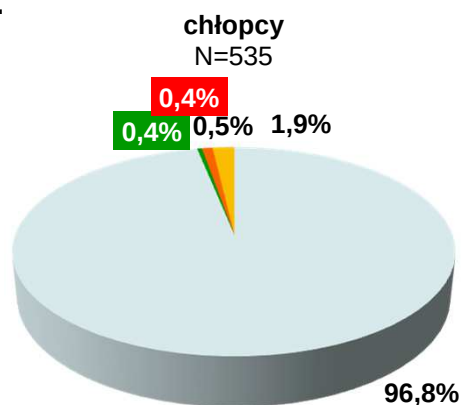
Wiek inicjacji – alkohol z tabletkami

Ile miał(a)ś lat, kiedy zdarzyło Ci się PO RAZ PIERWSZY w życiu, (jeśli w ogóle) spróbować alkohol razem z tabletkami (leki) w celu odurzenia?

III klasy gim.

II klasy ponadgim.

Wykres 63: Pierwsze doświadczenia z łączeniem alkoholu z lekami uspokajającymi i nasennymi – wiek inicjacji – klasy III G i II PG, wyniki w podziale na płeć.

11.4. Dostępność leków w ocenie uczniów

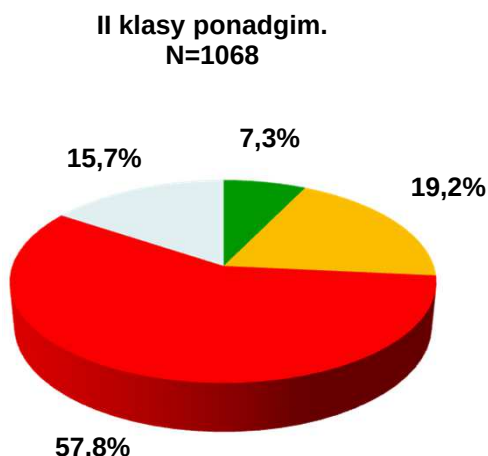
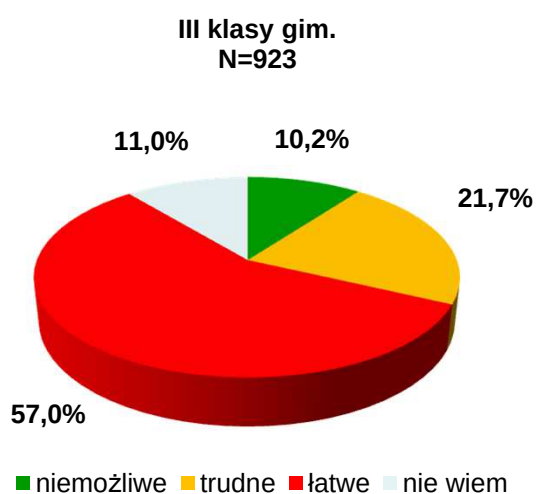
Dostępność leków uspokajających i nasennych bez przepisu lekarza uczniowie trzecich klas gimnazjum i drugich klas szkół ponadgimnazjalnych ocenili podobnie.

Niemal trzy piąte młodszych i starszych badanych (odpowiednio 57,0% i 57,8%) stwierdziło, że zdobycie takich leków byłoby dla nich łatwe. Zaledwie co dziesiąty uczeń klas trzecich gimnazjum (10,2%) i co czternasty uczeń z drugich klas szkół ponadgimnazjalnych (7,3%) stwierdził natomiast, że byłoby to niemożliwe.

Szczegółowa analiza pokazuje, że zarówno w gimnazjach, jak i w przypadku szkół ponadgimnazjalnych większy odsetek dziewcząt niż chłopców ocenia dostępność leków jako łatwą. W przypadku gimnazjum na łatwość w dostępie do takich leków wskazało 62,9% dziewcząt w stosunku do 51,3% chłopców, a w przypadku szkół ponadgimnazjalnych odpowiednio: 62,5% oraz 53,1%.

Dostępność leków

Jak sądzisz, jak trudne byłoby dla Ciebie zdobycie leków uspokajających i nasennych, gdybyś tego chciał(a)?

Wykres 64: Ocena dostępności leków uspokajających lub nasennych dla młodzieży – klasy III G i II PG.

Uczniowie zostali również zapytani o **rozpowszechnienie stosowania leków uspokajających lub nasennych bez przepisu lekarza wśród przyjaciół** (wykres 65). Zdecydowana większość badanych zadeklarowała, że zachowania te nie mają miejsca w ich środowisku (od 64,5% do 81,7%), zaś wśród tych uczniów, którzy odnotowali takie zachowania większość wskazywała na zażywanie leków bez przepisu przez co najwyżej kilku przyjaciół. Warto zauważyć, że o ile rozkłady odpowiedzi wśród dziewcząt i chłopców z drugich klas szkół ponadgimnazjalnych są do siebie podobne, to w przypadku młodszych badanych (z klas trzecich gimnazjum) dziewczęta zdecydowanie częściej niż chłopcy deklaruowały posiadanie przyjaciół stosujących leki bez przepisu lekarza (35,5% vs 18,3%).

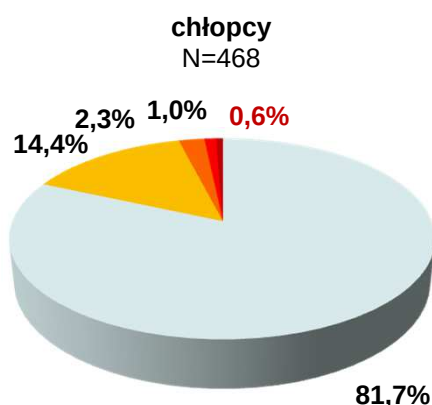
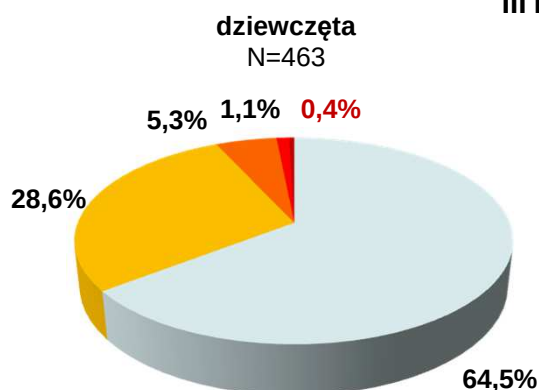
11.5. Rozpowszechnianie stosowania leków uspokajających przez kolegów/koleżanki

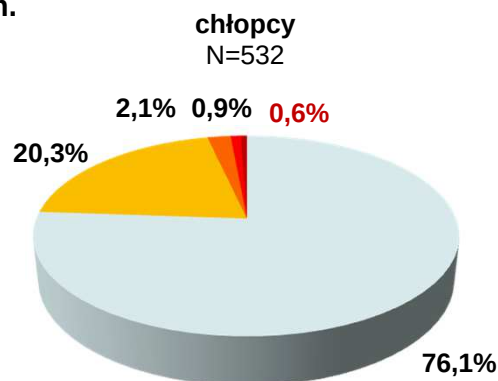
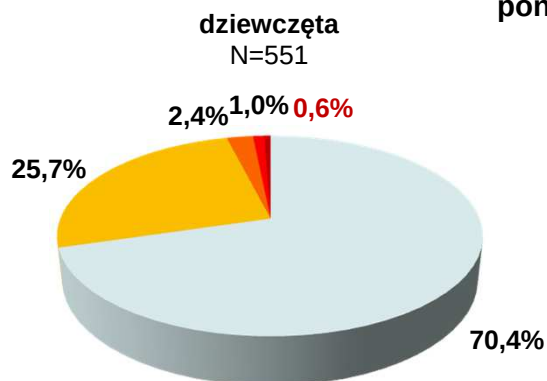
Rozpowszechnianie stosowania leków uspokajających przez kolegów/koleżanki

Jak sądzisz, ilu kolegów/koleżanek z Twojej klasy bierze środki uspokajające lub nasenne bez przepisu lekarza?

III klasy gim.

II klasy ponadgim.

■ nikt ■ kilku ■ sporo ■ większość ■ wszyscy

Wykres 65: Ocena rozpowszechnienia stosowania leków uspokajających przez kolegów/koleżanki - klasy III G i II PG – wyniki w podziale na płeć.

11.6. Rozpowszechnienie używania dopalaczy

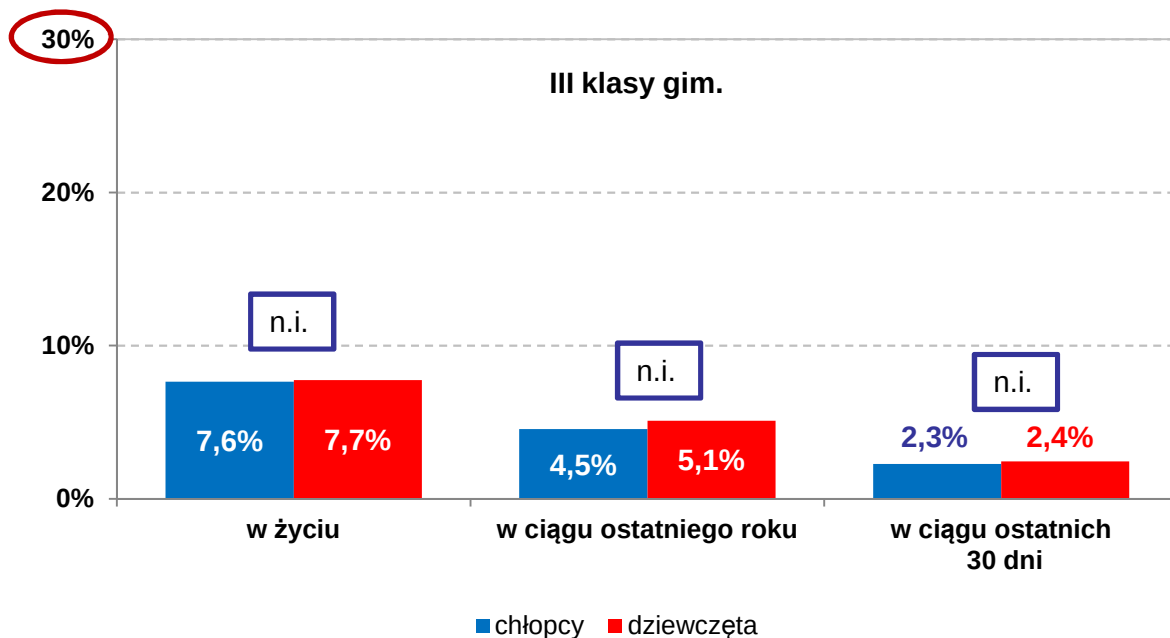

Oprócz pytania o używanie leków uspokajających oraz nasennych bez przepisu lekarza, a także łączenie leków z alkoholem, uczniów zapytano także o to, czy używali kiedykolwiek (w życiu), w ciągu ostatniego roku oraz miesiąca substancji określanych mianem **dopalaczy**.

Jak wynika z zebranych danych, w klasach trzecich gimnazjum dopalaczy używało przynajmniej raz w życiu 7,6% chłopców i 7,7% dziewcząt. W klasach drugich szkół ponadgimnazjalnych po dopalacze przynajmniej raz sięgnęło 11,6% chłopców i 8,2% dziewcząt. W ostatnim roku tego typu substancji użyło 4,5% chłopców i 5,1% dziewcząt z młodszych roczników i odpowiednio 6,7% i 6,3% uczniów z roczników starszych. Zarówno w przypadku używania dopalaczy w ciągu życia, jak i w okresie ostatniego roku nie odnotowano istotnych statystycznie różnic w odpowiedziach ze względu na płeć badanych. Również w przypadku analizy danych dotyczących ostatniego miesiąca nie odnotowano istotnych różnic w odsetkach uczniów używających dopalaczy w poszczególnych rocznikach ze względu na płeć badanych. Należy natomiast podkreślić, że używanie dopalaczy w analizowanym okresie w grupie chłopców z trzecich klas gimnazjum kształtowało się na tym samym poziomie, co chłopców z drugich klas szkół ponadgimnazjalnych (po 2,3%), podczas gdy wśród dziewcząt było nieco niższe (2,4% vs 3,5%)

Rozpowszechnienie używania dopalaczy

Odsetki uczniów, którzy choć raz używali dopalaczy

Wykres 66a: Rozpowszechnienie używania dopalaczy – klasy III G, wyniki w podziale na płeć.

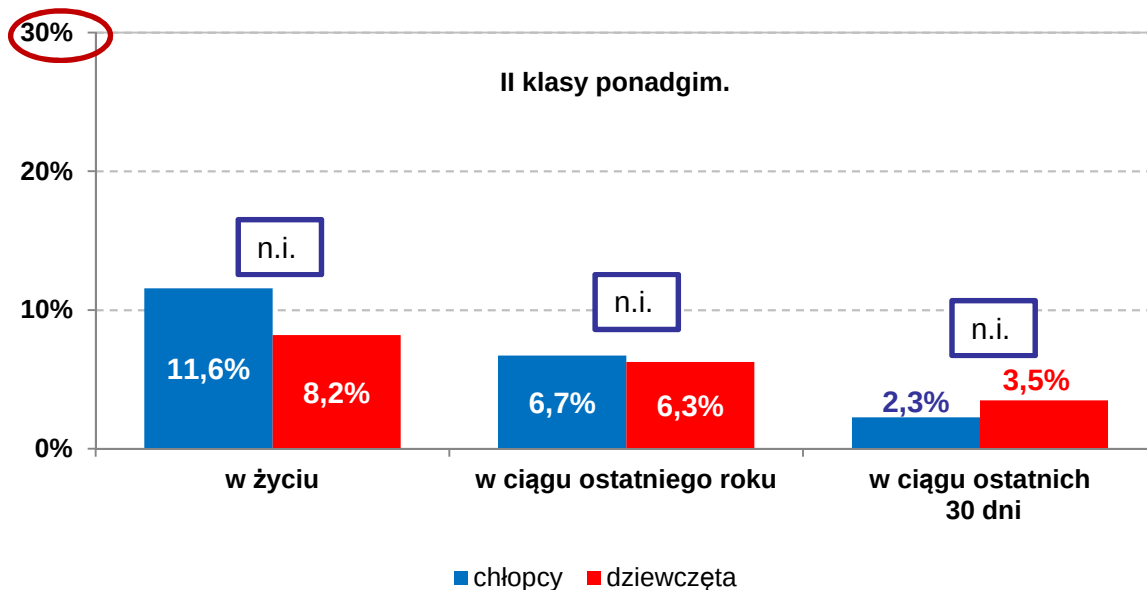
	N
III kl. gim. chłopcy	472
III kl. gim. dziewczęta	464

11.6. Rozpowszechnienie używania dopalaczy

Rozpowszechnienie używania dopalaczy

Odsetki uczniów, którzy choć raz używali dopalaczy

Wykres 66b: Rozpowszechnienie używania dopalaczy – klasy II PG, wyniki w podziale na płeć.

	N
II kl. ponadgim. chłopcy	537
II kl. ponadgim. dziewczęta	554

Uczniów, którzy używali dopalaczy zapytano o **nazwy** tych, których spróbowali. Badani wskazywali m.in. na mefedron (substancja psychotropowa, sprzedawana w postaci kryształków, tabletek, kapsułek lub proszku do wdychania), Spice (substancja o działaniu podobnym do THC tj. głównego składnika marihuany, sprzedawana w postaci mieszanek ziołowych do palenia, „Cząstka Boga”, „Czeszący grzebień” (dopalacze w postaci suszu do palenia), czy „Młot Thora” (dopalacz na bazie metafedronu, sprzedawany w postaci proszku w formie „talizmanów”/”amuletów”).

11.7. Dostępność dopalaczy w ocenie uczniów

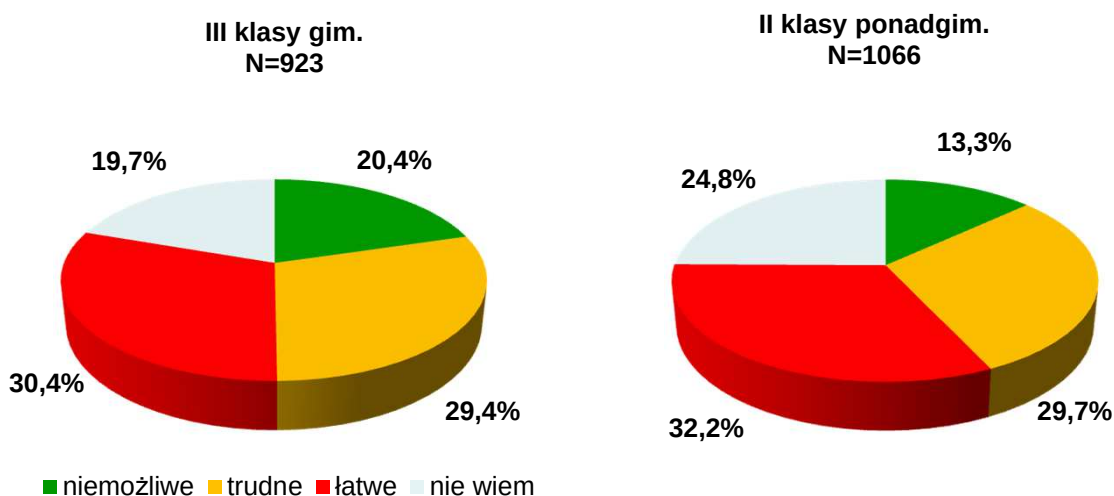

Podobnie jak w przypadku leków nasennych i uspakajających bez przepisu lekarza, dostępność dopalaczy była oceniana w zbliżony sposób przez uczniów z obu objętych badaniem grup wiekowych.

Średnio co trzeci uczeń stwierdził, że zdobycie dopalaczy byłoby dla niego łatwe (30,4% w klasach trzecich gimnazjum i 32,2% w drugich klasach szkół ponadgimnazjalnych). Trudność w zdobyciu środków zadeklarowało odpowiednio 29,4% i 29,7% badanych. Różnicowanie odpowiedzi dotyczyło braku możliwości zdobycia dopalaczy – ocena taka była częściej udziałem uczniów młodszych niż starszych (20,4% vs 13,3%). Natomiast uczniowie drugich klas szkół ponadgimnazjalnych stosunkowo częściej od młodszych uczniów deklarowali, że nie są w stanie określić stopnia trudności zdobycia tych środków. Deklarował tak co czwarty badany starszy uczeń (24,8%) i co piąty młodszy (19,7%).

Dostępność dopalaczy

Jak sądzisz, jak trudne byłoby dla Ciebie zdobycie dopalaczy, gdybyś tego chciał(a)?

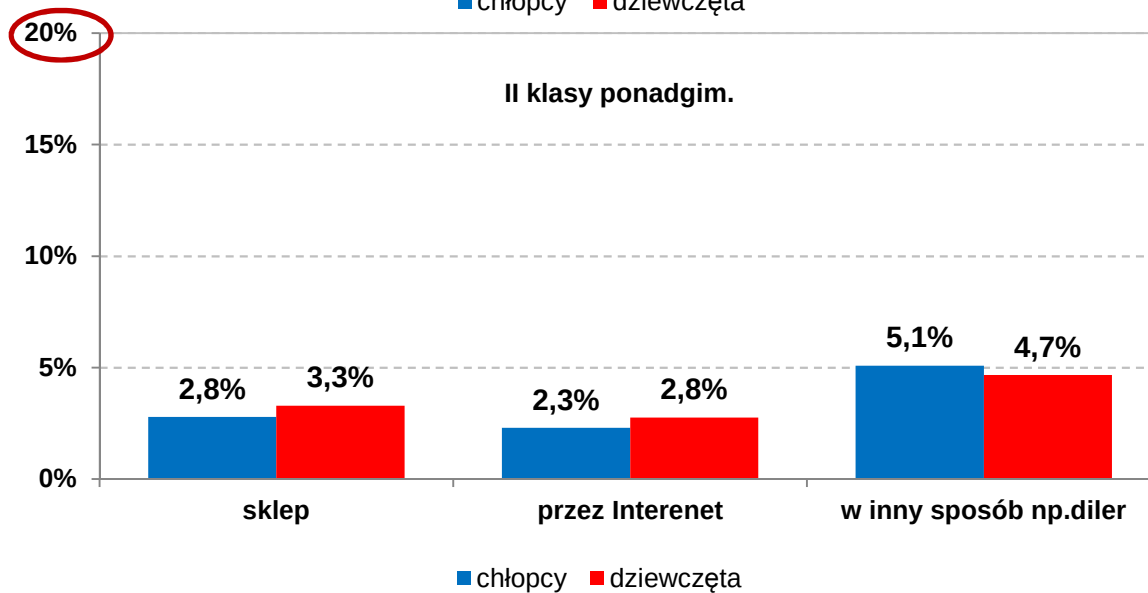
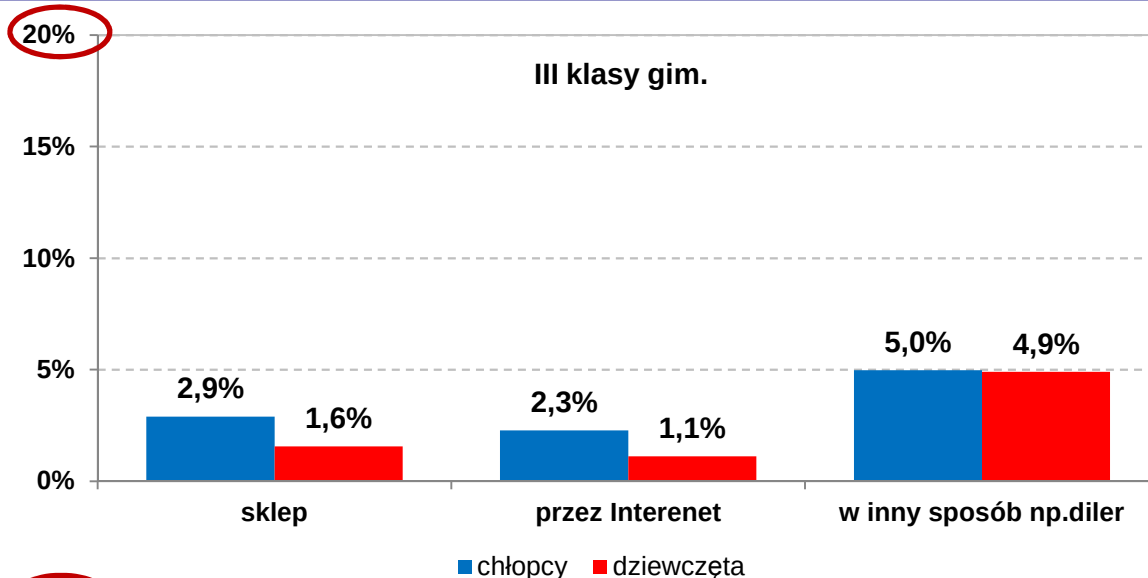
Wykres 67: Ocena dostępności dopalaczy dla młodzieży – klasy III G i II PG.

Badani zostali również zapytani o to, w jaki sposób **kupowali dopalacze** w ciągu 12 miesięcy poprzedzających badanie (wykres 68). W przypadku chłopców z obydwu grup wiekowych zbliżone odsetki wskazywały na zakup dopalaczy w sklepie (2,9% chłopców z trzecich klas gimnazjum i 2,8% chłopców z drugich klas szkół ponadgimnazjalnych) i przez Internet (po 2,3% badanych). Inne miejsce zakupu wskazało odpowiednio 5,0% i 5,1% badanych. W przypadku dziewcząt zakup dopalaczy w innym miejscu niż sklep i Internet wskazały zbliżone odsetki badanych z obydwu grup wiekowych (4,7% dziewcząt z drugich klas szkół ponadgimnazjalnych i 4,9% dziewcząt z trzecich klas gimnazjum). Natomiast zakup dopalaczy w sklepie i w Internecie dziewczęta z drugich klas szkół ponadgimnazjalnych deklarowały częściej od młodszych uczennic (odpowiednio 3,3% vs 1,6% i 2,8% vs 1,1%).

11.7. Dostępność dopalaczy w ocenie uczniów

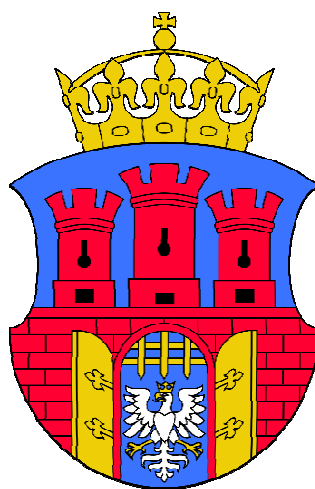

W jaki sposób kupowałeś(aś) dopalacze w ciągu ost. 12 miesięcy?

Wykres 68: Miejsce zakupu dopalaczy – klasy III G i II PG, wyniki w podziale na płeć.

	N
III kl. gim. chłopcy	471
III kl. gim. dziewczęta	461
II kl. ponadgim. chłopcy	535
II kl. ponadgim. dziewczęta	549

12. Używanie napojów energetycznych wśród młodzieży szkolnej

12.1. Rozpowszechnienie i częstotliwość używania napojów energetycznych

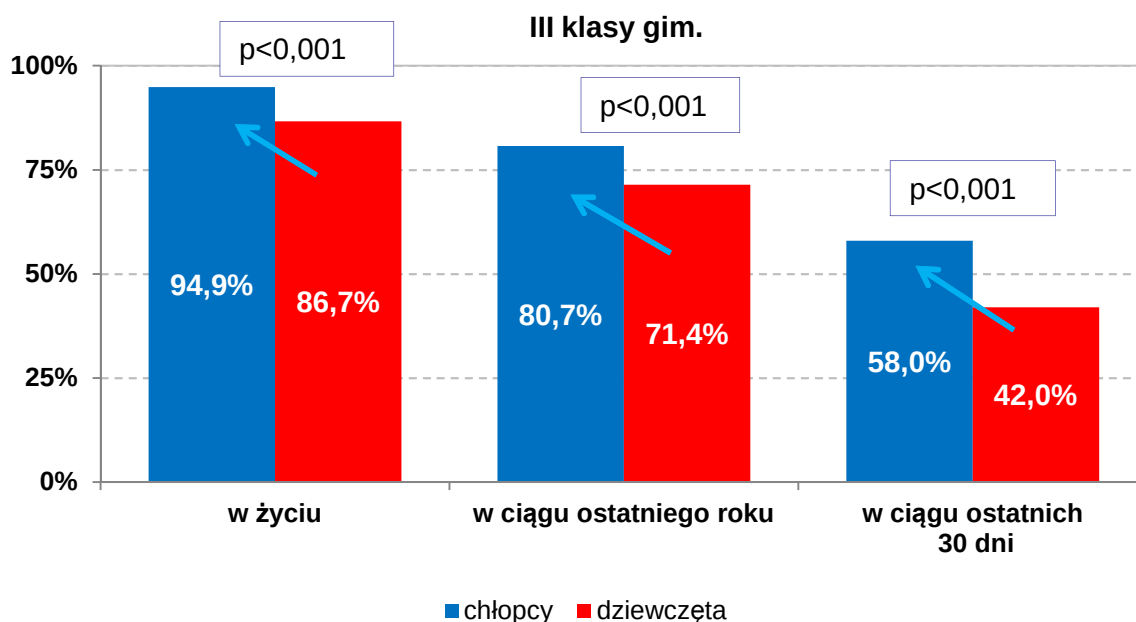
Napoje energetyczne piło 94,9% chłopców i 86,7% dziewcząt z trzecich klas gimnazjów oraz odpowiednio 94,7% i 91,1% spośród uczniów z drugich klas szkół ponadgimnazjalnych. Wysokie odsetki spożywających napoje energetyczne odnotowano również dla pozostałych analizowanych okresów – ostatniego roku i ostatniego miesiąca – zarówno wśród młodszych, jak i starszych badanych. W ciągu ostatniego miesiąca przed badaniem po napoje energetyczne sięgnęła ponad połowa chłopców (58,0% w klasach trzecich gimnazjum i 53,4% w klasach drugich szkół ponadgimnazjalnych) oraz ponad dwie piąte dziewcząt (odpowiednio 42,0% i 42,1%).

W obu rocznikach, we wszystkich analizowanych okresach odsetki chłopców pijących napoje energetyczne były wyższe niż odsetki dziewcząt (różnice istotne statystycznie).

Wyniki wskazują, że popularność napojów energetycznych wśród krakowskich uczniów (zwłaszcza chłopców) była bardzo wysoka. Tymczasem lekarze ostrzegają, że ich duże spożycie, zwłaszcza przez młodzież, może przyczynić się m.in. do epidemii otyłości. Spożywanie nadmiernych ilości napojów energetycznych wiąże się również z ryzykiem zawału serca i udaru.

Rozpowszechnienie picia napojów energetycznych

Odsetki uczniów, którzy choć raz pili napoje energetyczne w życiu

Wykres 69a: Rozpowszechnienie picia napojów energetycznych – klasy III G – wyniki w podziale na płeć.

	N
III kl. gim. chłopcy	476
III kl. gim. dziewczęta	463

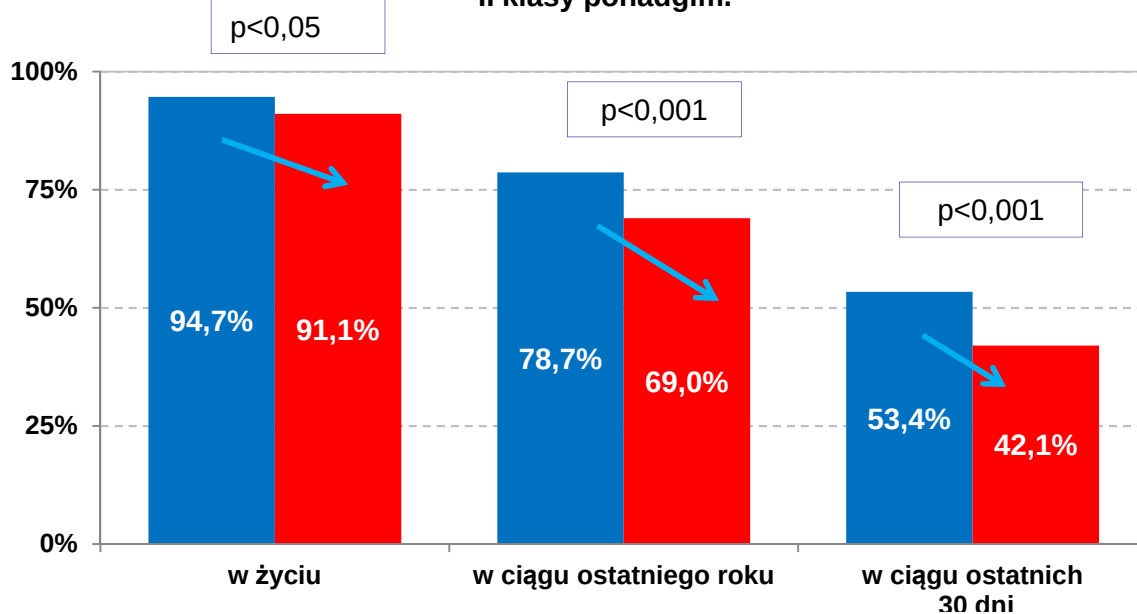
12.1. Rozpowszechnienie i częstotliwość używania napojów energetycznych

Rozpowszechnienie picia napojów energetycznych

Odsetki uczniów, którzy choć raz pili napoje energetyczne w życiu

II klasy ponadgim.

Wykres 69b: Rozpowszechnienie picia napojów energetycznych – klasy II PG – wyniki w podziale na płeć.

	N
II kl. ponadgim. chłopcy	541
II kl. ponadgim. dziewczęta	554

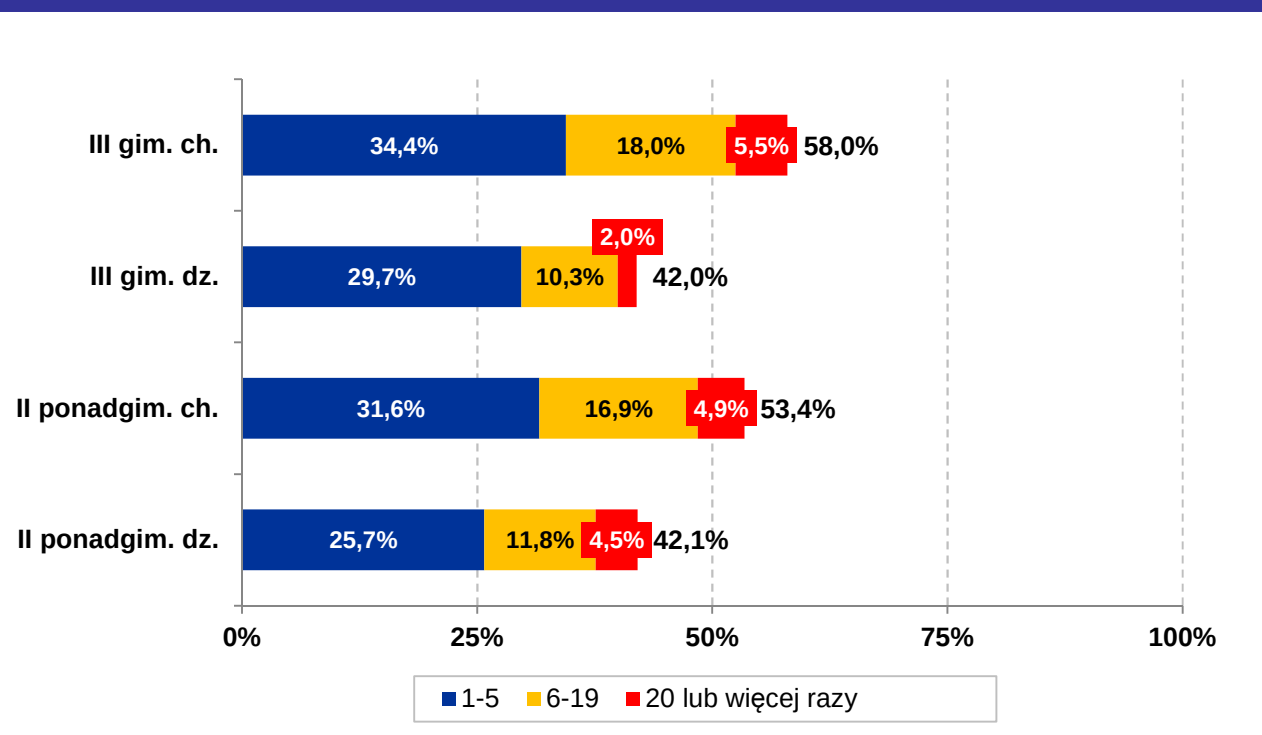
12.1. Rozpowszechnienie i częstotliwość używania napojów energetycznych

Szczegółowe analizy pokazują, że średnio jedna trzecia chłopców z obydwu badanych roczników piła napoje energetyczne 1-5 razy w ciągu miesiąca poprzedzającego badanie (34,4% w trzecich klasach gimnazjum oraz 31,6% w drugich klasach szkół ponadgimnazjalnych). Natomiast średnio co czwarty badany z klasy trzeciej gimnazjum (23,5%) i średnio co piąty badany z drugich klas szkół ponadgimnazjalnych (21,8%), zadeklarował, że pił napoje energetyczne w ww. okresie 6 i więcej razy - można więc uznać, że uczniowie ci byli regularnymi konsumentami napojów energetycznych.

W przypadku uczennic odsetki regularnie (tj. co najmniej sześciokrotnie w ciągu miesiąca) pijących napoje energetyczne były niższe niż wśród chłopców - robiła tak co ósma z dziewcząt z klas trzecich gimnazjum (12,3%) i co szósta z drugich klas szkół ponadgimnazjalnych (16,3%).

Częstotliwość picia napojów energetycznych – ost. 30 dni

Wykres 70 : Częstotliwość picia napojów energetycznych-ostatni miesiąc – klasy III G i II PG – wyniki w podziale na płeć.

	N
III kl. gim. chłopcy	476
III kl. gim. dziewczęta	460
II kl. ponadgim. chłopcy	536
II kl. ponadgim. dziewczęta	549

12.2. Rodzaje pitych napojów energetycznych

Uczniom, którzy kiedykolwiek w życiu pili napoje energetyczne zadano pytanie o to, jakie spośród napojów piją najczęściej. Zarówno w grupie gimnazjalistów, jak i w grupie uczniów szkół ponadgimnazjalnych do najczęściej wymienianych napojów należały:

- **Tiger,**
- **Black,**
- **Red Bull,**
- **Monster,**
- **Rockstar.**

Badanych poproszono również o odpowiedź na pytanie, czy napoje energetyczne można kupić w szkolnych sklepikach (wykres 71). Udzielone odpowiedzi były zróżnicowane ze względu na wiek badanych. Dostępność napojów energetycznych w sklepiku szkolnym wskazała co ósma z dziewcząt (12,3%) i co szósty chłopiec (16,2%) z trzecich klas gimnazjum. W przypadku uczniów klas drugich szkół ponadgimnazjalnych odsetki te były znacznie wyższe i wyniosły odpowiednio 40,4% i 48,3% (potwierdziło taki fakt pięte dziewcząt i prawie połowa chłopców).

Warto zwrócić też uwagę na wysokie odsetki uczniów, którzy nie potrafili udzielić odpowiedzi na tak zadane pytanie – wśród młodszych badanych takich wskazań zanotowano 25,7% wśród dziewcząt i 16,2% wśród chłopców, w klasach starszych – odpowiednio 37,8% i 33,0%.

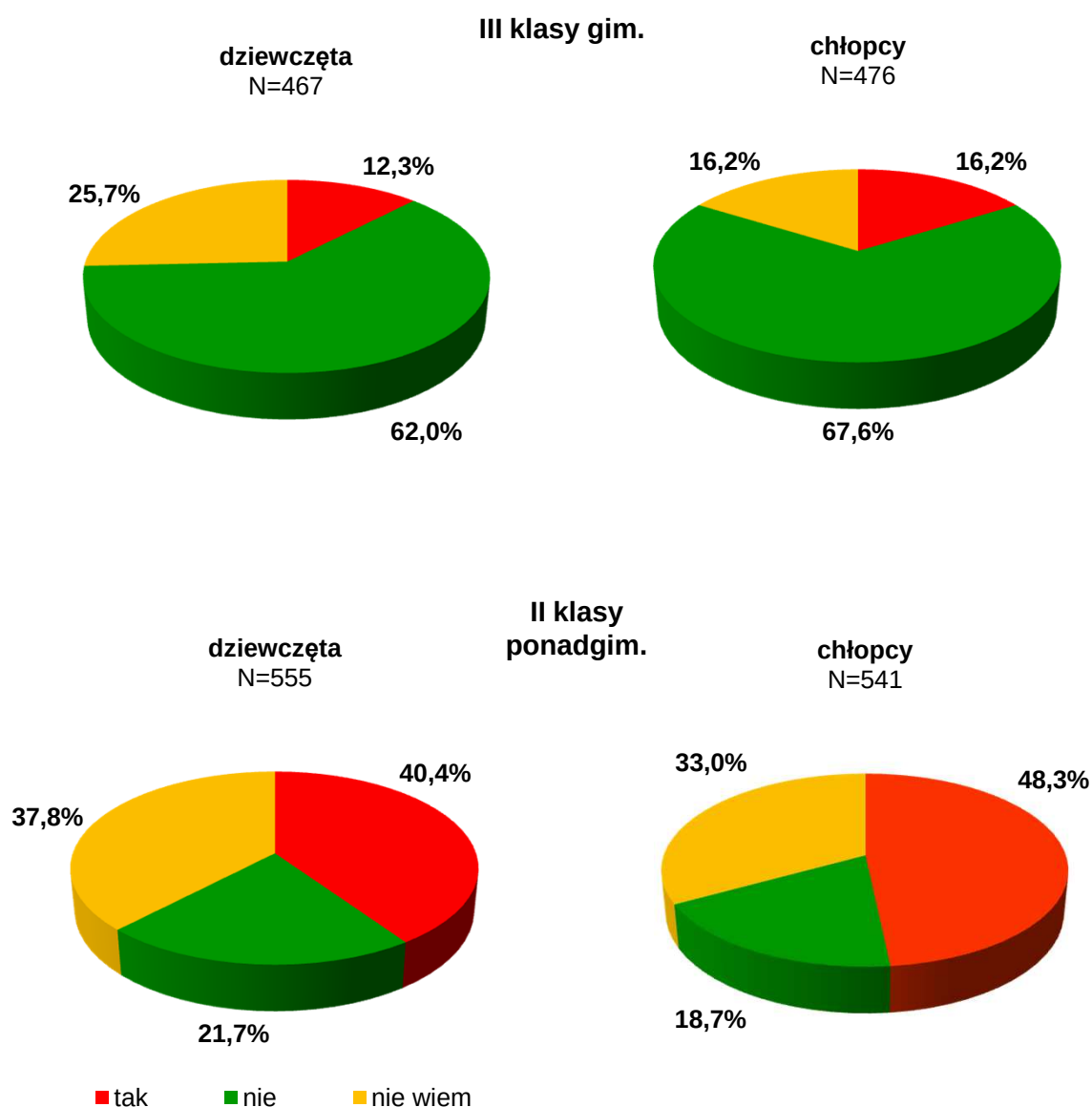
Na wykresie 72 przedstawiono natomiast opinie uczniów dotyczące rozpowszechnienia częstego picia napojów energetycznych wśród kolegów i koleżanek, przy czym należy podkreślić, że respondentom wyjaśniono, że częste picie napojów oznacza spożywanie ich przynajmniej kilka razy w tygodniu.

Wyniki potwierdzają dużą popularność tego rodzaju napoju wśród młodzieży. Jedynie od 3,9% do 7,1% badanych z poszczególnych badanych grup zadeklarowało, że nikt z ich grupy nie pije często napojów energetycznych, podczas gdy od 11,1% do 16,1% wskazało, że czynni tak większość lub wszyscy spośród ich znajomych.

12.3. Ocena dostępności napojów energetycznych w szkole

Dostępność napojów energetycznych w sklepiku szkolnym

Wykres 71: Ocena dostępności napojów energetycznych w szkole (sklepiku szkolnym) – klasy III G i II PG.

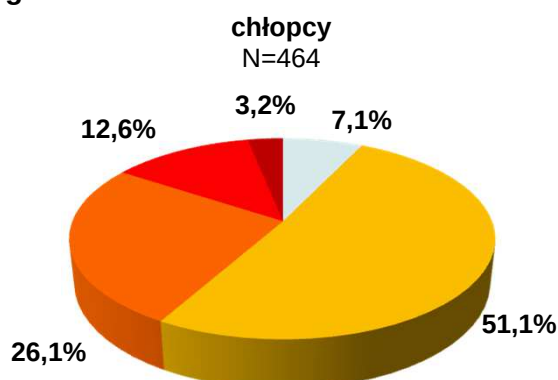
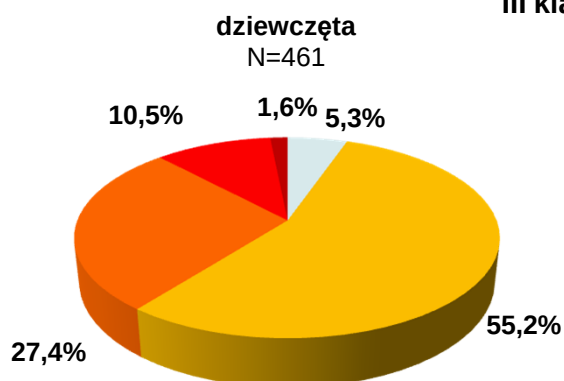
12.4. Częste picie napojów energetycznych przez kolegów/koleżanki

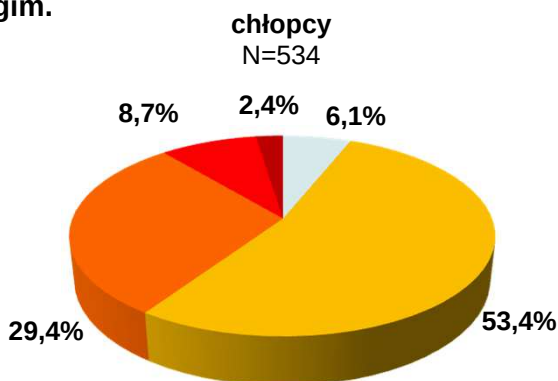
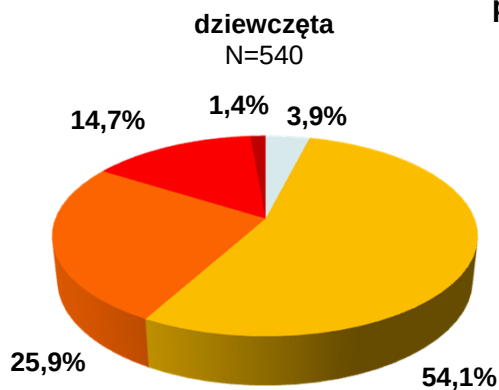
Częste picie napojów energetycznych przez kolegów/koleżanki

Jak sądzisz, ilu kolegów/koleżanek z Twojej klasy często tj. przynajmniej kilka razy w tygodniu pije napoje energetyczne?

III klasy gim.

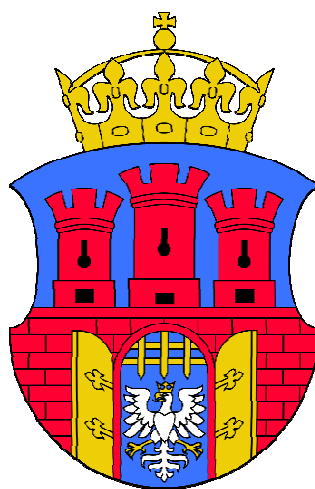

II klasy ponadgim.

■ nikt ■ kilku ■ sporo ■ większość ■ wszyscy

Wykres 72: Ocena rozpowszechnienia częstego picia napojów energetycznych przez kolegów/koleżanki - klasy III G i II PG – wyniki w podziale na płeć.

13. Używanie marihuany lub haszyszu przez młodzież

13.1. Ocena dostępności marihuany lub haszyszu (konopi)

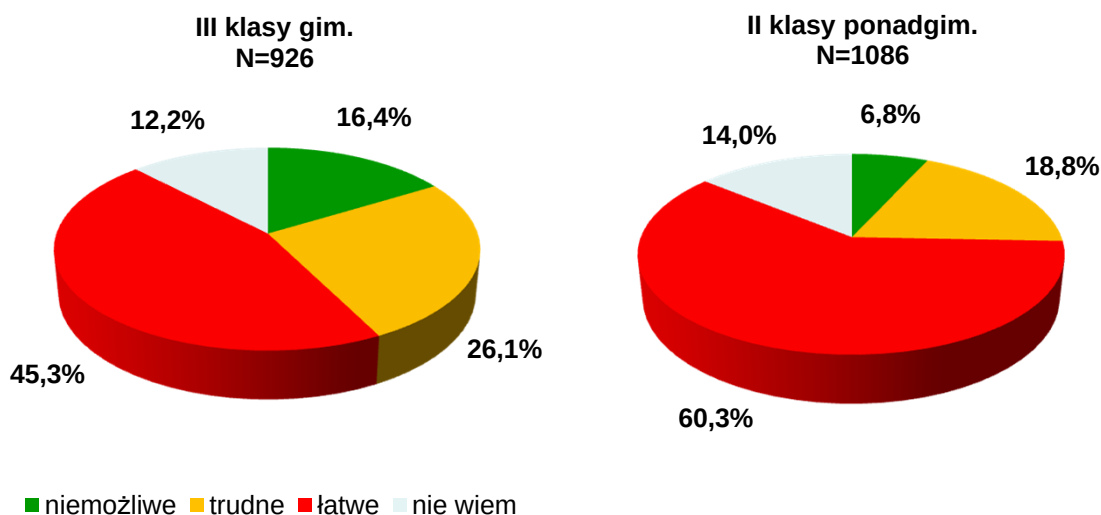
O ile alkohol i papierosy to substancje legalne, o tyle zarówno marihuana lub haszysz jak i narkotyki twarde mają charakter substancji nielegalnych. Ich posiadanie jest w Polsce karane. Pomimo to badani uczniowie często deklarują, że zdobycie takiej substancji jak marihuana, czy haszysz nie sprawiłoby im trudności. **W klasach trzecich 45,3% uczniów uznało, że byłoby to dla nich łatwe, natomiast w klasach drugich szkół ponadgimnazjalnych taką opinię wyraziło trzy piąte badanych (60,3%).**

Za trudne zdobycie marihuany lub haszyszu uznał jedynie co czwarty (26,1%) trzecioklasista i co piąty spośród uczniów starszych (18,8%). **Co szósty (16,4%) gimnazjalista i co piętnasty spośród uczniów drugich klas szkół ponadgimnazjalnych (6,8%) stwierdził, że zdobycie przez niego marihuany lub haszyszu byłoby niemożliwe.**

Warto zauważyć, że znaczna część uczniów nie potrafiła (lub nie chciała) ocenić stopnia trudności zdobycia omawianych narkotyków – odpowiedzi „nie wiem” udzieliło 12,2% uczniów młodszych i 14,0% starszych.

Dostępność marihuany/haszyszu

Jak sądzisz, jak trudne byłoby dla Ciebie zdobycie marihuany lub haszyszu (konopi), gdybyś tego chciał(a)?

Wykres 73: Ocena dostępności marihuany/haszyszu – klasy III G i II PG.

13.2. Pierwszy kontakt z marihuaną lub haszyszem – wiek inicjacji

Mimo nielegalności substancji ponad jedna czarta uczniów trzecich klas gimnazjum (27,8% dziewcząt i 28,9% chłopców) oraz prawie połowa uczniów z drugich klas szkół ponadgimnazjalnych (41,4% dziewcząt i 53,5% chłopców) miało już za sobą inicjację z marihuaną lub haszyszem.

Jak pokazują wyniki badania (wykres 74), w przypadku uczniów klas trzecich najczęściej inicjacja z marihuaną miała miejsce w wieku 14-15 lat, dotyczy to zarówno dziewcząt (22,2%) jak i chłopców (18,9%). Natomiast wśród uczniów starszych inicjacja najczęściej miała miejsce, kiedy mieli oni 16 lat lub więcej. Pierwsze doświadczenia z marihuaną odnotowało wówczas 22,1% dziewcząt i 32,2% chłopców.

Szczegółowa analiza grupy uczniów używających tej substancji wskazuje, że spośród uczniów klas trzecich gimnazjum 2,7% dziewcząt i 6,1% chłopców po raz pierwszy użyło marihuany w wieku 13 lat lub wcześniej. Wśród starszych uczniów odsetek takich wskazań wynosił odpowiednio: 3,6% i 4,2%.

Przedstawione wyniki wskazują, że dla uczniów młodszych okresem inicjacji narkotykowej (marihuana/haszysz) najczęściej był czas nauki w gimnazjum, a dla uczniów starszych – czas nauki w szkole ponadgimnazjalnej.

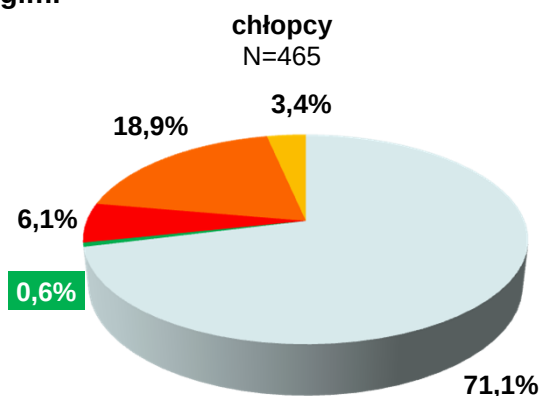
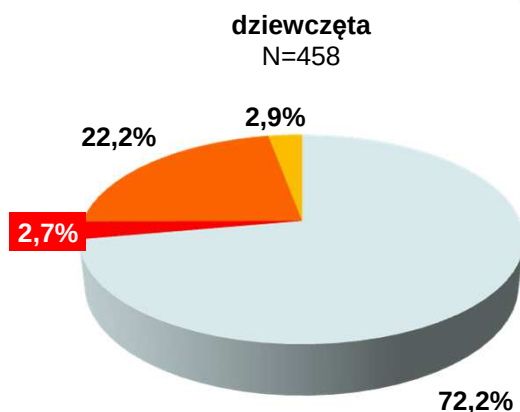
13.2. Pierwszy kontakt z marihuaną lub haszyszem – wiek inicjacji

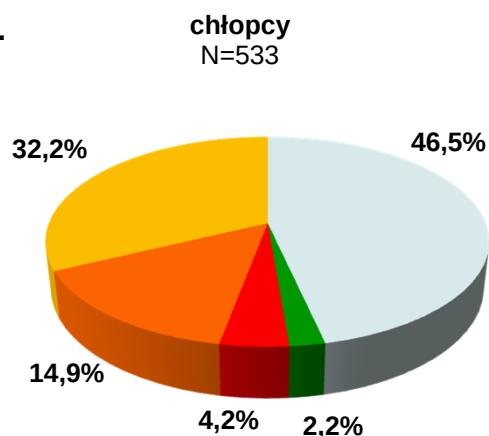
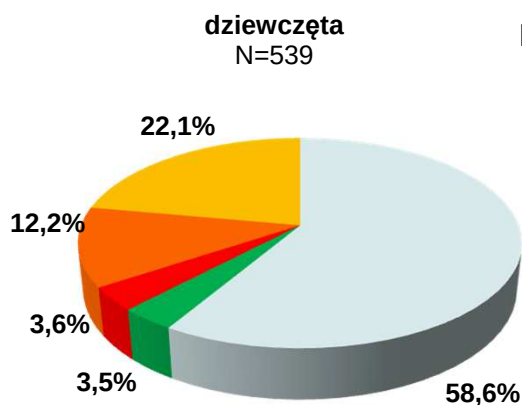
Wiek inicjacji – marihuana/haszysz

Ile miałe(a)s lat, kiedy zdarzyło Ci się PO RAZ PIERWSZY w życiu, (jeśli w ogóle) spróbować marihuany lub haszyszu (konopi)?

III klasy gim.

II klasy ponadgim.

- nigdy
- używał(a), ale nie podał(a) wieku inicjacji
- 13 lat lub mniej
- 14-15 lat
- 16 lat lub więcej

Wykres 74: Pierwsze doświadczenia z marihuaną lub haszyszem – inicjacja – klasy III G i II PG – wyniki w podziale na płeć.

13.3. Rozpowszechnienie używania marihuany lub haszyszu

Wśród uczniów trzecich klas gimnazjum przynajmniej raz w życiu paliła marihuanę lub haszysz ponad jedna czwarta chłopców (28,9%) i ponad jedna czwarta dziewcząt (27,8%).

W ciągu roku poprzedzającego badanie użyła narkotyku ponad jedna piąta uczniów (22,9% chłopców oraz 22,3% dziewcząt), zaś w miesiącu przed badaniem ponad jedna dziesiąta (odpowiednio 12,4% oraz 11,7%). **Różnice w rozpowszechnieniu narkotyku wśród chłopców i dziewcząt z tego rocznika nie są istotne statystycznie, co oznacza że problem dotyczy w jednakowym stopniu uczniów gimnazjów obu płci.**

Inaczej rzecz się przedstawia w grupie uczniów starszych – w tym przypadku we wszystkich analizowanych okresach rozpowszechnienie marihuany/haszyszu jest większe wśród chłopców na istotnym statystycznie poziomie ($p < 0,001$), co oznacza, że w tej grupie wiekowej problem w znacznie większym stopniu dotyczy chłopców.

Wśród uczniów drugich klas szkół ponadgimnazjalnych przynajmniej raz w życiu paliła marihuanę lub haszysz ponad połowa chłopców (53,5%) i dwie piąte dziewcząt (41,4%).

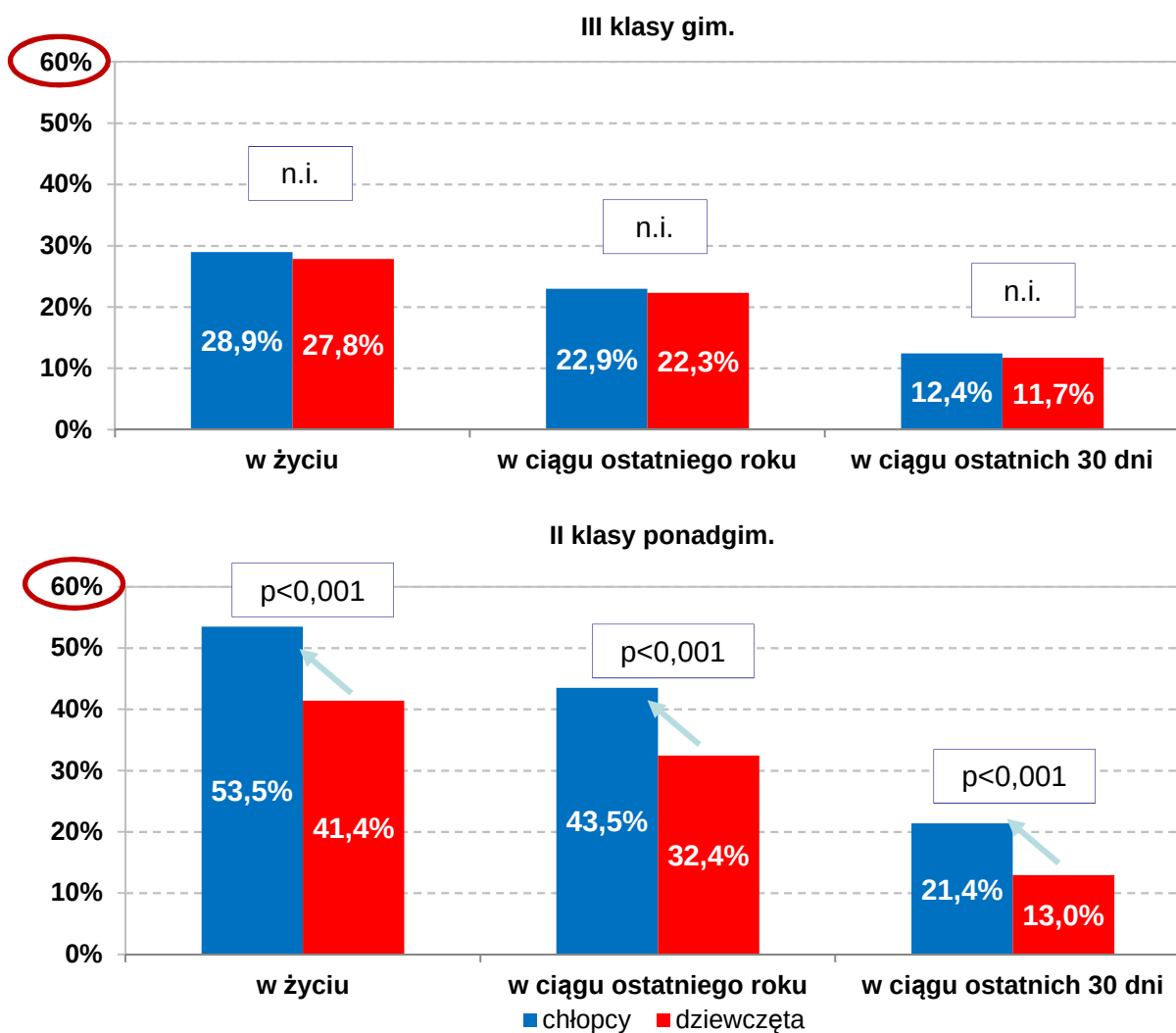
W ciągu roku poprzedzającego badanie użyło narkotyku ponad dwie piąte chłopców z tego rocznika (43,5%) oraz co trzecia uczennica (32,4%). Do palenia narkotyku w ciągu 30 dni poprzedzających badanie przyznał się co piąty uczeń (21,4%) i co ósma uczennica (13,0%).

13.3. Rozpowszechnienie używania marihuany lub haszyszu

Rozpowszechnienie używania marihuany/haszyszu

Odsetki uczniów, którzy choć raz palili marihuanę lub haszysz

Wykres 75: Rozpowszechnienie używania marihuany lub haszyszu – klasy III G i II PG – wyniki w podziale na płeć.

	N
III kl. gim. chłopcy	465
III kl. gim. dziewczęta	458
II kl. ponadgim. chłopcy	533
II kl. ponadgim. dziewczęta	539

13.4. Używanie marihuany/haszyszu przez przyjaciół

Odsetki uczniów, którzy wyrazili przekonanie, że wszyscy ich przyjaciele używają marihuany, są stosunkowo niskie i nie przekraczają 2,5%. W przypadku uczennic gimnazjum na fakt używania marihuany przez wszystkich przyjaciół wskazało 1,1% badanych, w przypadku uczennic szkół ponadgimnazjalnych 0,8%. Wśród chłopców odsetki te były nieco wyższe (co może mieć związek z sygnalizowanym wcześniej większym rozpowszechnieniem narkotyku) – odpowiednio 1,5% oraz 2,3%.

Wśród trzecioklasistów 41,5% dziewcząt wyraziło przekonanie, że kilku z ich przyjaciół używa marihuany, wśród chłopców – 43,8%. W starszym badanym roczniku odsetki te wynosiły odpowiednio: 49,3% i 46,3%, a więc były nieco wyższe.

Co szósta uczennica gimnazjum (17,4%) i co siódmy uczeń z tego rocznika (15,1%) uznało, że po marihuanę/haszysz sięga spora część ich przyjaciół. W klasach drugich szkół ponadgimnazjalnych taką opinię wyraziła co piąta uczennica (21,8%) i co czwarty uczeń (26,6%).

O tym, że po marihuanę sięga większość przyjaciół zadeklarowało w badaniu: 8,6% dziewcząt i 4,4% chłopców z gimnazjum oraz 9,6% dziewcząt i 8,0% chłopców ze szkół ponadgimnazjalnych.

Reasumując można stwierdzić, że zdaniem 68,7% gimnazjalistek i 64,7% gimnazjalistów ich przyjaciele sięgają po marihuanę/haszysz. Wśród badanych uczniów szkół ponadgimnazjalnych taką opinię wyraziło aż 81,5% dziewcząt i 83,3% chłopców.

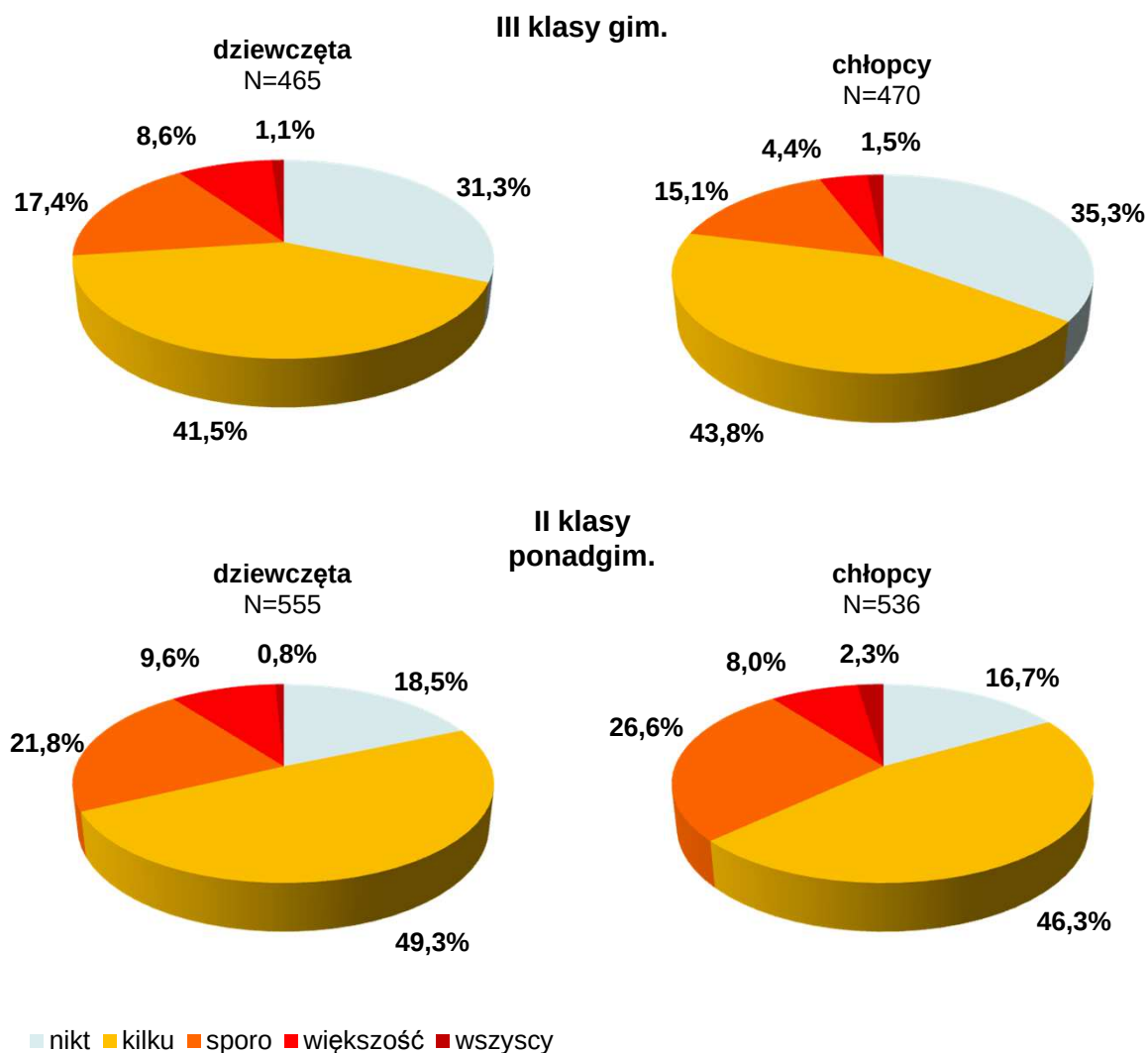

13.4. Używanie marihuany/haszyszu przez przyjaciół

Używanie marihuany/haszyszu przez przyjaciół

Według Twojej oceny, ilu Twoich przyjaciół pali marihuanę lub haszysz (konopie)?

Wykres 76: Ocena rozpowszechnienia używania marihuany lub haszyszu wśród przyjaciół klasy III G i II PG – wyniki w podziale na płeć.

13.5. Przejawy uzależnienia od konopi

* UWAGA: W poniższych analizach podstawą procentowania byli uczniowie, którzy używali marihuany/haszyszu w ostatnim roku przed badaniem.

Wśród krakowskich uczniów palących konopie w ciągu ostatnich 12 miesięcy, pewna grupa osób przyznała się do zachowań oraz występowania objawów związanych z używaniem marihuany, które wskazują, że sięganie po tę substancję stanowi w ich przypadku poważny problem.

Uwagę zwracają następujące wyniki badania (podstawą procentowania były osoby, które używały konopi w ostatnim roku):

- 8,5% chłopców z gimnazjum oraz 6,4% chłopców z klas drugich szkół ponadgimnazjalnych zadeklarowało, że często paliło konopie przed południem. Takie doświadczenia miało za sobą 7,4% gimnazjalistek i 3,0% starszych dziewcząt (wykres 77).
- wśród młodszych chłopców do samotnego palenia konopi przyznało się 3,8%, zaś w wśród starszych 3,6%. Dziewczęta nieco rzadziej przyznawały się do takich zachowań: odpowiednio 2,1% oraz 1,5% (wykres 78).
- częstych problemów z pamięcią z powodu palenia konopi doświadczyło 7,5% chłopców z gimnazjum oraz 4,0% ze starszego rocznika. Wśród dziewcząt takie objawy miało 5,3% gimnazjalistek i 5,2% starszych dziewcząt (wykres 79).
- 8,4% dziewcząt z klas trzecich i 7,6% chłopców z tego rocznika zadeklarowało, iż często ich przyjaciele lub krewni zwracali się do nich z sugestiami, iż powinni ograniczyć lub zaprzestać używania konopi. Takie uwagi ze strony bliskich osób wielokrotnie usłyszało również 3,0% dziewcząt oraz 3,7% chłopców ze starszych klas (wykres 80). Biorąc pod uwagę inne wyniki badania może to sugerować, że wśród uczniów starszych istnieje większe przyzwolenie na używanie konopi.
- co ósmy (12,5%) palący konopie gimnazjalista i co dwudziesta gimnazjalistka (4,5%) zadeklarowali, że często próbowali w ciągu ostatniego roku ograniczyć lub zaprzestać używania konopi, co zakończyło się niepowodzeniem. Częste i nieudane próby zaprzestania lub ograniczenia palenia w czasie ostatnich 12 miesięcy były też udziałem 5,8% chłopców z klas drugich szkół ponadgimnazjalnych i 8,5% dziewcząt z tej grupy wiekowej (wykres 81).
- najrzadziej występującym zjawiskiem związanym z paleniem konopi były poważne problemy takie, jak np. kłótnia, bójka, wypadek, złe wyniki w szkole itp.- przyznało się do nich jedynie 2,1% dziewcząt z trzecich klas gimnazjum i 3,8% chłopców. Wśród starszych uczniów odsetki te wyniosły odpowiednio 1,9% oraz 2,0% (wykres 82).

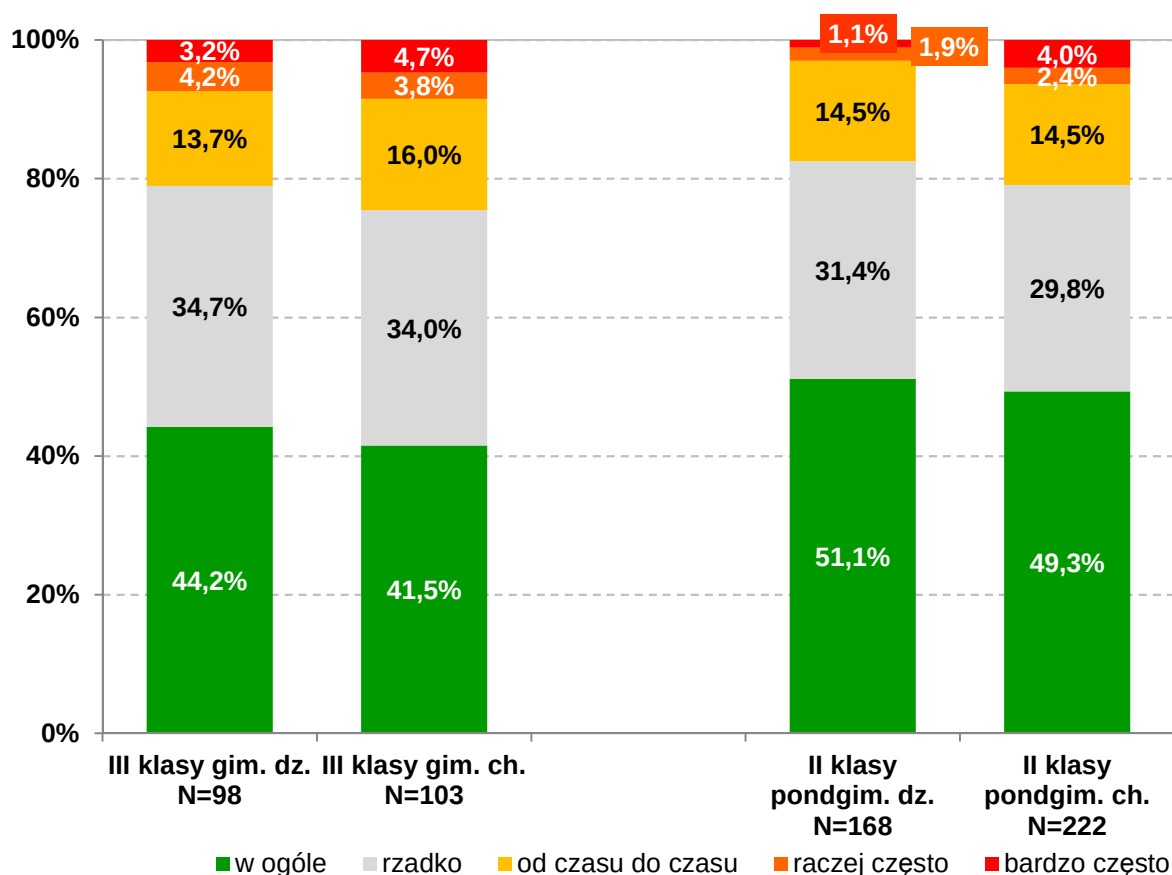
Należy podkreślić, że różne przejawy uzależnienia od konopi odnotowano przede wszystkim w grupach chłopców z obydwu badanych roczników (ze wskazaniem na młodszych badanych) i dotyczyły one odsetka badanych mieszczącego się w przedziale 2,0% - 12,5% (w grupie używających konopi w ostatnim roku). Warto jednak zauważyć, że poszczególne objawy występowały także w innych grupach (przykładowo, 8,4% młodszych uczennic usłyszało sugestie, że powinny ograniczyć lub zaprzestać używania konopi).

13.5. Przejawy uzależnienia od konopi

Przejawy uzależnienia od konopi

Czy w czasie OSTATNICH 12 MIESIĘCY przydarzyły Ci się następujące rzeczy: czy paliłeś konopie przed południem?

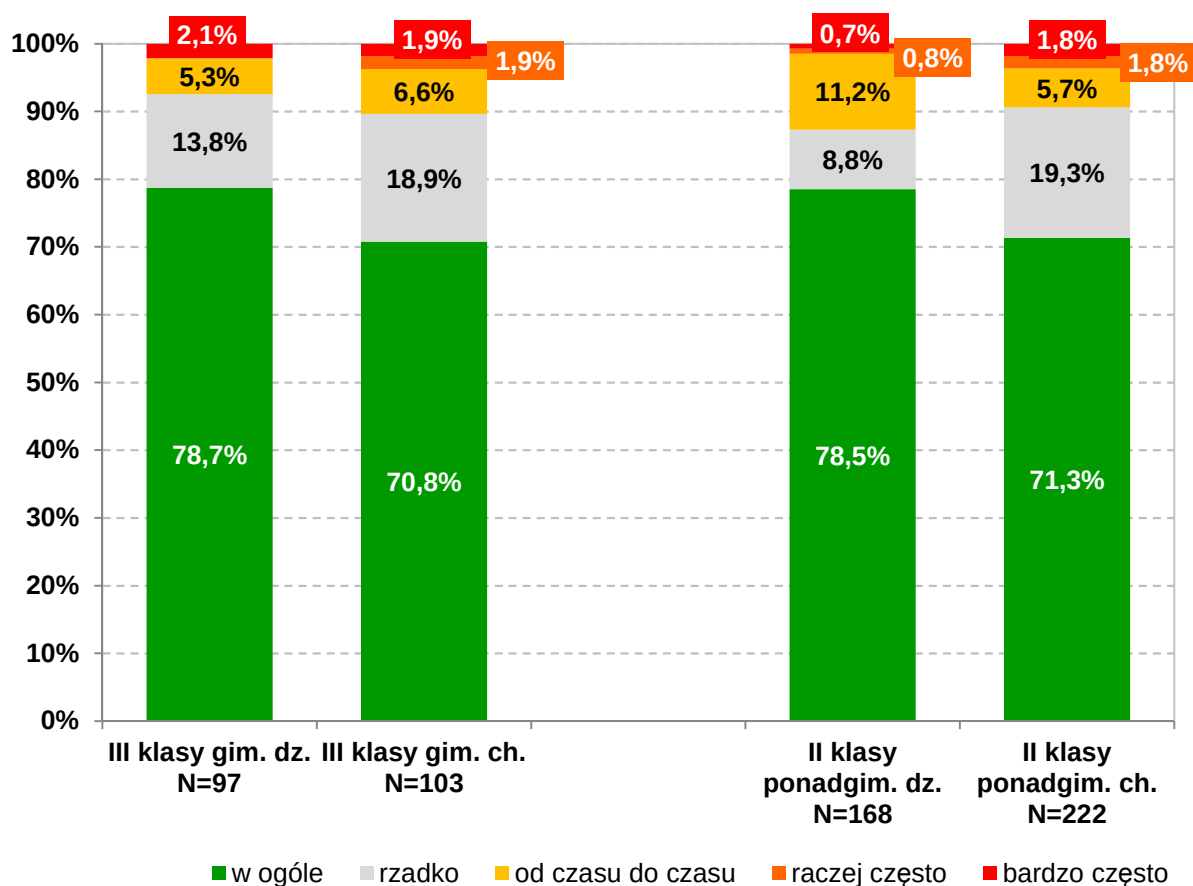
Wykres 77: Rozpowszechnienie palenia konopi przed południem – klasy III G i II PG, wyniki w podziale na płeć. Procentowanie do osób, które używały marihuany w ostatnich 12 miesiącach.

13.5. Przejawy uzależnienia od konopi

Przejawy uzależnienia od konopi

Czy w czasie OSTATNICH 12 MIESIĘCY przydarzyły Ci się następujące rzeczy: czy paliłeś konopie samotnie?

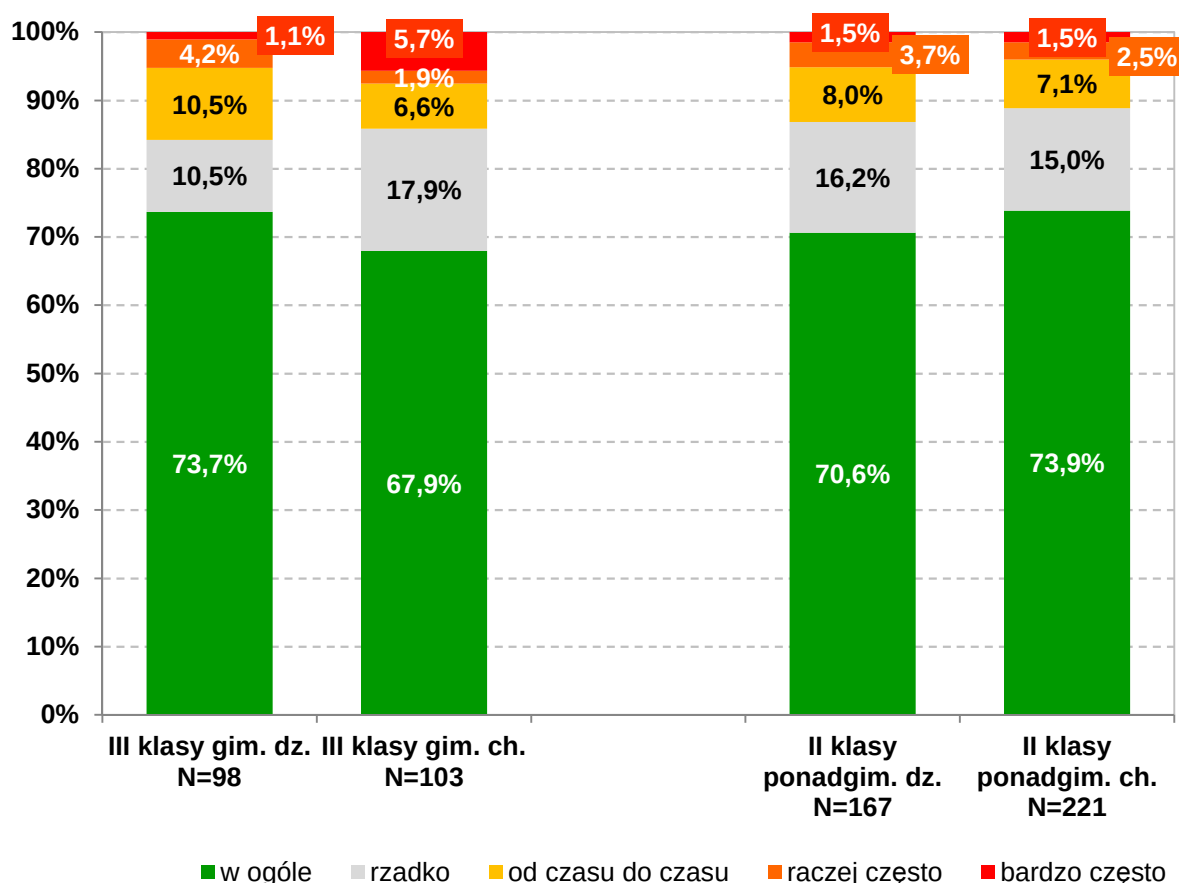
Wykres 78: Rozpowszechnienie palenia konopi samotnie – klasy III G i II PG, wyniki w podziale na płeć. Procentowanie do osób, które używały marihuany w ostatnich 12 miesiącach.

13.5. Przejawy uzależnienia od konopi

Przejawy uzależnienia od konopi

Czy w czasie OSTATNICH 12 MIESIĘCY przydarzyły Ci się następujące rzeczy: czy miałeś problemy z pamięcią, kiedy paliłeś konopie?

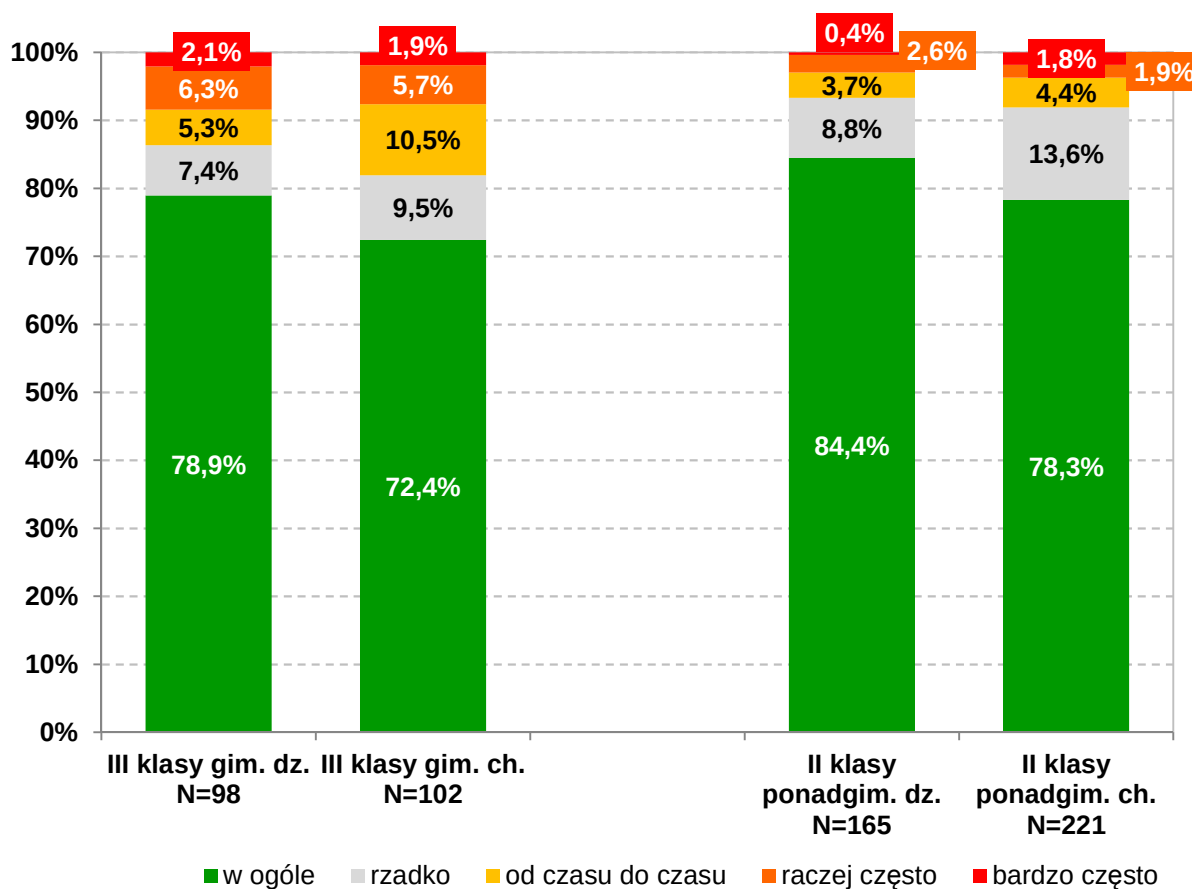
Wykres 79: Rozpowszechnienie problemów z pamięcią w związku z paleniem konopi – klasy III G i II PG, wyniki w podziale na płeć. Procentowanie do osób, które używały marihuany w ostatnich 12 miesiącach.

13.5. Przejawy uzależnienia od konopi

Przejawy uzależnienia od konopi

Czy w czasie OSTATNICH 12 MIESIĘCY przydarzyły Ci się następujące rzeczy: czy Twój przyjaciele lub krewni mówili Ci, że powinieneś ograniczyć lub zaprzestać używania konopi?

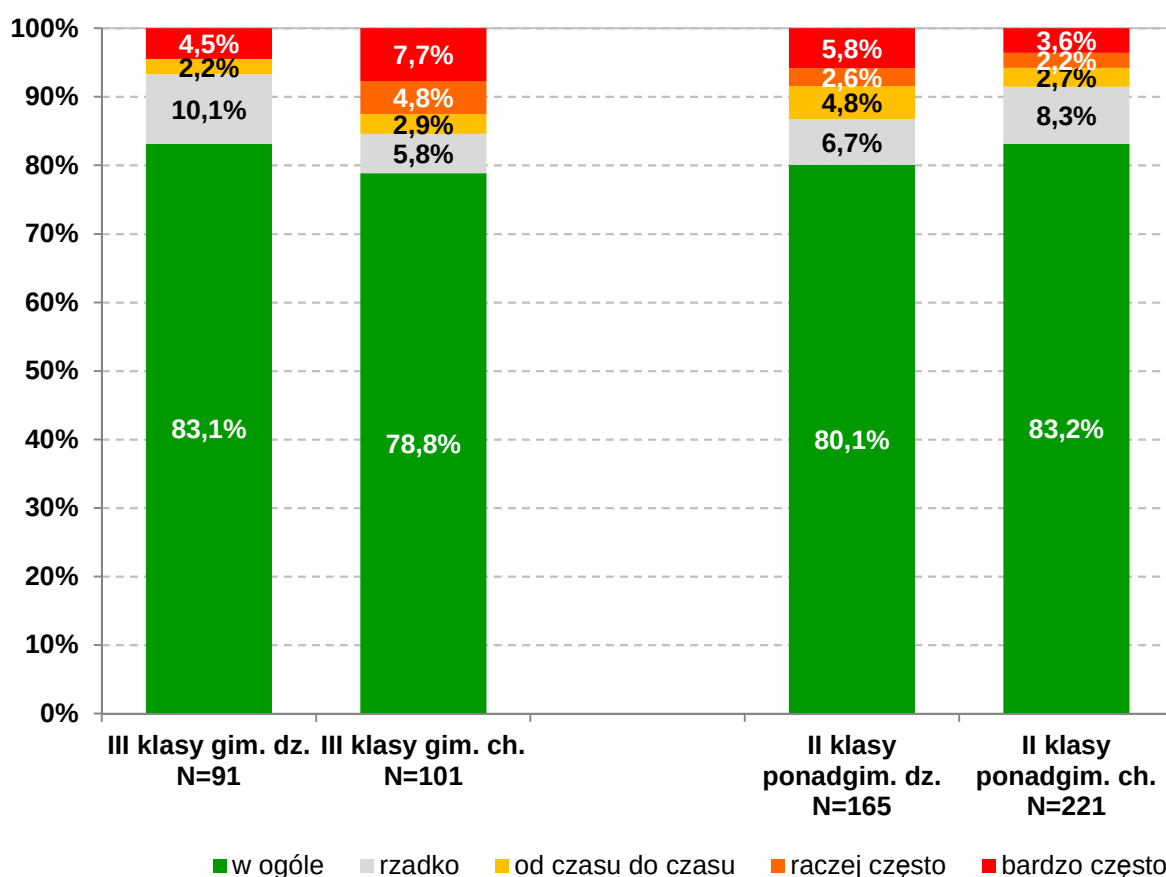
Wykres 80: Odsetki uczniów, którzy odnotowali sugestie przyjaciół lub krewnych dotyczące konieczności ograniczenia lub zaprzestania palenia konopi – klasy III G i II PG, wyniki w podziale na płeć. Procentowanie do osób, które używały marihuany w ostatnich 12 miesiącach.

13.5. Przejawy uzależnienia od konopi

Przejawy uzależnienia od konopi

Czy w czasie OSTATNICH 12 MIESIĘCY przydarzyły Ci się następujące rzeczy: czy próbowałeś bezowocnie ograniczyć lub zaprzestać używania konopi?

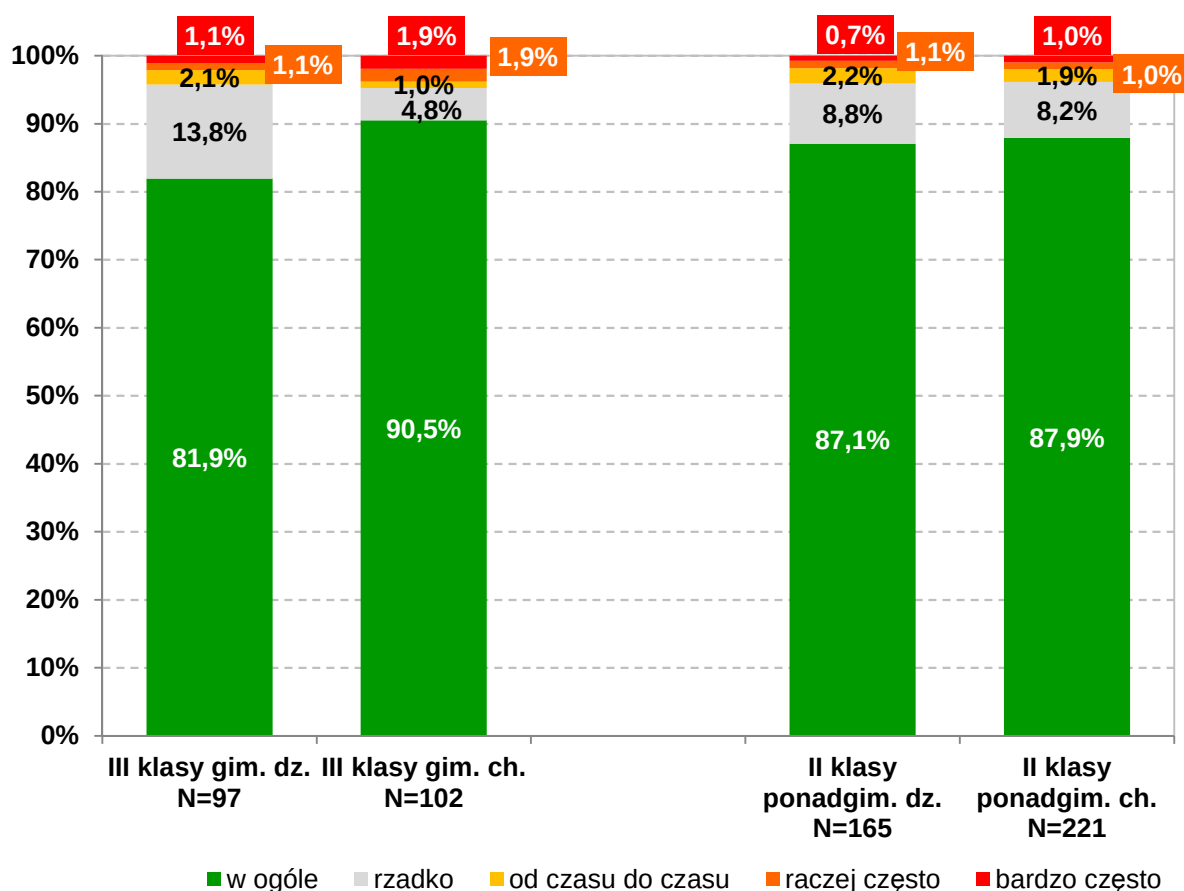
Wykres 81: Odsetki uczniów, którzy podjęli bezowocne próbny ograniczenia lub zaprzestania używania konopi – klasy III G i II PG, wyniki w podziale na płeć. Procentowanie do osób, które używały marihuany w ostatnich 12 miesiącach.

13.5. Przejawy uzależnienia od konopi

Przejawy uzależnienia od konopi

Czy w czasie OSTATNICH 12 MIESIĘCY przydarzyły Ci się następujące rzeczy: czy miałeś z powodu używania konopi jakieś problemy (kłótnia, bójka, wypadek, złe wyniki w szkole itp.)

Wykres 82: Odsetki uczniów, którzy doświadczyli kłótni, bójek itp. z powodu używania konopi – klasy III G i II PG, wyniki w podziale na płeć. Procentowanie do osób, które używały marihuany w ostatnich 12 miesiącach.

13.6. Częstotliwość sięgania po marihuanę lub haszysz okresie ost. 30 dni

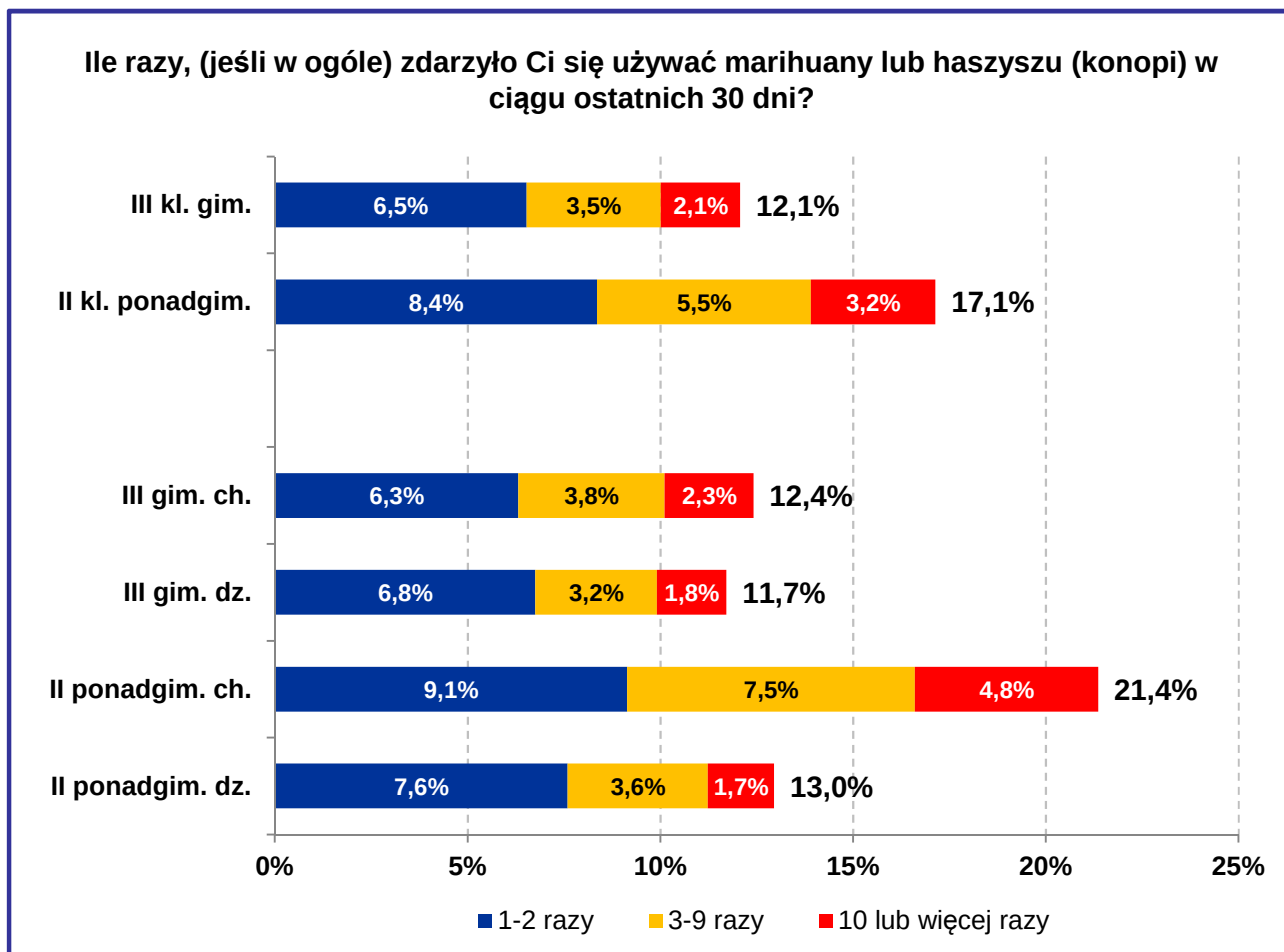
Po marihuanę/haszysz w ciągu ostatnich 30 dni sięgnął co ósmy (12,1%) uczeń z klas trzecich gimnazjum i co szósty (17,1%) uczeń klas drugich szkół ponadgimnazjalnych.

W klasach trzecich odsetek chłopców używających tej substancji był zbliżony do odsetka dziewcząt: 12,4% vs 11,7%. W klasach drugich szkół ponadgimnazjalnych był wyższy i wynosił odpowiednio 21,4% (co piąty uczeń) i 13,0% (co ósma uczennica).

Incydentalni użytkownicy marihuany/haszyszu (palący w ciągu ostatnich 30 dni 1-2 razy) stanowili 6,8% dziewcząt i 6,3% chłopców w klasach trzecich oraz 9,1% chłopców i 7,6% dziewcząt w klasach drugich. Od 3 do 9 razy w ciągu ostatniego miesiąca po marihuanę/haszysz sięgnęło 3,8% uczniów i 3,2% uczennic z klas trzecich i odpowiednio: 7,5% i 3,6% z klas drugich. Regularnie (10 i więcej razy w ciągu miesiąca) tej substancji używało 4,8% chłopców w starszej i 2,3% chłopców w młodszej grupie. Bardzo częste (regularne) używanie marihuany/haszyszu w okresie ostatnich 30 dni dotyczyło mniejszego odsetka dziewcząt - odpowiednio 1,7% oraz 1,8%.

Oznacza to, że problem częstego lub regularnego używania marihuany/haszyszu dotyczy szczególnie chłopców z drugich klas szkół ponadgimnazjalnych (12,2%).

13.6. Częstotliwość sięgania po marihuanę lub haszysz okresie ost. 30 dni

Wykres 83: Rozpowszechnienie używania konopi w ciągu ostatnich 30 dni – klasy III G i II PG – wyniki w podziale na płeć.

	N
III kl. gim.	919
II kl. ponadgimn.	1071
III kl. gim. chłopcy	463
III kl. gim. dziewczęta	456
II kl. ponadgim. chłopcy	533
II kl. ponadgim. dziewczęta	538

13.7. Umiejętność odmawiania na propozycje spróbowania marihuany lub haszyszu

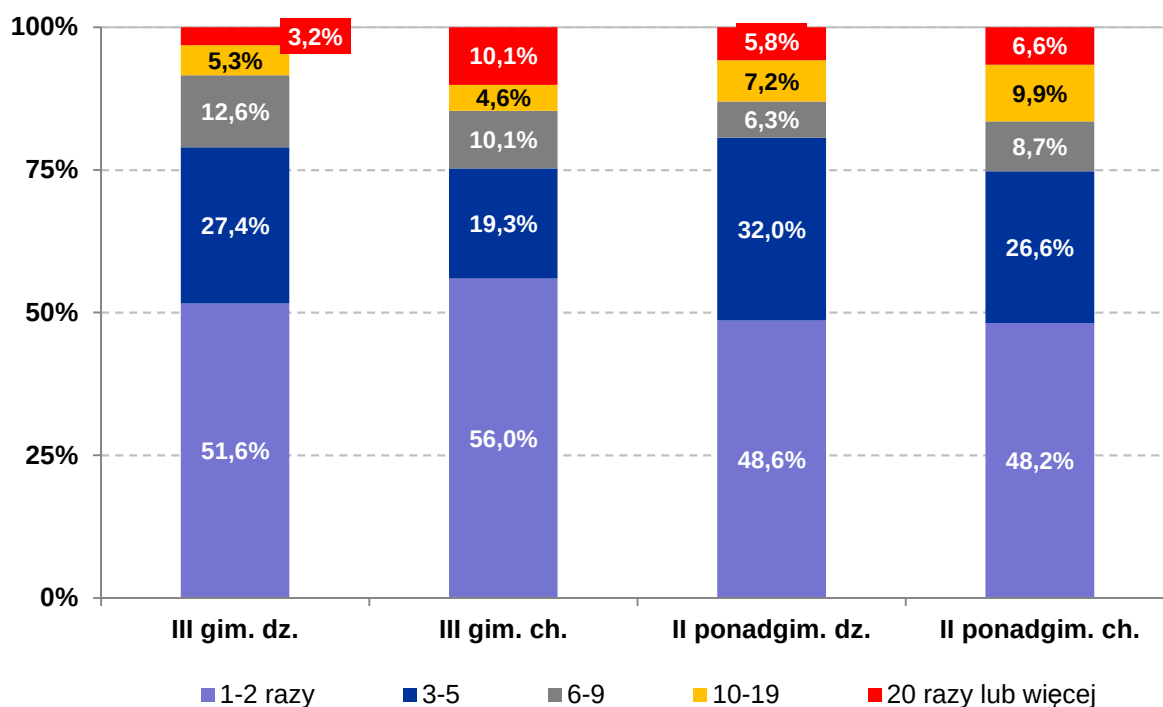

W badaniu pytano uczniów, na ile okazali się odporni na namowy innych osób dotyczące używania marihuany. W klasach trzecich rezygnację ze spróbowania marihuany pomimo okazji zadeklarowało 40,4% dziewcząt i 40,9% chłopców. W przypadku starszego rocznika takiej odpowiedzi udzieliło 55,2% dziewcząt i 59,7% chłopców.

Odmawiający najczęściej mieli propozycję spróbowania narkotyku 1 lub 2 razy (od 48,2% do 56,0% wskazań). 3-5 razy taką sytuację odnotowała co trzecia dziewczyna z klas drugich (32,0%) i co czwarty chłopiec z tego rocznika (26,6%). Wśród młodszych uczniów odsetki te wyniosły odpowiednio 27,4% i 19,3%. Nieskorzystanie z nadarzającej się wielokrotnie (6 lub więcej razy) okazji zadeklarowała prawie co piąta ze starszych uczennic (19,4%) i co czwarty uczeń (25,2%). Wśród młodszych uczniów odsetki te kształtowały się na zbliżonym poziomie – odpowiednio 21,1% i 24,8%.

Umiejętność odmawiania – konopie

Ile razy miał(a)ś okazję spróbować marihuany lub haszyszu, ale nie zrobił(a)ś tego?

Wykres 84: Odsetki uczniów, którzy mieli okazję spróbować marihuany lub haszyszu, ale odmówili – klasy III G i II PG – wyniki w podziale na płeć.

	N
III kl. gim. chłopcy	106
III kl. gim. dziewczęta	98
II kl. ponadgim. chłopcy	104
II kl. ponadgim. dziewczęta	126

13.8. Wydatki związane z kupowaniem marihuany (konopi), alkoholu i papierosów

W obu grupach uczniów chłopcy częściej niż dziewczęta wydawali pieniądze na zakup marihuany.

Wśród uczniów klas trzecich gimnazjum 12,4% chłopców zadeklarowało, że w ciągu ostatnich 30 dni poniosło wydatki związane z zakupem konopi, odsetek ten wśród uczennic wyniósł 8,4%. W drugich klasach szkół ponadgimnazjalnych do takich wydatków przyznał się co szósty chłopiec (16,6%) i co dziesiąta dziewczyna (10,3%). 91,6% trzecioklasistek i 87,6% trzecioklasistów stwierdziło, że nie wydało żadnych pieniędzy na konopie w analizowanym okresie. W klasach drugich takiej odpowiedzi udzieliło 89,7% dziewcząt i 83,4% chłopców.

Wydatkowanie znacznych środków na zakup konopi (26-100 zł miesięcznie) w ostatnim miesiącu przed badaniem zadeklarowało 3,1% dziewcząt z trzecich klas gimnazjum i 3,9% uczennic z drugich klas szkół ponadgimnazjalnych. Wśród chłopców z trzecich klas gimnazjum wskaźnik ten wynosił 3,4%, natomiast wśród chłopców starszych był znacznie wyższy w porównaniu z pozostałymi badanymi grupami uczniów i kształtował się na poziomie 7,3%.

Odsetek osób, które na konopie wydały w ostatnim miesiącu więcej niż 100 zł był wyższy wśród chłopców, w porównaniu z dziewczętami i wynosił 3,3% wśród gimnazjalistów oraz 4,5% wśród uczniów szkół ponadgimnazjalnych. W przypadku dziewcząt wydatki takie poniosło odpowiednio: 2,0% i 1,7% badanych.

Różnice między odsetkami wydających na konopie pieniądze oraz wydających na nie ponad 100 zł w ciągu miesiąca korespondują z rozkładami rozpowszechnienia używania marihuany wśród uczniów, zwłaszcza w przypadku wysokich odsetków palących konopie chłopców z drugich klas szkół ponadgimnazjalnych.

Wydatki na zakup konopi – ostatnie 30 dni					
	0 zł	1-25 zł	26-50 zł	51-100 zł	powyżej 100 zł
III klasy gim. dz. N=466	91,6%	3,3%	2,0%	1,1%	2,0%
III klasy gim. ch. N=470	87,6%	5,8%	1,7%	1,7%	3,3%
II klasy ponadgim. dz. N=553	89,7%	4,8%	2,1%	1,8%	1,7%
II klasy ponadgim. ch. N=535	83,4%	4,7%	3,8%	3,5%	4,5%

Tabela 11 : Wydatki uczniów na zakup konopi w ciągu ostatnich 30 dni przed badaniem – klasy III G i II PG – wyniki w podziale na płeć. Strzałkami oznaczono wzrost odsetków.

13.8. Wydatki związane z kupowaniem marihuany (konopi), alkoholu i papierosów

Znacznie wyższe odsetki badanych, niż w przypadku konopi, deklarowały poniesienie wydatków na alkohol. Na zakup napojów alkoholowych w ostatnim miesiącu więcej wydawali starsi badani uczniowie. Dziewczęta, w porównaniu z chłopcami wydawały na ten cel mniejsze kwoty. Kwotę 26-100 zł wydało na alkohol 34,7% chłopców z drugich klas szkół ponadgimnazjalnych i 29,5% ich rówieśniczek. Kwotę powyżej 100 zł przeznaczył na ten cel co dziesiąty uczeń (10,2%) i co jedenasta dziewczyna (8,8%). W klasach trzecich gimnazjum kwotę 26-100 zł przeznaczyło na alkohol 9,7% chłopców i 8,1% dziewcząt, a powyżej 100 zł wydało na ten cel odpowiednio: 4,8% i 2,4%.

W szkołach ponadgimnazjalnych powyżej 50 zł na zakup papierosów przeznaczył w ostatnim miesiącu co szósty chłopiec (16,4%) i co dziewięta dziewczyna (10,5%). Takie wydatki wśród gimnazjalistów zadeklarowało 6,5% chłopców i 7,0% dziewcząt.

Wydatki na zakup alkoholu – ostatnie 30 dni

	0 zł	1-25 zł	26-50 zł	51-100 zł	powyżej 100 zł
III klasy gim. dz. N=466	69,2%	20,3%	4,4%	3,7%	2,4%
III klasy gim. ch. N=470	68,0%	17,4%	5,8%	3,9%	4,8%
II klasy ponadgim. dz. N=555	31,9%	29,9%	16,4%	13,1%	8,8%
II klasy ponadgim. ch. N=537	25,0%	30,1%	18,2%	16,5%	10,2%

Wydatki na zakup papierosów – ostatnie 30 dni

	0 zł	1-25 zł	26-50 zł	51-100 zł	powyżej 100 zł
III klasy gim. dz. N=465	77,9%	11,7%	3,3%	2,4%	4,6%
III klasy gim. ch. N=470	82,2%	8,5%	2,9%	1,9%	4,6%
II klasy ponadgim. dz. N=553	64,5%	16,5%	8,1%	5,0%	5,8%
II klasy ponadgim. ch. N=536	63,1%	12,5%	8,1%	6,8%	9,6%

Tabela 12: Wydatki uczniów na zakup alkoholu i papierosów w ciągu ostatnich 30 dni przed badaniem – klasy III G i II PG – wyniki w podziale na płeć. Strzałkami oznaczono wzrost odsetków.

13.9. Oczekiwania związane z używaniem marihuany i haszyszu

W badaniu zapytano uczniów o prawdopodobieństwo wystąpienia określonych zdarzeń i stanów związanych z paleniem marihuany lub haszyszu. Zdarzenia te, to:

- bardziej intensywne postrzeganie rzeczy, zwiększenie intensywności doświadczeń,
- trudności z prowadzeniem rozmowy, utrata wątku myślenia, trudności z koncentracją,
- mniejsza nieśmiałość, zwiększenie otwartości, zwiększenie intensywności radości, zmniejszenie zahamowań oraz
- poczucie bycia prześladowanym przez innych.

Za pewne lub całkiem prawdopodobne **bardziej intensywne postrzeganie rzeczy** po użyciu marihuany/haszyszu uznał co czwarty uczeń ze starszego rocznika (22,9%) i co piąty z młodszego (19,4%). Takie doświadczenia za niemożliwe uznało 22,4% starszych i 22,7% młodszych uczniów. Średnio co trzeci uczeń, zarówno w klasach drugich szkół ponadgimnazjalnych (35,2%), jak i w trzecich gimnazjum (33,1%) oczekiwał jako efektu użycia narkotyku wzrostu **zwiększenia intensywności doświadczeń**. Natomiast za niemożliwe uznało to 17,5% starszych oraz 18,8% młodszych uczniów.

Trudności z prowadzeniem rozmowy za pewne lub prawdopodobne uznało 14,7% uczniów szkół ponadgimnazjalnych i 15,9% trzecioklasistów, zaś za niemożliwe: 23,2% starszych i 23,7% młodszych uczniów. O **utracie wątku myślenia** jako bardzo prawdopodobnym lub pewnym efekcie palenia konopi napisał co piąty uczeń klas drugich (20,3%) i co czwarty (23,0%) uczeń klas trzecich. Za niemożliwe uznało pojawienie się takiego efektu: 23,4% starszych i 21,9% młodszych uczniów. Na to, że wysoce prawdopodobne są **trudności z koncentracją** wskazało 24,1% uczniów klas drugich i 27,8% z klas trzecich.

O tym, że jest bardzo prawdopodobne lub pewne, iż **po użyciu marihuany zmniejszy się nieśmiałość** był przekonany co czwarty (28,5%) uczeń szkoły ponadgimnazjalnej i co trzeci gimnazjalista (34,3%). **Zwiększenie otwartości** uznało za bardzo prawdopodobne lub pewne po użyciu marihuany 36,4% uczniów klas drugich i aż 41,5% uczniów gimnazjum. Niemal połowa uczniów z obu roczników oczekiwała **zwiększenia intensywności radości** (45,8% uczniów starszych i 43,7% młodszych). 27,1% uczniów starszych oraz 31,1% młodszych było przekonanych, że po użyciu marihuany jest możliwe **zmniejszenie zahamowań**.

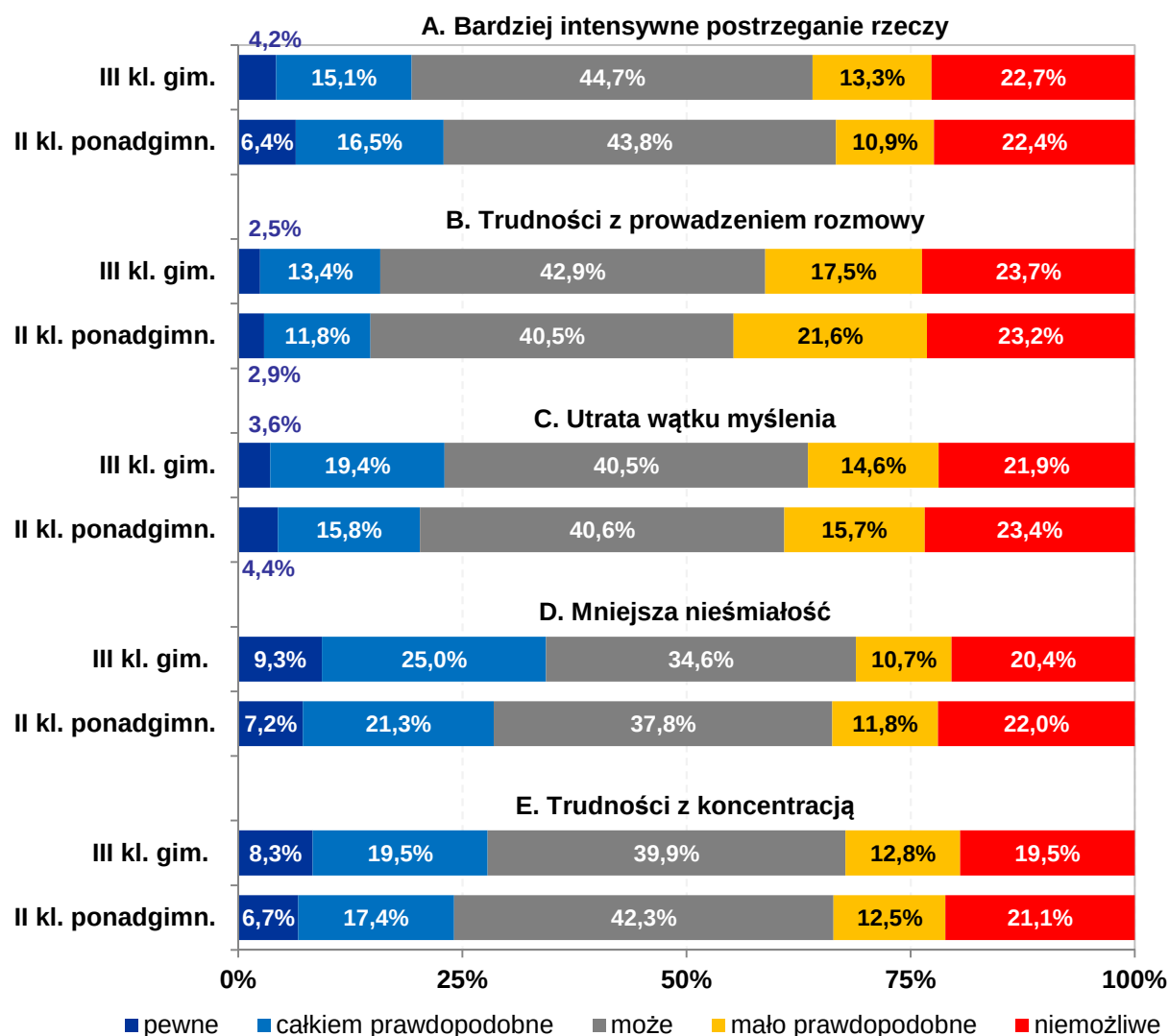
40,4% starszych uczniów i podobny odsetek uczniów z gimnazjum (**37,5%**) **uznało za niemożliwe**, że po użyciu wspomnianej substancji można czuć się **prześladowanym przez innych**. Możliwość takiego doznania jako pewne lub prawdopodobne uznało jedynie 6,4% uczniów starszych oraz 5,9% młodszych.

Poznanie oczekiwań młodzieży związanych z używaniem substancji jest istotne z punktu widzenia przygotowywania oddziaływań profilaktycznych, zwłaszcza edukacji przekazującej rzetelną wiedzę na temat ich działania „rozbijającą” często funkcjonujące wśród młodzieży mity i stereotypy.

13.9. Oczekiwania związane z używaniem marihuany i haszyszu

Oczekiwania związane z używaniem marihuany/haszyszu

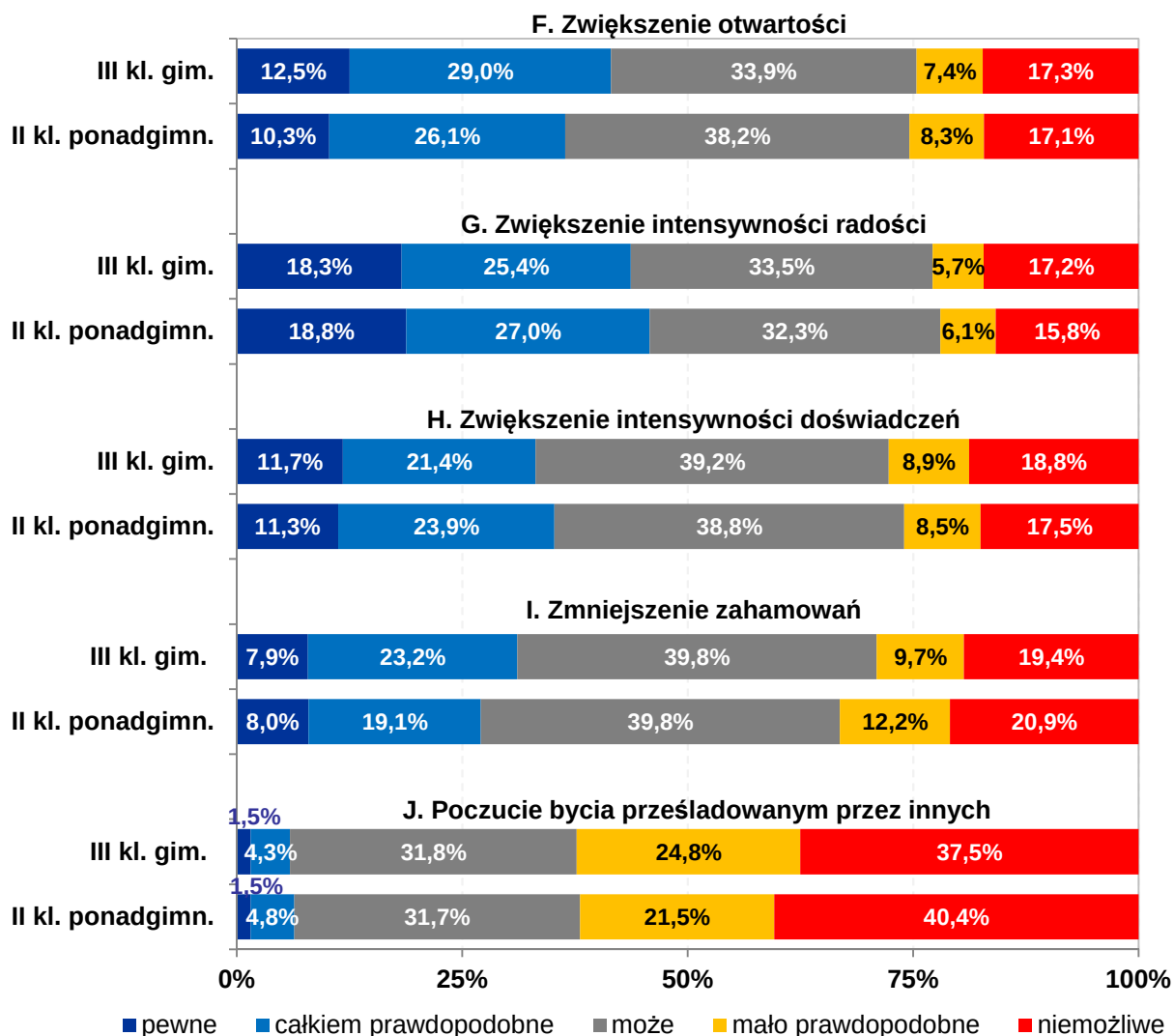
Wykres 85: Oczekiwania uczniów związanych z używaniem marihuany/haszyszu – klasy III G i II PG.

	N				
	A	B	C	D	E
III kl. gim.	895	900	898	899	902
II kl. ponadgimn.	1027	1029	1027	1026	1029

13.9. Oczekiwania związane z używaniem marihuany i haszyszu

Oczekiwania związane z używaniem marihuany/haszyszu

Wykres 86: Oczekiwania uczniów związanych z używaniem marihuany/haszyszu – klasy III G i II PG.

	N				
	F	G	H	I	J
III kl. gim.	902	901	899	898	900
II kl. ponadgimn.	1030	1030	1029	1029	1028

13.9. Nasilenie pozytywnych oczekiwań związanych z używaniem marihuany

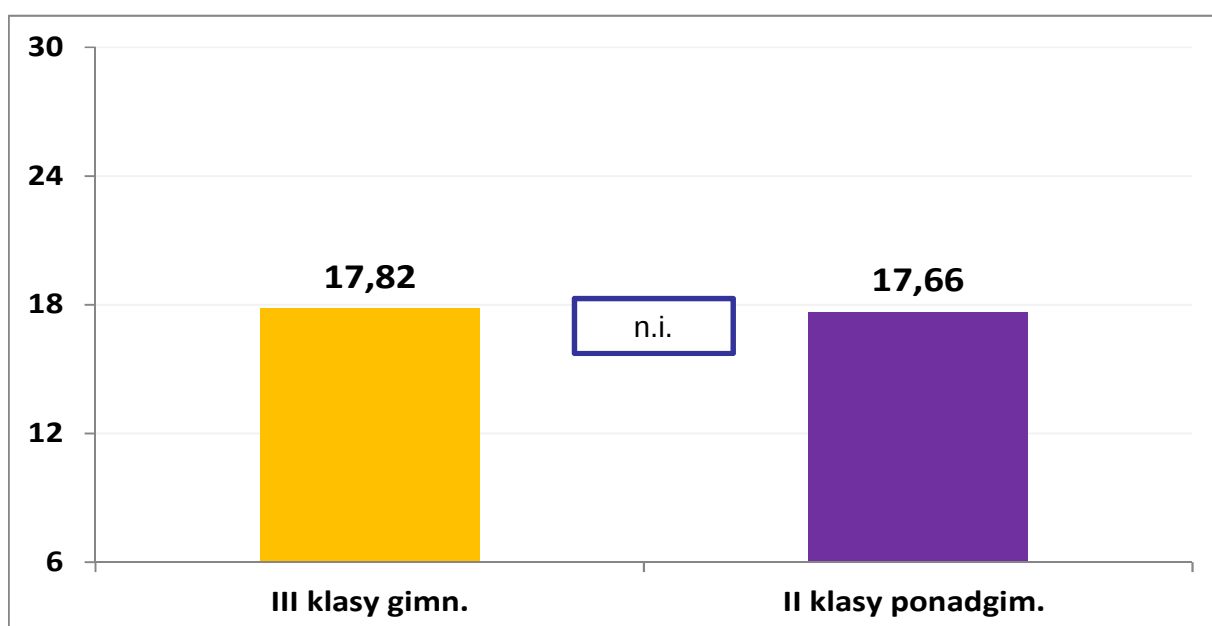

W trakcie analiz odnotowano, że wskaźnik sumaryczny ze skal dotyczących pozytywnych oczekiwań związanych z używaniem marihuany stanowi dobrą, samodzielną skalę. Utworzono więc zmienną pn. **Nasilenie pozytywnych oczekiwań związanych z używaniem marihuany**, sumując punkty wyliczone na podstawie odpowiedzi na pytania ankiety dotyczące pozytywnych efektów/sytuacji związanych z używaniem marihuany.

Współczynnik Alfa Cronbacha dla tak utworzonej skali wynosi 0,925. Zmienna może przyjmować wartości od 6-30. Średnią wartość w klasach III G: $M=17,82$, $SD=6,29$ w II G: $M=17,66$ $SD=6,17$.

W pierwszej kolejności analizowano związek pomiędzy wiekiem a Nasileniem pozytywnych oczekiwań dotyczących używania marihuany. Była ona zbliżona w klasach trzecich gimnazjum i w drugich szkół ponadgimnazjalnych (brak istotnej różnicy). W badaniu nie odnotowano w różnicy pomiędzy nasileniem pozytywnych oczekiwań związanych z używaniem marihuany wśród chłopców i dziewcząt w klasach 2 PG. Taką różnicę odnotowano natomiast w klasach 3 gimnazjum: nasilenie pozytywnych oczekiwań było istotnie wyższe wśród dziewcząt.

Nasilenie pozytywnych oczekiwań związanych z używaniem marihuany/haszyszu

Wykres 87: Nasilenie pozytywnych oczekiwań związanych z używaniem marihuany/haszyszu- klasy III G i II PG, wartości średnich.

13.10. Ocena ryzyka związanego z używaniem marihuany lub haszyszu

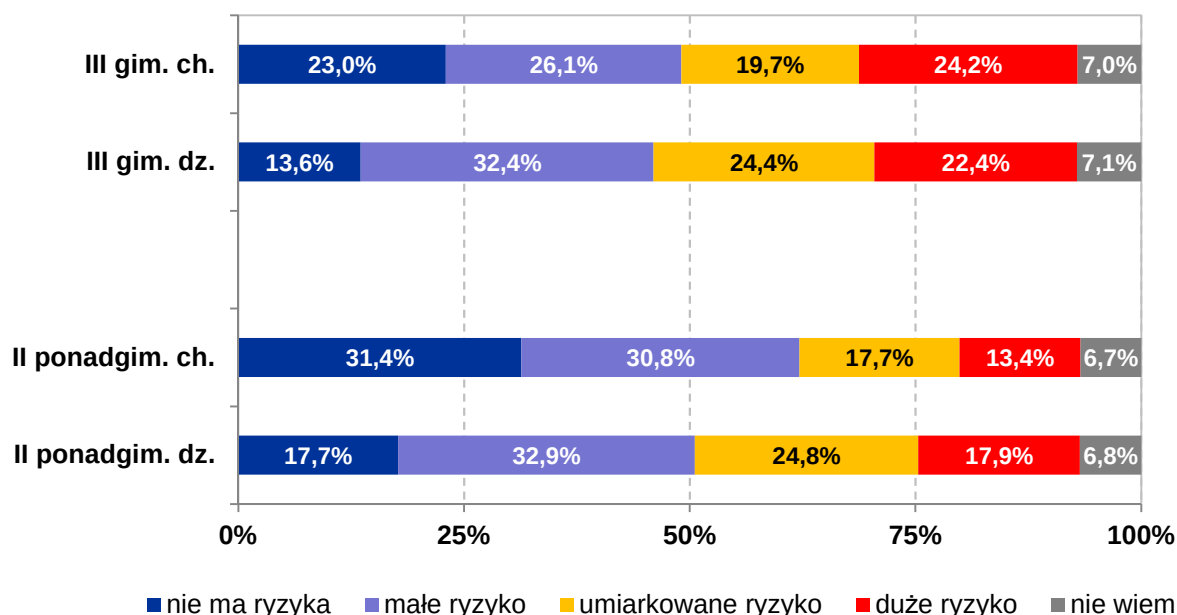
Odsetek uczniów starszych uznających palenie haszyszu 1-2 razy za duże zagrożenie był niższy niż w przypadku uczniów młodszych – największa różnica wystąpiła w opiniach chłopców (niemal 11pp). W klasach trzecich o tym, że takie zachowanie niesie ze sobą duże ryzyko było przekonanych 24,2% uczniów i 22,4% uczennic. W klasach drugich odsetki te wynosiły odpowiednio: 13,4% i 17,9%. Odsetek uczniów przekonanych, że ryzyko to nie istnieje, jest małe lub umiarkowane był znaczny we wszystkich badanych grupach (68,7%-79,9%).

Wyższe odsetki uczniów oceniających ryzyko związane ze stylami używania marihuany jako wysokie odnotowano w przypadku pytania odnośnie palenia marihuany od czasu do czasu (od 18,2% do 30,7%) i regularnego palenia marihuany (od 47,8% do 76,2%). W wynikach dotyczących regularnego palenia marihuany zwracają uwagę niższe odsetki chłopców z obydwu grup wiekowych (w odniesieniu od dziewcząt), którzy oceniają regularne palenie marihuany jako bardzo ryzykowne.

Warto również podkreślić, że stosunkowo wysokie odsetki badanych nie potrafiły ocenić zagrożenia związanego z poszczególnymi stylami używania marihuany - brak wiedzy na ten temat deklarowało od 6,2% do 8,9% badanych, niezależnie od płci i grupy wiekowej.

Ryzyko związane z używaniem marihuany

Jak bardzo, Twoim zdaniem, ludzie ryzykują, że sobie zaszkodzą (zdrowotnie lub w inny sposób), jeśli próbują 1 raz lub 2 razy marihuany lub haszyszu?

Wykres 88: Ocena ryzyka związanego z jednorazowymi eksperymentami z używaniem marihuany lub haszyszu – klasy III G i II PG, wyniki w podziale na płeć.

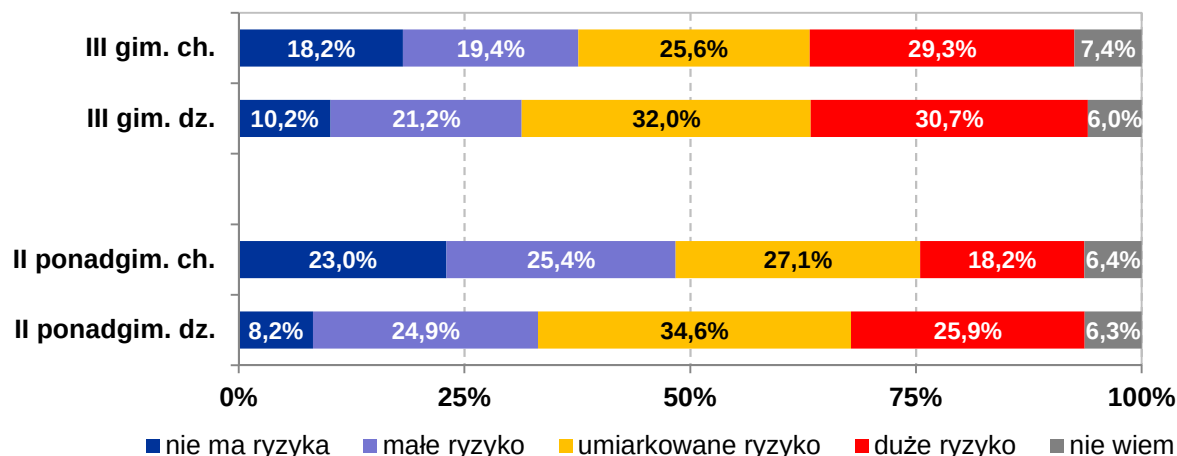
	N		N
III kl. gim. chłopcy	471	II kl. ponadgim. chłopcy	539
III kl. gim. dziewczęta	462	II kl. ponadgim. dziewczęta	550

13.10. Ocena ryzyka związanego z używaniem marihuany lub haszyszu

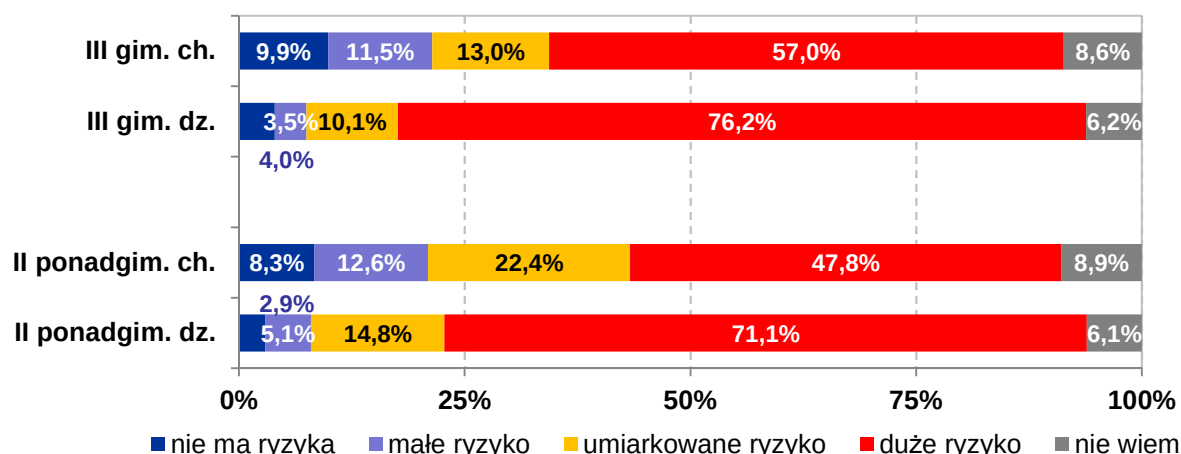
Ryzyko związane z używaniem marihuany

Jak bardzo, ludzie ryzykują, że zaszkodzą sobie gdy palą marihuanę lub haszysz od czasu do czasu?

	N		N
III kl. gim. chłopcy	472	II kl. ponadgim. chłopcy	537
III kl. gim. dziewczęta	465	II kl. ponadgim. dziewczęta	552

Jak bardzo ludzie ryzykują, że sobie zaszkodzą sobie gdy palą marihuanę lub haszysz regularnie?

	N		N
III kl. gim. chłopcy	474	II kl. ponadgim. chłopcy	537
III kl. gim. dziewczęta	466	II kl. ponadgim. dziewczęta	554

Wykres 89: Ocena ryzyka związanego ze sporadycznym oraz regularnym używaniem marihuany lub haszyszu – klasy III G i II PG, wyniki w podziale na płeć.

13.11. Ocena dostępności marihuany i haszyszu w wybranych miejscach

Ponad połowa badanych uczniów zadeklarowała, że zna miejsca, w których łatwo można kupić marihuanę/haszysz (52,0% uczniów trzecich klas gimnazjum i 58,2% uczniów drugich klas szkół ponadgimnazjalnych).

Uśredniając, najwięcej uczniów wskazało na **park lub ulicę, jako miejsce, gdzie łatwo mogliby kupić konopie**. To miejsce wskazali przede wszystkim chłopcy - 22,7% starszych i 21,3% młodszych. Wśród dziewcząt te odsetki wyniosły odpowiednio 17,5% i 20,5%.

Również wysoki był odsetek badanych, którzy wyrazili opinię, że miejscem łatwego zakupu omawianych substancji była **szkoła**. **Wskazał ją co czwarty uczeń drugich klas ponadgimnazjalnych (24,1%), co piąta uczennica z tego rocznika (18,5%), co piąty uczeń z trzeciej klasy gimnazjum (19,0%) oraz co szósta gimnazjalistka (17,4%).**

Odsetek osób, które wskazały **dyskotekę lub bar** jako miejsce, gdzie łatwo kupić marihuanę/haszysz był wyższy wśród uczniów starszych – stwierdziło tak 19,0% chłopców i 19,9% dziewcząt. Wśród uczniów młodszych odsetki te wyniosły odpowiednio 13,3% i 14,9%.

Z kolei na Internet wskazało więcej uczniów młodszych – 18,8% gimnazjalistów i 16,7% gimnazjalistek. W grupie starszej odsetki te wyniosły odpowiednio 14,0% i 13,2%.

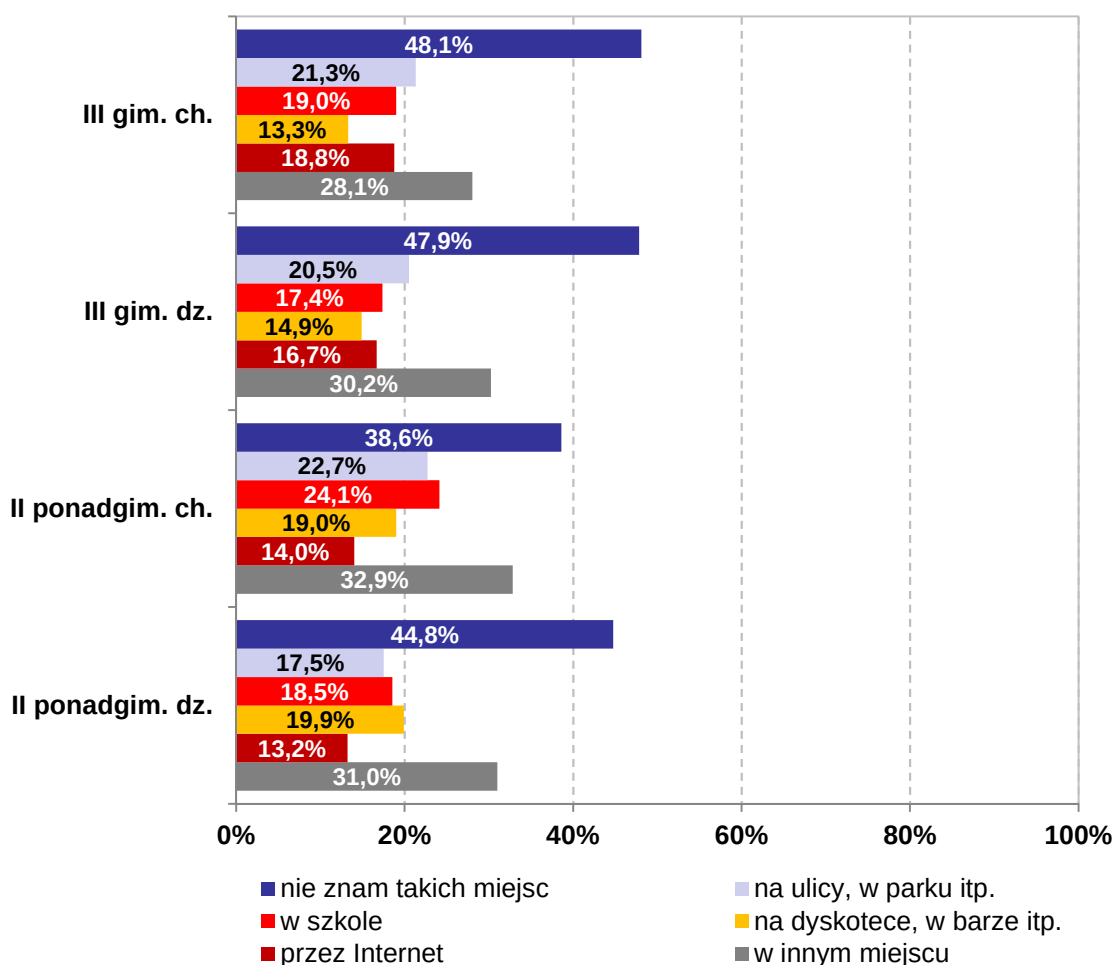
Niemal co trzeci badany (od 28,1% do 32,9%) znał inne niż omówione wyżej miejsca, w których łatwo mógłby kupić konopie.

13.11. Ocena dostępności marihuany i haszyszu w wybranych miejscach

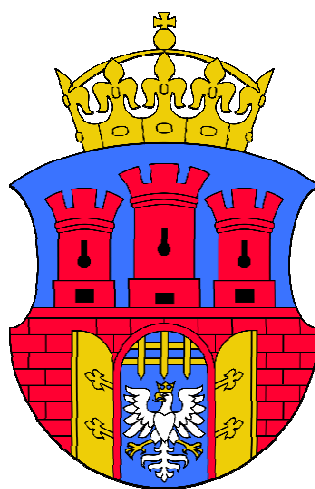
Miejsca dostępności marihuany/haszyszu

W których miejscach, z niżej podanych, mógłbyś (mogłabyś) łatwo kupić marihuanę lub haszysz, gdybyś tego chciał(a)?

Wykres 90: Odsetki uczniów, którzy wskazali, że zdobycie marihuany/haszyszu byłoby dla nich łatwe w poszczególnych miejscach – klasy III G i II PG, wyniki w podziale na płeć.

	N
III kl. gim. chłopcy	462
III kl. gim. dziewczęta	455
II kl. ponadgim. chłopcy	526
II kl. ponadgim. dziewczęta	545

14. Rozpowszechnienie używania innych narkotyków

14. Rozpowszechnienie używania innych narkotyków

W badaniu pytano młodzież zarówno o substancje, które są powszechnie dostępne na rynku (leki przeciwbólowe i nasenne, sterydy anaboliczne i substancje wziewne), jak i o substancje nielegalne (narkotyki). Posiadanie tych ostatnich jest prawnie zakazane, a naruszenie tego zakazu grozi poważnymi sankcjami karnymi.

Począwszy od 1995 r. cykliczne ogólnopolskie badania dotyczące używania substancji psychoaktywnych uruchomił Instytut Psychiatrii i Neurologii w Warszawie w ramach **międzynarodowego projektu ESPAD** (Europejski Program Badań Szkolnych nad Używaniem Alkoholu i innych Substancji Psychoaktywnych).

Pierwszy pomiar, przeprowadzony w 1995 r., pozwolił stwierdzić, iż najbardziej rozpowszechnioną nielegalną substancją psychoaktywną są przetwory konopi indyjskich, czyli marihuana lub haszysz, po które w ciągu ostatnich 12 miesięcy sięgało wówczas ok. 7% młodszych (pierwszoklasistów) i 10% starszych (trzecioklasistów) uczniów szkół średnich. Na drugim miejscu znalazły się legalne substancje wziewne (kleje, aerozole), używane przez młodzież w celu odurzania się (4,3% – w młodszej grupie badanych oraz 2,8% w starszej). Eksperymentowanie z pozostałymi narkotykami miało jedynie śladowy charakter i nie przekraczało 1% badanych populacji. Sytuacja ta zmieniła się jednak już pod koniec lat 90-tych. W kolejnej edycji badań ESPAD (w 1999 r.) nadal na pierwszym miejscu wśród najpopularniejszych narkotyków figurowała marihuana, ale już na drugiej pozycji znalazła się amfetamina. Do sięgania po ten groźny narkotyk – w ciągu ostatniego roku – przyznało się wówczas prawie 7% młodszych i niemal 8% starszych badanych uczniów (oznaczało to 8-krotny wzrost w stosunku do połowy lat 90-tych).

Edycja badań ESPAD z 2003 r. pokazała kilka interesujących zmian na scenie narkotykowej kraju. Przede wszystkim odnotowano dalszy wzrost odsetka uczniów, którzy deklarowali używanie przetworów konopi (marihuany lub haszyszu) w ciągu ostatniego roku.

Wyraźne zmiany w stosunku do poprzednich badań odnotowano w edycji projektu ESPAD w 2007 r. Odsetek uczniów trzecich klas gimnazjum, którzy palili marihuanę lub haszysz w ciągu ostatnich 12 miesięcy poprzedzających badanie spadł o jedną czwartą – z 14,5% w 2003 do 10,9% w 2007 r. Zmniejszył się też odsetek starszej młodzieży używającej tego narkotyku (uczniów drugich klas szkół ponadgimnazjalnych). W badaniach z 2007 r. uzyskano wynik niższy aż o jedną trzecią w stosunku do wyników badań ESPAD z 2003 r. (spadek z 26,1% w 2003 r. do 17,4% w 2007r.). W przypadku używania amfetaminy uzyskano niższe wskaźniki używania tej substancji niż w roku 2003, w szczególności w grupie 17/18-latków.

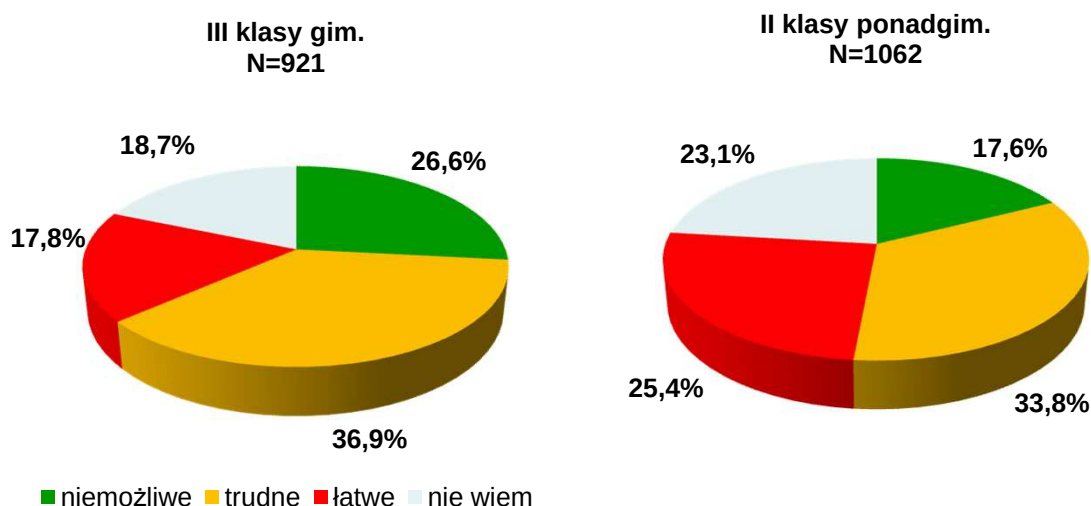

14.1. Amfetamina

Jako niemożliwą do zdobycia uznało amfetaminę 26,6% badanych trzecioklasistów i wyraźnie mniejszy odsetek uczniów klas drugich szkół ponadgimnazjalnych (17,6%). W obu rocznikach w miarę zbliżony był odsetek osób, które nie potrafiły jednoznacznie odpowiedzieć na to pytanie. Wynosił on odpowiednio 18,7% i 23,1%. **Pomiędzy klasą trzecią gimnazjum i drugą szkoły ponadgimnazjalnej odnotowano wzrost odsetka osób, które uważały, że zdobycie amfetaminy byłoby dla nich łatwe. Takiego zdania było 17,8% trzecioklasistów (co szósty) i 25,4% uczniów starszych (co czwarty).**

Dostępność amfetaminy

Jak sądzisz, jak trudne byłoby dla Ciebie zdobycie amfetaminy, gdybyś tego chciał(a)?

Wykres 91: Ocena dostępności amfetaminy – klasy III G i II PG.

W klasach trzecich gimnazjum odnotowano 6,3% dziewcząt oraz 3,8% chłopców, przyznających, że przynajmniej raz w życiu spróbowali amfetaminy. W przypadku uczniów drugich klas szkół ponadgimnazjalnych wyraźnie wyższy był odsetek chłopców - 8,2%, zaś wśród dziewcząt odsetek ten kształtował na poziomie 7,0%.

W ciągu ostatniego roku przed badaniem w klasach trzecich gimnazjum amfetaminy użyło 2,3% chłopców oraz 4,5% dziewcząt. W drugich klasach szkół ponadgimnazjalnych po ten środek w ostatnim roku sięgnął co piętnasty uczeń (6,5%) i co dwudziesta uczennica (4,1%).

W ostatnim miesiącu przed badaniem po amfetaminę sięgnęły stosunkowo niewielkie odsetki dziewcząt i chłopców z obu badanych roczników. W klasach trzecich gimnazjum wynosiły one 1,5% - chłopcy oraz 2% - dziewczęta, zaś w klasach drugich szkół ponadgimnazjalnych 1,9% zarówno wśród chłopców, jaki dziewcząt.

Żadna z opisanych wyżej różnic między płciami w danej grupie wiekowej nie jest istotna statystycznie.

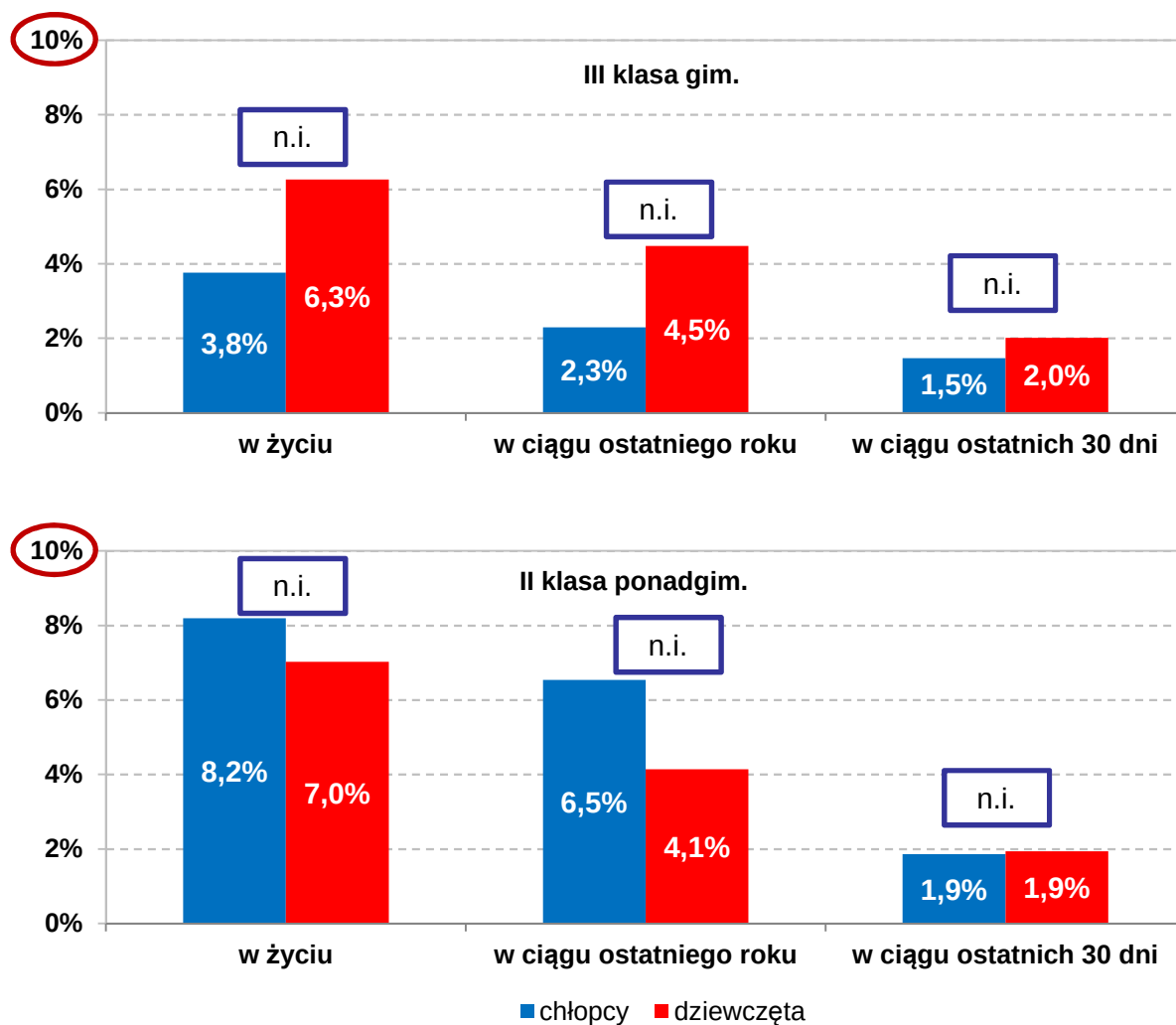

14.1. Amfetamina

Rozpowszechnienie używania amfetaminy

Odsetek uczniów, którzy choć raz zażyli amfetaminę

Wykres 92: Rozpowszechnienie używania amfetaminy – klasy III G i II PG – wyniki w podziale na płeć.

	N
III kl. gim. chłopcy	467
III kl. gim. dziewczeta	459
II kl. ponadgim. chłopcy	535
II kl. ponadgim. dziewczeta	539

14.1. Amfetamina

Zażywanie amfetaminy w okresie 30 dni poprzedzających badanie odnotowano w przypadku 1,9% chłopców i dziewcząt z klas drugich szkół ponadgimnazjalnych. W przypadku trzecich klas gimnazjum odsetki te kształtowały się na poziomie 1,5% w grupie chłopców i 2% w grupie dziewcząt.

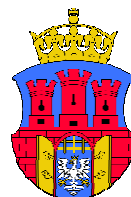
W przypadku 1,2% uczniów oraz 0,7% uczennic klas trzecich gimnazjum używanie amfetaminy w ciągu ostatniego miesiąca nie miało charakteru incydentalnego i zdarzyło się więcej niż 3 razy w miesiącu. W grupie starszej odsetki te kształtowały się na zbliżonym poziomie (0,8% chłopców i 1,2% dziewcząt).

Używanie amfetaminy – ostatnie 30 dni

	w ogóle	1-2 razy	3-9 razy	10 razy lub więcej
III klasy gim. dz. N=459	98,0%	1,3%	0,7%	0,0%
III klasy gim. ch. N=467	98,5%	0,2%	0,6%	0,6%
II klasy ponadgim. dz. N=539	98,1%	0,8%	0,6%	0,6%
II klasy ponadgim. ch. N=535	98,1%	1,0%	0,6%	0,2%

Tabela 13: Częstotliwość używania amfetaminy w ciągu 30 dni przed badaniem – klasy III G i II PG, wyniki w podziale na płeć.

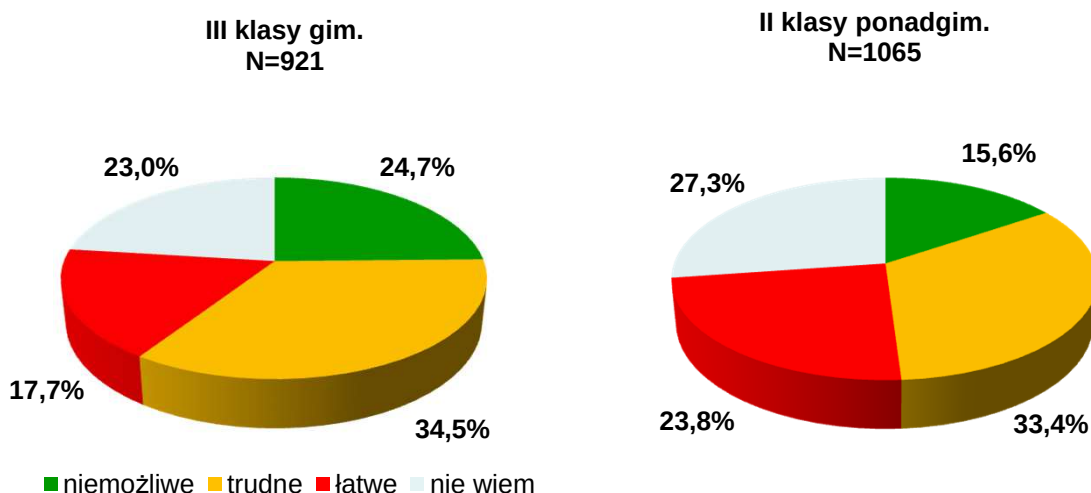
14.2. Ecstasy

Zdobycie ecstasy byłoby łatwe dla co szóstego ucznia klasy trzeciej gimnazjum (17,7%). Co trzeci uznał, że byłoby to trudne (34,5%), a co czwarty, że niemożliwe (24,7%). W klasach drugich szkół ponadgimnazjalnych odsetek osób wskazujących, że zdobycie ecstasy byłoby ich zdaniem łatwe był wyższe w porównaniu z uczniami młodszymi i wynosił 23,8% (co czwarty uczeń). 33,4% badanych z tego rocznika stwierdziło, że byłoby to dla nich trudne, a jedynie dla co szóstego niemożliwe (15,6%). Warto zauważyć, że w obu grupach odsetki uczniów nie wyrażających jednoznacznej opinii były dość znaczne (23,0%-27,3%)

Dostępność ecstasy

Jak sądzisz, jak trudne byłoby dla Ciebie zdobycie ecstasy, gdybyś tego chciał(a)?

Wykres 93: Ocena dostępności ecstasy – klasy III G i II PG.

Analiza zgromadzonych danych pokazuje, że przynajmniej raz w życiu ecstasy zażyło 2,7% chłopców i 2,4% dziewcząt z trzecich klas gimnazjum. Wskaźniki te rosną wraz z wiekiem ankietowanych. W przypadku uczniów drugich klas szkół ponadgimnazjalnych ecstasy spróbowało 4,6% chłopców i 4,3% dziewcząt. Nie odnotowano w tym zakresie istotnych różnic pomiędzy płciami.

W klasach trzecich gimnazjum w ciągu ostatniego roku przed badaniem po ecstasy sięgnęło 1,5% chłopców i 1,3% dziewcząt. Natomiast w klasach drugich szkół ponadgimnazjalnych odsetki te zarówno w przypadku chłopców, jak dziewcząt były nieco wyższe i wyniosły odpowiednio 3,8% i 3,2% (w przypadku obydwu badanych roczników różnice ze względu na płeć badanych nie były istotne statystycznie).

W ostatnim miesiącu przed badaniem po ecstasy sięgnęło 1,3% uczniów i 0,7% uczennic z klas trzecich gimnazjalnych. W klasach drugich ponadgimnazjalnych wskazania były nawet nieco niższe – 1,0% w przypadku chłopców i 0,6% dla dziewcząt. Również w tym zakresie nie odnotowano istotnych różnic pomiędzy płciami.

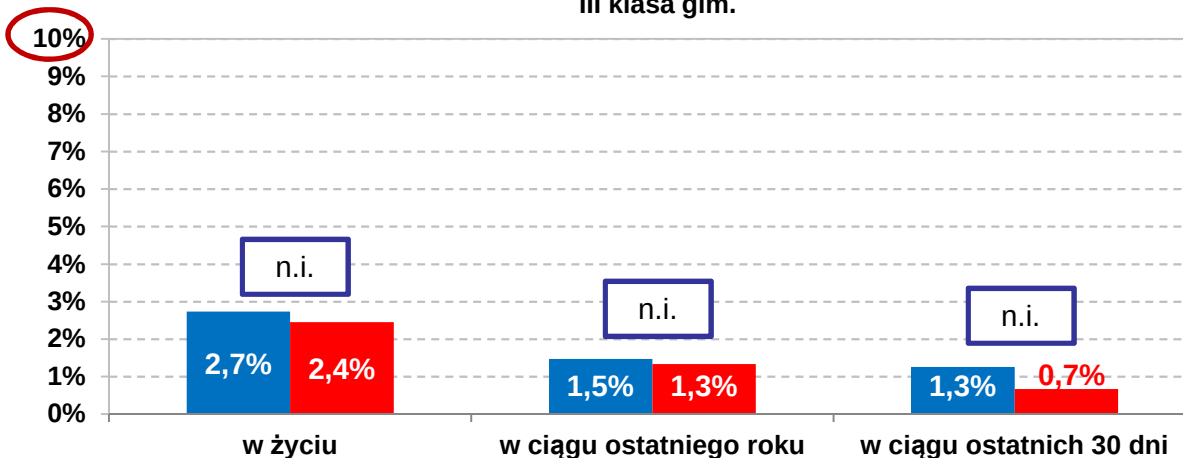
14.2. Ecstasy

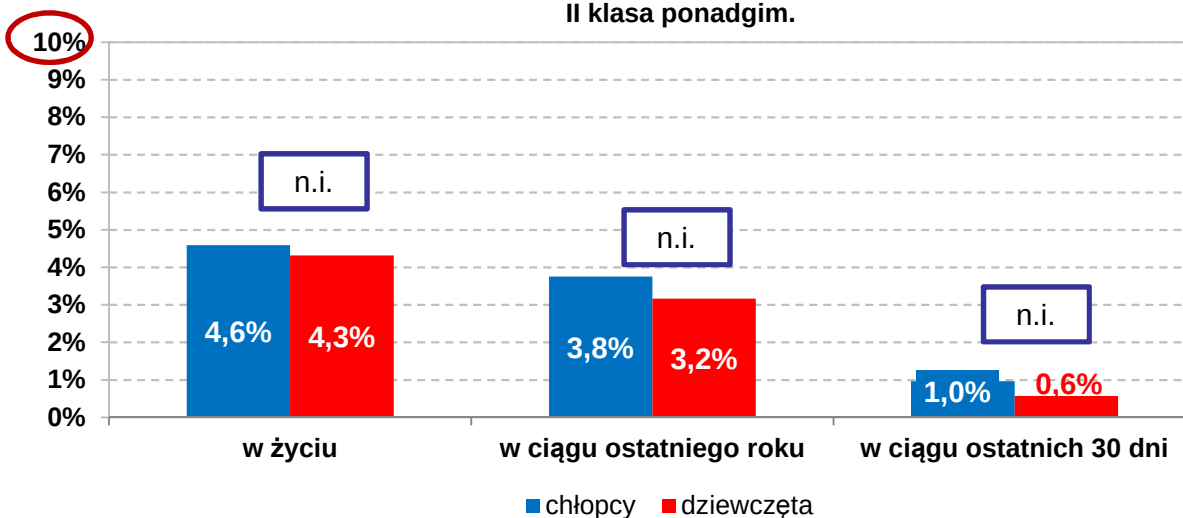
Rozpowszechnienie ecstasy

Odsetki uczniów, którzy choć raz zażyli ecstasy

III klasa gim.

II klasa ponadgim.

Wykres 94: Rozpowszechnienie używania ecstasy – klasy III G i II PG – wyniki w podziale na płeć.

	N
III kl. gim. chłopcy	464
III kl. gim. dziewczęta	461
II kl. ponadgim. chłopcy	535
II kl. ponadgim. dziewczęta	539

14.2. Ecstasy

W ciągu miesiąca poprzedzające badanie po ecstasy sięgnęło raz albo dwa razy 0,7% gimnazjalistek oraz 0,2% gimnazjalistów. Wśród uczniów starszych klas odsetki te wyniosły odpowiednio 0,2% oraz 0,8%. Co najmniej trzykrotnie zażyło środek 1,0% młodszych chłopców, wśród ich rówieśniczek nie zanotowano takiego przypadku. Wśród uczniów starszych odsetki te wyniosły odpowiednio 0,2% i 0,3%.

Używanie ecstasy zarówno przez uczniów starszych jak i młodszych należy uznać za incydentalne, co nie oznacza, że można zlekceważyć takie eksperymenty. Ecstasy to narkotyk popularny wśród młodzieży spędzającej czas w klubach i dyskotekach. Osoby używające go często starają się „uatrakcyjnić” swoje doświadczenia mieszając ten środek z alkoholem albo innymi substancjami psychoaktywnymi. Nawet pierwsze próby z ecstasy mogą prowadzić do tego typu ryzykownych zachowań.

Używanie ecstasy – ostatnie 30 dni

	w ogóle	1-2 razy	3-9 razy	10 razy lub więcej
III klasy gim. dz. N=461	99,3%	0,7%	0,0%	0,0%
III klasy gim. ch. N=464	98,7%	0,2%	0,6%	0,4%
II klasy ponadgim. dz. N=539	99,4%	0,2%	0,3%	0,0%
II klasy ponadgim. ch. N=535	99,0%	0,8%	0,2%	0,0%

Tabela 14: Częstotliwość używania ecstasy w ciągu 30 dni przed badaniem – klasy III G i II PG, wyniki w podziale na płeć.

14.2. Ecstasy

Jak pokazują dane, o **fakcie sięgania po ecstasy przez przyjaciół** była przekonana **prawie co czwarta gimnazjalistka (24,7%) i co ósmy gimnazjalista (12,5%)**.

w klasach trzecich gimnazjum 20,5% dziewcząt i wyraźnie mniejszy odsetek chłopców (9,0%) uważało, że kilku ich przyjaciół zażywa ecstasy. Odsetki tych, którzy stwierdzili, że robi to sporo ich przyjaciół, większość z nich lub wszyscy byli stosunkowo niewielkie i wynosiły 4,2% wśród dziewcząt i 3,5% wśród chłopców z tej grupy wiekowej.

W klasach drugich szkół ponadgimnazjalnych odsetek dziewcząt, które wskazały, że kilku ich przyjaciół używa ecstasy wynosił 21,3%, a 4,2% uznało, że takie zachowania podejmuje sporo ich przyjaciół, większość lub wszyscy. Wśród chłopców odsetki te wynosiły odpowiednio 18,6% i 2,8%.

Oznacza to, że o **fakcie sięgania po ecstasy przez przyjaciół** było przekonanych **ogółem co czwarta dziewczyna (25,4%) i co piąty chłopak (21,4%) ze starszego badanego rocznika (drugie klasy szkół ponadgimnazjalnych)**.

Rozpowszechnienie używania ecstasy wśród przyjaciół

	nikt	kilku	sporo	większość	wszyscy
III klasy gim. dz. N=461	75,3%	20,5%	2,2%	1,6%	0,4%
III klasy gim. ch. N=468	87,5%	9,0%	1,2%	1,7%	0,6%
II klasy ponadgim. dz. N=549	74,6%	21,3%	2,2%	1,5%	0,5%
II klasy ponadgim. ch. N=530	78,6%	18,6%	1,2%	1,0%	0,6%

Tabela 15: Rozpowszechnienie używania ecstasy wśród przyjaciół – klasy III G i II PG – wyniki w podziale na płeć. Strzałkami oznaczono wzrost odsetków.

14.3. Substancje wziewne (kleje, aerozole, itp.)

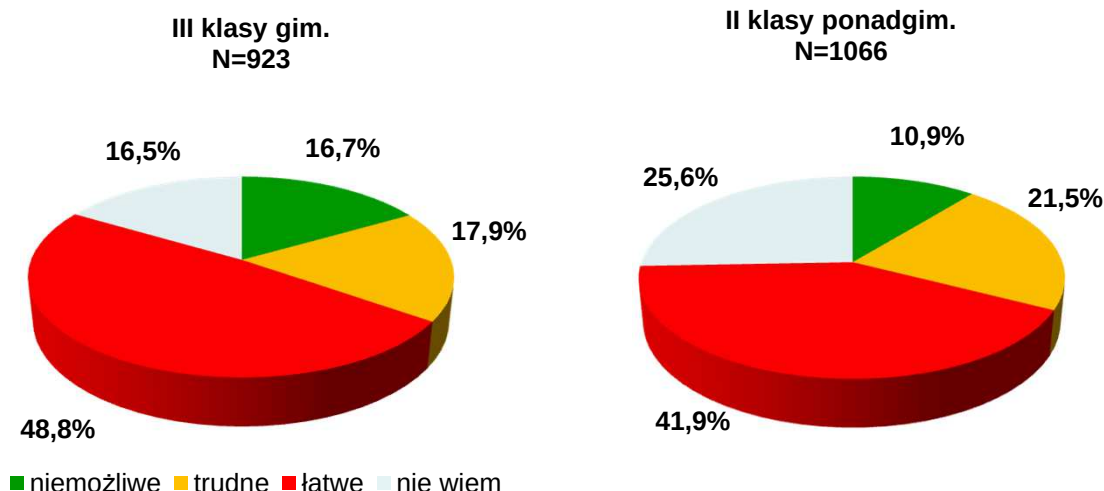

Znaczące odsetki uczniów w obu rocznikach stwierdziły, że substancje wziewne byłyby łatwe do zdobycia dla osób w ich wieku. Taką opinię wyraziło 48,8% badanych z trzecich klas gimnazjum i 41,9% uczniów z drugich klas szkół ponadgimnazjalnych. Jedynie co szósty z młodszych uczniów (16,7%) i co dziewiąty ze starszych (10,9%) uznali, że zdobycie takich substancji byłoby dla nich niemożliwe.

Niezależnie od wieku, średnio co piąty uczeń deklarował, że zdobycie substancji wziewnych byłoby dla niego trudne (17,9% - 21,5%). Jednocześnie warto zwrócić uwagę, że co szósty gimnazjalista (16,7%) i ponad jedna czwarta (25,6%) starszych uczniów nie miało jednoznacznej opinii na ten temat.

Dostępność środków wziewnych

Jak sądzisz, jak trudne byłoby dla Ciebie zdobycie substancji wziewnych (np. klejów), gdybyś tego chciał(a)?

Wykres 95: Ocena dostępności środków wziewnych – klasy III G i II PG.

Przynajmniej raz w życiu, w celu odurzenia się, zażyło środki wziewne, takie jak kleje, aerozole i tym podobne 10,9% chłopców i 11,2% dziewcząt z trzecich klas gimnazjum. W przypadku uczniów drugich klas szkół ponadgimnazjalnych takie doświadczenie miało za sobą 6,0% chłopców i 7,6% dziewcząt.

Wśród uczniów klas trzecich 5,8% chłopców i 5,1% dziewcząt stwierdziło, że używało środków wziewnych przynajmniej raz w ciągu roku poprzedzającego badanie. W klasach drugich odsetki te wynosiły odpowiednio 1,9% i 1,2%.

Używanie substancji wziewnych w miesiącu poprzedzającym badanie zadeklarowało 4,0% młodszych uczniów i 2,0% uczennic z tego rocznika. W przypadku starszych uczniów obu płci odsetek ten był niższy i wyniósł 0,8%.

Żadna z opisanych powyżej różnic nie jest istotna statystycznie.

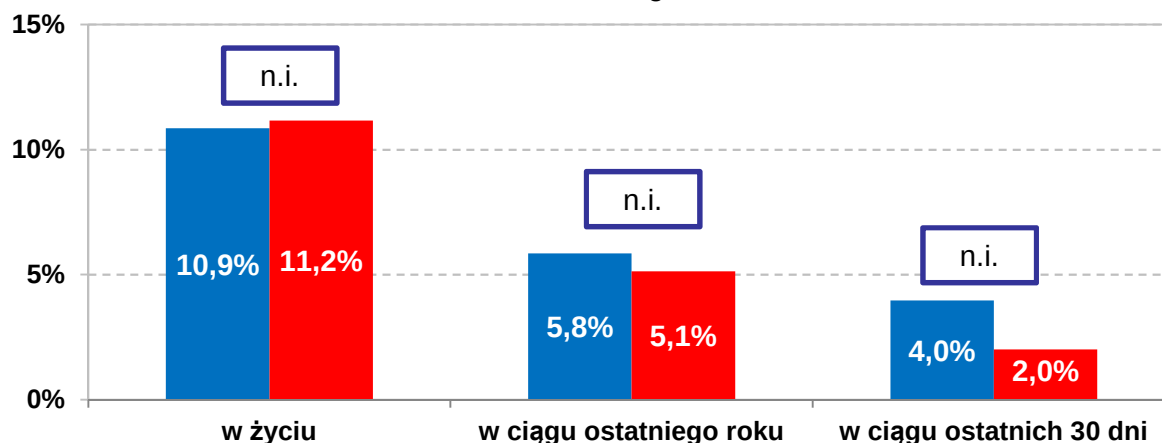
14.3. Substancje wziewne (kleje, aerozole, itp.)

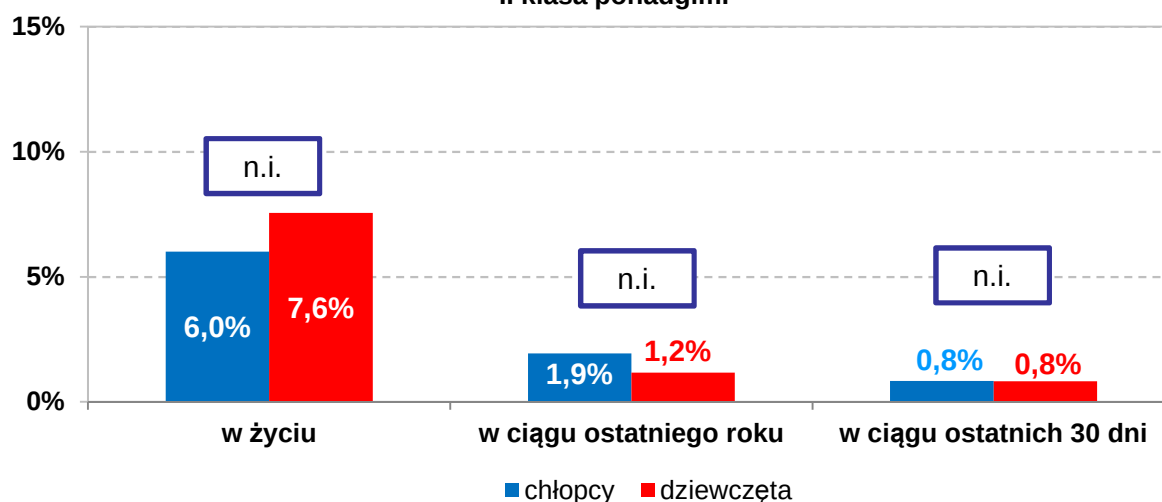
Rozpowszechnienie środków wziewnych

Odsetki uczniów, którzy choć raz zażyli środki wziewne

III klasa gim.

II klasa ponadgim.

Wykres 96: Rozpowszechnienie używania środków wziewnych – klasy III G i II PG – wyniki w podziale na płeć.

	N
III kl. gim. chłopcy	467
III kl. gim. dziewczęta	460
II kl. ponadgim. chłopcy	536
II kl. ponadgim. dziewczęta	541

14.3. Substancje wziewne (kleje, aerozole, itp.)

Można uznać, że w ciągu ostatniego miesiąca przed badaniem środki wziewne były przez uczniów używane sporadycznie. Najczęstsze stosowanie zanotowano w grupie młodszych chłopców, wśród których było 2,1% używających takich substancji raz lub dwa razy, zaś 1,3% użył ich 3 do 9 razy. Do użycia co najmniej 10 razy przyznało się 0,6% gimnazjalistów.

W pozostałych grupach, jak pokazuje poniższa tabela, odnotowano jedynie pojedyncze przypadki uczniów sięgających po aerozole lub kleje w celu odurzenia się częściej niż trzykrotnie w ciągu miesiąca poprzedzającego badanie.

Używanie środków wziewnych – ostatnie 30 dni				
	w ogóle	1-2 razy	3-9 razy	10 razy lub więcej
III klasy gim. dz. N=461	98,0%	2,0%	0,0%	0,0%
III klasy gim. ch. N=468	96,0%	2,1%	1,3%	0,6%
II klasy ponadgim. dz. N=541	99,2%	0,7%	0,1%	0,0%
II klasy ponadgim. ch. N=536	99,2%	0,4%	0,4%	0,0%

Tabela 16: Częstotliwość używania środków wziewnych w ciągu 30 dni przed badaniem – klasy III G i II PG – wyniki w podziale na płeć.

14.3. Substancje wziewne (kleje, aerozole, itp.)

Jak wspomniano wcześniej, w działaniach profilaktycznych bardzo istotne jest poznanie opinii młodych ludzi na temat używania określonych środków przez ich znajomych i przyjaciół.

Uczniowie klas trzecich gimnazjum, w porównaniu z uczniami klas drugich szkół ponadgimnazjalnych częściej deklarują, że ich przyjaciele sięgają po środki wziewne.

Prawie co czwarta dziewczyna (23,5%) i co piąty z chłopców (21,9%) z klas trzecich gimnazjum przyznało, że ich przyjaciele używają substancji wziewnych. Zdecydowana większość spośród nich uważa, że takie zachowania podejmuje tylko kilku spośród przyjaciół. Tak stwierdziło 18,2% uczennic i 14,6% uczniów. Z kolei 5,3% dziewcząt i 7,3% chłopców z tego rocznika deklarowało, że po środki wziewne sięga większa grupa ich przyjaciół (sporo, większość lub wszyscy).

W klasach drugich szkół ponadgimnazjalnych 16,4% uczennic i 13,8% uczniów przyznało, że ich przyjaciele używają substancji wziewnych. Podobnie, jak w przypadku młodszych uczniów, starsi uczniowie najczęściej deklarowali, że robiło to kilka osób z grona ich przyjaciół (12,9% dziewcząt i 12,1% chłopców). Fakt sięgania po środki wziewne większej grupy przyjaciół (sporo, większość, wszyscy) zadeklarowało odpowiednio: 3,7% uczennic oraz 1,8% uczniów.

Rozpowszechnienie używania środków wziewnych wśród przyjaciół

	nikt	kilku	sporo	większość	wszyscy
III klasy gim. dz. N=461	76,5%	18,2%	2,9%	2,0%	0,4%
III klasy gim. ch. N=468	78,1%	14,6%	4,8%	1,7%	0,8%
II klasy ponadgim. dz. N=549	83,6%	12,9%	2,8%	0,4%	0,5%
II klasy ponadgim. ch. N=532	86,2%	12,1%	0,2%	0,8%	0,8%

Tabela 17: Rozpowszechnienie używania środków wziewnych wśród przyjaciół – klasy III G i II PG – wyniki w podziale na płeć. Strzałkami oznaczono wzrost odsetków.

14.4. Wiek inicjacji

Zapytani o wiek, w którym po raz pierwszy zażyli **amfetaminę** (zob. wykres 97) uczniowie gimnazjów najczęściej deklarowali, że miało to miejsce, kiedy mieli 14-15 lat (3,1% dziewcząt i 1,3% chłopców), zaś uczniowie starsi wskazywali na wiek 16 lat lub więcej (odpowiednio 2,9% i 5,3%). Szesnaście lat lub więcej, jako wiek inicjacji wskazało 1,6% gimnazjalistek oraz 1,0% gimnazjalistów. Z kolei 2,1% starszych uczennic oraz 0,8% starszych uczniów wskazało na przedział 14-15 lat. W obu grupach wiekowych najrzadziej pojawiły się deklaracje o inicjacji w wieku 13 lat lub niższym (0,7% wśród młodszych i 0,8% starszych dziewcząt, wśród chłopców odpowiednio 0,2% i 0,3%).

Nieco inaczej kształtowała się sytuacja w przypadku **ecstasy**. O ile w przypadku starszych badanych zdecydowana większość używających wskazała, że po raz pierwszy sięgnęła po ten środek mając 16 lat lub więcej (2,4% chłopców z drugich klas ponadgimnazjalnych, 2,0% dziewcząt z tego rocznika), to w przypadku młodszych badanych odsetki dziewcząt i chłopców deklarujących inicjację w wieku 14-15 lat oraz w wieku 16 lat i więcej kształtowały się na tym samym poziomie (po 0,4% dla dziewcząt i po 0,7% dla chłopców). Prawie nikt nie stwierdził, że po raz pierwszy spróbował ecstasy mając mniej niż 14 lat (wykres 98).

Przeważająca część użytkowników **substancji wziewnych** swój pierwszy kontakt z tymi środkami odnotowała w wieku 14-15 lat (5,1% gimnazjalistek, 2,9% gimnazjalistów oraz odpowiednio 2,3% i 1,4% wśród uczniów starszego rocznika). W przypadku tych substancji dość znaczna część uczniów przeszła inicjację mając mniej niż 14 lat (2,1% gimnazjalistów, 1,6% gimnazjalistek oraz 0,8% starszych uczniów i uczennic), zob. wykres 99. Warto zauważyć, że znaczna część nastolatków nie podała konkretnej odpowiedzi o czasie pierwszego użycia poszczególnych narkotyków, zwłaszcza ecstasy (od 32,6% do 55,6% osób, które miały za sobą inicjację) i substancji wziewnych (od 38,3% do 50% osób, które miały za sobą inicjację).

Przedstawione wyżej wyniki przemawiają za koniecznością rozpoczynania oddziaływań profilaktycznych przeciwdziałających używaniu narkotyków przez młodzież jeszcze w szkole podstawowej oraz za ich intensyfikowaniem w gimnazjum.

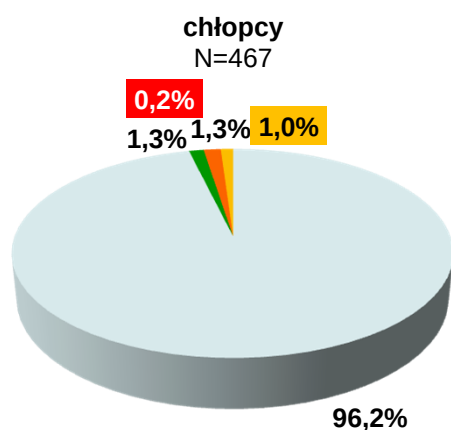
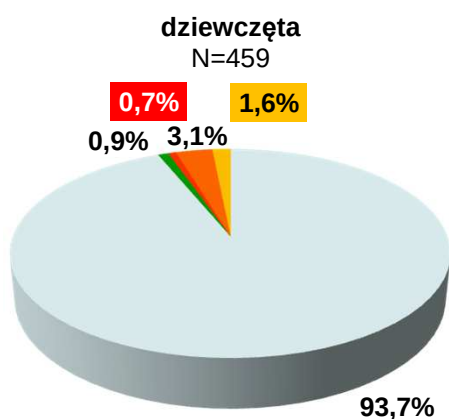

14.4. Wiek inicjacji

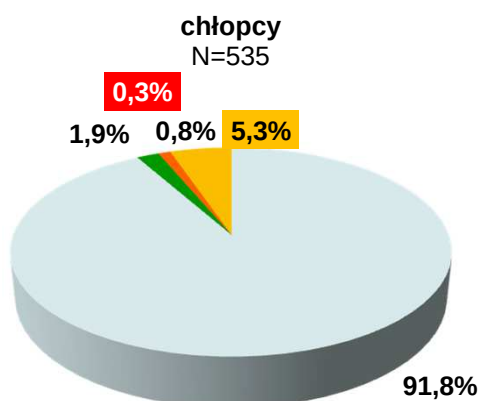
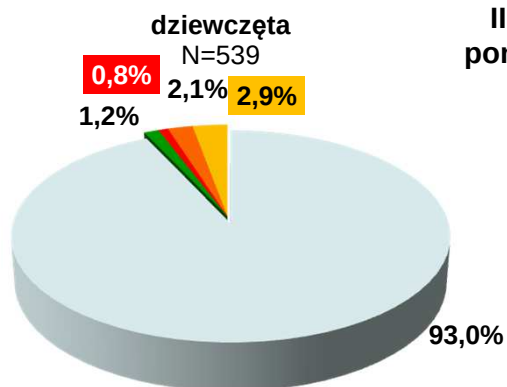
Wiek inicjacji - amfetamina

Ile miała(a)s lat, kiedy zdarzyło Ci się PO RAZ PIERWSZY w życiu, (jeśli w ogóle) spróbować amfetaminy?

III klasy gim.

II klasy ponadgim.

- nigdy
- spróbował(a), ale nie podała(a) wieku inicjacji
- 13 lat lub mniej
- 14-15 lat
- 16 lat lub więcej

Wykres 97: Pierwsze doświadczenia z używaniem amfetaminy – klasy III G i II PG – wyniki w podziale na płeć.

14.4. Wiek inicjacji

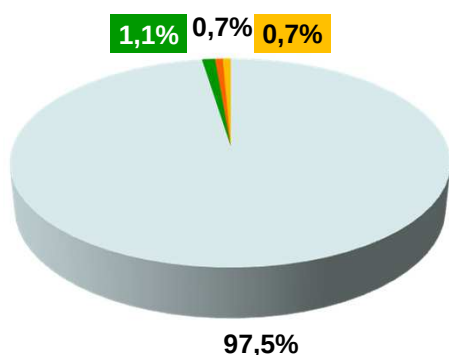

Wiek inicjacji - ecstasy

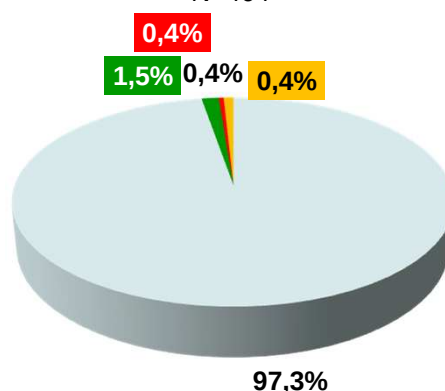
Ile miałe(a)s lat, kiedy zdarzyło Ci się PO RAZ PIERWSZY w życiu, (jeśli w ogóle) spróbować ecstasy?

III klasy gim.

dziewczeta
N=460

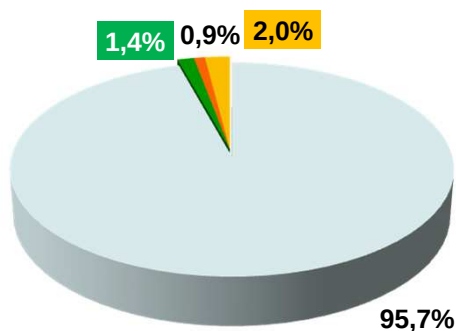

chłopcy
N=464

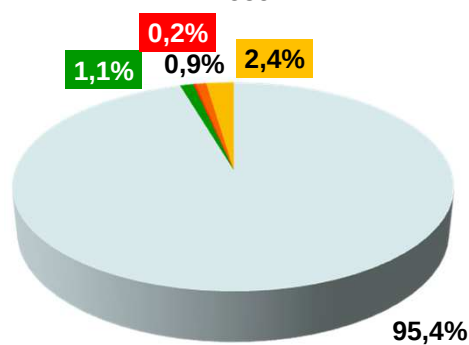

II klasy ponadgim.

dziewczeta
N=539

chłopcy
N=535

- nigdy
- spróbował(a), ale nie podał(a) wieku inicjacji
- 13 lat lub mniej
- 14-15 lat
- 16 lat lub więcej

Wykres 98: Pierwsze doświadczenia z używaniem ecstasy – klasy III G i II PG – wyniki w podziale na płeć.

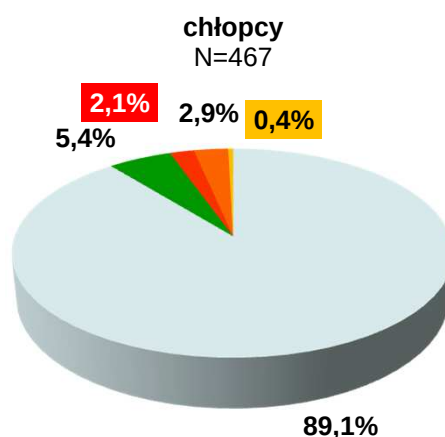
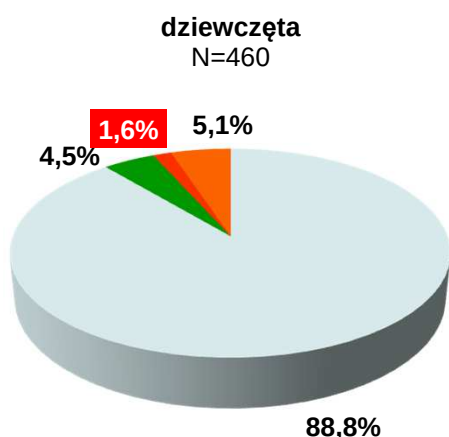
14.4. Wiek inicjacji

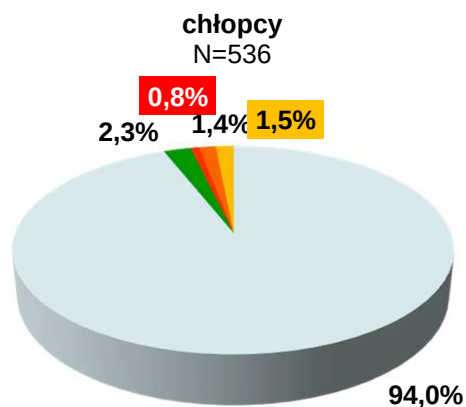
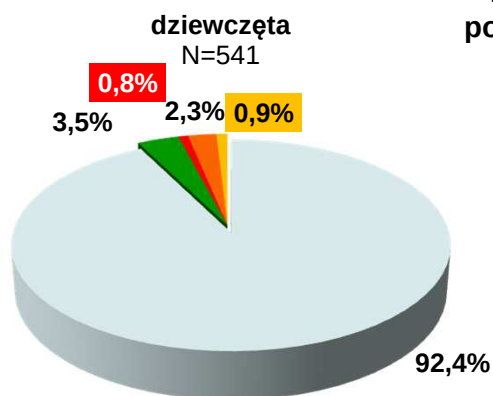
Wiek inicjacji – substancje wziewne

Ile miał(a)ś lat, kiedy zdarzyło Ci się PO RAZ PIERWSZY w życiu, (jeśli w ogóle) spróbować substancje wziewne (klej itp.) w celu odurzenia?

III klasy gim.

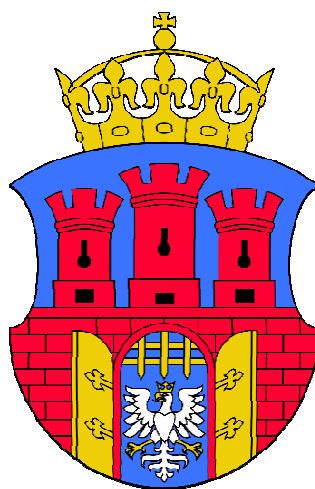

II klasy ponadgim.

- nigdy
- spróbował(a), ale nie podała(a) wieku inicjacji
- 13 lat lub mniej
- 14-15 lat
- 16 lat lub więcej

Wykres 99: Pierwsze doświadczenia z używaniem środków wziewnych – klasy III G i II PG – wyniki w podziale na płeć.

15. Ocena ryzyka związanego z używaniem narkotyków

15. Ryzyko związane z używaniem najbardziej rozpoznawanych narkotyków

Jak pokazują wykresy 100-103, odsetek uczniów wskazujących na duże ryzyko związane z używaniem amfetaminy i ekstazy znacząco wzrasta w sytuacji, gdy opinia dotyczy regularnego zażywania tych narkotyków.

W przypadku **zażywania amfetaminy 1-2 razy**, ryzyko jako duże postrzegało 38,3% uczennic i 43,7% uczniów z klas trzecich, a w klasach starszych odsetki te wynosiły odpowiednio 44,7% i 40,4%. W klasach trzecich ryzyko związane z takim zachowaniem oceniło jako nieistniejące lub małe 15,9% uczennic i 23,3% uczniów, zaś spośród uczniów drugich klas ponadgimnazjalnych odpowiednio 19,2% dziewcząt i 19,0% chłopców.

W przypadku **regularnego używania amfetaminy** 2,2% uczennic i 6,4% uczniów w klasach trzecich oceniło, że ryzyko związane z takim zachowaniem w ogóle nie istnieje lub jest małe, w klasach drugich taką opinię wyraziło 3,5% uczennic i 3,0% uczniów. **Do tych uczniów w szczególności należy dotrzeć z działaniami edukacyjnymi i profilaktycznymi.**

Odsetki osób, których zdaniem ryzyko regularnego używania amfetaminy jest duże wyniosły wśród młodszych uczennic 85,7%, zaś wśród starszych 84,2%. Odsetki uczniów dzielących to zdanie były niższe w obu grupach wiekowych i wyniosły 75,2% wśród młodszych uczniów i 73,6% wśród starszych.

Warto zauważyć, że wśród chłopców odnotowano dość wysoki odsetek odpowiedzi wskazujących na niewiedzę o ryzyku związanym z używaniem amfetaminy (od 15,5% do 20,6%). **Jest to kolejna grupa uczniów, do której powinny być skierowane działania edukacyjne.**

Podobną tendencję do oceniania ryzyka w zależności od częstotliwości używania narkotyku **zaobserwowano w przypadku pytań o ekstazy. Brak ryzyka lub małe ryzyko w przypadku sięgania po ekstazy 1-2 razy** wskazało 26,0% uczennic i 19,6% uczniów z klas trzecich gimnazjum oraz 26,4% uczennic i 25,2% uczniów z klas drugich szkół ponadgimnazjalnych. Ryzyko jako umiarkowane oceniło 22,9% uczennic i 19,6% uczniów młodszych oraz odpowiednio 20,9% i 17,3% w starszej kohorcie.

Jako duże oceniło ryzyko takich zachowań 24,7% uczennic w klasach trzecich i 31,6% ich rówieśników, a w klasach drugich odpowiednio: 31,0% i 26,8%. **W przypadku regularnego zażywania ekstazy** odsetki te wzrastają do 71,1% (dziewczęta) i 59,4% (chłopcy) w klasach trzecich oraz 74,0% (dziewczęta) i 60,3% (chłopcy) w klasach drugich szkół ponadgimnazjalnych.

W przypadku ekstazy odnotowano jeszcze większy niż w przypadku amfetaminy odsetek odpowiedzi wskazujących na niewiedzę o ryzyku związanym z jego używaniem (od 16,1% do 30,7% w różnych grupach). **Wynik ten pokazuje, na niezbyt dużą skuteczność przeprowadzanych działań edukacyjnych.**

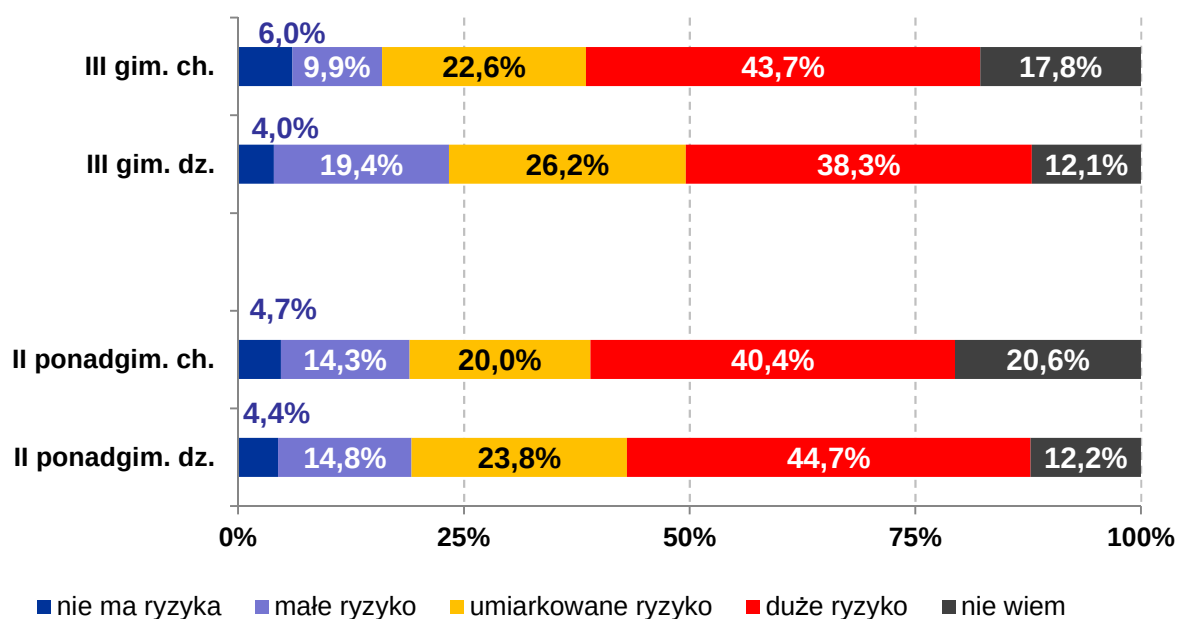

15. Ryzyko związane z używaniem najbardziej rozpoznawanych narkotyków

Ryzyko związane z używaniem narkotyków

Jak bardzo, Twoim zdaniem, ludzie ryzykują, że sobie zaszkodzą (zdrowotnie lub w inny sposób), jeśli próbują 1 raz lub 2 razy amfetaminę ?

Wykres 100: Ocena ryzyka sporadycznego używania amfetaminy - klasy III G i II PG, wyniki w podziale na płeć.

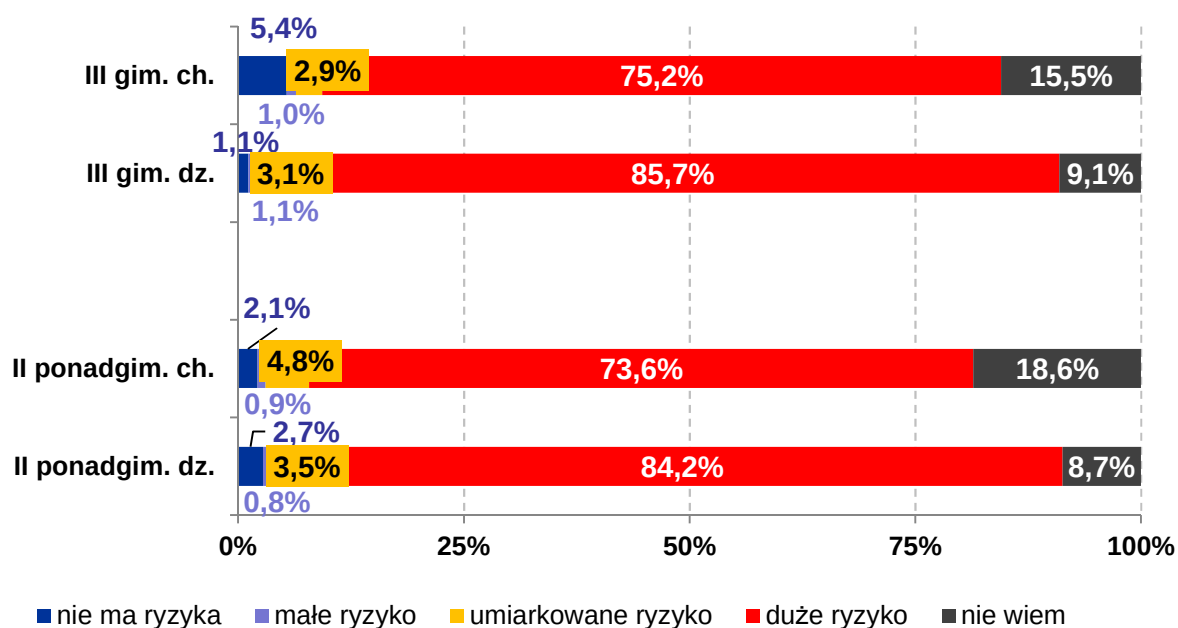
	N
III kl. gim. chłopcy	471
III kl. gim. dziewczęta	466
II kl. ponadgim. chłopcy	537
II kl. ponadgim. dziewczęta	553

15. Ryzyko związane z używaniem najbardziej rozpoznawanych narkotyków

Ryzyko związane z używaniem narkotyków

Jak bardzo, Twoim zdaniem, ludzie ryzykują, że sobie zaszkodzą (zdrowotnie lub w inny sposób), jeśli używają amfetaminy regularnie?

Wykres 101: Ocena ryzyka regularnego używania amfetaminy - klasy III G i II PG, wyniki w podziale na płeć.

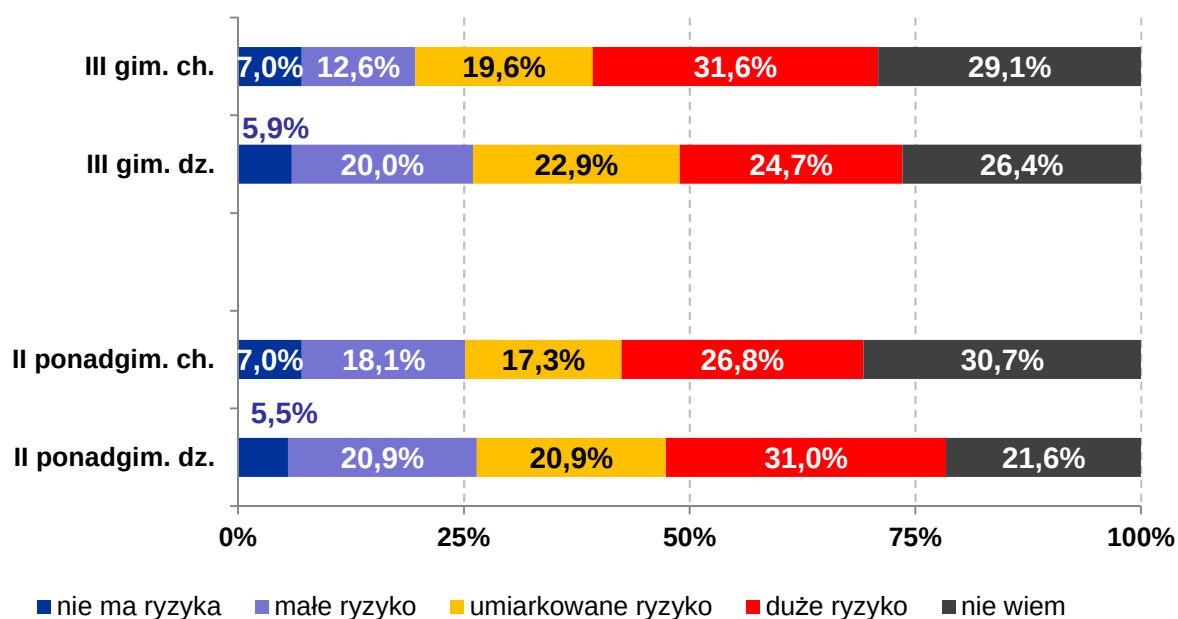
	N
III kl. gim. chłopcy	472
III kl. gim. dziewczęta	465
II kl. ponadgim. chłopcy	538
II kl. ponadgim. dziewczęta	554

15. Ryzyko związane z używaniem najbardziej rozpoznawanych narkotyków

Ryzyko związane z używaniem narkotyków

Jak bardzo, Twoim zdaniem, ludzie ryzykują, że sobie zaszkodzą (zdrowotnie lub w inny sposób), jeśli próbują 1 raz lub 2 razy ecstasy?

Wykres 102: Ocena ryzyka sporadycznego używania ecstasy - klasy III G i II PG, wyniki w podziale na płeć.

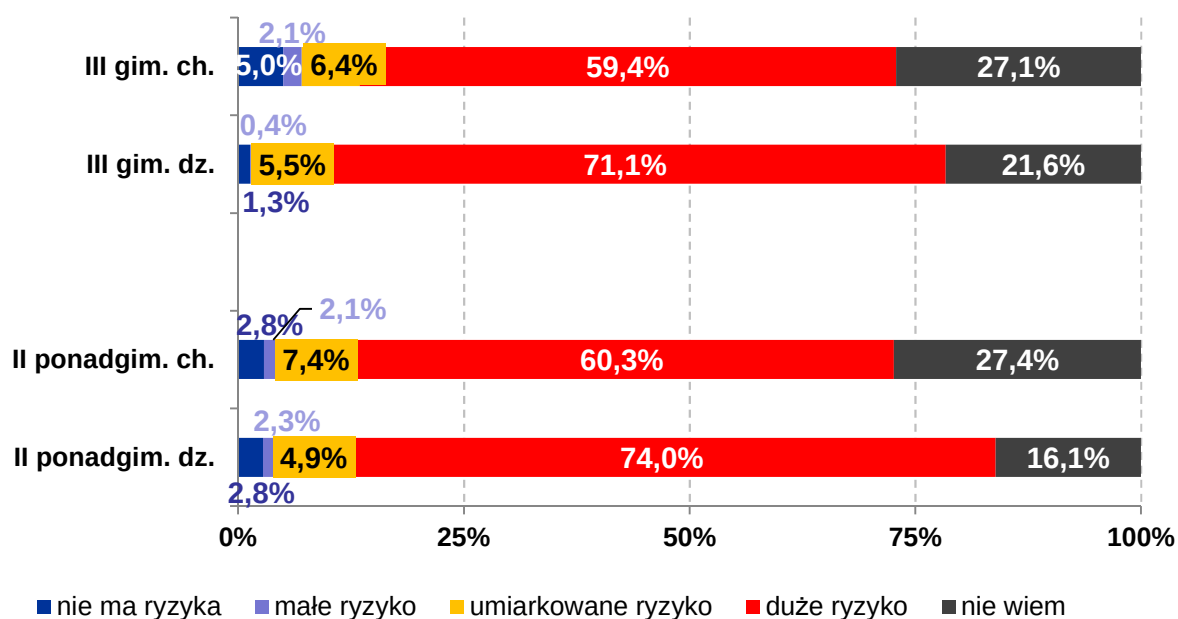
	N
III kl. gim. chłopcy	472
III kl. gim. dziewczęta	466
II kl. ponadgim. chłopcy	538
II kl. ponadgim. dziewczęta	554

15. Ryzyko związane z używaniem najbardziej rozpoznawanych narkotyków

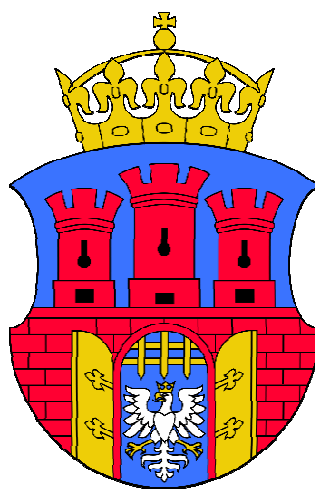
Ryzyko związane z używaniem narkotyków

Jak bardzo, Twoim zdaniem, ludzie ryzykują, że sobie zaszkodzą (zdrowotnie lub w inny sposób), jeśli używają regularnie ecstasy?

Wykres 103: Ocena ryzyka regularnego używania ecstasy - klasy III G i II PG, wyniki w podziale na płeć.

	N
III kl. gim. chłopcy	471
III kl. gim. dziewczęta	465
II kl. ponadgim. chłopcy	536
II kl. ponadgim. dziewczęta	554

16. Częstotliwość używania innych grup (kategorii) narkotyków

16. Częstotliwość używania innych narkotyków

LSD i inne środki halucynogenne oraz grzyby halucynogenne (wykres 104 i 105)

LSD i innych środków halucynogennych próbowało 5,1% dziewcząt i 3,8% chłopców uczących się w trzecich klasach gimnazjum, zaś w klasach drugich szkół ponadgimnazjalnych takie próby miało za sobą 5,4% dziewcząt i 6,3% chłopców. Młodszy uczniowie najczęściej używali LSD 1-2 razy w życiu. Jednak wśród starszych uczniów ponad połowę tych, którzy mieli za sobą takie doświadczenia, stanowili ci, którzy robili to częściej (co najmniej trzykrotnie).

Grzybów halucynogennych próbowały w swoim życiu podobne odsetki uczniów starszych i młodszych. W badaniu odnotowano 2,0% uczennic i 2,1% uczniów klas trzecich, którzy przyznali, że kiedykolwiek w życiu używali grzybów halucynogennych. Wśród starszych uczniów do używania omawianej substancji przyznało się w Krakowie 2,3% dziewcząt i 1,9% chłopców.

Kokaina i crack (wykresy 106 i 107)

Wśród uczniów klas trzecich gimnazjum 3,3% dziewcząt i 0,6% chłopców choć raz w życiu użyło kokainy. Różnice w odsetkach stosujących kokainę dziewcząt i chłopców z trzecich klas gimnazjum były istotne statystycznie. W klasach drugich odnotowano 2,7% dziewcząt i 2,4% chłopców, którzy przyznali się do używania tej substancji.

Odnotowano również stosunkowo niskie odsetki osób używających cracku: 0,2% wśród dziewcząt z klas trzecich gimnazjum i 0,3% z klas drugich szkół ponadgimnazjalnych. Wśród chłopców wynosiły one odpowiednio: 1,3% i 0,4%.

Heroina i polska heroina (wykres 108 i 109)

W badaniu odnotowano niskie odsetki uczniów i uczennic klas trzecich, którzy przyznali, że kiedykolwiek w życiu używali heroiny. W klasach trzecich gimnazjum wynosiły one 1,6% w grupie dziewcząt i 0,8% w grupie chłopców. W klasach drugich heroiny użyło przynajmniej raz w życiu 0,2% uczennic i 1,5% uczniów. Różnice w odsetkach stosujących heroinę dziewcząt i chłopców z drugich klas szkół ponadgimnazjalnych były istotne statystycznie.

Polskiej heroiny użyło 0,6% uczniów młodszych i 0,8% uczniów starszych. Również wśród dziewcząt odsetki te kształtowały się niskim podobnie i wynosiły 0,9% w przypadku uczennic młodszych i 0,6% w przypadku uczennic starszych.

Narkotyki wstrzykiwane i sterydy anaboliczne (wykresy 110 i 111)

Narkotyki wstrzykiwane były najrzadziej wskazywaną przez uczniów substancją. Do ich stosowania przyznało się 0,7% dziewcząt i 0,4% chłopców z klas trzecich gimnazjum oraz 0,2% uczennic i 0,6% uczniów z klas drugich szkół ponadgimnazjalnych.

Rozpowszechnienie sterydów anabolicznych również nie należało do wysokich. Do ich użycia przyznało się 0,4% dziewcząt i 1,9% chłopców z klas trzecich gimnazjum (różnica istotna statystycznie) oraz 0,4% uczennic i 0,9% uczniów z klas drugich szkół ponadgimnazjalnych.

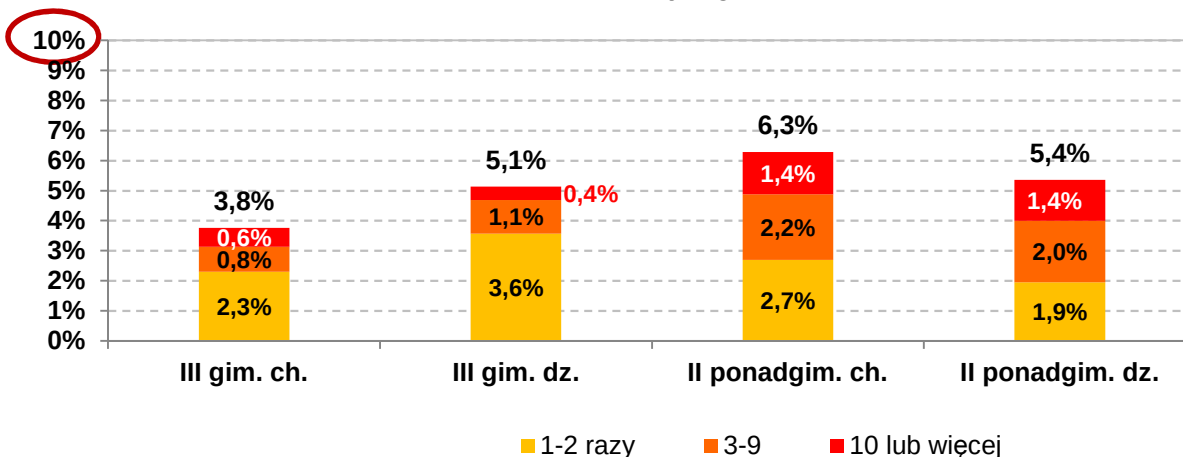
16. Częstotliwość używania innych narkotyków

Używanie narkotyków

Ile razy w życiu, (jeśli w ogóle) zdarzyło Ci się używać któregoś z niżej wymienionych środków?

LSD i inne halucynogenne

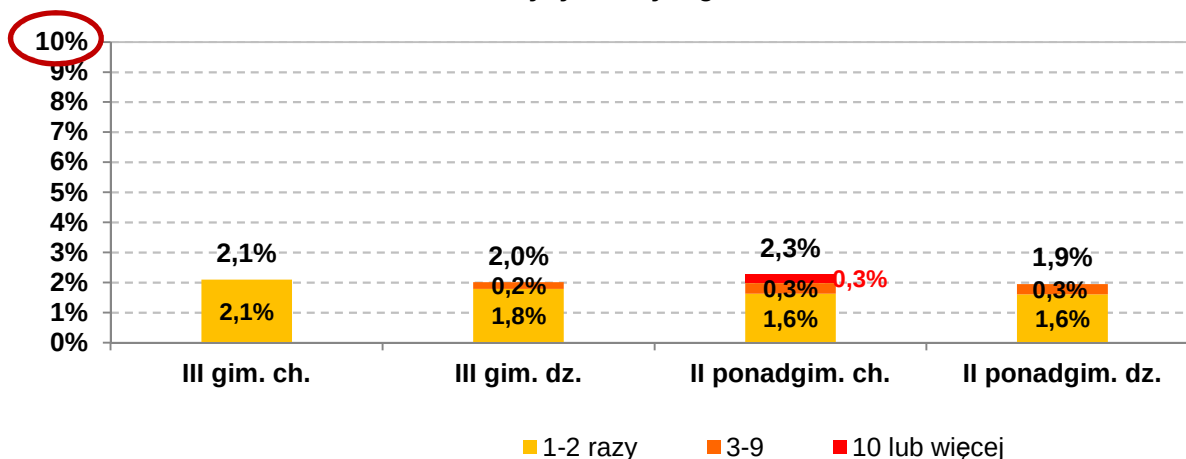

Wykres 104: Rozpowszechnienie używania LSD – klasy III G i II PG, wyniki w podziale na płeć.

	N
III kl. gim. chłopcy	467
III kl. gim. dziewczęta	460
II kl. ponadgim. chłopcy	532
II kl. ponadgim. dziewczęta	541

Ile razy w życiu, (jeśli w ogóle) zdarzyło Ci się używać któregoś z niżej wymienionych środków?

Grzyby halucynogenne

Wykres 105: Rozpowszechnienie używania grzybów halucynogennych – klasy III G i II PG, wyniki w podziale na płeć.

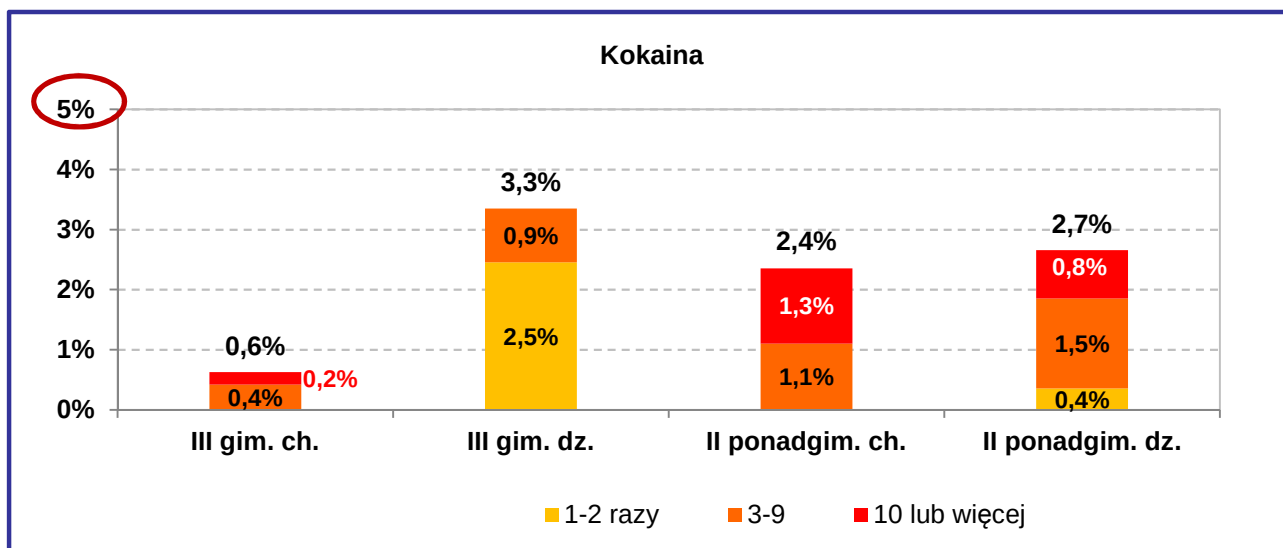
	N
III kl. gim. chłopcy	466
III kl. gim. dziewczęta	460
II kl. ponadgim. chłopcy	535
II kl. ponadgim. dziewczęta	538

16. Częstotliwość używania innych narkotyków

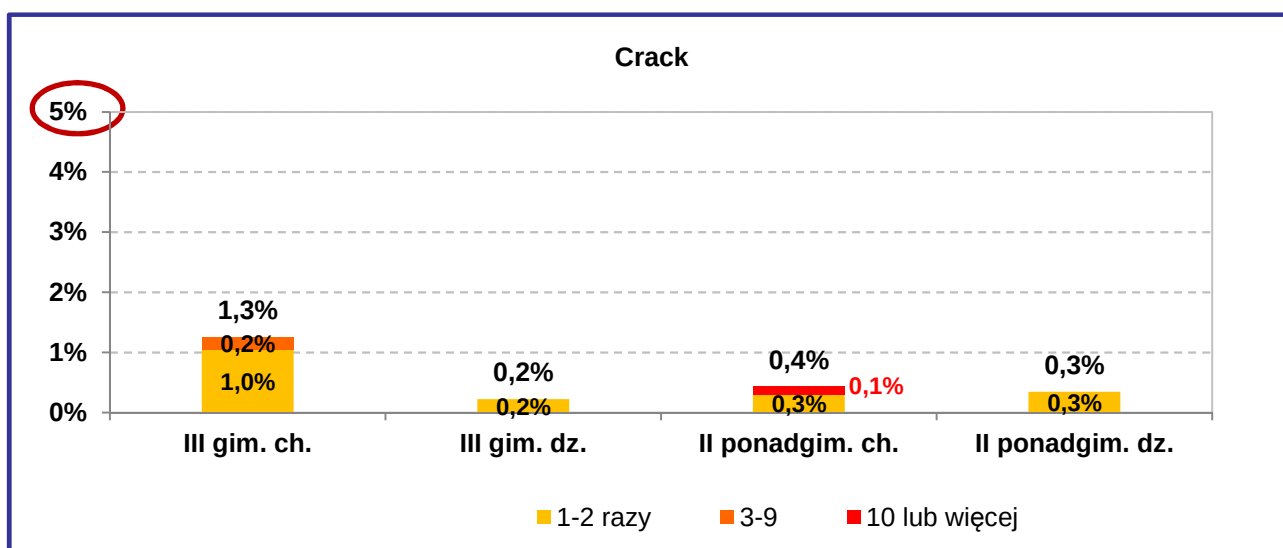
Używanie narkotyków

Ile razy w życiu, (jeśli w ogóle) zdarzyło Ci się używać któregoś z niżej wymienionych środków?

Wykres 106: Rozpowszechnienie używania kokainy – klasy III G i II PG, wyniki w podziale na płeć.

	N
III kl. gim. chłopcy	466
III kl. gim. dziewczęta	460
II kl. ponadgim. chłopcy	535
II kl. ponadgim. dziewczęta	539

Wykres 107: Rozpowszechnienie używania cracku – klasy III G i II PG, wyniki w podziale na płeć.

	N
III kl. gim. chłopcy	466
III kl. gim. dziewczęta	459
II kl. ponadgim. chłopcy	535
II kl. ponadgim. dziewczęta	539

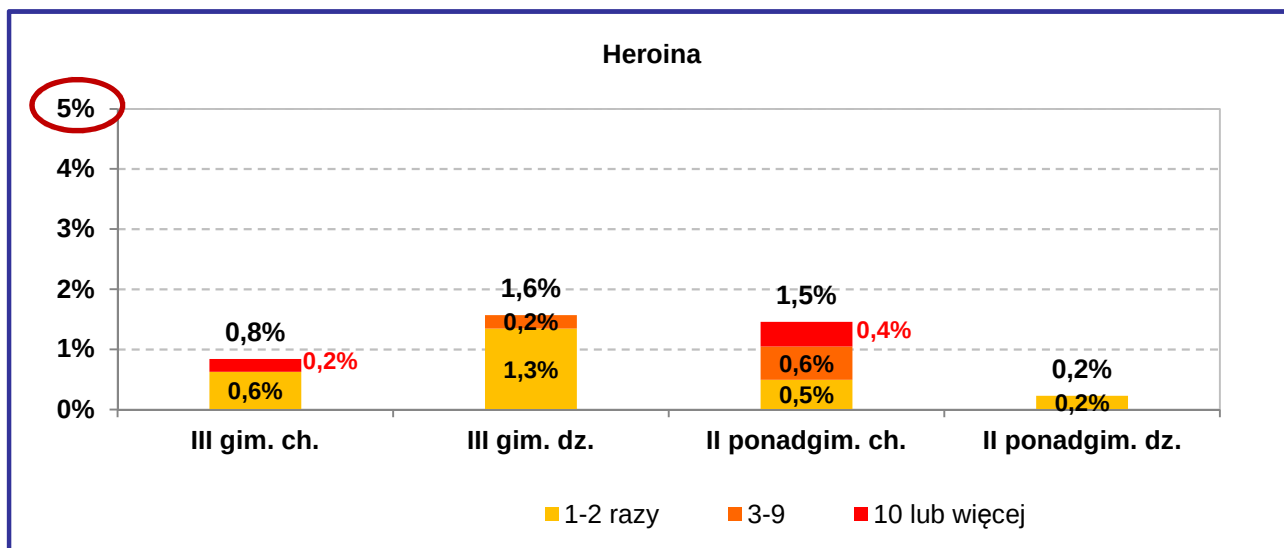

16. Częstotliwość używania innych narkotyków

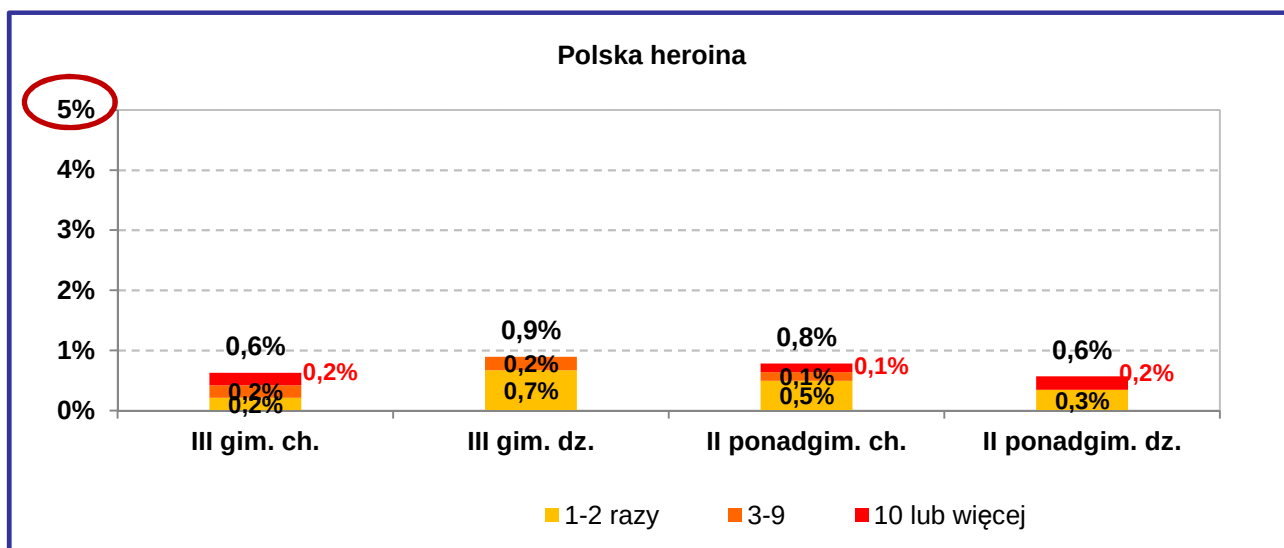
Używanie narkotyków

Ile razy w życiu, (jeśli w ogóle) zdarzyło Ci się używać któregoś z niżej wymienionych środków?

Wykres 108: Rozpowszechnienie używania heroiny – klasy III G i II PG, wyniki w podziale na płeć.

	N
III kl. gim. chłopcy	466
III kl. gim. dziewczęta	458
II kl. ponadgim. chłopcy	535
II kl. ponadgim. dziewczęta	538

Wykres 109: Rozpowszechnienie używania polskiej heroiny „kompotu” – klasy III G i II PG, wyniki w podziale na płeć.

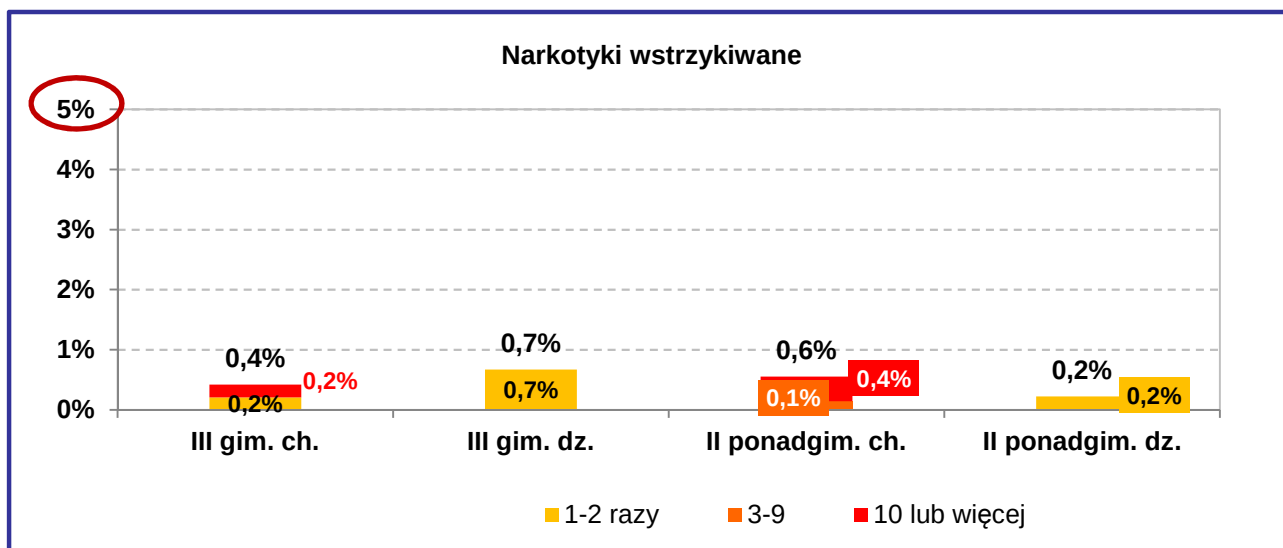
	N
III kl. gim. chłopcy	464
III kl. gim. dziewczęta	460
II kl. ponadgim. chłopcy	535
II kl. ponadgim. dziewczęta	539

16. Częstotliwość używania innych narkotyków

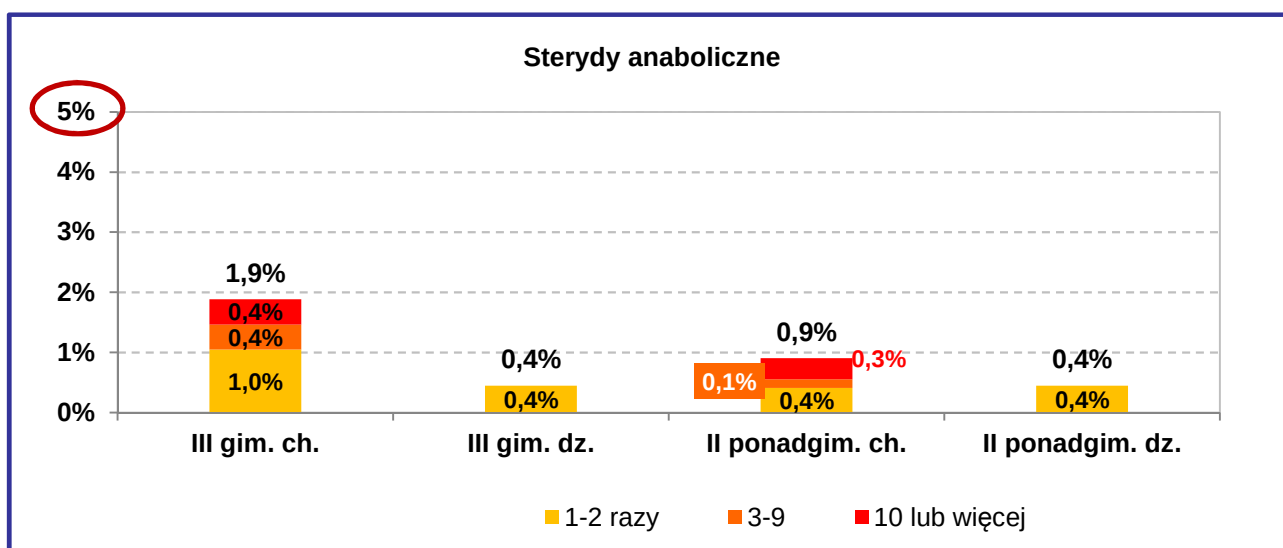
Używanie narkotyków

Ile razy w życiu, (jeśli w ogóle) zdarzyło Ci się używać któregoś z niżej wymienionych środków?

Wykres 110: Rozpowszechnienie używania narkotyków wstrzykiwanych – klasy III G i II PG, wyniki w podziale na płeć.

	N
III kl. gim. chłopcy	466
III kl. gim. dziewczęta	460
II kl. ponadgim. chłopcy	535
II kl. ponadgim. dziewczęta	539

Wykres 111 A: Rozpowszechnienie używania sterydów anabolicznych – klasy III G i II PG, wyniki w podziale na płeć.

	N
III kl. gim. chłopcy	466
III kl. gim. dziewczęta	459
II kl. ponadgim. chłopcy	535
II kl. ponadgim. dziewczęta	539

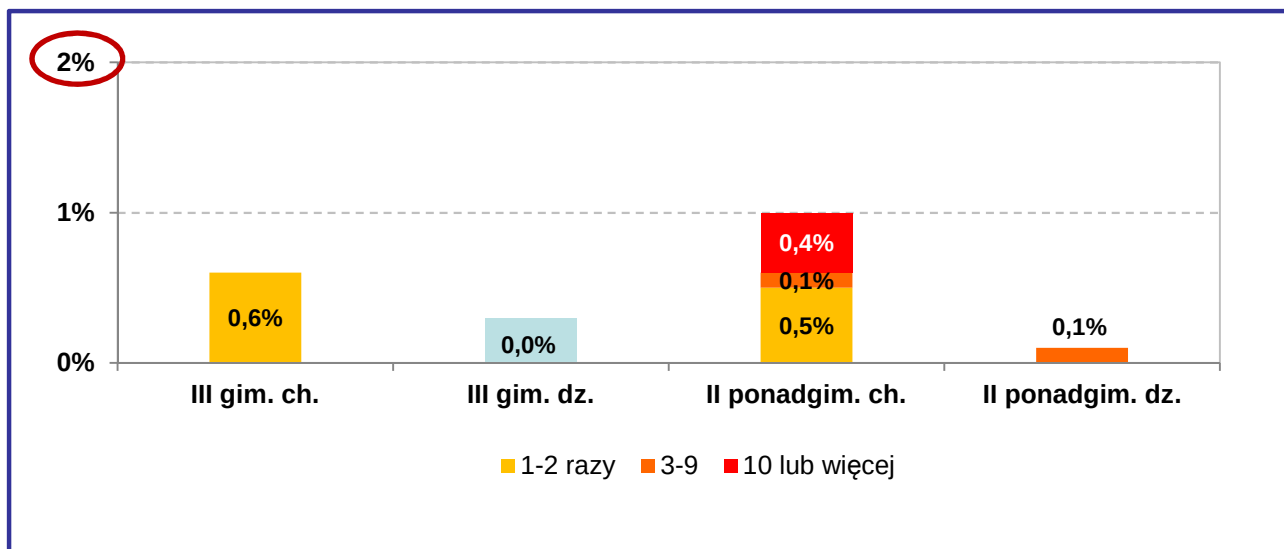
16. Częstotliwość używania innych narkotyków

Używanie narkotyków

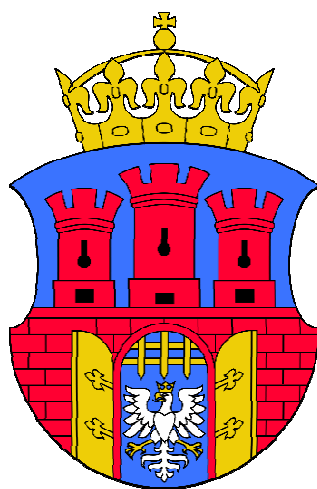
Ile razy w życiu, (jeśli w ogóle) zdarzyło Ci się używać któregoś z niżej wymienionych środków?

GHB

Wykres 111 B: Rozpowszechnienie używania narkotyków wstrzykiwanych – klasy III G i II PG, wyniki w podziale na płeć.

	N
III kl. gim. chłopcy	466
III kl. gim. dziewczęta	460
II kl. ponadgim. chłopcy	535
II kl. ponadgim. dziewczęta	539

17. Przykre doświadczenia związane z używaniem narkotyków

17. Przykre doświadczenia związane z używaniem narkotyków

W kwestionariuszu poproszono respondentów, aby określili częstotliwość przykrych sytuacji, których doświadczyli w ciągu ostatnich 12 miesięcy z powodu używania narkotyków. Pytano o takie sytuacje jak:

- bójka, wypadek lub uszkodzenie ciała, poważne problemy z rodzicami, poważne problemy z przyjaciółmi,
- gorsze wyniki w nauce lub pracy, bycie ofiarą rabunku/kradzieży, kłopoty z policją, interwencja pogotowia ratunkowego,
- seks bez zabezpieczenia oraz niechciane doświadczenie seksualne.

W większości wymienionych kategorii najczęściej przykrych doświadczeń po użyciu narkotyków doświadczali chłopcy uczący się w drugich klasach szkół ponadgimnazjalnych. Wyjątkami od tej reguły był seks bez zabezpieczenia (najwyższy odsetek wśród starszych uczennic) i niechciane doświadczenia seksualne (najwięcej wskazań wśród młodszych uczennic).

Warto zauważyć, że przykre doświadczenia były udziałem relatywnie niewielkiego odsetka uczniów. **Najczęściej wskazywane przez badanych kategorie problemów to:**

- **gorsze wyniki w nauce lub pracy** (drugie klasy ponadgimnazjalne – chłopcy: 7,1%, dziewczęta: 5,9%; trzecie klasy gimnazjum - 3,0% oraz 2,3%),
- **poważne problemy z przyjaciółmi** (drugie klasy ponadgimnazjalne – chłopcy: 4,8%, dziewczęta: 4,8%; trzecie klasy gimnazjum - 2,3% oraz 3,7%),
- **poważne problemy z rodzicami** (drugie klasy ponadgimnazjalne – chłopcy: 4,6%, dziewczęta: 2,6%; trzecie klasy gimnazjum – 1,7% oraz 2,3%),
- seks bez zabezpieczenia (drugie klasy ponadgimnazjalne – chłopcy: 2,6%, dziewczęta: 3,3%; trzecie klasy gimnazjum – 2,6% oraz 0,7%),
- wypadek lub uszkodzenie ciała (drugie klasy ponadgimnazjalne – chłopcy: 3,1%, dziewczęta: 1,4%; trzecie klasy gimnazjum – 1,9% oraz 2,3%),
- kłopoty z policją (drugie klasy ponadgimnazjalne – chłopcy: 4,0%, dziewczęta: 0,6%; trzecie klasy gimnazjum – 0,8% oraz 1,3%),
- bójka (drugie klasy ponadgimnazjalne – chłopcy: 3,9% , dziewczęta: 1,1%; trzecie klasy gimnazjum – 0,6% oraz 0,9%).

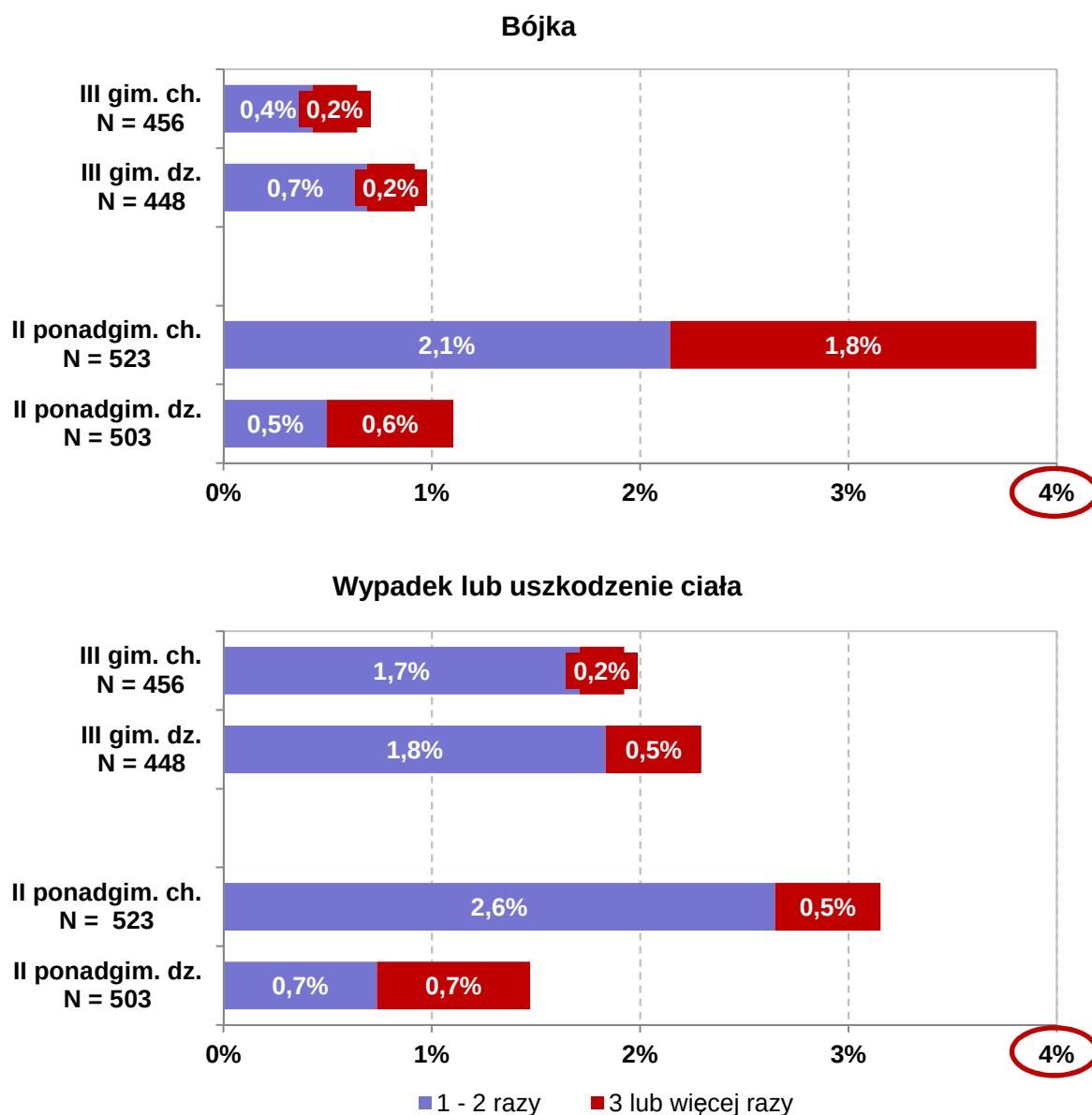
Najbardziej wskazywanymi rodzajami problemów były interwencja pogotowia ratunkowego, bycie ofiarą rabunku/kradzieży oraz niechciane doświadczenie seksualne.

17. Przykre doświadczenia związane z używaniem narkotyków

Przykre doświadczenia związane z narkotykami

Ile razy w czasie ostatnich 12 miesięcy doświadczył(a)ś Z POWODU UŻYWANIA NARKOTYKÓW (na przykład konopi, ecstasy lub amfetaminy) następujących problemów?

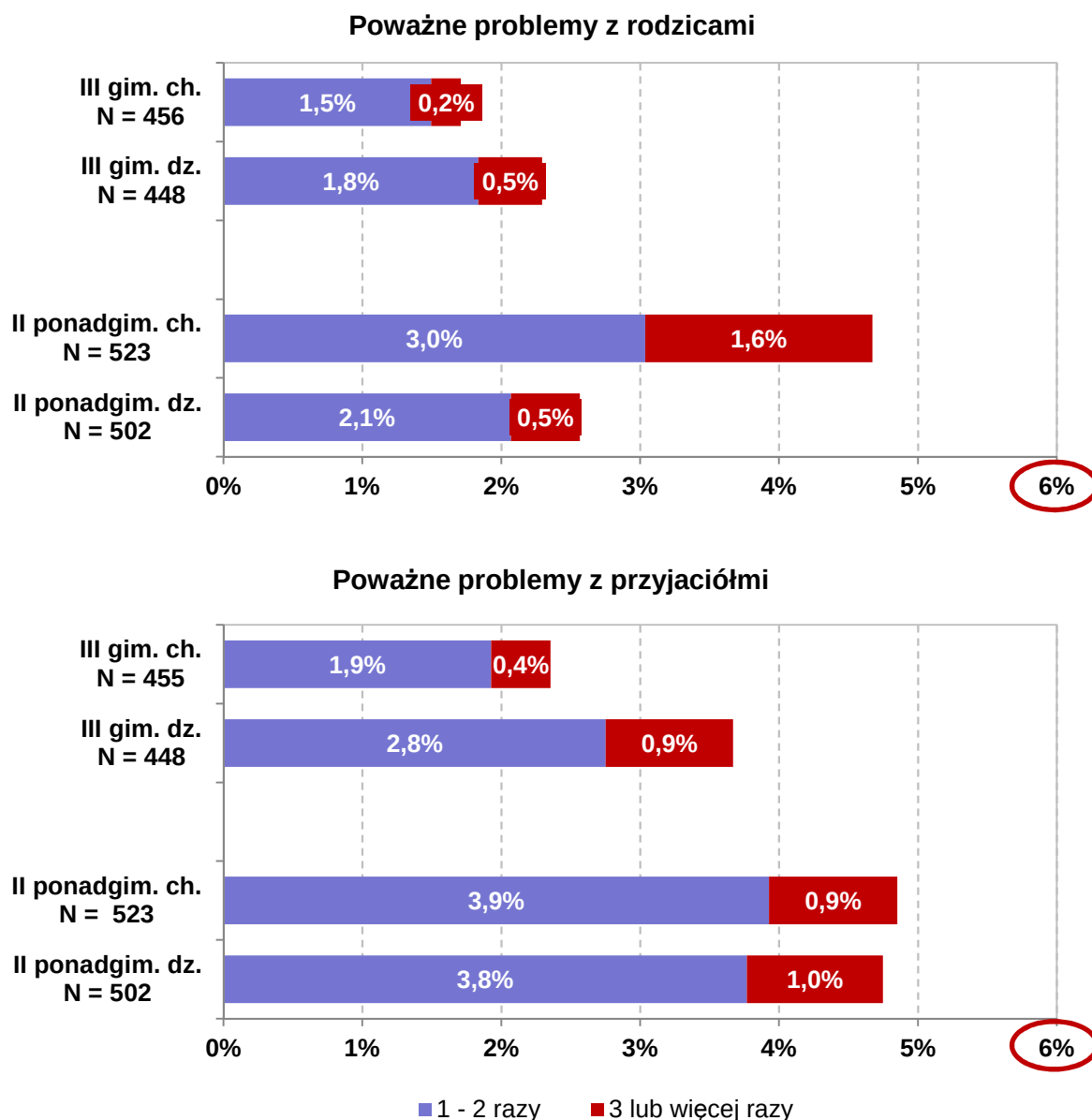
Wykres 112: Przykre doświadczenia po użyciu narkotyków - ostatni rok - klasy III G i II PG, wyniki w podziale na płeć.

17. Przykre doświadczenia związane z używaniem narkotyków

Przykre doświadczenia związane z narkotykami

Ile razy w czasie ostatnich 12 miesięcy doświadczył(a)s Z POWODU UŻYWANIA NARKOTYKÓW (na przykład konopi, ecstasy lub amfetaminy) następujących problemów?

Wykres 113: Negatywne doświadczenia po użyciu narkotyków - ostatni rok - klasy III G i II PG, wyniki w podziale na płeć.

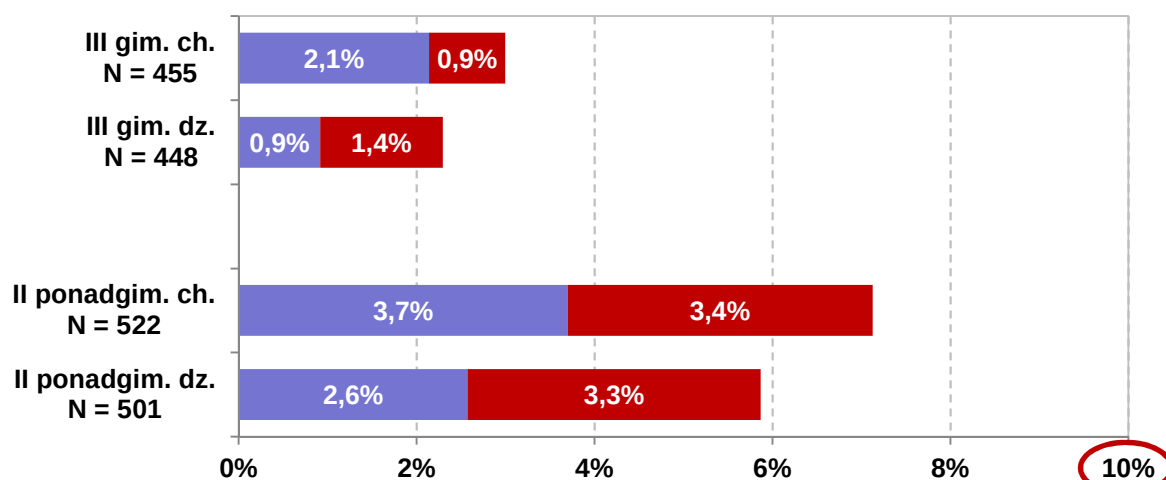
17. Przykre doświadczenia związane z używaniem narkotyków

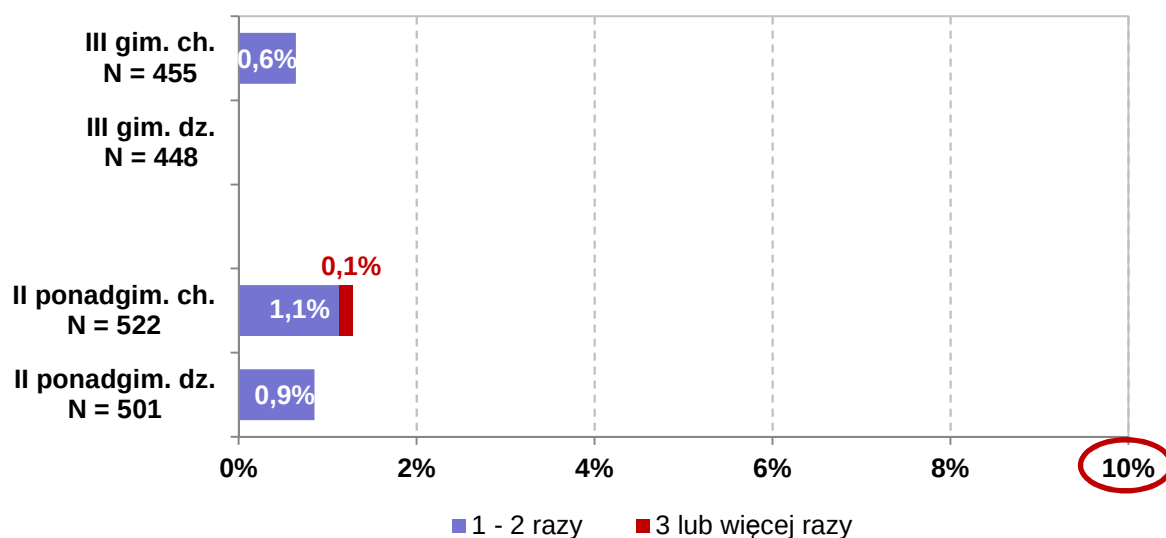
Przykre doświadczenia związane z narkotykami

Ile razy w czasie ostatnich 12 miesięcy doświadczył(a)ś Z POWODU UŻYWANIA NARKOTYKÓW (na przykład konopi, ecstasy lub amfetaminy) następujących problemów?

Gorsze wyniki w nauce lub w pracy

Stałeś (aś) się ofiarą rabunku lub kradzieży

Wykres 114: Negatywne doświadczenia po użyciu narkotyków - ostatni rok - klasy III G i II PG, wyniki w podziale na płeć.

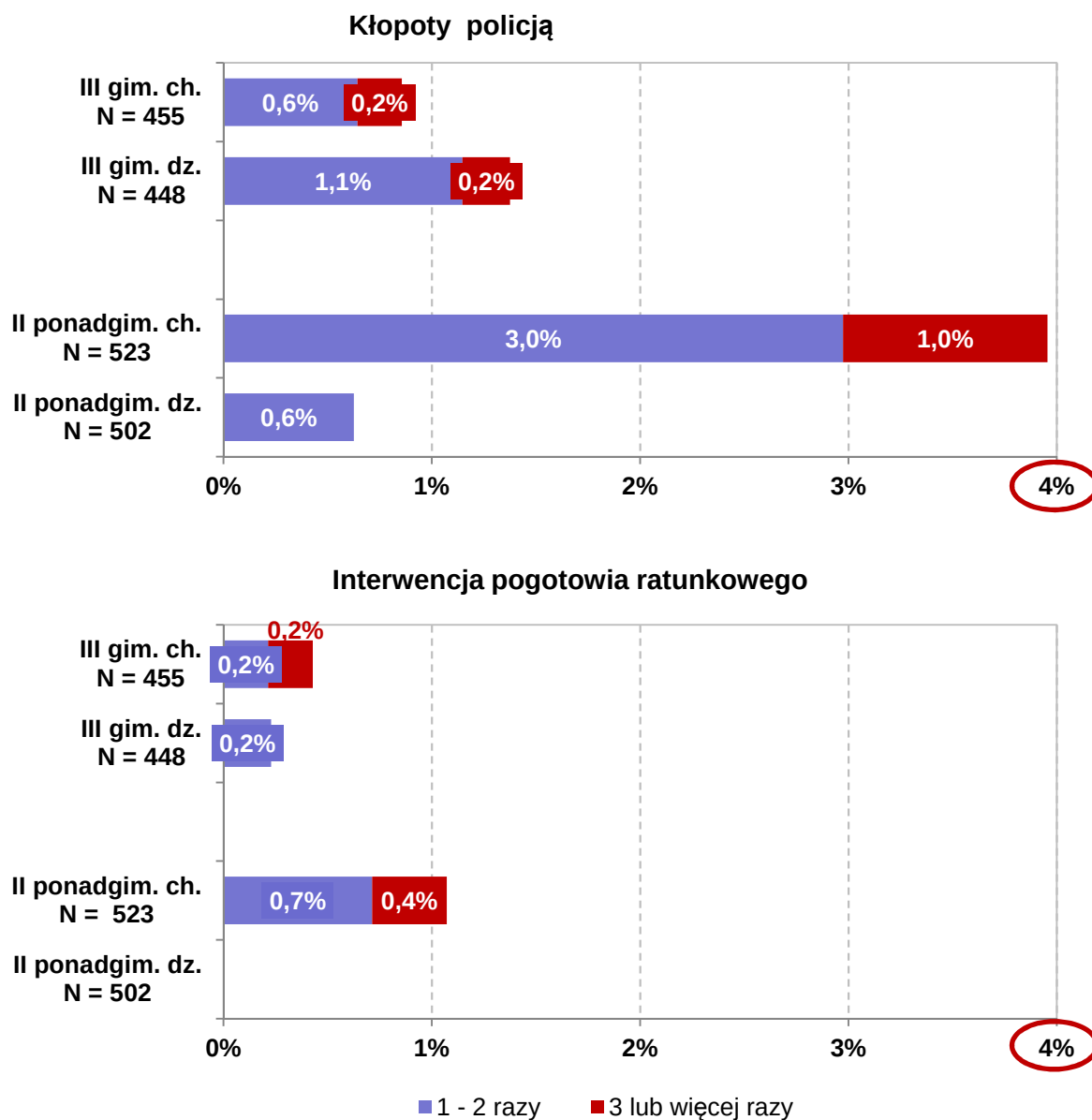

17. Przykre doświadczenia związane z używaniem narkotyków

Przykre doświadczenia związane z narkotykami

Ile razy w czasie ostatnich 12 miesięcy doświadczył(a)ś Z POWODU UŻYWANIA NARKOTYKÓW (na przykład konopi, ecstasy lub amfetaminy) następujących problemów?

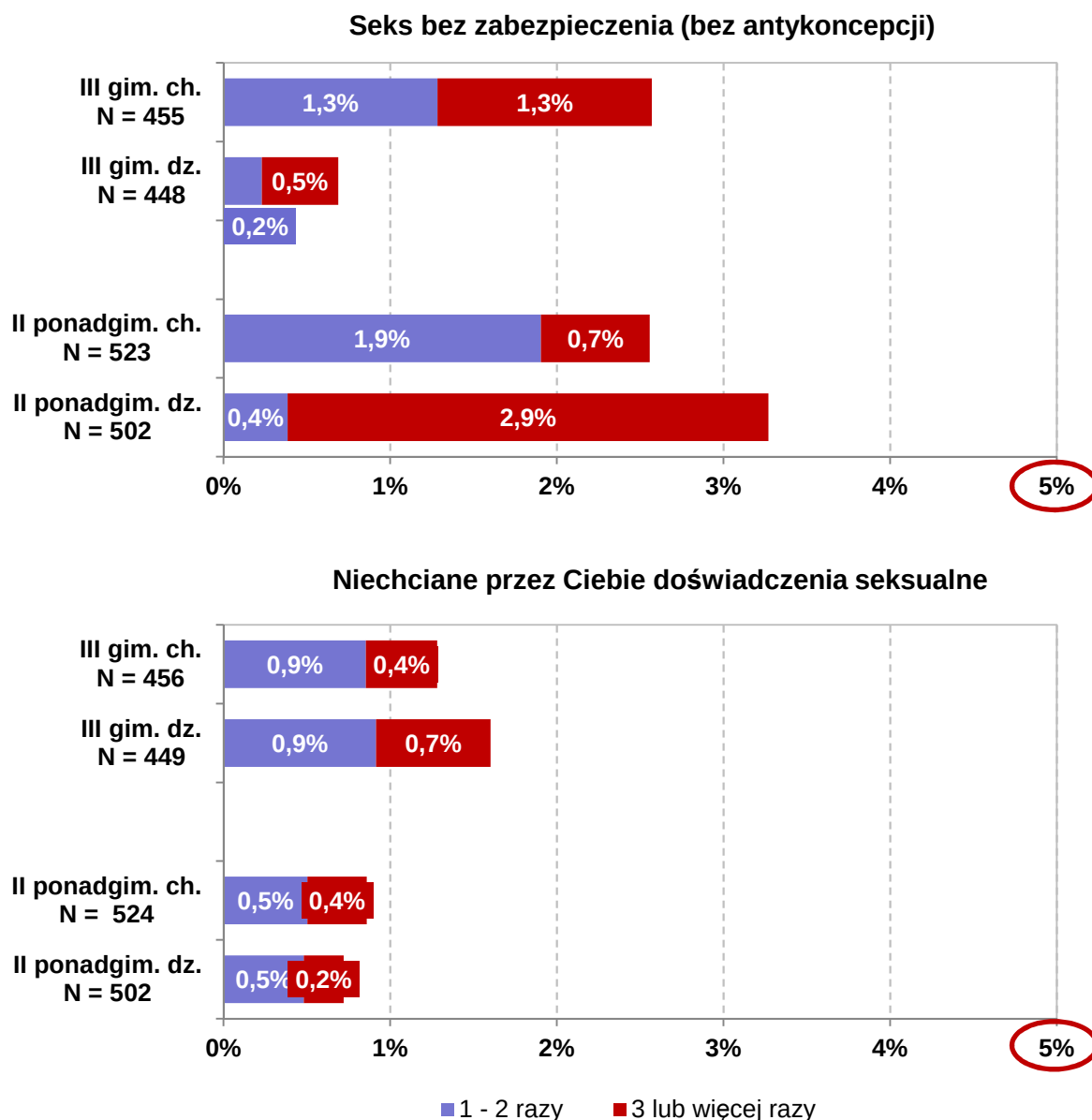
Wykres 115: Negatywne doświadczenia po użyciu narkotyków - ostatni rok - klasy III G i II PG, wyniki w podziale na płeć.

17. Przykre doświadczenia związane z używaniem narkotyków

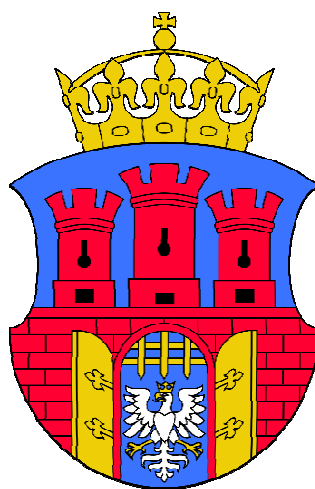

Przykre doświadczenia związane z narkotykami

Ile razy w czasie ostatnich 12 miesięcy doświadczył(a)ś Z POWODU UŻYWANIA NARKOTYKÓW (na przykład konopi, ecstasy lub amfetaminy) następujących problemów?

Wykres 116: Przykre doświadczenia po użyciu narkotyków - ostatni rok - klasy III G i II PG, wyniki w podziale na płeć.

18. Przemoc rówieśnicza - perspektywa sprawców

18. Przemoc rówieśnicza - perspektywa sprawców

Na podstawie odpowiedzi na pytania o częstotliwość podejmowania zachowań noszących znamiona przemocy, wyodrębniono kategorię osób, zdefiniowaną jako „**sprawcy przemocy**”. Zaliczono do niej tych respondentów, którzy przyznali, że w ciągu ostatnich 12 miesięcy zdarzyło im się podejmować choć jedno zachowanie z poniższej listy:

- uczestniczyć w grupie dokuczającej innym;
- uczestniczyć w grupie, która bije innych;
- uczestniczyć w grupie, która rozpoczyna bójki z innymi grupami;
- rozpocząć z kimś bójkę indywidualnie;
- ukraść coś wartego co najmniej 100 zł;
- włamać się w celu kradzieży.

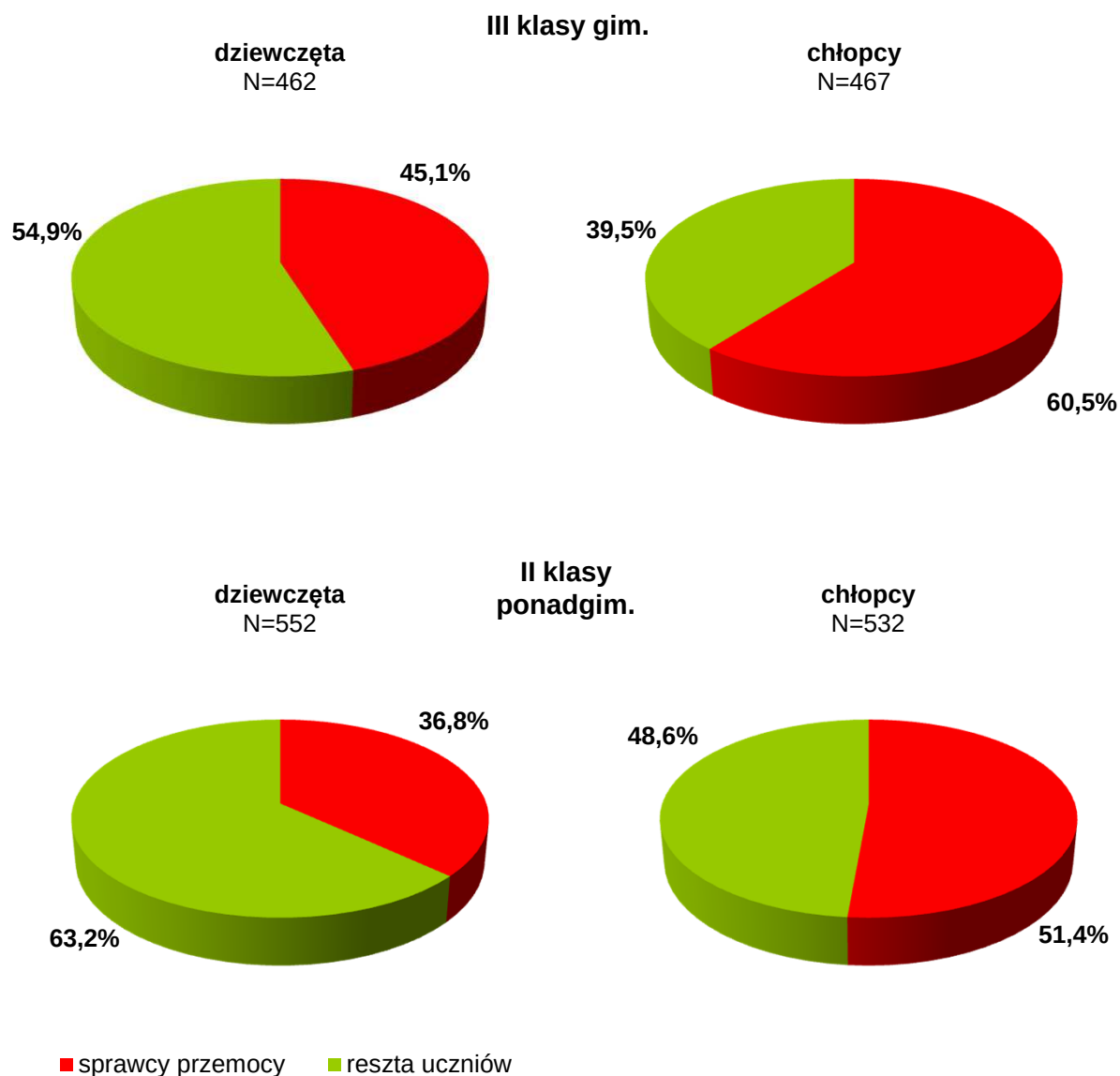
Analiza tak zagregowanych danych wskazuje na zaskakująco wysoki poziom stosowania przemocy, zwłaszcza wśród chłopców. Do wyróżnionej kategorii możemy zaliczyć trzy piąte uczestniczących w badaniu młodszych chłopców (60,5%) oraz ponad połowę starszych (51,4%). W przypadku dziewcząt analogiczne odsetki były nieco niższe (choć i tak bardzo wysokie) i wyniosły odpowiednio 45,1% i 36,8%.

Obraz wyłaniający się z tych danych wydaje się bardzo niepokojący. Proporcje między sprawcami przemocy a tzw. „normalnymi uczniami” wykraczają daleko poza akceptowalny model. Skoro w grupie chłopców (z obydwu badanych roczników) osoby, które dopuściły się jakiegoś aktu przemocy stanowią większość badanej populacji, oznacza to, że **zjawiska, które mają charakter patologiczny, stały się w tej grupie czymś powszechnym**. Jak się wydaje, taki wniosek potwierdza to, że połowa sprawców przemocy doświadczyła jej także na sobie (była ofiarą).

18. Przemoc rówieśnicza - perspektywa sprawców

Sprawcy przemocy

Wykres 117: Odsetki uczniów, którzy podjęli choć jedno zachowanie noszące znamiona przemocy w ostatnim roku – klasy III G i II PG, wyniki w podziale na płeć.

18. Przemoc rówieśnicza - perspektywa sprawców

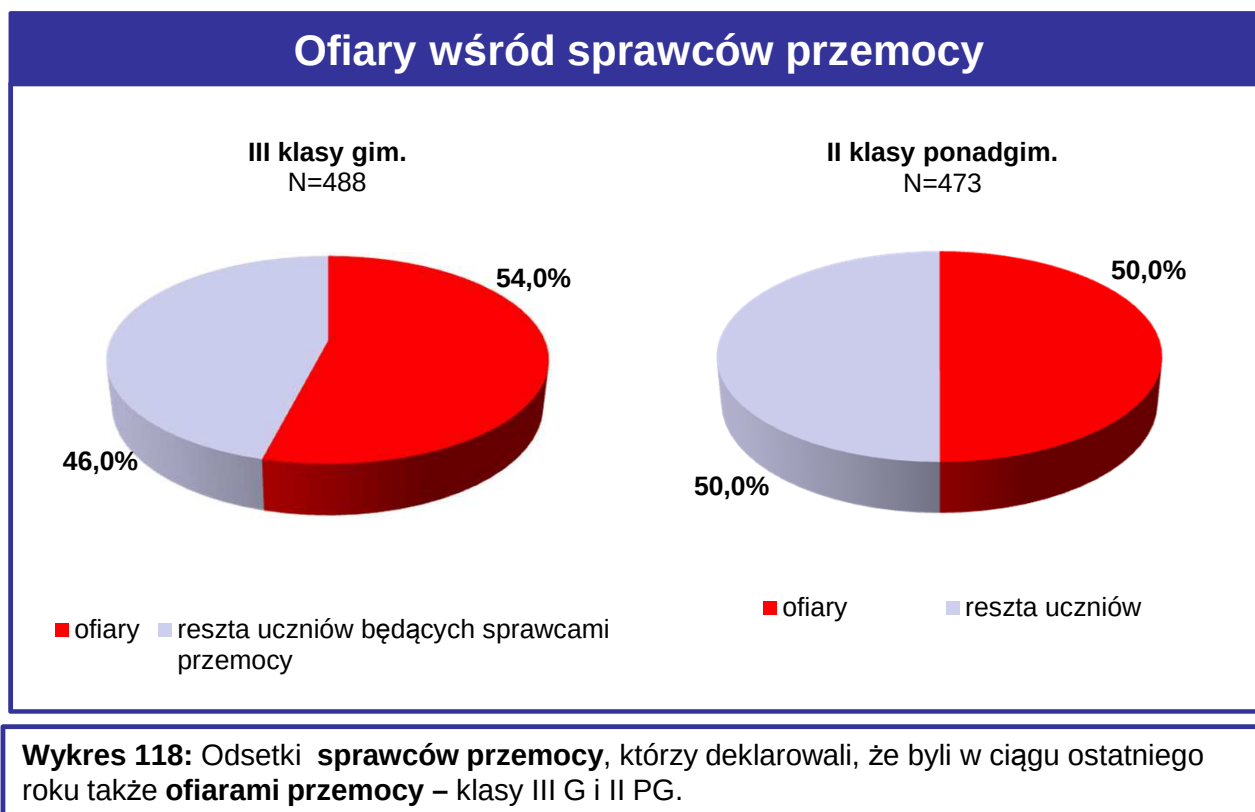

Szczegółowe analizy wskazują, że w zdecydowanej większości kategorii doświadczeń związanych z przemocą, jej **sprawcami częściej niż dziewczęta byli chłopcy** (w obydwu badanych typach szkół).

Jak pokazują tabele 18 i 19, najczęstsze formy przemocy podejmowanej przez uczniów, zgodnie z ich deklaracjami to:

- bycie w grupie dokuczającej innym (46,9% uczniów w trzecich klasach gimnazjów i 36,4% uczniów drugich klas szkół ponadgimnazjalnych);
- indywidualne rozpoczynanie bójki (20,5% i 14,5%);
- uczestnictwo w grupie, która bije innych (16,1% i 9,7%);
- uczestnictwo w grupie, która rozpoczyna bójki z innymi grupami (13,3% i 11,5%);
- celowe niszczenie własności publicznej lub prywatnej (11,7% i 9,0%).

Poza kradzieżą i włamaniem, wszystkie zachowania nacechowane przemocą częściej występowały wśród gimnazjalistów niż wśród uczniów szkół ponadgimnazjalnych. Istotny jest także fakt, że ponad połowa sprawców przemocy w klasach trzecich gimnazjum (54,0%) i dokładnie połowa (50,0%) w klasach drugich szkół ponadgimnazjalnych stwierdziła, iż w roku poprzedzającym badanie była także ofiarą przemocy.

18. Przemoc rówieśnicza - perspektywa sprawców

Sprawcy przemocy				
W czasie ostatnich 12 miesięcy, jak często zdarzyło Ci się?				
Być w grupie dokuczającej innym				
	w ogóle	1-2 razy	3-9 razy	10 razy lub więcej
III klasy gim. N=931	53,1%	24,6%	12,7%	9,6%
II klasy ponadgim. N=1084	63,6%	22,3%	8,8%	5,3%
Uczestniczyć w grupie, która bije innych				
	w ogóle	1-2 razy	3-9 razy	10 razy lub więcej
III klasy gim. N=930	83,9%	7,9%	4,7%	3,5%
II klasy ponadgim. N=1084	90,3%	5,4%	2,3%	2,0%
Uczestniczyć w grupie, która rozpoczyna bójki z innymi grupami				
	w ogóle	1-2 razy	3-9 razy	10 razy lub więcej
III klasy gim. N=930	86,7%	6,7%	4,1%	2,4%
II klasy ponadgim. N=1084	88,5%	6,8%	3,4%	1,3%
Rozpocząć bójkę indywidualnie				
	w ogóle	1-2 razy	3-9 razy	10 razy lub więcej
III klasy gim. N=931	79,5%	13,2%	4,7%	2,7%
II klasy ponadgim. N=1084	85,5%	10,1%	3,2%	1,2%

Tabela 18: Częstotliwość różnych zachowań przemocowych podejmowanych przez uczniów w ostatnim roku przed badaniem – klasy IIIG i II PG. Strzałkami oznaczono wzrost odsetków.

18. Przemoc rówieśnicza - perspektywa sprawców

Sprawcy przemocy				
W czasie ostatnich 12 miesięcy, jak często zdarzyło Ci się?				
Ukraść coś wartego co najmniej 100 złotych				
	w ogóle	1-2 razy	3-9 razy	10 razy lub więcej
III klasy gim. N=931	95,8%	2,0%	1,1%	1,1%
II klasy ponadgim. N=1084	95,8%	1,8%	1,8%	0,6%
Włamać się w celu kradzieży				
	w ogóle	1-2 razy	3-9 razy	10 razy lub więcej
III klasy gim. N=931	97,9%	1,0%	0,3%	0,8%
II klasy ponadgim. N=1084	97,4%	0,8%	0,4%	1,4%
Celowo zniszczyć własność publiczną lub prywatną				
	w ogóle	1-2 razy	3-9 razy	10 razy lub więcej
III klasy gim. N=931	88,3%	7,4%	2,6%	1,7%
II klasy ponadgim. N=1084	91,0%	5,6%	2,4%	1,0%
Sprzedać coś kradzionego				
	w ogóle	1-2 razy	3-9 razy	10 razy lub więcej
III klasy gim. N=931	96,2%	1,8%	1,1%	1,0%
II klasy ponadgim. N=1084	95,5%	2,2%	0,7%	1,7%

Tabel 19: Częstotliwość różnych zachowań przemocowych podejmowanych przez uczniów w ostatnim roku przed badaniem – klasy IIIG i II PG.

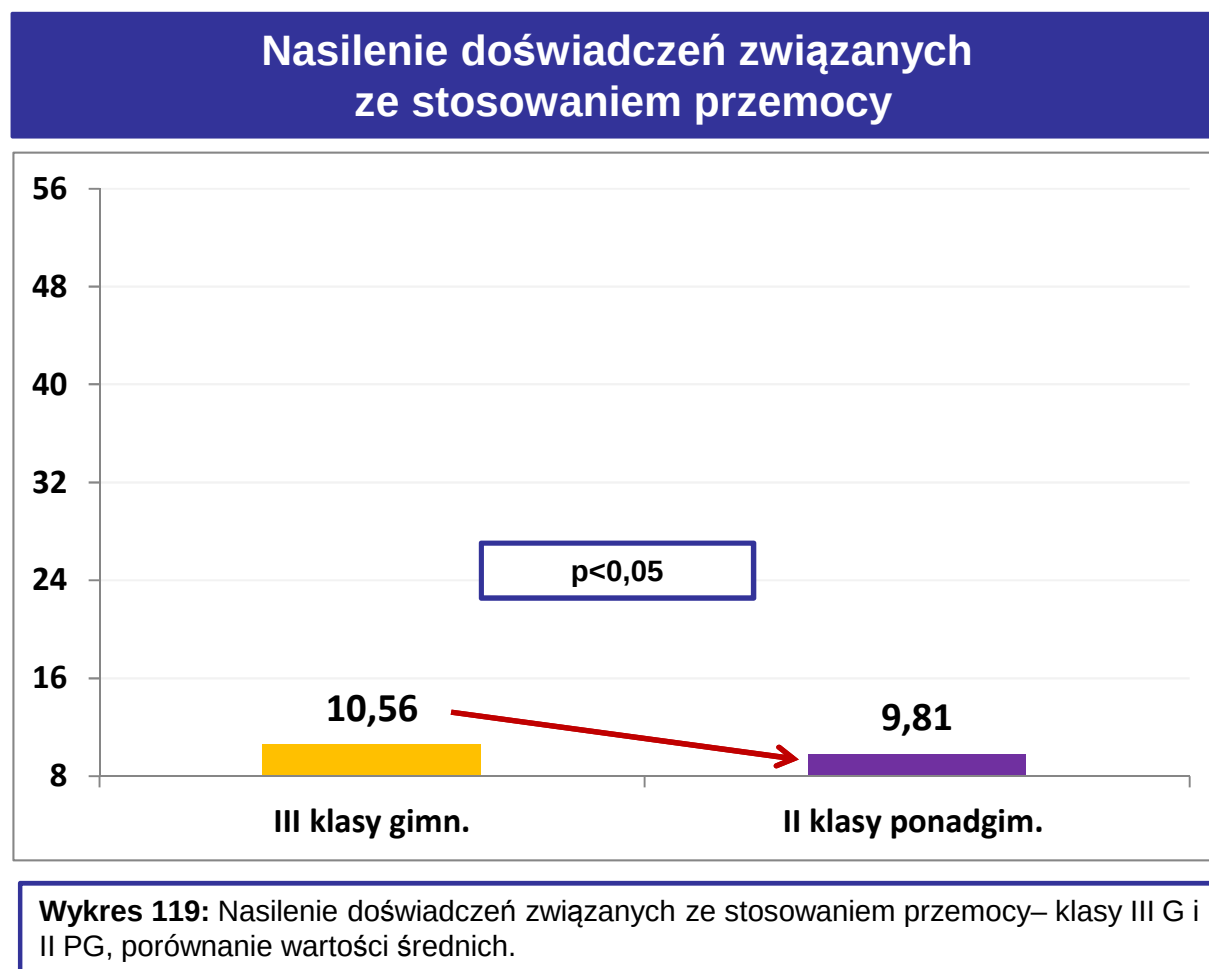
18. Nasilenie doświadczeń związanych ze stosowaniem przemocy

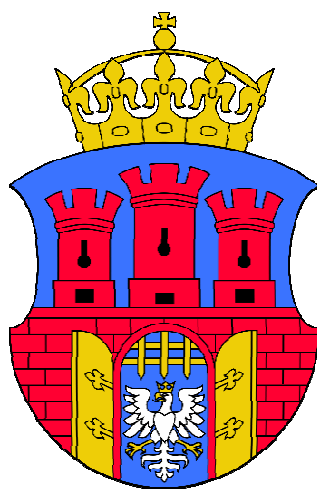

W trakcie analiz odnotowano, że wskaźnik sumaryczny ze skal dotyczących różnych aktów przemocy podejmowanych przez badanych stanowi dobrą, samodzielną skalę. Utworzono więc zmienną pn. **Nasilenie doświadczeń związanych ze stosowaniem przemocy**, sumując punkty wyliczone na podstawie odpowiedzi na odpowiednie pytania ankiety.

Współczynnik Alfa Cronbacha dla tak utworzonej skali wynosi: 0,883. Zmienna może przyjmować wartości od 8-56. Średnią wartość w klasach III G: $M=10,56$, $SD=5,64$, w II G: $M=9,81$, $SD=4,80$.

W pierwszej kolejności analizowano związek pomiędzy wiekiem a **Nasileniem doświadczeń związanych ze stosowaniem przemocy**. Było ono istotnie wyższe w grupie uczniów z gimnazjów. W badaniu odnotowano także w obu rocznikach istotną różnicę pomiędzy **Nasileniem doświadczeń związanych ze stosowaniem** wśród chłopców i dziewcząt. W obu frakcjach wiekowych było ono wyższe wśród chłopców ($p<0,001$).

19. Przemoc rówieśnicza - perspektywa ofiar

19. Przemoc rówieśnicza - perspektywa ofiar

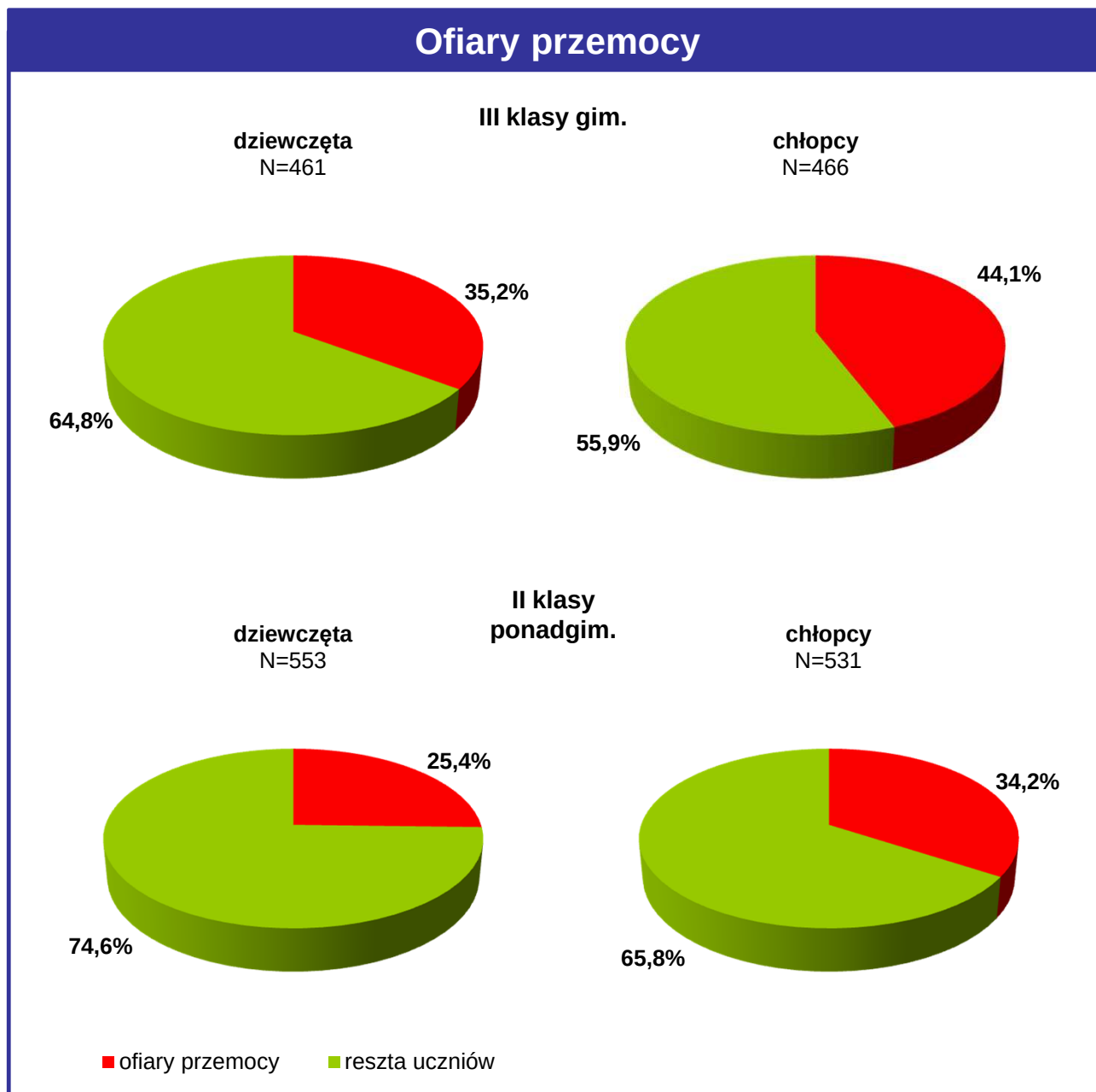

Na podstawie odpowiedzi na pytania dotyczącego doświadczania przemocy przez uczniów wyodrębniono kategorię osób, zdefiniowaną jako „ofiary przemocy”. **Zaliczono do niej tych uczniów, którzy przyznali, że w ciągu ostatnich 12 miesięcy zdarzyło im się doznać przynajmniej jednego zachowania z poniższej listy:**

- bycie dręczonym przez innych;
- bycie pobitym przez grupę;
- bycie w grupie atakowanej przez innych;
- bycie okradzionym z czegoś wartego co najmniej 100 zł;
- bycie ofiarą kradzieży z włamaniem;
- doznanie uszczerbku w postaci celowego zniszczenia posiadanej własności;
- zakup czegoś kradzionego (nieświadomy).

Analiza tak zagregowanych danych wskazuje, że odsetki osób, które były ofiarami jakiejś formy przemocy w ostatnim roku przed badaniem były niższe niż odsetki sprawców przemocy. Do kategorii ofiar możemy zaliczyć ponad dwie piąte chłopców (44,1%) i ponad jedną trzecią dziewcząt (35,2%) z trzecich klas gimnazjum oraz jedną trzecią chłopców (34,2%) i jedną czwartą dziewcząt (25,4%) z drugich klas szkół ponadgimnazjalnych. Oznacza to, że **chłopcy z obydwu badanych grup wiekowych znacznie częściej niż dziewczęta padali ofiarą przemocy.**

19. Przemoc rówieśnicza - perspektywa ofiar

Wykres 120: Odsetki uczniów, którzy doświadczyli przemocy w ostatnim roku – klasy III G i II PG, wyniki w podziale na płeć.

19. Przemoc rówieśnicza - perspektywa ofiar

Jak pokazują tabele 20 i 21, do najczęściej wymienianych form przemocy doznawanej przez uczniów przemocy należą:

- bycie dręczonym przez grupę (22,2% uczniów w trzecich klasach gimnazjów i 13,2% uczniów z drugich klas szkół ponadgimnazjalnych),
- bycie zaatakowanym przez kogoś (14,1% i 10,7%),
- bycie ofiarą przemocy elektronicznej realizowanej za pomocą telefonu lub internetu (11,6% i 7,8%)
- bycie w grupie atakowanej przez inną (9,0% i 8,7%) oraz
- doznanie uszczerbku w postaci celowego zniszczenia przez kogoś rzeczy będących własnością ofiary (10,1% i 7,5%).

W przypadku tych zachowań częstotliwość ich doświadczania była wyższa wśród gimnazjalistów niż wśród uczniów szkół ponadgimnazjalnych. Uczniowie starsi minimalnie częściej padali ofiarami rzadszych form przemocy (kradzieży, włamań, kupna rzeczy kradzionej).

19. Przemoc rówieśnicza - perspektywa ofiar

Ofiary przemocy

W czasie ostatnich 12 miesięcy, jak często zdarzyło Ci się?

Być dręczonym przez grupę

	w ogóle	1-2 razy	3-9 razy	10 razy lub więcej
III klasy gim. N=930	77,8%	13,4%	4,8%	4,0%
II klasy ponadgim. N=1085	86,8%	9,0%	2,6%	1,6%

Zostać pobitym przez grupę

	w ogóle	1-2 razy	3-9 razy	10 razy lub więcej
III klasy gim. N=930	95,0%	3,5%	0,4%	1,1%
II klasy ponadgim. N=1085	96,3%	3,0%	0,2%	0,5%

Być w grupie atakowanej przez inną

	w ogóle	1-2 razy	3-9 razy	10 razy lub więcej
III klasy gim. N=930	91,0%	5,7%	1,9%	1,4%
II klasy ponadgim. N=1085	91,3%	6,3%	1,7%	0,7%

Zostać zaatakowanym przez kogoś

	w ogóle	1-2 razy	3-9 razy	10 razy lub więcej
III klasy gim. N=930	85,9%	10,9%	2,0%	1,3%
II klasy ponadgim. N=1085	89,3%	8,4%	1,9%	0,4%

Tabela 20 : Częstotliwość doświadczania różnych form przemocy w ostatnim roku przed badaniem – klasy IIIG i II PG. Strzałkami oznaczono wzrost odsetków.

19. Przemoc rówieśnicza - perspektywa ofiar

Ofiary przemocy

W czasie ostatnich 12 miesięcy, jak często zdarzyło Ci się?

Zostać okradzionym z czegoś wartego co najmniej 100 złotych

	w ogóle	1-2 razy	3-9 razy	10 razy lub więcej
III klasy gim. N=930	94,5%	4,8%	0,2%	0,4%
II klasy ponadgim. N=1085	94,4%	4,0%	0,2%	1,4%

Paść ofiarą kradzieży z włamaniem

	w ogóle	1-2 razy	3-9 razy	10 razy lub więcej
III klasy gim. N=930	97,8%	1,5%	0,3%	0,3%
II klasy ponadgim. N=1085	97,6%	0,8%	0,2%	1,3%

Mieć rzeczy celowo przez kogoś zniszczone

	w ogóle	1-2 razy	3-9 razy	10 razy lub więcej
III klasy gim. N=930	89,9%	8,1%	1,5%	0,5%
II klasy ponadgim. N=1085	92,5%	5,4%	0,7%	1,5%

Kupić coś kradzionego

	w ogóle	1-2 razy	3-9 razy	10 razy lub więcej
III klasy gim. N=930	95,7%	2,7%	0,9%	0,8%
II klasy ponadgim. N=1085	95,5%	2,4%	0,7%	1,4%

Być ofiarą przemocy elektronicznej realizowanej za pomocą telefonu lub Internetu

	w ogóle	1-2 razy	3-9 razy	10 razy lub więcej
III klasy gim. N=930	88,4%	6,9%	2,8%	1,8%
II klasy ponadgim. N=1085	92,2%	4,1%	1,9%	1,8%

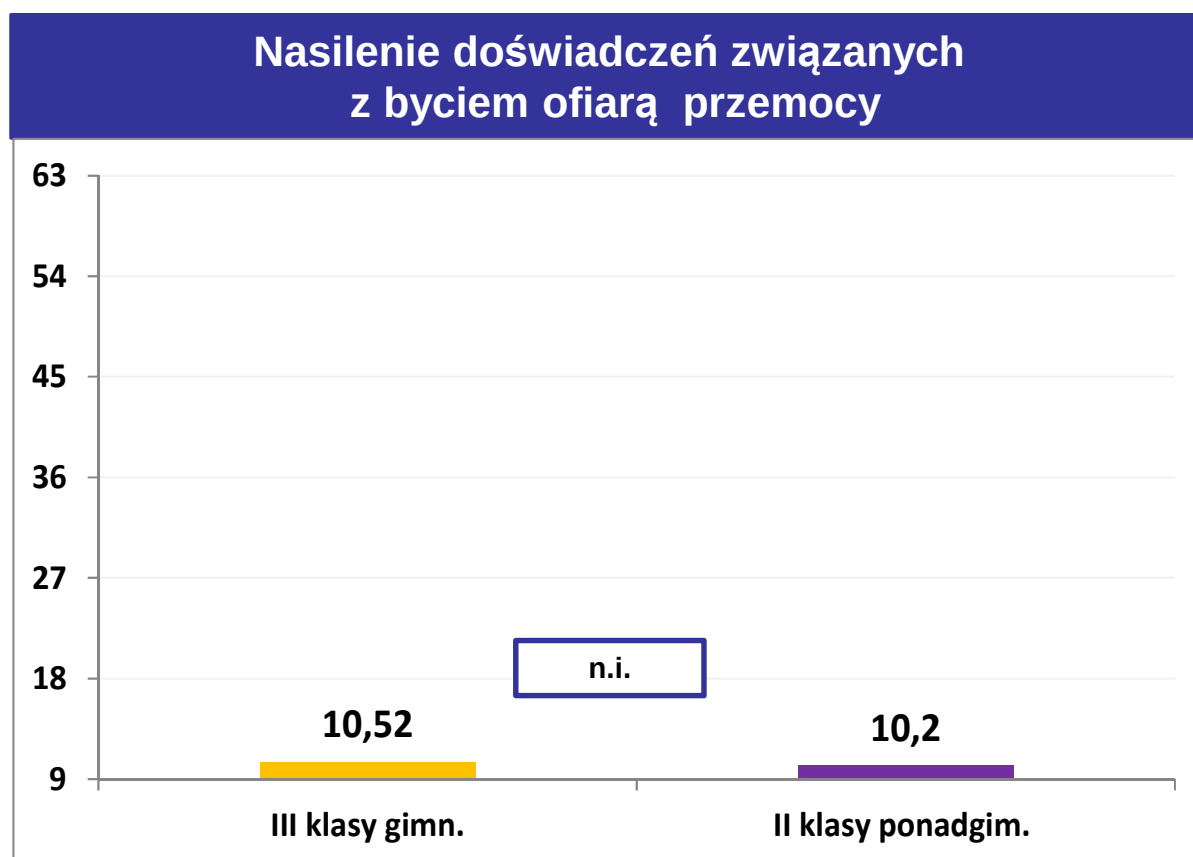
Tabela 21: Częstotliwość doświadczania różnych form przemocy w ostatnim roku przed badaniem – klasy IIIG i II PG.

19. Nasilenie doświadczeń bycia ofiarą przemocy

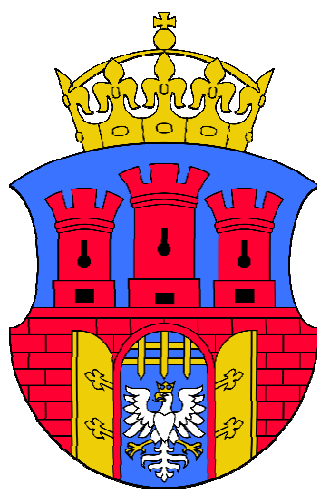
W trakcie analiz odnotowano, że wskaźnik sumaryczny ze skal dotyczących różnych aktów przemocy doświadczanych przez badanych stanowi dobrą, samodzielną skalę. Utworzono więc zmienną pn. **Nasilenie doświadczeń bycia ofiarą przemocy**, sumując punkty wyliczone na podstawie odpowiedzi na odpowiednie pytania ankiety.

Współczynnik Alfa Cronbacha dla tak utworzonej skali wynosi: 0,887. Zmienna może przyjmować wartości od 9-63. Średnią wartość w klasach III G: $M=10,52$, $SD=4,27$, w II G: $M=10,20$, $SD=4,31$. W pierwszej kolejności analizowano związek pomiędzy wiekiem a **Nasileniem doświadczeń bycia ofiarą przemocy**. Nie odnotowano istotnej różnicy w tym zakresie pomiędzy uczniami gimnazjów i szkół ponadgimnazjalnych. W badaniu odnotowano w starszym badanym roczniku niższe nasilenie doświadczeń bycia ofiarą przemocy niż w roczniku młodszym. Nie odnotowano także istotnej różnicy pomiędzy **Nasileniem doświadczeń bycia ofiarą przemocy** wśród chłopców i dziewcząt. W obu frakcjach wiekowych było ono podobne w populacji chłopców i dziewcząt.

Wykres 121: Nasilenie doświadczeń związanych z byciem ofiarą przemocy– klasy III G i II PG, porównanie wartości średnich.

20. Profilaktyka domowa

20.1. Pojęcie profilaktyki domowej - wprowadzenie

Jednym z bardzo ważnych środowisk, w których może i powinna być prowadzona profilaktyka zachowań problemowych młodzieży jest dom rodzinny.

Specjaliści podkreślają, że przekonania, postawy, zachowania rodziców dotyczące sięgania po substancje psychoaktywne oraz zasady wprowadzone przez nich w tym zakresie w domu, odgrywają często kluczową rolę w kształtowaniu się postaw i zachowań młodzieży wobec używania tych substancji.

W badaniu analizowano, jakie są postawy rodziców wobec picia alkoholu, palenia papierosów i używania narkotyków przez badanych w opinii młodzieży. Pytano o to, czy takie zachowania spotkałyby się z przyzwoleniem matki oraz ojca. Analizowano deklarowane przez badanych sposoby reagowania przez rodziców na fakt palenia przez nich papierosów, picia alkoholu lub używania narkotyków.

Przedmiotem analiz był także poziom wsparcia i kontroli ze strony rodziców wyrażający się w :

- ustaleniu ścisłych zasad obowiązujących nastolatka w domu i poza domem;
- konieczności informowania ich o tym, gdzie i z kim badani spędzają wieczory;
- łatwości uzyskania ciepła i opieki od rodziców;
- łatwości uzyskania wsparcia emocjonalnego od rodziców.

Wyniki tych analiz przedstawiono w Suplemencie do niniejszego raportu.

20.2. Przewidywana reakcja rodziców na palenie papierosów przez młodzież

O ile wśród uczniów klas trzecich 72,2% badanych wyraziło przekonanie, że ich ojcowie w ogóle nie wyraziliby zgody na palenie, to w klasach drugich szkół ponadgimnazjalnych odsetek osób przekonanych o całkowitym braku przyzwolenia ojca na palenie papierosów był wyraźnie niższy i wynosił 56,2%.

Podobną tendencję (mniejsze odsetki osób przekonanych o braku przyzwolenia w przypadku starszych uczniów) odnotowano w przypadku pytania o przyzwolenie ze strony matki. 76,1% uczniów klas trzecich gimnazjów deklarowało, że matka nie zgodziłaby się na palenie, a w klasach drugich ponadgimnazjalnych - 60,2%.

Jednocześnie wyższe były odsetki starszych badanych przekonanych, że ich rodzice zgodziliby się na palenie. W klasach trzecich gimnazjum o przyzwoleniu ze strony ojca było przekonanych 4,8% badanych, w drugich ponadgimnazjalnych już 10,0%. W odniesieniu do matek odsetki te wynosiły odpowiednio 5,5% i 9,8%.

Większa część uczniów starszych niż młodszych deklarowała, że ich rodzice nie pozwoliliby im palić w domu (co można interpretować jako częściowe przyzwolenie na palenie papierosów). O ile wśród uczniów gimnazjów o takiej postawie ojca mówiło 9,2% badanych, to wśród uczniów szkół ponadgimnazjalnych odsetek ten wzrósł do 18,0%. W przypadku postawy matki odsetki te wyniosły odpowiednio 7,6% i 16,8%.

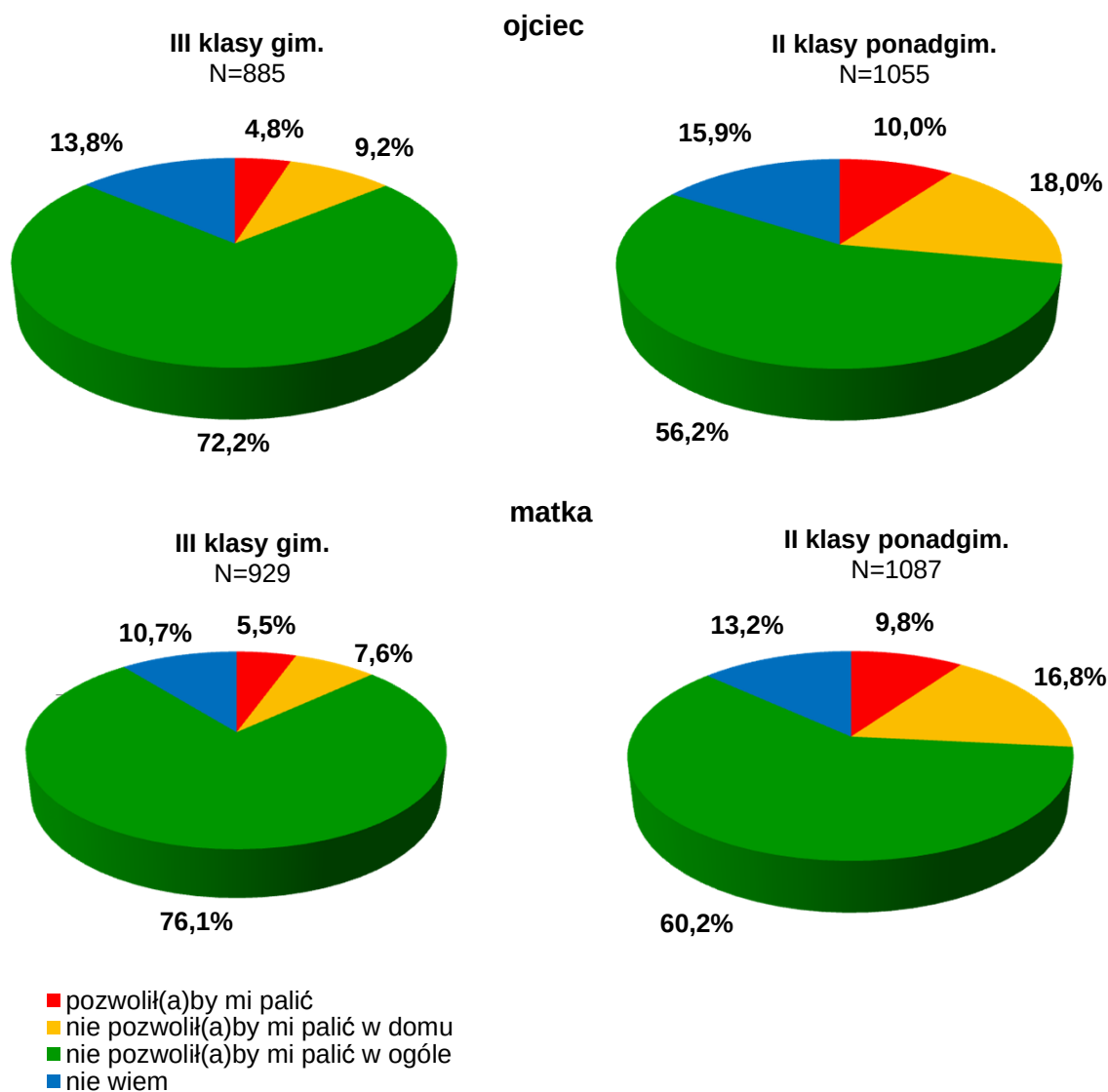
Podsumowując, wyniki badania wskazują, że deklarowana przez uczniów tolerancja rodziców odnośnie palenia papierosów przez młodzież ma ścisły związek z wiekiem badanych.

20.2. Przewidywana reakcja rodziców na palenie papierosów przez młodzież

Reakcja rodziców na palenie papierosów

Gdybyś chciał(a) palić papierosy (lub jeśli już palisz), jak sądzisz czy Twój ojciec i Twoja matka pozwoliliby Ci na to?

Wykres 122: Przewidywana reakcja rodziców na palenie papierosów przez uczniów – klasy III G i II PG.

20.3. Przewidywana reakcja rodziców na upijanie się i używanie narkotyków przez młodzież

Analizując wyniki badań w kontekście reakcji rodziców na upijanie się dzieci oraz używanie przez nich marihuany/haszyszu i ecstasy stwierdzono pewną różnicę w poziomie restrykcyjności pomiędzy ojcami i matkami. Według uczniów ojcowie byłoby mniej restrykcyjni niż matki wobec analizowanych zachowań.

Zdaniem :

- 63,9% gimnazjalistów ich ojcowie zdecydowanie nie zaakceptowałyby upijania się, a w opinii 0,7% zaaprobowaliby takie zachowanie. W przypadku matek odsetki te wynoszą odpowiednio: 68,2% i 1,1%. W przypadku uczniów drugich klas szkół ponadgimnazjalnych 43,2% uczniów pisało o braku zgody ojca na upicie się, a 43,8% o braku zgody matki. W tej grupie uczniów 2,8% sądziło, że ich upicie spotkałoby się z aprobatą ojca, a 3,0% - matki.
- 71,7% uczniów z klas trzecich gimnazjum stwierdziło, że ich ojcowie nie zgodziliby się na **używanie przez nich marihuany lub haszyszu**, w przypadku matek odsetek ten wynosił 76,2%. Analogiczne wskaźniki w odniesieniu do reakcji rodziców uczniów drugich klas szkół ponadgimnazjalnych wynoszą: 68,6% i 70,4%. Zdaniem 1,0% uczniów (z obydwu badanych roczników) ich ojcowie wyrażiliby zgodę na takie zachowanie zaś 1,1% sądziło, że zgodę wyrażałaby ich matka.
- 77,00% młodszych uczniów nie oczekiwałoby przyzwolenia ojców, zaś 81,1% zgody matki na **używanie przez nich ecstasy**. W przypadku uczniów starszych odsetki te kształtowały się na zbliżonym poziomie i wynosiły odpowiednio: 77,3% oraz 80,0%. Bardzo niewielkie odsetki uczniów uważały, że ich rodzice aprobowaliby używanie ecstasy. Według uczniów młodszych z taką postawą ojca spotkałoby się 0,2%, zaś matki 0,5%. Analogiczne odsetki wśród uczniów starszych były niewiele wyższe: odpowiednio 1,1% i 0,7%.

Co istotne, średnio co dziesiąty badany z obydwu grup wiekowych stwierdził, że jego rodzice nie dowiedzieliby się o tego typu zachowaniach.

Warto również zwrócić uwagę na stosunkowo wysokie odsetki uczniów, którzy nie wiedzieli, jaka byłaby reakcja ich rodziców na upicie się nastolatka. Brak wiedzy w tym zakresie deklarowało 9,2% uczniów klas trzecich gimnazjum w odniesieniu do postawy ojców i 5,5% w odniesieniu do postawy matek. W klasach drugich odsetki te były podobne i wynosiły: 10,5% i 6,4%. W przypadku braku wiedzy o reakcji rodziców na używanie przez młodzież marihuany albo ecstasy odnotowano zbliżone odsetki badanych wybierających odpowiedź „nie wiem” w odniesieniu do przewidywanej reakcji ojców (8,6% – 11,3%) oraz matek (5,2% - 6,7%).

Wyniki te to jeden z argumentów na rzecz konieczności prowadzenia intensywnych działań edukacyjnych wśród rodziców i włączania ich do szkolnych działań profilaktycznych.

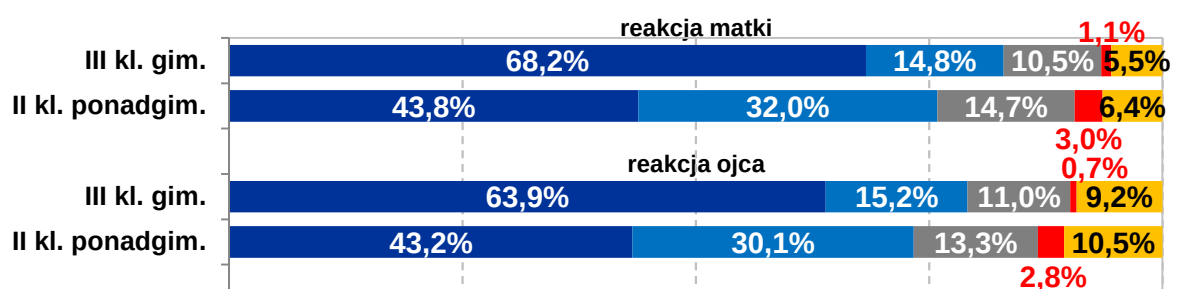
20.3. Przewidywana reakcja rodziców na upijanie się i używanie narkotyków przez młodzież

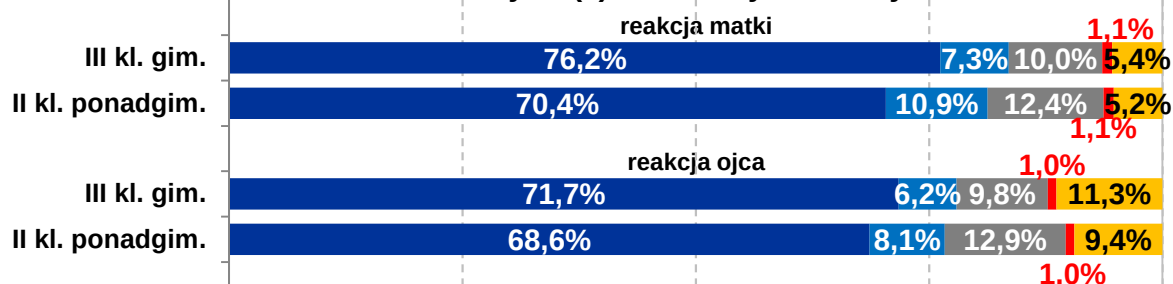
Reakcja rodziców

Jak sądzisz, jaka byłaby reakcja Twojej matki/Twojego ojca, gdybyś Ty robił(a) następujące rzeczy?

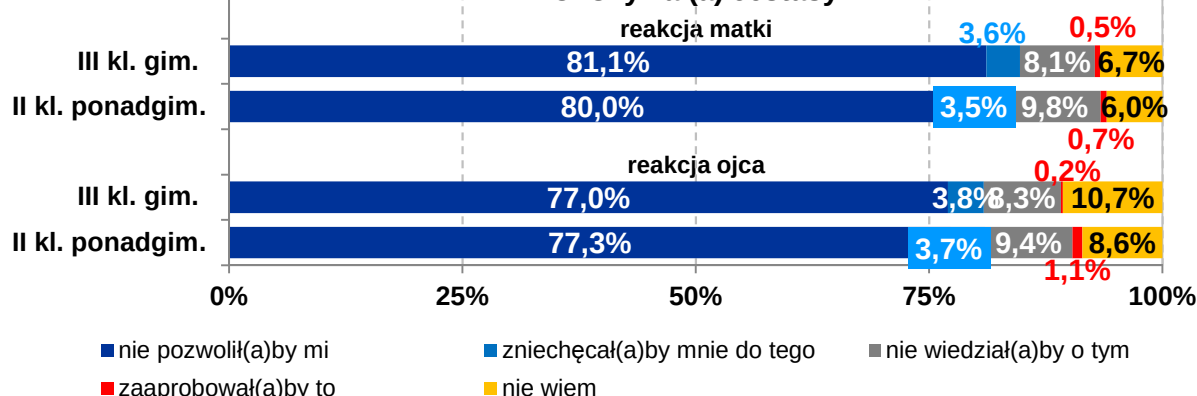
A. Upijał(a) się

B. Używał(a) marihuany lub haszyszu

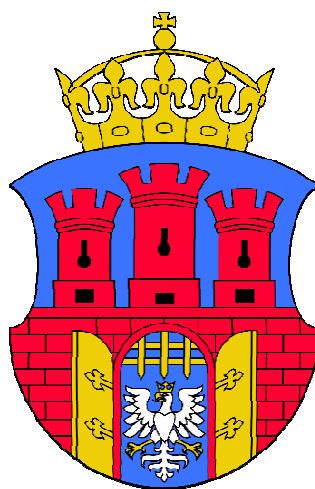

C. Używał(a) ecstasy

Wykres 123 : Przewidywana reakcja rodziców na upijanie się, używanie marihuany i ecstasy przez uczniów – klasy III G i II PG.

	N					
	A		B		C	
	matka	ojciec	matka	ojciec	matka	ojciec
III kl. gim.	922	888	921	926	921	888
II kl. ponadgim.	1076	1057	1076	1084	1075	1061

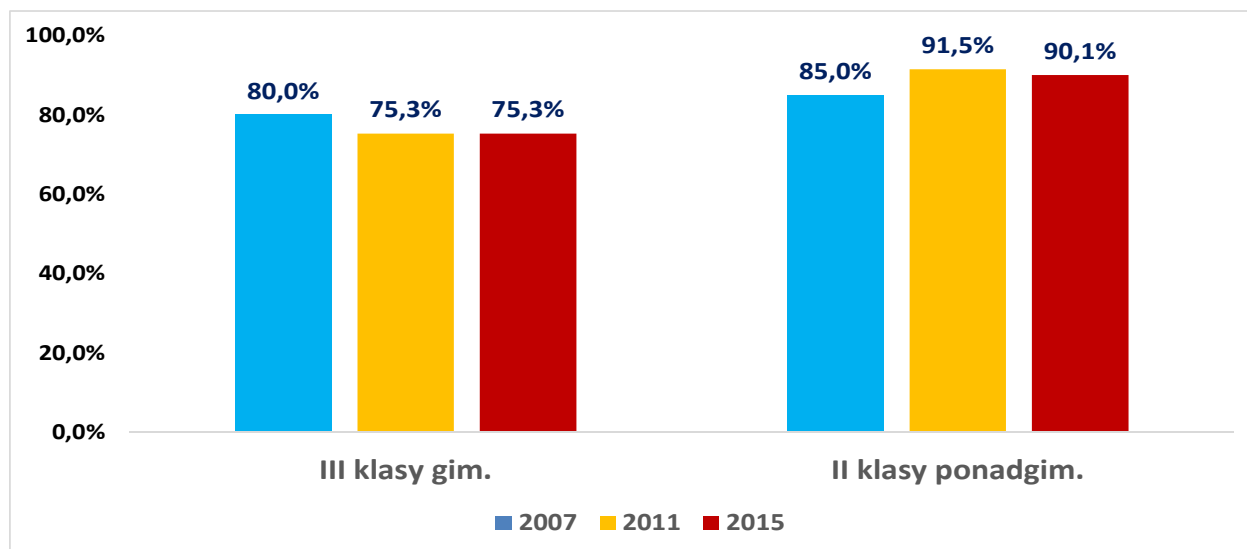

21. Porównanie wyników badań z lat: 2007, 2011 i 2015

21.1. Ocena dostępności substancji psychoaktywnych – rok 2007, 2011 i 2015

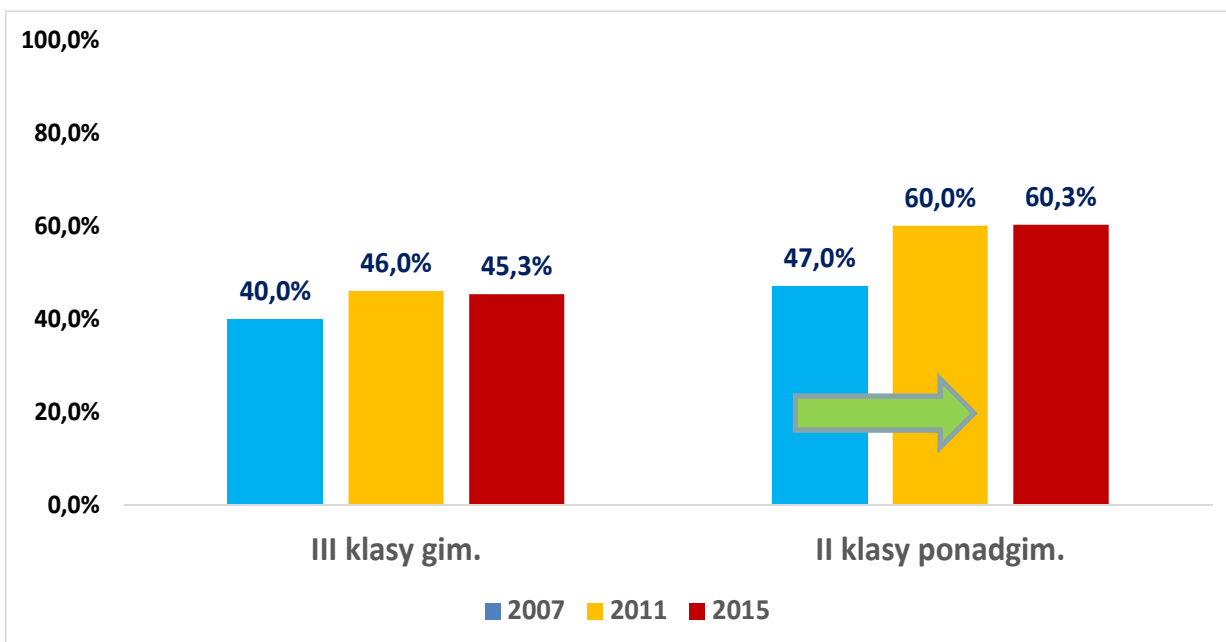

Czy łatwe byłoby dla Ciebie zdobycie papierosów?

Wykres 1/P: Ocena dostępności papierosów – porównanie wyników z roku 2007, 2011 i 2015.

Jak łatwe byłoby dla Ciebie zdobycie marihuany/haszyszu?

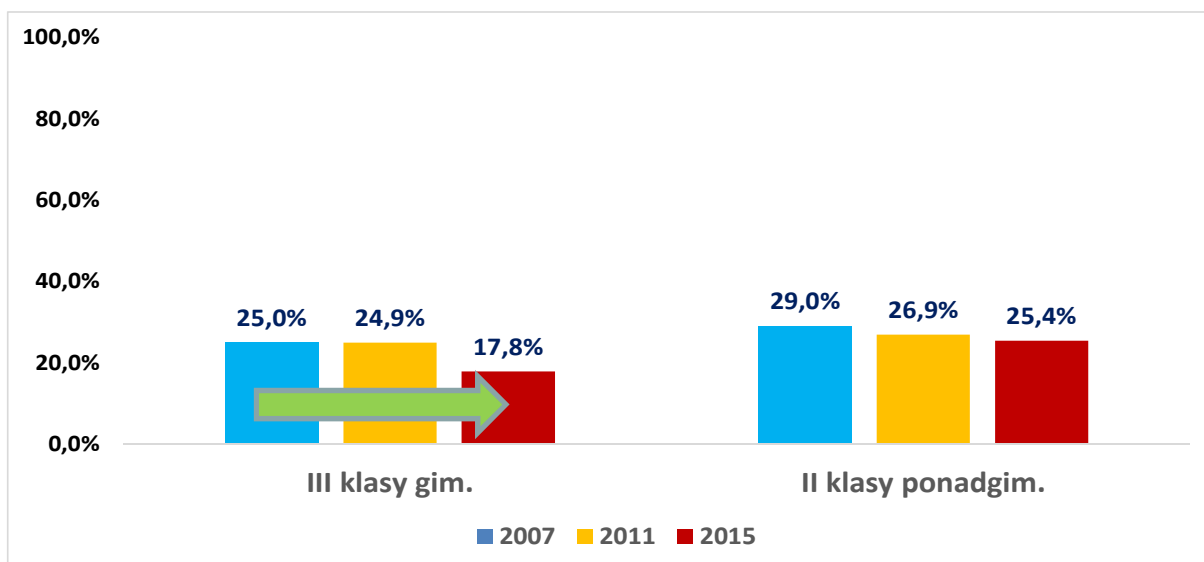
Wykres 2/P: Ocena dostępności marihuany/haszyszu – porównanie wyników z roku 2007 i 2011 i 2015.

21.1. Ocena dostępności substancji psychoaktywnych – rok 2007, 2011 i 2015

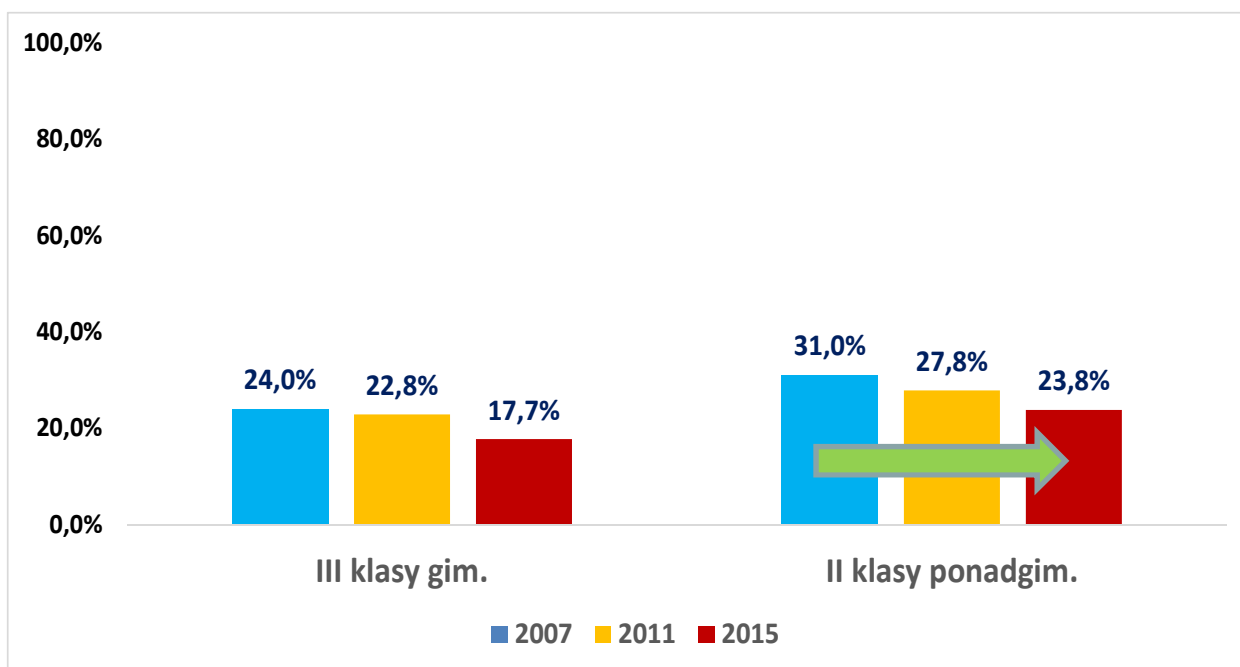

Czy łatwe byłoby dla Ciebie zdobycie amfetaminy?

Wykres 3/P: Ocena dostępności amfetaminy – porównanie wyników z roku 2011 i 2015.

Czy łatwe byłoby dla Ciebie zdobycie ecstasy?

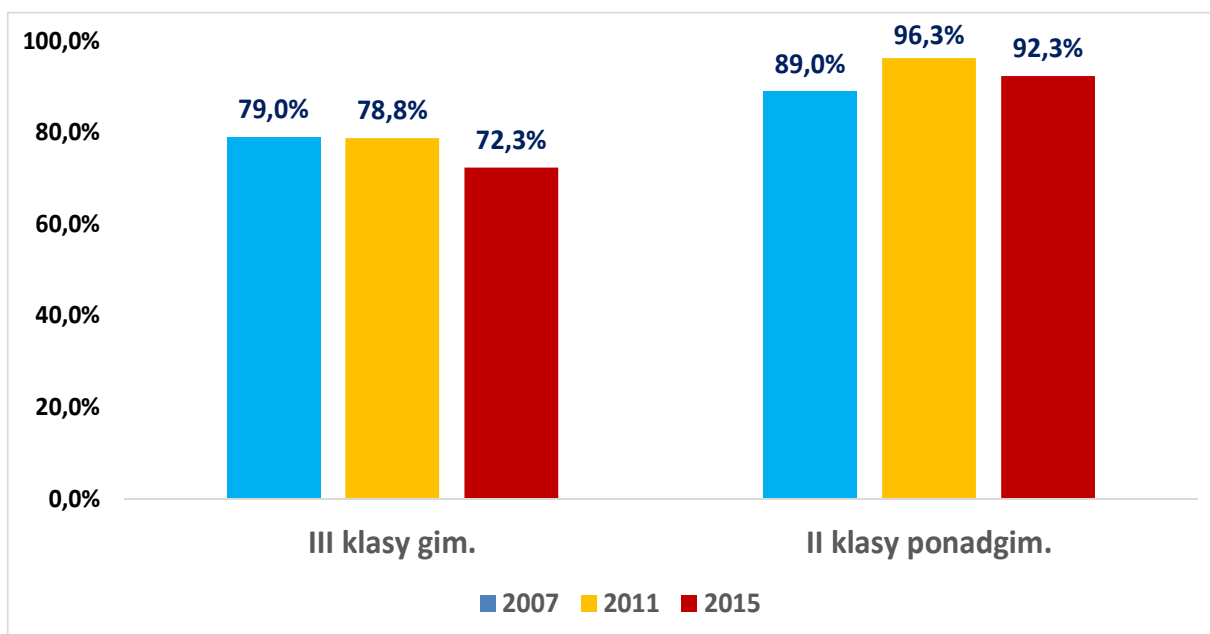

Wykres 4/P: Ocena dostępności marihuany/haszyszu – porównanie wyników z roku 2011 i 2015.

21.1. Ocena dostępności substancji psychoaktywnych – rok 2007, 2011 i 2015

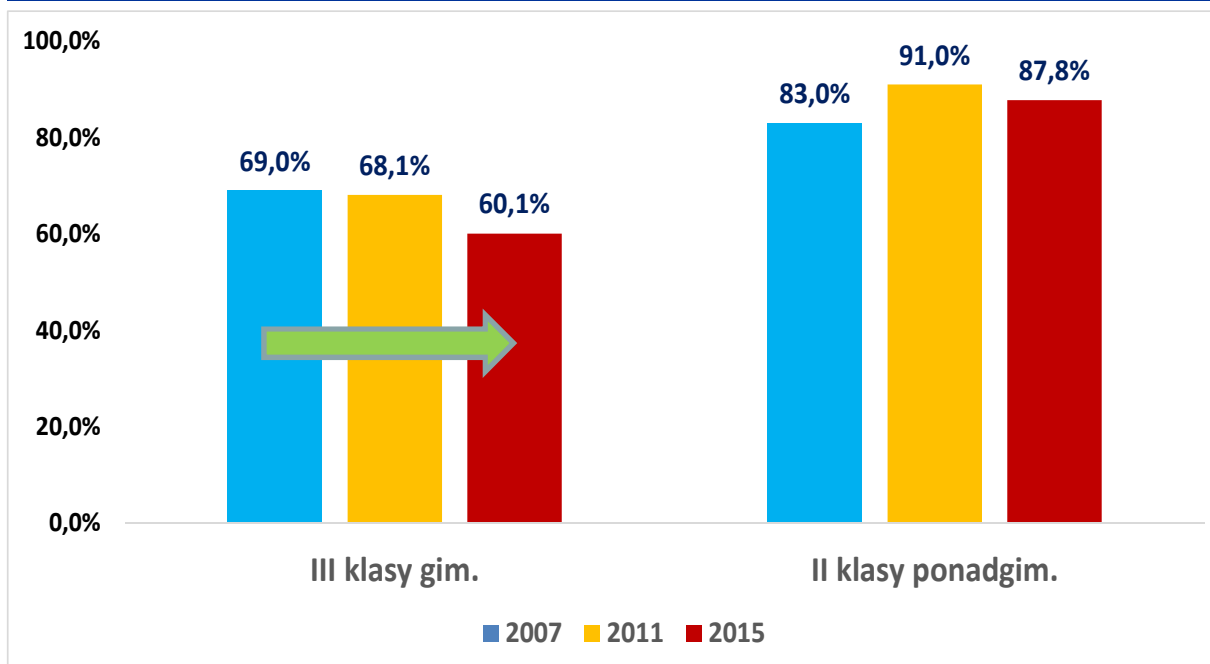

Czy łatwe byłoby dla Ciebie zdobycie piwa?

Wykres 5/ P: Ocena dostępności piwa – porównanie wyników z roku 2007, 2011 i 2015.

Czy łatwe byłoby dla Ciebie zdobycie wina?

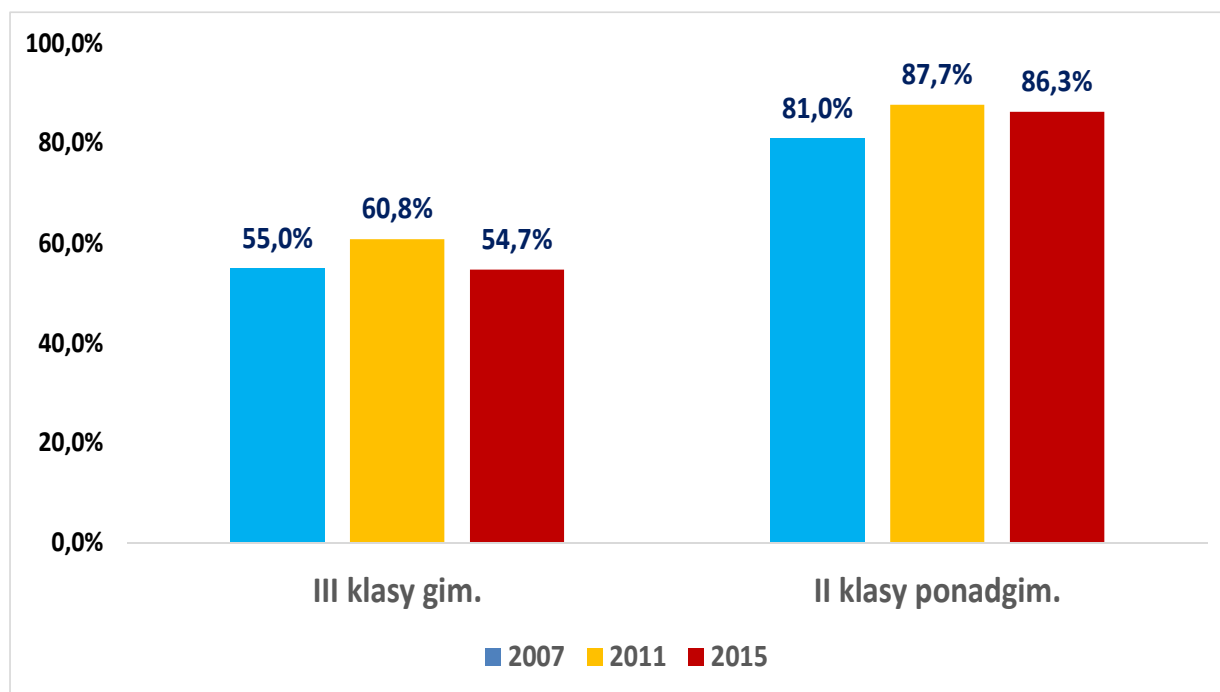

Wykres 6/P: Ocena dostępności wina – porównanie wyników z roku 2007 i 2011 i 2015.

21.1. Ocena dostępności substancji psychoaktywnych – rok 2007, 2011 i 2015

Jak łatwe byłoby dla Ciebie zdobycie wódki?

Porównując wyniki badań zrealizowanych w roku 2007, 2011 i 2015 warto zwrócić uwagę, iż:

- W obu rocznikach nie odnotowano istotnej różnicy pomiędzy odsetkami uczniów, którzy uznali, że łatwe byłoby dla nich zdobycie papierosów. W klasach 2 PG wyraźna jest jednak od roku 2011 tendencja wzrostowa w tym zakresie.

- **Niepokojący jest istotny wzrost w klasach 2 PG odsetka uczniów, którzy stwierdzili, że łatwe byłoby dla nich zdobycie marihuany lub haszyszu. W klasach 2 PG jest to wzrost z 47 % w roku 2007 do ponad 60% w roku 2015.**

- W klasach 2 PG odnotowano istotny spadek odsetka uczniów, którzy jako łatwy określili dostęp do ecstasy. Nieco mniej dynamiczny był spadek odnotowany w klasach 3 G. W klasach 3 gimnazjum odnotowano także spadek odsetka uczniów, którzy uznali w roku 2015, że łatwe byłoby dla nich zdobycie amfetaminy.

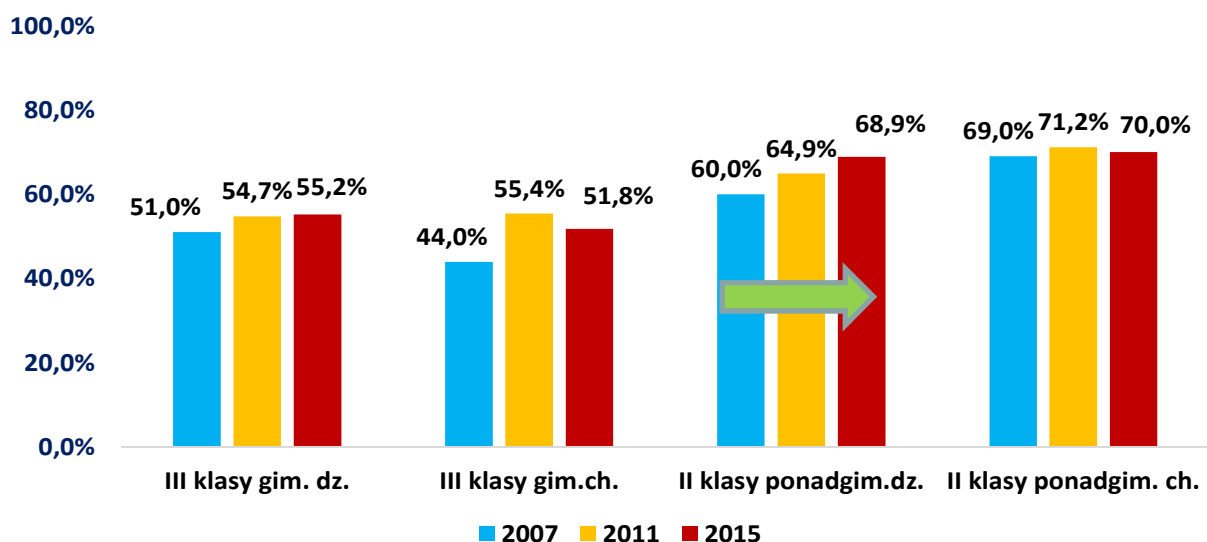
- W roku 2015 odnotowano spadkową tendencję w porównaniu z rokiem 2011 jeśli chodzi o odsetek uczniów, którzy uznali że łatwe jest zdobycie piwa. W roku 2015 spadł także w klasach 3 gimnazjum odsetek uczniów, którzy twierdzili, że łatwe byłoby dla nich zdobycie wina.

- **Pomiędzy rokiem 2011 a 2015 zaobserwowano tendencję spadkową jeśli chodzi o odsetek uczniów klas 3 G, którzy uznali, że łatwe byłoby dla nich zdobycie wódki. W klasach 2 PG natomiast odnotowaną tendencję wzrostową w tym zakresie pomiędzy rokiem 2007 a 2011 i 2015.**

21.2. Rozpowszechnienie palenia papierosów – rok 2007, 2011 i 2015

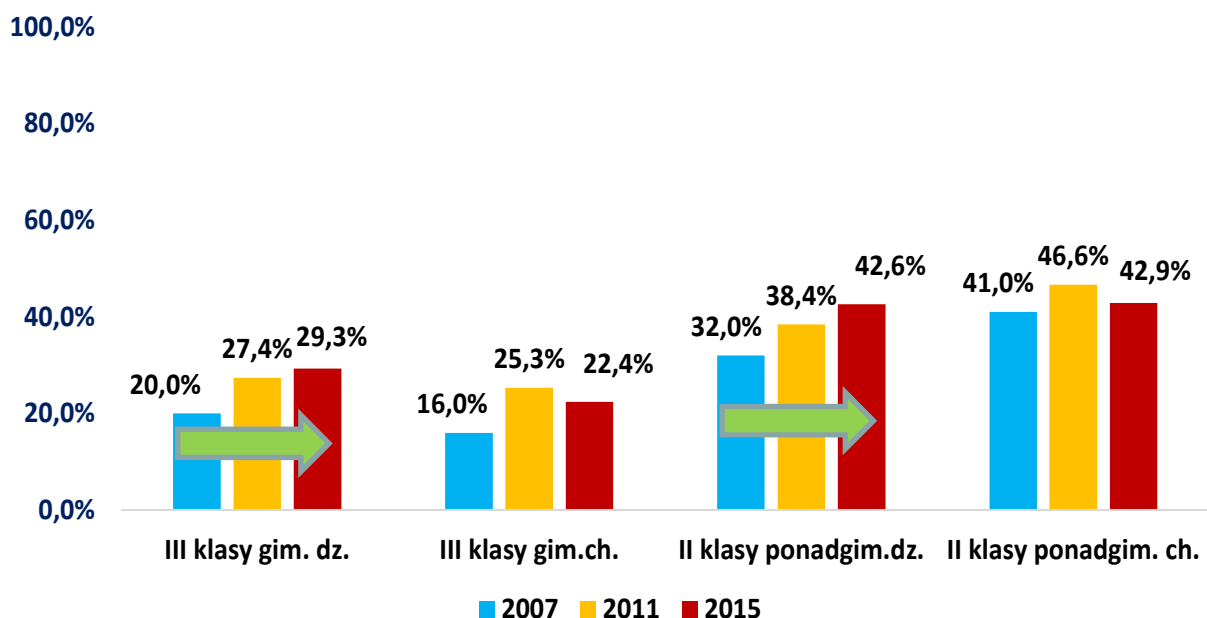

Czy kiedykolwiek w życiu paliłeś/-aś papierosa?

Wykres 8/P: Rozpowszechnienie palenia papierosów w życiu – porównanie wyników z roku 2007, 2011 i 2015.

Czy paliłeś/-aś papierosa w ciągu ostatnich 30 dni ?

Wykres 9/P: Rozpowszechnienie palenia papierosów w ost. miesiącu – porównanie wyników z roku 2007 i 2011.

21.2. Rozpowszechnienie palenia papierosów

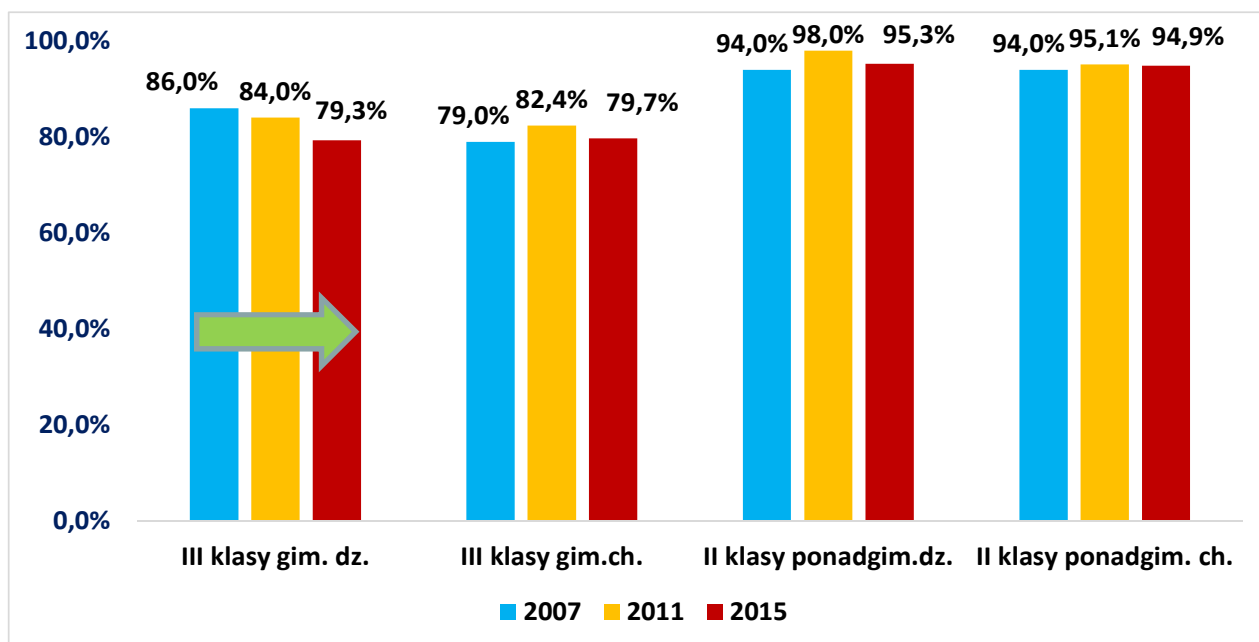
Porównanie wyników dotyczących rozpowszechnienia palenia papierosów wśród uczniów w roku 2007, 2011 i 2015 wskazuje, że :

- Nie odnotowano istotnych różnic pomiędzy odsetkami uczniów, którzy przyznali się do palenia papierosów w życiu w klasach 3 gimnazjum. Można więc wnioskować, że rozpowszechnienie palenia wśród uczniów krakowskich szkół gimnazjalnych w ciągu ostatnich ośmiu lat utrzymuje się na stabilnym poziomie. Istotnie wzrósł natomiast odsetek dziewcząt w klasach 2 PG, które mają za sobą inicjację nikotynową.
- W klasach 2 PG G nie zaobserwowano zmian w zakresie rozpowszechnienia palenia papierosów w ostatnim miesiącu przed badaniem w populacji chłopców. Takich zmian nie zaobserwowano także w grupie w klasach 3 gimnazjum.
- Na uwagę zasługują zmiany odnotowane w tym zakresie w populacji młodszych i starszych dziewcząt. W roku 2015 istotnie wyższy niż w roku 2007 był odsetek dziewcząt palących w ostatnim miesiącu przed badaniem. Osiem lat temu kształtował się on na poziomie 20%, a obecnie- ponad 29%. W przypadku dziewcząt uczących się w klasach 2 szkół ponadgimnazjalnych odsetek palących w ostatnim miesiącu wzrósł z 32% w roku 2007 do ponad 42% w roku 2015, tendencję wzrostową w tym zakresie zanotowano już w roku 2011.
- Szczegółowe analizy wskazują, że wzrósł w roku 2015 w porównaniu z rokiem 2011 odsetek uczniów w klasach 2 PG, którzy w ostatnim miesiącu przed badaniem palili 6 i więcej papierosów dziennie tj. regularnych palaczy. Cztery lata temu kształtował się on na poziomie 5,7% a w roku 2015 na poziomie 11,1%.
- **Reasumując: pomiędzy rokiem 2007, 2011 i 2015 nie zmieniły się odsetki chłopców po inicjacji nikotynowej. Istotnie wzrósł odsetek dziewcząt palących w klasach 2 PG, w tym roczniku odnotowano także tendencję wzrostową jeśli chodzi o odsetki regularnie palących.**

21.3. Rozpowszechnienie picia alkoholu - rok 2007, 2011 i 2015

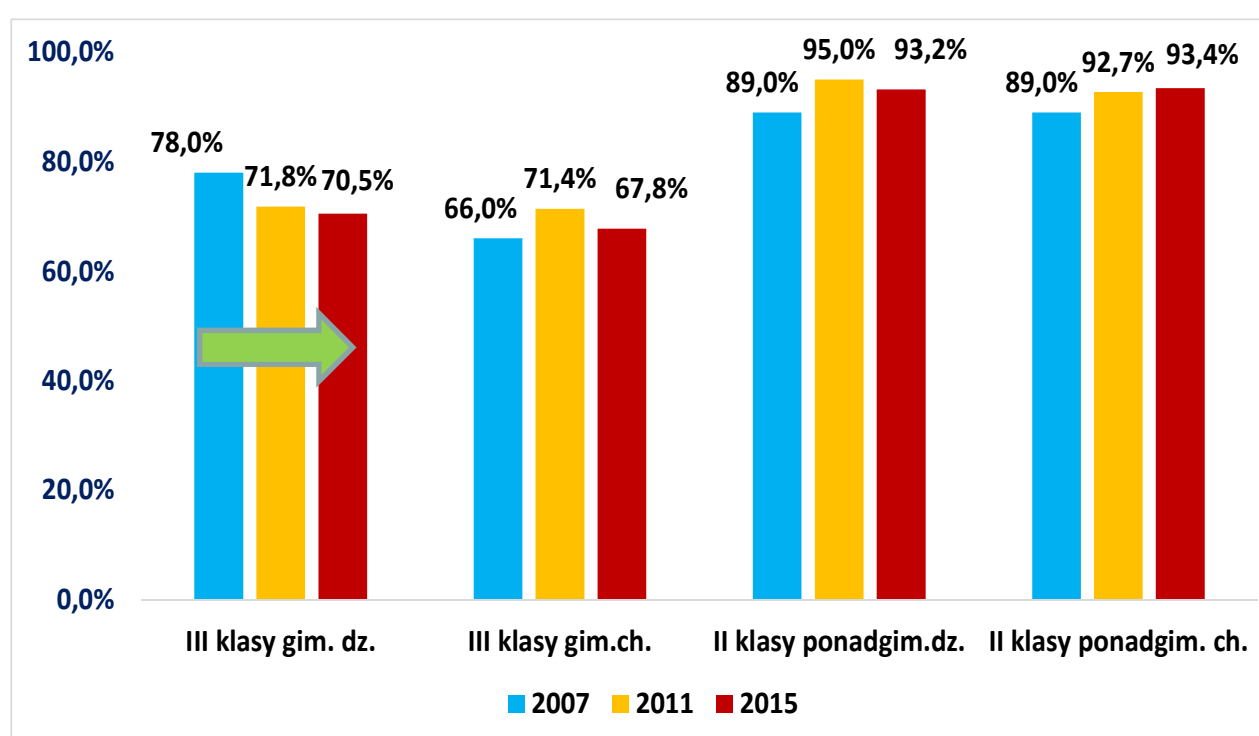

Czy kiedykolwiek w życiu piłeś/-aś alkohol?

Wykres 10/P: Rozpowszechnienie picia alkoholu w życiu– porównanie wyników z roku 2007, 2011 i 2015.

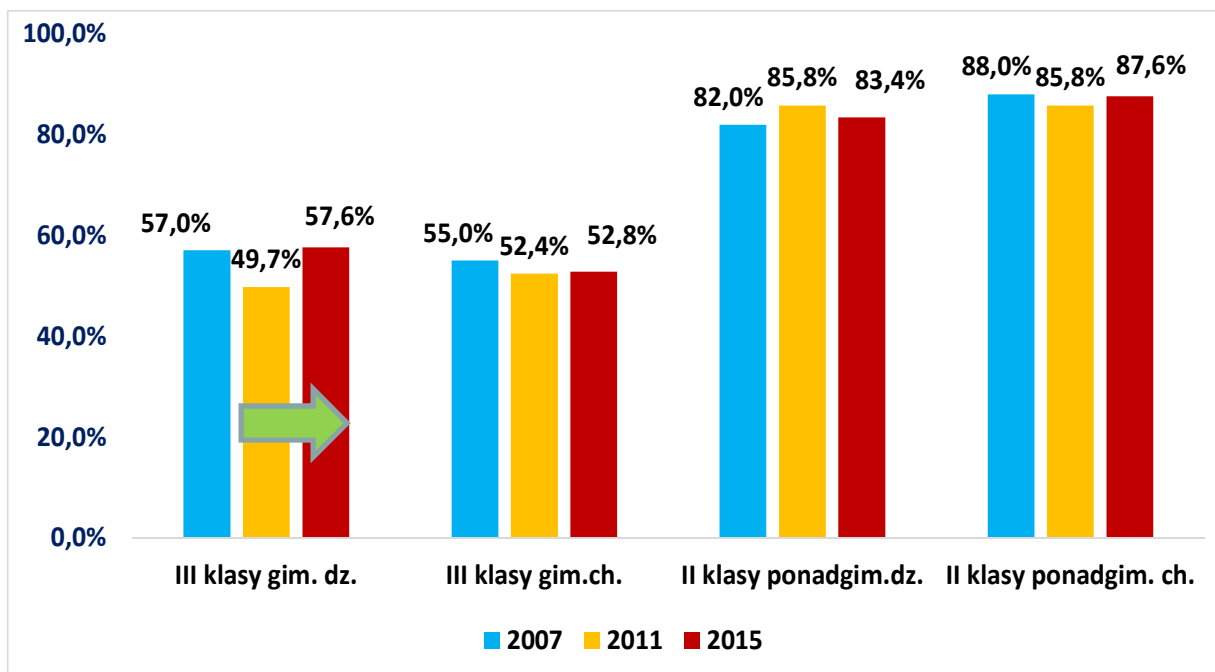
Czy piłeś/-aś alkohol w ciągu ostatniego roku?

21.3. Rozpowszechnienie picia alkoholu - rok 2007, 2011 i 2015

Czy piłeś/-aś alkohol w ciągu ostatnich 30 dni?

Wykres 12/P: Rozpowszechnienie picia alkoholu w ciągu ost. 30 dni– porównanie wyników z roku 2007 i 2011.

Porównanie wyników dotyczących rozpowszechnienia picia alkoholu wśród uczniów w roku 2007, 2011 i 2015 wskazuje, że :

- Nie odnotowano istotnych różnic pomiędzy odsetkami chłopców z klas 3 gimnazjum oraz dziewcząt i chłopców z klas 2 PG, którzy pili alkohol kiedykolwiek w życiu. W roku 2015 spadł natomiast odsetek dziewcząt po inicjacji alkoholowej w porównaniu z rokiem 2007.
- Pomiedzy rokiem 2007 a 2015 odnotowano także spadek odsetka dziewcząt w klasach 3 gimnazjum, które piły alkohol w ostatnim roku. W pozostałych grupach odsetki pijących w ostatnim roku nie zmieniły się.
- Pomiedzy rokiem 2011 a 2015 odnotowano tendencję wzrostową, jeśli chodzi o odsetek dziewcząt z klas 3 G pijących w ostatnim miesiącu przed badaniem.
- W pozostałych badanych grupach odsetki osób pijących w ostatnim miesiącu od roku 2007 utrzymywały się na stabilnym poziomie.

21.3. Rozpowszechnienie picia alkoholu - rok 2007, 2011 i 2015

Analiza wykresów przedstawiających porównanie odsetków **osób upijających się** wskazuje, że:

- Odnotowano pomiędzy rokiem 2007 a 2015 istotne różnice pomiędzy odsetkami dziewcząt oraz chłopców z klas 3 gimnazjum upijających się w życiu. W przypadku chłopców spadek odsetka jest szczególnie wyraźny pomiędzy rokiem 2011 a 2015.

W roku 2007 upijające się dziewczęta stanowiły 41% populacji, a w roku 2015- 32,7%.. W przypadku chłopców z tego rocznika jest to spadek z 43% w roku 2011 do 30% w roku 2015

Zmiany w zakresie rozpowszechnienia upijania się w życiu odnotowano także w starszym roczniku. **W przypadku chłopców z klas 2 PG zaobserwowano istotny wzrost odsetka upijających się, natomiast w populacji dziewcząt- istotny spadek.**

- Pomiędzy rokiem 2007 a 2015 odnotowano spadek odsetka chłopców i dziewcząt upijających się w ostatnim roku w klasach 3 gimnazjum: 8 lat temu upiło się w tym czasie 30 % chłopców z tego rocznika, w roku 2011- 32,9%, zaś w roku 2015 – 22,9%.

- Niepokojący jest istotny wzrost odsetka dziewcząt z klas 2 PG upijających się w ostatnim roku przed badaniem z 36% w roku 2007 do 47,5% w roku 2015.**

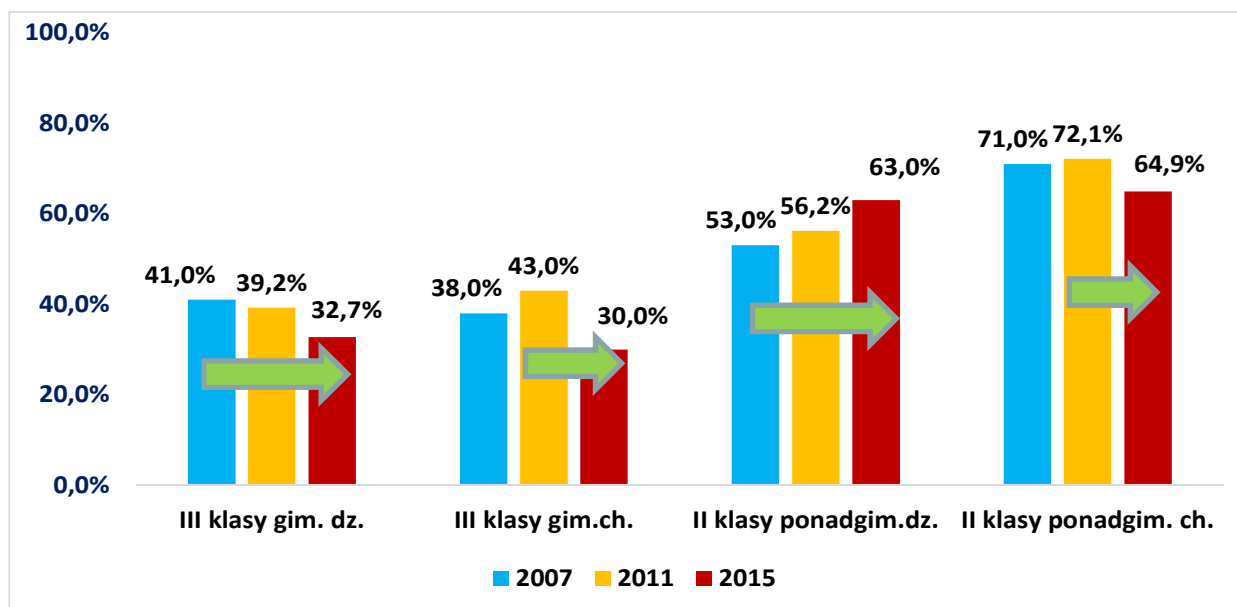
- **Na uwagę zasługuje pozytywna tendencja zaobserwowana wśród chłopców w klasach 3 gimnazjum i 2 PG, jeśli chodzi o rozpowszechnienia upijania się w ostatnim miesiącu. W obu grupach odnotowano istotny spadek odsetka upijających się w tym okresie.**

21.4. Rozpowszechnienie upijania się - rok 2007, 2011 i 2015

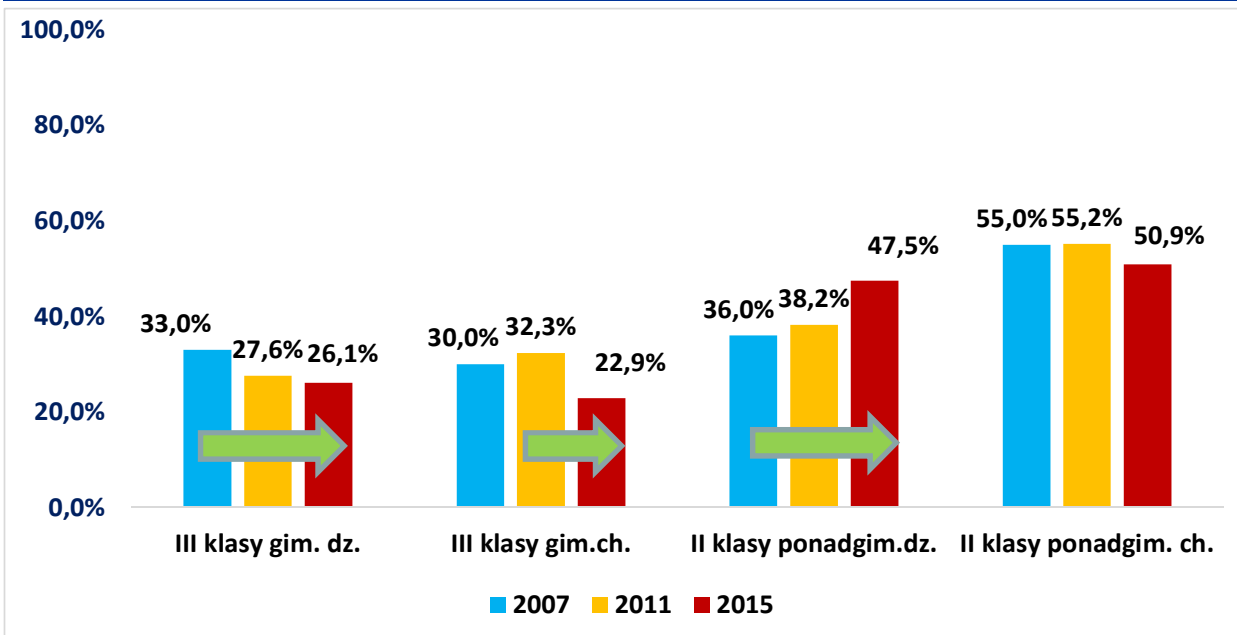

Czy upiłeś się/-aś kiedykolwiek w życiu?

Wykres 13P: Rozpowszechnienie upijania się w życiu – porównanie wyników z roku 2007, 2011 i 2015.

Czy upiłeś się/-aś w ciągu ostatniego roku?

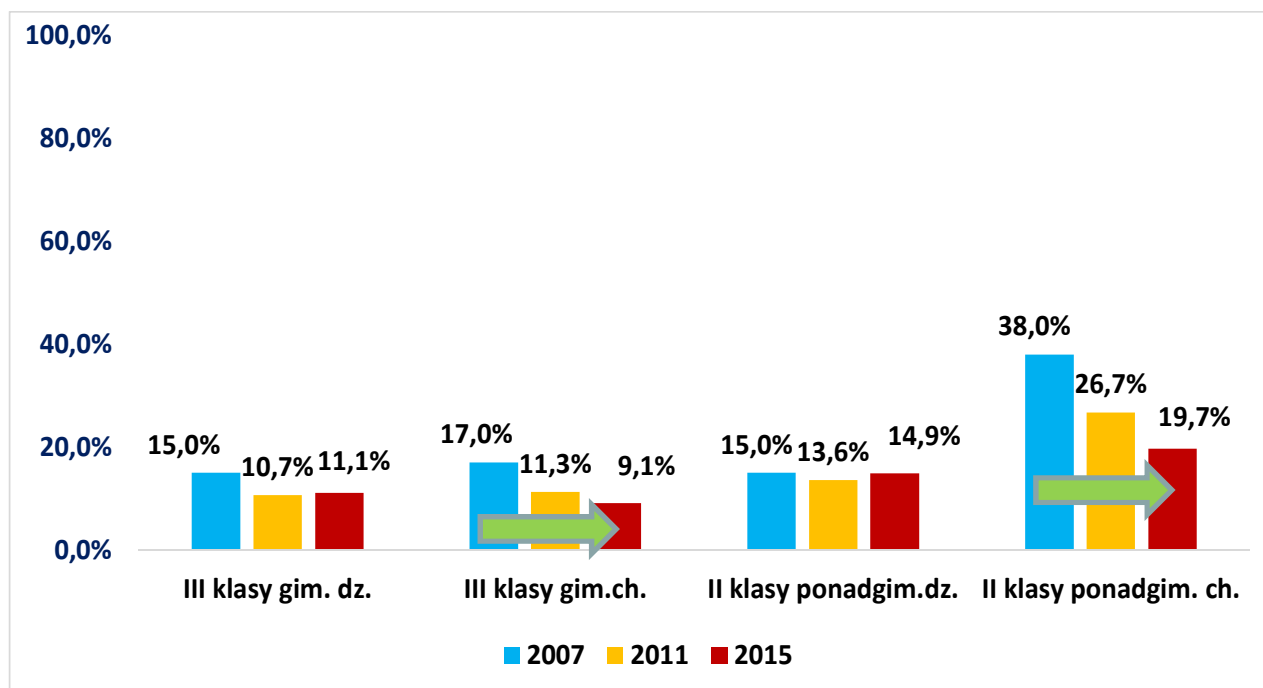

Wykres 14/P: Rozpowszechnienie upijania się w ciągu ost.12 mies. – porównanie wyników z roku 2007, 2011 i 2015.

21.4. Rozpowszechnienie upijania się - rok 2007, 2011 i 2015

Czy upiłeś się/-aś w ciągu ost. 30 dni?

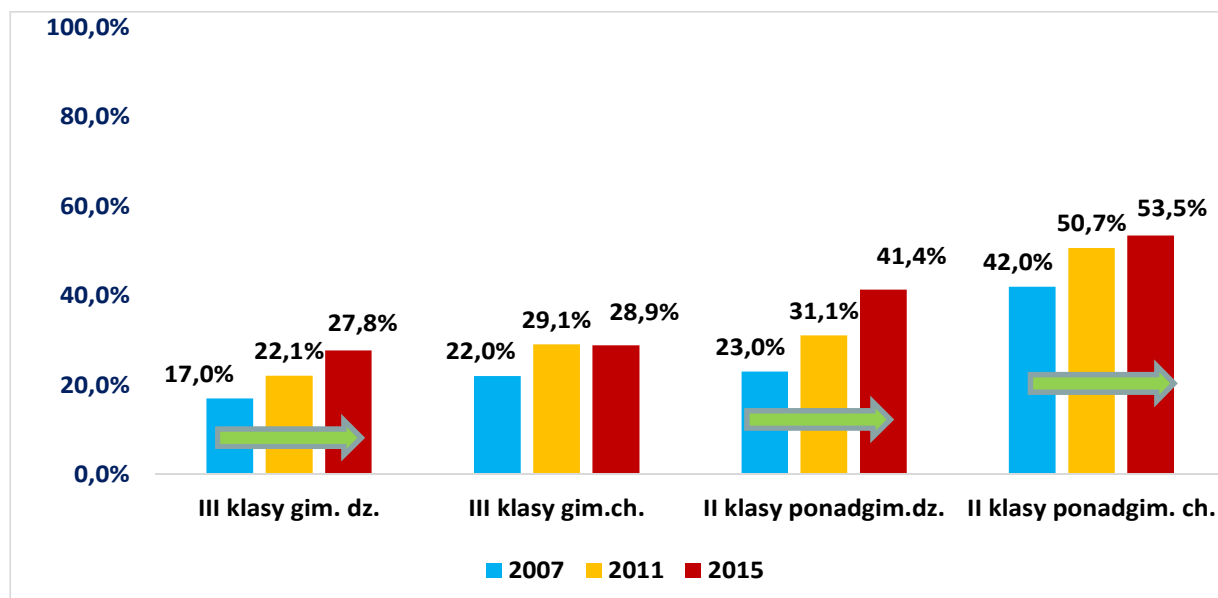

Wykres 15/P: Rozpowszechnienie upijania się w ciągu ost.30 dni– porównanie wyników z roku 2007, 2011 i 2015.

21.5. Rozpowszechnienie używania marihuany/haszyszu - rok 2007, 2011 i 2015

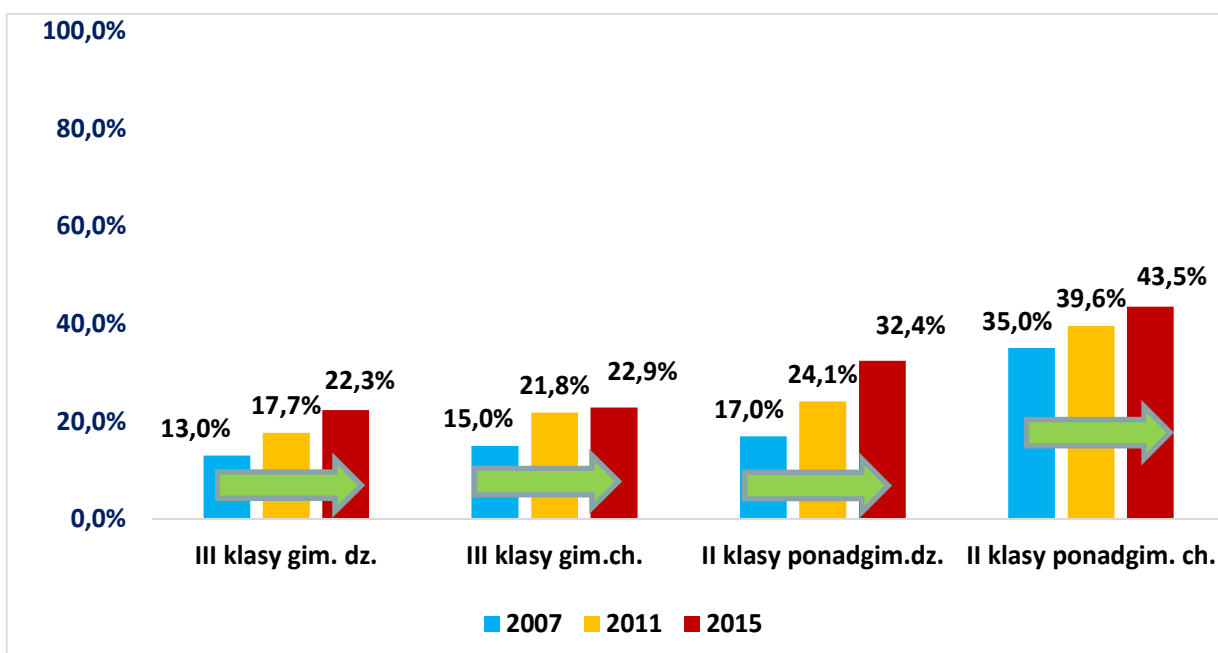

Czy używałeś marihuany/haszyszu kiedykolwiek w życiu ?

Wykres 16/P: Rozpowszechnienie używania marihuany/haszyszu w życiu porównanie wyników z roku 2007, 2011 i 2015.

Czy używałeś marihuany/haszyszu w ciągu ost. roku ?

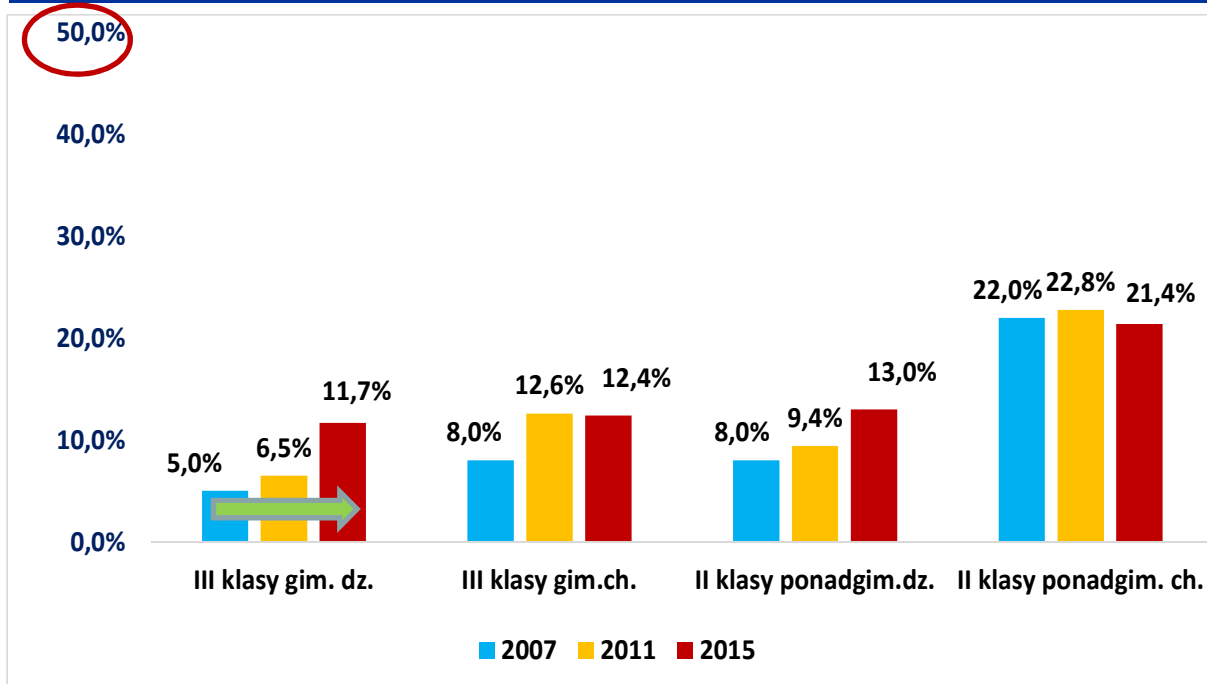

Wykres 17/P: Rozpowszechnienie używania marihuany/haszyszu w ostatnim roku - porównanie wyników z roku 2007, 2011 i 2015.

21.5. Rozpowszechnienie używania marihuany/haszyszu - rok 2007, 2011 i 2015

Czy używałeś marihuany/haszyszu ciągu ostatniego miesiąca ?

Wykres 18/P: Rozpowszechnienie używania marihuany/haszyszu w życiu porównanie wyników z roku 2007, 2011 i 2015.

Porównanie wyników dotyczących rozpowszechnienia używania marihuany wśród uczniów w roku 2007, 2011 i 2015 wskazuje, że :

- Odnotowano pomiędzy rokiem 2007 a 2015 istotny wzrost pomiędzy odsetkami dziewcząt z klas 3 gimnazjum oraz dziewcząt i chłopców z klas 2 PG, które mają za sobą inicjację marihuaną/haszyszem. W roku 2007 po ten próg sięgnęło przynajmniej raz w życiu 17% szesnastoletnich uczennic, zaś w roku 2015 - 27,8%. W przypadku uczennic starszych jest to wzrost z 23% do ponad 41%, zaś uczniów- z 42% do ponad 53%. Wśród chłopców z klas 3 gimnazjum różnice nie były istotne, ale wyraźna jest tendencja wzrostowa w okresie ostatnich 8 lat.

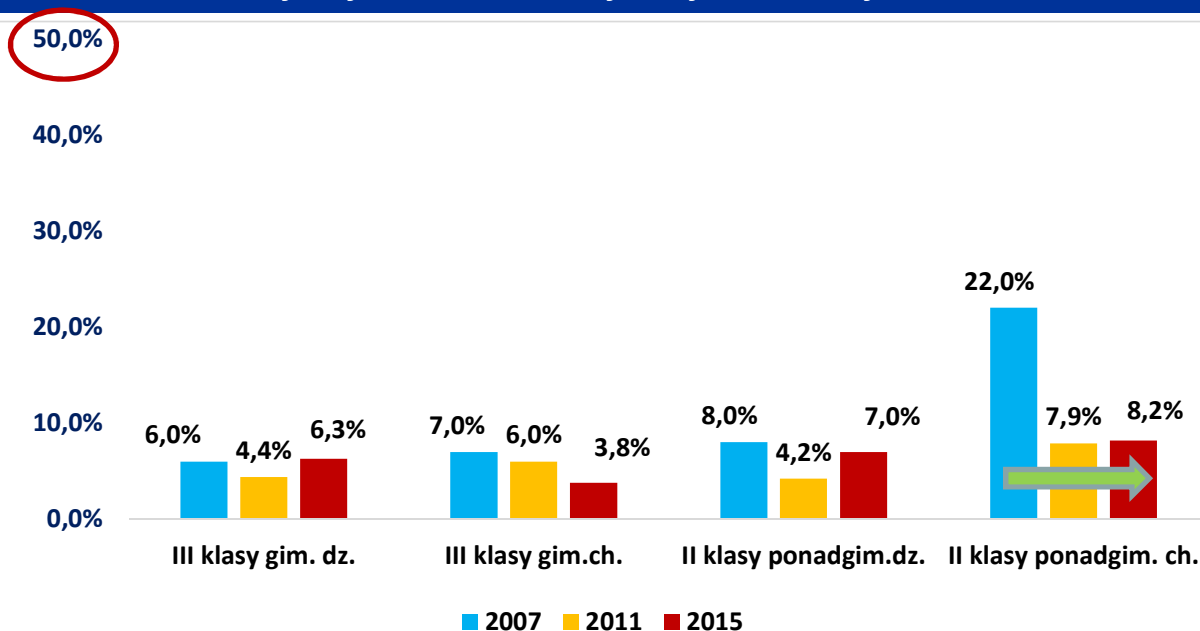
- Pomiedzy rokiem 2007 a 2015 odnotowano wzrost odsetka dziewcząt i chłopców z klas 2 PG, którzy używali marihuany w ostatnim roku oraz wzrost odsetków dziewcząt i chłopców z klas 3 gimnazjum, którzy sięgnęli po marihuanę w tym okresie. Szczególnie dynamiczny jest wzrost odnotowany w grupie osiemnastoletnich dziewcząt: z 17% w roku 2007 do ponad 32% w roku 2015.

- Nie zanotowano istotnych zmian jeśli chodzi o rozpowszechnienie używania marihuany w ostatnim miesiącu przed badaniem wśród chłopców z klas 3 gimnazjum oraz dziewcząt i chłopców z klas 2 PG. Wyraźna jest tendencja wzrostowa jeśli chodzi o rozpowszechnienie używania marihuany w ostatnim miesiącu w grupie szesnastoletnich dziewcząt.

21.6. Rozpowszechnienie używania amfetaminy - rok 2007, 2011 i 2015

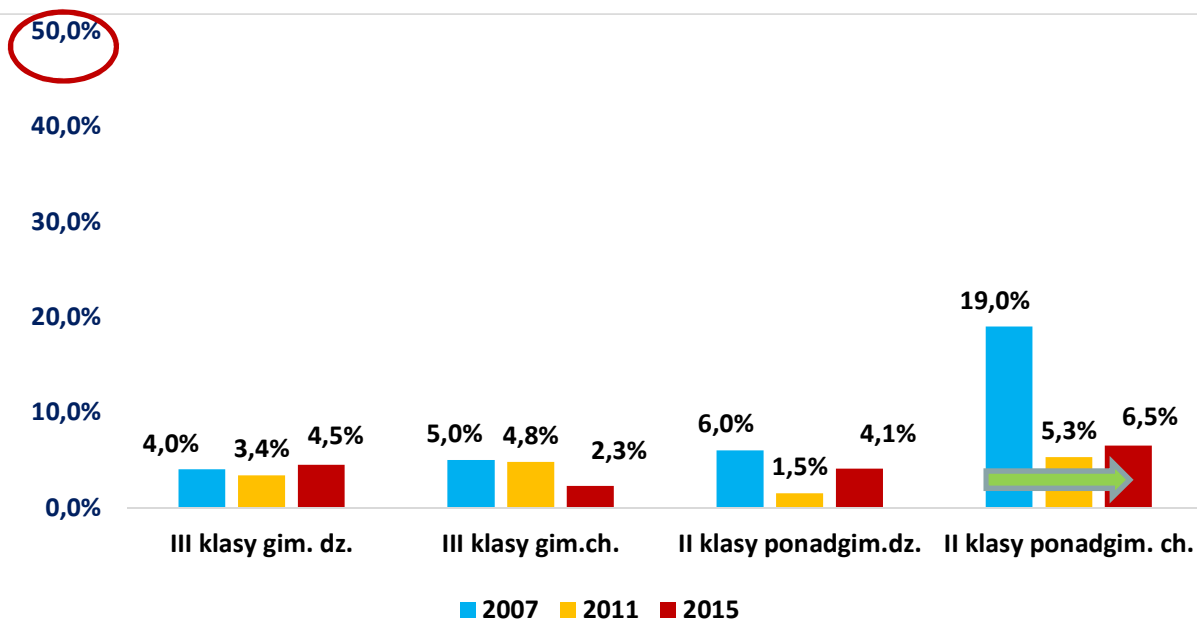

Czy używałeś amfetaminy kiedykolwiek w życiu ?

Wykres 19/P: Rozpowszechnienie używania amfetaminy w życiu porównanie wyników z roku 2007 i 2011.

Czy używałeś amfetaminy w ciągu ost. roku ?

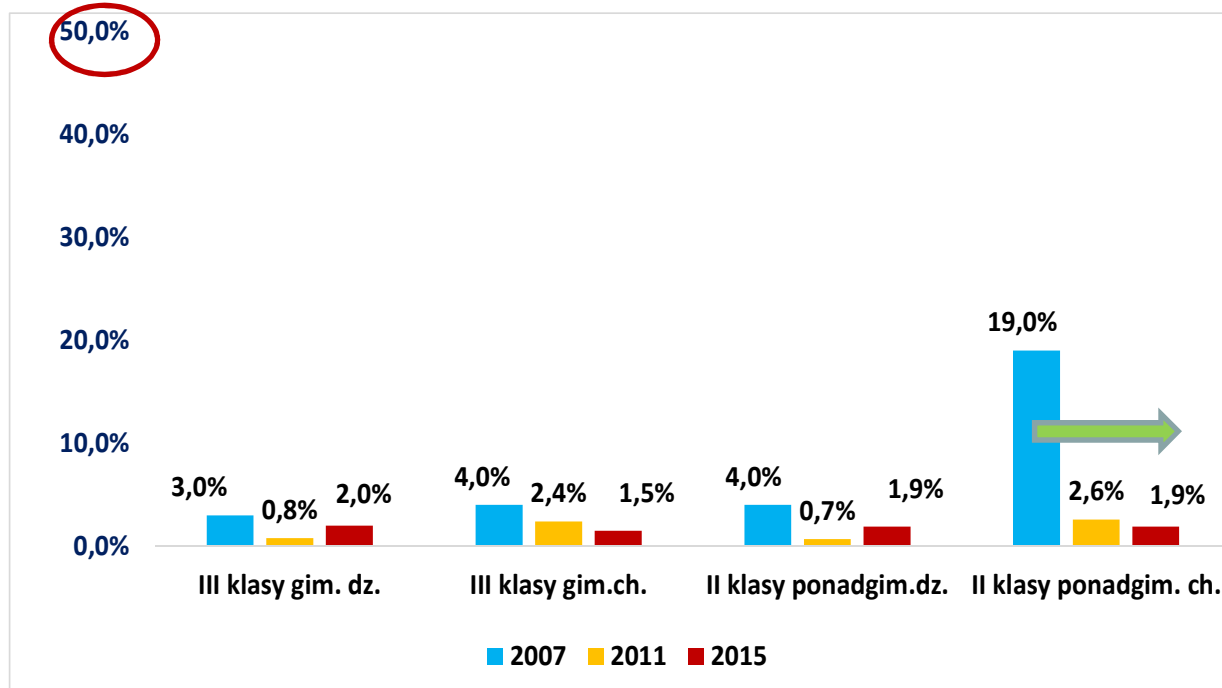

Wykres 20/P: Rozpowszechnienie używania amfetaminy w ostatnim roku - porównanie wyników z roku 2007 i 2011.

21.6. Rozpowszechnienie używania amfetaminy - rok 2007, 2011 i 2015

Czy używałeś amfetaminy ciągu ostatniego miesiąca ?

Wykres 21/P: Rozpowszechnienie używania amfetaminy w życiu porównanie wyników z roku 2007, 2011 i 2015.

Porównanie wyników dotyczących rozpowszechnienia używania amfetaminy wśród uczniów w roku 2011 i 2015 wskazuje na stabilizację **odsetków używających tę substancję we wszystkich analizowanych okresach w grupie dziewcząt i chłopców w klasach 3 gimnazjum.**

- Przykładowo, w roku 2011 odsetek dziewcząt po inicjacji amfetaminą w klasach 3 gimnazjum wynosił 6%, w roku 2015- 6,2%. Wśród chłopców odsetki te wynosiły odpowiednio: 7% i 3,8%.
- Cztery lata temu w ostatnim roku przed badaniem po amfetaminę sięgnęło 4% dziewcząt z młodszego rocznika, w roku 2015- 4,5%. W przypadku szesnastoletnich chłopców odsetki te wynoszą odpowiednio: 5% i 2,3%.

- Znaczący jest natomiast spadek odsetków chłopców z klas 2 PG, którzy deklarowali, że używali marihuany: zarówno w życiu, jak i w ostatnim roku oraz miesiącu przed badaniem. W przypadku ostatniego miesiąca jest to spadek odsetka sięgających z 19% w roku 2007 do 1,9%, co oznacza że w ciągu 8 lat zmniejszył się on dziesięciokrotnie.

21.7. Rozpowszechnienie używania ecstasy i substancji wziewnych - rok 2011 i 2015

Czy używałeś ecstasy w życiu, w ciągu ostatniego roku i miesiąca ?

	2011	2015	2011	2015	2011	2015
	życie	życie	ost. rok	ost. rok	ost.30 dni	ost.30 dni
III klasy gim. dz.	4,0%	2,4%	2,1%	3,0%	0,8%	0,7%
III klasy ponadgim.ch.	4,0%	2,7%	3,0%	1,5%	1,2%	1,3%
II klasy ponadgim.dz.	2,2%	4,3%	0,2%	3,2%	1,1%	0,6%
II klasy ponadgim. ch.	4,2%	4,6%	2,2%	3,8%	0,0%	1,0%

Tabela 1/P: Rozpowszechnienie używania ecstasy -porównanie wyników z roku 2011 i 2015.

Czy używałeś substancji wziewnych w życiu, w ciągu ostatniego roku i miesiąca ?

	2011	2015	2011	2015	2011	2015
	życie	życie	ost. rok	ost. rok	ost.30 dni	ost.30 dni
III klasy gim. dz.	12,0%	11,2%	6,3%	5,1%	2,1%	2,0%
III klasy ponadgim.ch.	10,3%	10,9%	5,5%	5,8%	2,6%	4,0%
II klasy ponadgim.dz.	5,0%	7,6%	0,4%	1,2%	0,2%	0,8%
II klasy ponadgim. ch.	6,7%	6,0%	2,0%	1,9%	0,8%	0,8%

Tabela 2/P: Rozpowszechnienie używania substancji wziewnych-porównanie wyników z roku 2011 i 2015.

Porównanie wyników dotyczących rozpowszechnienia używania ecstasy wśród uczniów w roku 2011 i 2015 wskazują na stabilizację **odsetków używających we wszystkich analizowanych okresach.**

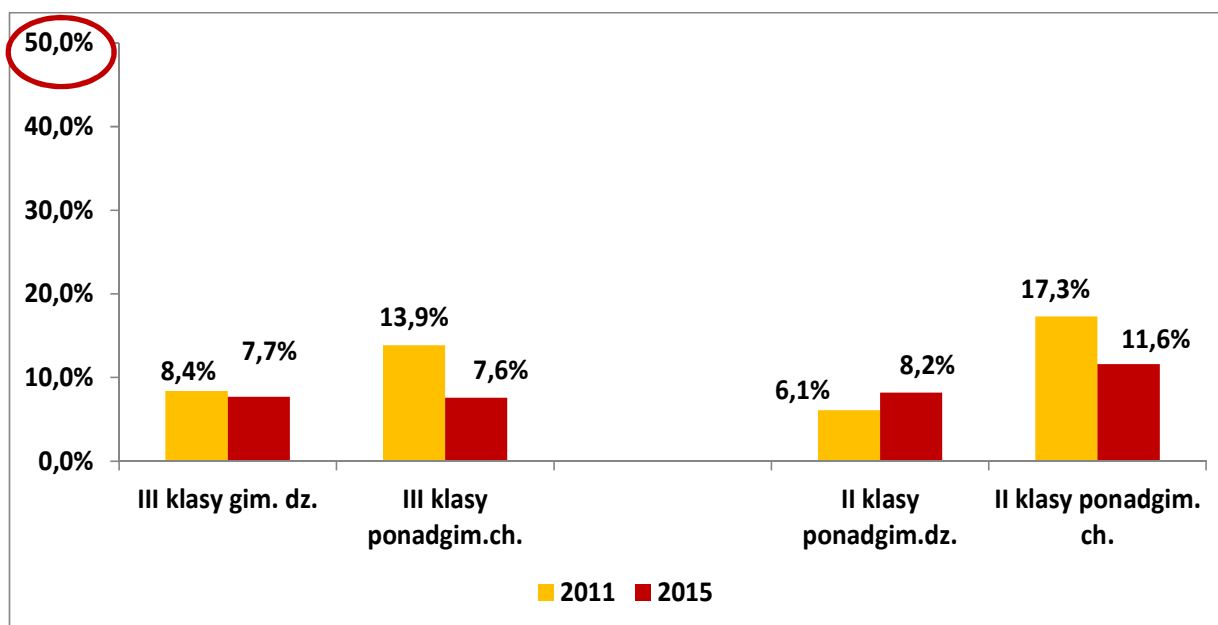
W przypadku używania substancji wziewnych pomiędzy rokiem 2011 a 2015 także wyraźna jest stabilizacja odsetków. Pomiedzy rokiem 2007 a 2015 nastąpił natomiast istotny spadek odsetka chłopców z klas 2 PG używających ecstasy w życiu, w ostatnim roku oraz w ostatnim miesiącu.

Przykładowo osiem lat temu w ostatnim roku po ecstasy sięgnęło 18% chłopców, a w roku 2015 tylko 3,8%.

21.8. Rozpowszechnienie używania dopalaczy - rok 2011 i 2015

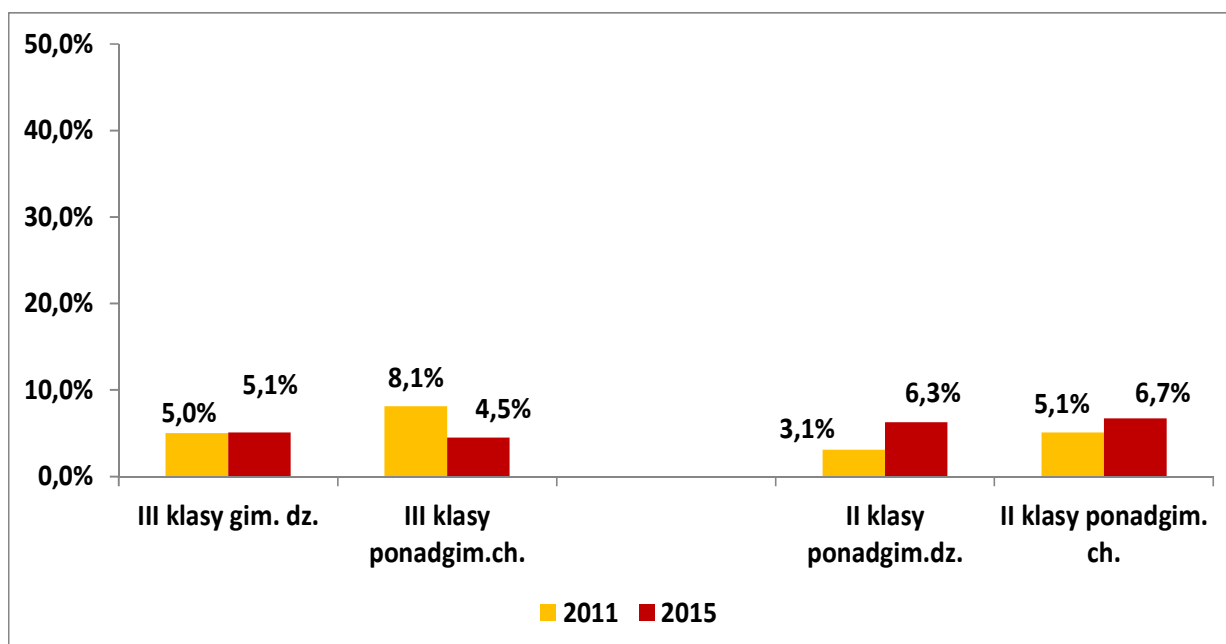

Czy używałś dopalaczy kiedykolwiek w życiu ?

Wykres 22/P: Rozpowszechnienie używania dopalaczy w życiu porównanie wyników z roku 2011 i 2015.

Czy używałś dopalaczy w ciągu ost. roku ?

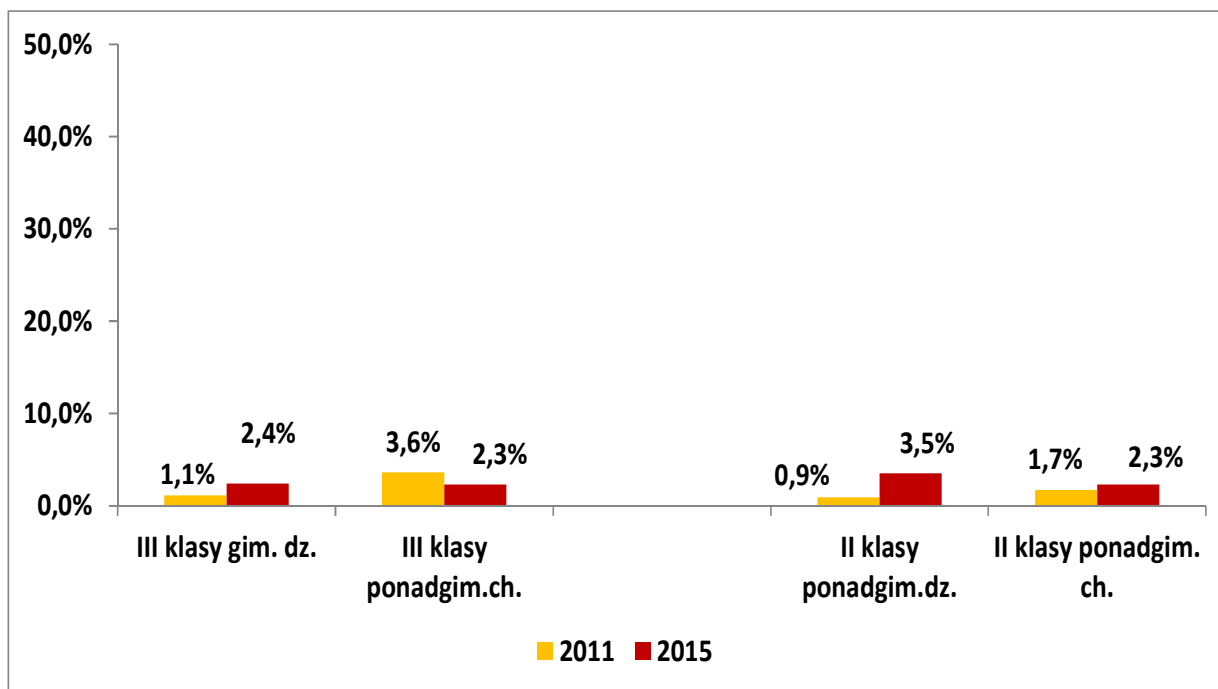
Wykres 23/P: Rozpowszechnienie używania dopalaczy w ostatnim roku - porównanie wyników z roku 2011 i 2015.

21.8. Rozpowszechnienie używania dopalaczy - rok 2011 i 2015

Czy używałeś dopalaczy w ciągu ostatniego miesiąca ?

Wykres 24/P: Rozpowszechnienie używania dopalaczy w ciągu ost. miesiąca porównanie wyników z roku 2011 i 2015.

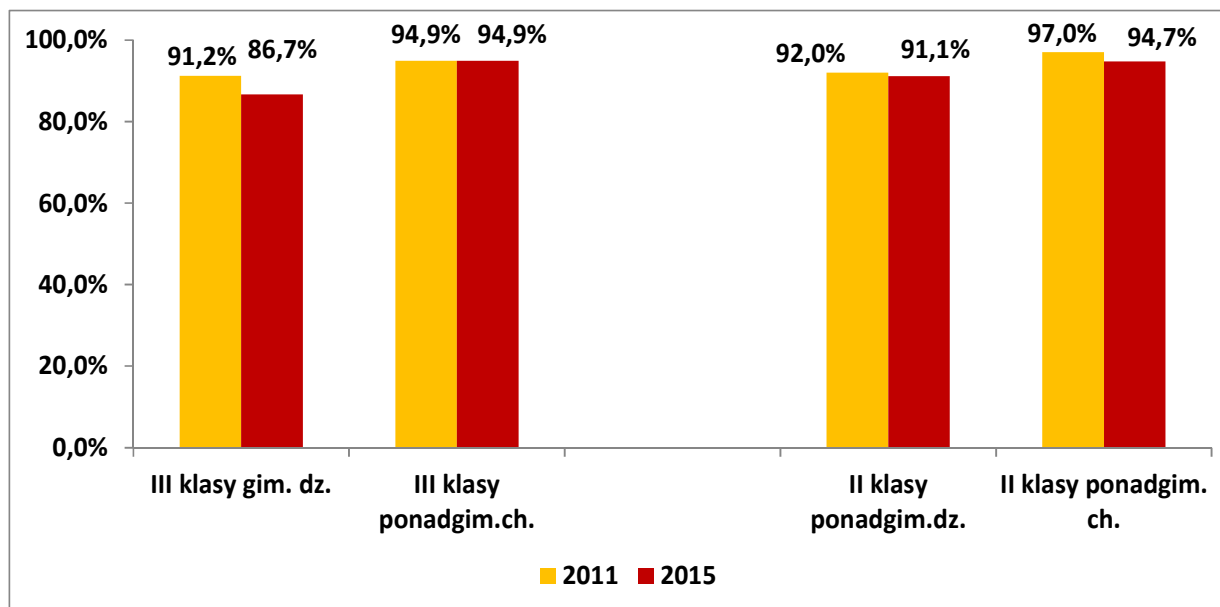
Porównanie wyników dotyczących rozpowszechnienia używania dopalaczy wśród uczniów w roku 2011 i 2015 wskazuje, że :

- Odnotowano tendencję spadkową jeśli chodzi o używanie dopalaczy w życiu w grupie osiemnastoletnich chłopców oraz w grupie szesnastoletnich chłopców.
- Zarówno wśród dziewcząt jak i chłopców w obu rocznikach odnotowano stabilizację odsetków osób używających dopalaczy w ostatnim roku przed badaniem, a także w ostatnim miesiącu przed badaniem.
- Zarówno 4 lata temu jak i obecnie odsetki używających w ciągu ostatnich 30 dni we wszystkich badanych frakcjach były stosunkowo niskie i nie przekraczały 3,6%.
- Pomiedzy rokiem 2011 i rokiem 2015

21.9. Rozpowszechnienie używania napojów energetycznych - rok 2011 i 2015

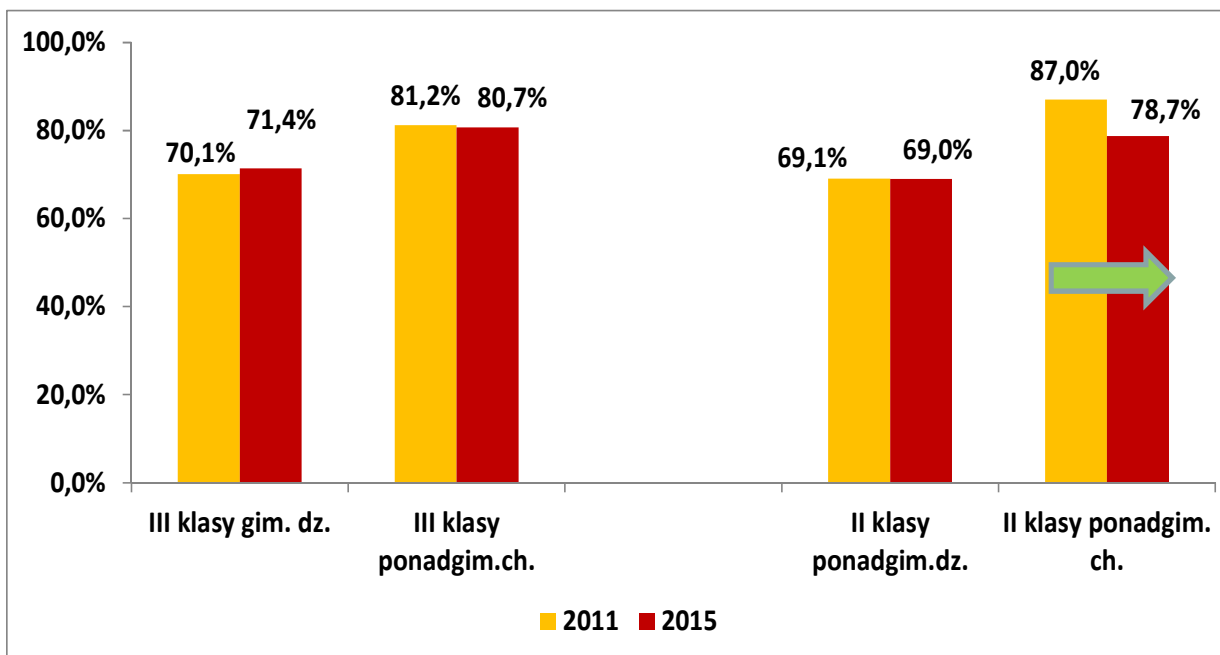

Czy piłeś napoje energetyczne kiedykolwiek w życiu ?

Wykres 25/P: Rozpowszechnienie picia napojów energetycznych w życiu porównanie wyników z roku 2011 i 2015.

Czy piłeś napoje energetyczne w ciągu ost. roku ?

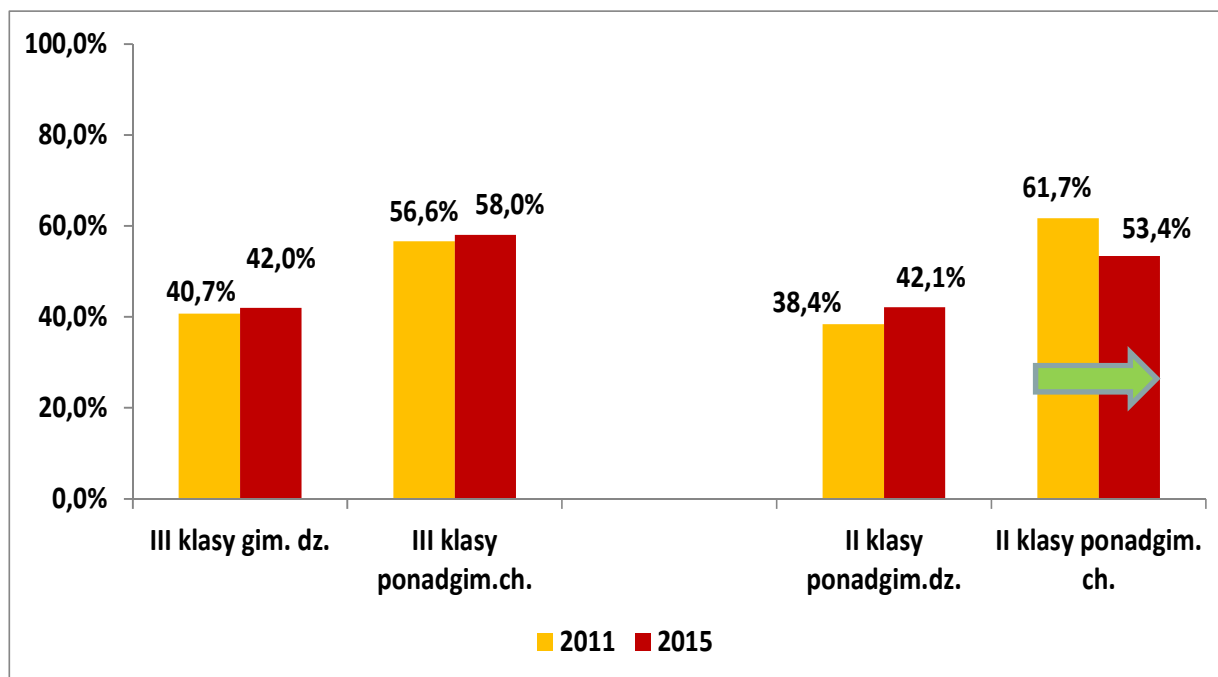

Wykres 26/P: Rozpowszechnienie picia napojów energetycznych w ostatnim roku - porównanie wyników z roku 2011 i 2015.

21.9. Rozpowszechnienie używania napojów energetycznych - rok 2011 i 2015

Czy piłeś napoje energetyczne w ciągu ostatniego miesiąca ?

Wykres 27/P: Rozpowszechnienie picia napojów energetycznych w ciągu ost. miesiąca porównanie wyników z roku 2011 i 2015.

Porównanie wyników dotyczących rozpowszechnienia picia napojów energetycznych wśród uczniów w roku 2011 i 2015 wskazuje, że :

- Nie odnotowano znaczących różnic pomiędzy odsetkami dziewcząt i chłopców w obu frakcjach wiekowych, którzy przynajmniej raz w życiu pili napoje energetyczne.
- W grupie dziewcząt z klas 3 gimnazjum oraz klas 2 PG stabilne są odsetki pijących takie napoje w ostatnim roku. Dotyczy to także szesnastoletnich chłopców.

•Istotnie zmniejszył się natomiast odsetek osiemnastoletnich chłopców pijących napoje energetyczne w ostatnim roku: w roku 2011 piło je 87% a cztery lata później ponad 78%.

•Odnotowano także istotny spadek odsetka osiemnastoletnich chłopców pijących napoje energetyczne w ostatnim miesiącu przed badaniem. Wśród dziewcząt starszych i młodszych oraz chłopców z klas 3 gimnazjum rozpowszechnienie picia tych napojów w ostatnim miesiącu kształtowało się w roku 2015 na podobnym poziomie jak w roku 2011.

•Na uwagę zasługują zmiany wśród gimnazjalistów w ocenie dostępności napojów energetycznych w sklepiku szkolnym: w klasach trzecich gimnazjum w roku 2011 około 10% uczniów oceniło, że można je kupić w sklepiku szkolnym, w roku 2015-
odsetek ten wzrósł do 40,4%. Podobną tendencję odnotowano w klasach 2 PG-
wzrost z około 35% do 48,3%.

21.10. Porównania - rok 2011 i 2015

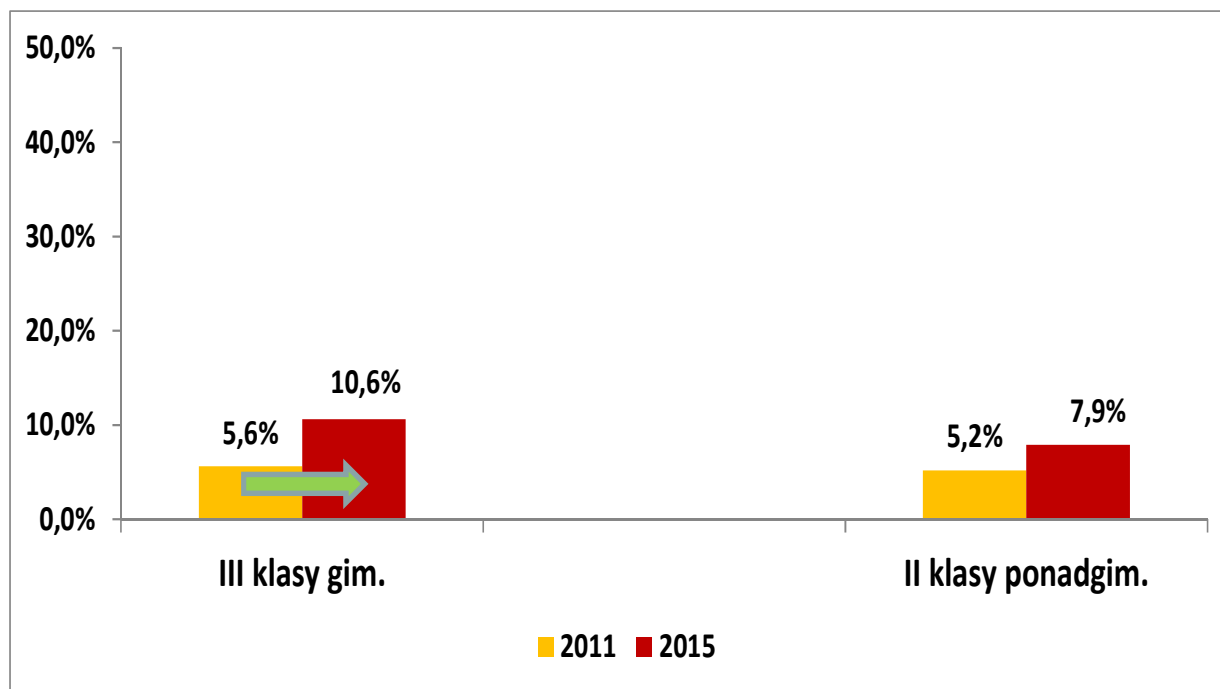
Porównanie wyników badań zrealizowanych w roku 2011 i 2015 wskazują ponadto, że:

- Nie odnotowano istotnych zmian odsetków uczennic i uczniów w obu grupach wiekowych, którzy uznali, że osoby palące co najmniej jedną paczkę papierosów dziennie podejmują duże ryzyko .
- **Odnotowano spadek odsetków uczennic i uczniów w obu rocznikach, którzy uznali, że poważnie ryzykują osoby, które używają marihuany regularnie.**
- **Nie zmieniły się znacząco odsetki badanych, którzy używali przynajmniej raz leków uspokajających bez zalecenia lekarza.**
- **Istotnie mniejszy był w roku 2015 odsetek badanych w klasach 2 PG, którzy w ostatnim miesiącu pili alkohol 10 i więcej razy.** Przykładowo w roku 2011 w klasach 2 PG uczniowie tak regularnie pijący alkohol stanowili 28,9% zaś w roku 2015 -20,6%. W przypadku klas 3 gimnazjum zmian nie odnotowano.
- Na uwagę zasługuje fakt, że w ciągu ostatnich 4 lat nie zmieniły się odsetki uczniów, którzy w ostatnim miesiącu przed badaniem dokonali zakupu piwa. Zaobserwowano tendencję wzrostową jeśli chodzi o odsetek uczniów klas 2 PG, którzy w analizowanym okresie kupili wino. W ostatnich 4 latach odsetki uczniów klas 3 G i 2 PG, którzy w ostatnim miesiącu kupili wódkę nie zmieniły.
- **We wszystkich kategoriach wiekowych, zarówno wśród chłopców i dziewcząt odnotowano spadek odsetków osób zakwalifikowanych do kategorii sprawców przemocy.**
- **Jednocześnie we wszystkich badanych grupach odnotowano wzrost odsetków osób zakwalifikowanych do kategorii ofiar przemocy.**

21.11. Uczniowie zagrożeni uzależnieniem od internetu – rok 2011 i 2015

Zagrożenie uzależnieniem od internetu

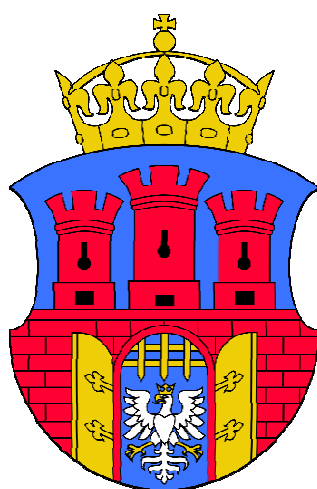
Wykres 28/P: Uczniowie zagrożeni uzależnieniem od internetu -porównanie wyników z roku 2011 i 2015.

Porównanie wyników dotyczących rozpowszechnienia picia napojów energetycznych wśród uczniów w roku 2011 i 2015 wskazuje, że :

W roku 2015 nie zmienił się odsetek uczniów klas 2 PG, którzy zostali zakwalifikowani do grupy osób zagrożonych uzależnieniem od internetu. Przypomnijmy, że do takiej kategorii zaliczono tych badanych, którzy spełniają jednocześnie trzy następujące warunki:

- przebywają „w sieci” 4 i więcej godzin,
- spędzają czas „w sieci” w godzinach nocnych i
- odczuwają przymus korzystania z Internetu, aby poczuć się lepiej.

W roku 2011 odsetek ten wynosił 5,2%, zaś cztery lata później - 7,9%. Tendencję wzrostową w tym zakresie odnotowano w klasach 3 gimnazjum: to w roku 2011 odsetek osób zagrożonych uzależnieniem od internetu wynosił 5,6% , zaś cztery lata później 10,6%.

**Wnioski i rekomendacje do działań
profilaktycznych i naprawczych
w zakresie problemów
alkoholowych, narkomanii
i przemocy rówieśniczej -
opracowanie dr hab. Jacek Pyżalski**

REKOMENDACJE NA PODSTAWIE WYNIKÓW BADAŃ DOT. PICIA ALKOHOLU I UŻYWANIA NARKOTYKÓW ORAZ INNYCH RYZYKOWNYCH ZACHOWAŃ PODEJMOWANYCH PRZEZ UCZNIÓW KRAKOWSKICH GIMNAZJÓW I SZKÓŁ PONADGIMNAZJALNYCH - 2015

Wyniki diagnostyczne z badań uczniów gimnazjów i szkół ponadgimnazjalnych stanowią doskonały punkt wyjścia dla sformułowania praktycznych rekomendacji dotyczących realizacji działań profilaktycznych skierowanych do adolescentów zamieszkujących Kraków oraz działań wspierających nauczycieli pracujących w obu typach szkół. Wskazują one nie tylko na skalę występowania zachowań ryzykownych i czynników ryzyka, ale także na prospołeczne i prorozwojowe (salutogenne zachowania oraz czynniki chroniące. **Uwzględniono także perspektywę podłużną, która pozwala na śledzenie wybranych tendencji w latach 2007, 2011 i 2015.** Obraz sytuacji zbudowany na bazie takich danych pozwala na zarekomendowanie nowoczesnych rozwiązań profilaktycznych nastawionych nie tylko na redukcję szkodliwych zjawisk, ale także budowanie pozytywnego zaangażowania młodzieży.

Przedstawione rekomendacje zostały podzielone na ogólne odnoszące się do całości zebranego materiału diagnostycznego oraz generalnej postulowanej metodyki proponowanych w mieście działań. Rekomendacje szczegółowe dotyczą z kolei konkretnych zdiagnozowanych obszarów zarówno pozytywnych, jak i negatywnych.

REKOMENDACJE OGÓLNE

- Warto zwrócić uwagę, że chociaż badanie dotyczy zasadniczo zachowań ryzykownych (z koncentracją na użytkowaniu nielegalnych i legalnych substancjach psychoaktywnych), to wskazało ono także na powszechne zaangażowanie wielu młodych ludzi w Krakowie w pozytywne zachowania, takie jak wolontariat czy uprawianie sportu oraz znaczny odsetek młodych ludzi, którzy nie korzystali nigdy z substancji psychoaktywnych. Przykładowo prawie połowa uczniów klas trzecich gimnazjum nigdy nie wypaliła papierosa, ponad 40% nie spróbowało wódki.

Aż siedmiu na dziesięciu uczniów nigdy w życiu nie upiło się. Dodatkowo, co piąta krakowska gimnazjalistka i prawie 30% gimnazjalistów wskazuje, że wśród jej/jego przyjaciół żadna osoba nie upija się. **Warto w przekazach medialnych dotyczących uzyskanej w wyniku badania diagnozy, podkreślać także te pozytywne dane, nie skupiając się nie ograniczając się do danych dotyczących rozpowszechnienia zachowań ryzykownych.** Takie rozłożenie akcentów, także w komunikacji z młodymi ludźmi podkreśla, iż zaangażowanie w zachowania ryzykowne, szczególnie regularne używanie substancji psychoaktywnych nie stanowi normy, do której powinno się równać. Dodatkowo koncentracja na zachowaniach pozytywnych może być uzasadniana tym, iż zaangażowanie w nie stanowi czynnik chroniący przed zaangażowaniem w zachowania ryzykowne. **Warto zatem w działaniach profilaktycznych wykorzystywać założenia profilaktyki pozytywnej** (upowszechnianej w Polsce przez zespół dr K. Ostaszewskiego w Instytucie Psychiatrii i Neurologii w Warszawie), **skupiającej się na promowaniu i wspieraniu pozytywnego zaangażowania społecznego.** Szczególnie istotne wydaje się instytucjonalne i organizacyjne wspieranie wolontariatu zarówno w tradycyjnej formie, jak i w wersji online (e-wolontariat). Diagnoza krakowskiej młodzieży wykazała powszechne zaangażowanie w wolontariat – niestety większość zaangażowanych w tego typu działania podejmuje je jedynie kilka razy w roku. **Generalną rekomendacją opartą na analizie całości zebranego materiału jest także, przynajmniej częściowe, przeniesienie koncentracji działań profilaktycznych na grupę młodzieży uczęszczającą do szkół ponadgimnazjalnych.** Okazuje się bowiem, iż w tej grupie znacząco spada odsetek młodych ludzi angażujących się w pozytywne zachowania zdrowotne, np. uprawianie sportu (w Krakowie spadek ten jest wyższy w grupie chłopców), czy zaangażowanie w realizację własnego hobby. Warto zatem wyjść poza tradycyjne grupy objęte działaniami profilaktycznymi, tj. dzieci i młodszą młodzież (gimnazjaliści). **Warto aby działania takie wykraczały ponad profilaktykę w modelu informacyjnym – powinna ona raczej bazować na budowaniu pozytywnych relacji w środowisku szkolnym i stwarzaniu możliwości materialnych i społecznych do pozytywnego zaangażowania.**

W przypadku młodych dorosłych rekomendowanym działaniem jest także wspieranie realizacji działań promujących zdrowie w nowym siedlisku, do którego młodzi ludzie wkraczają – tj. miejscu pracy. Realizowane działania mogłyby tutaj polegać na propagowaniu koncepcji promocji zdrowia i jej wdrażania w Krakowskich zakładach pracy (w szczególności tych, które przyjmują uczniów na praktyki). Wsparcie to miałoby raczej mieć charakter merytoryczny a nie finansowy – zgodnie z założeniami współczesnej promocji zdrowia w miejscu pracy (por. deklaracje Europejskiej Sieci Promocji Zdrowia Miejscu Pracy oraz opracowania Krajowego Centrum Promocji Zdrowia Instytutu Medycyny Pracy w Łodzi), działania te przynoszą korzyści firmom i powinny być przez nie finansowane.

Warto w działaniach profilaktycznych uwzględnić specyfikę problem zaangażowania w zachowania ryzykowne dziewcząt – anagżują się one w wiele zachowań ryzykownych przypisywanych kiedyś głównie chłopcom. Przykładowo częstotliwość upijania się chłopców i dziewcząt we wszystkich uwzględnionych w badaniach przedziałach czasowych nie różniła się w sposób istotny statystycznie,

Rekomendacje dotyczące szczegółowych obszarów

1. Palenie papierosów

Podobnie jak cztery lata wcześniej palenie papierosów jest rozpowszechnione wśród krakowskiej młodzieży.. Przykładowo ponad 1/5 chłopców i prawie 30% dziewcząt paliło tytoń 30 dni przed badaniem. Niestety prawie 6% gimnazjalistów i ponad 11% uczniów szkół ponadgimnazjalnych to regularni palacze. Warto zauważyć, że w ciągu ostatnich czterech lat istotnie wzrósł odsetek palących gimnazjalistek. Należy zatem przywołać najistotniejsze rekomendacje dotyczące jakości programów antytytoniowych skierowanych do uczniów:

- Palenie tytoniu jak każde uzależnienie od substancji obejmuje dwa obszary. Pierwszy z nich – psychospołeczny jest związany z zachowaniami i postawami zdrowotnymi i społecznymi (np. normami w grupie rówieśniczej).

- Drugi aspekt palenia ma charakter farmakogeny i jest związany z działaniem nikotyny na autonomiczny i centralny układ nerwowy. U poszczególnych osób zakres działania tych płaszczyzn występuje w różnych proporcjach. Zawsze jednak płaszczyzna psychospołeczna i farmakogenna wzajemnie się nakładają. To właśnie sprawia, że zerwanie z nałogiem jest trudne a osoby, które rzuciły palenie często do niego wracają (wg. badań średnio dopiero siódma próba pozbycia się nałogu okazuje się skuteczna).
- Szkoła jest pod wieloma względami doskonałym miejscem do przeprowadzania działań nastawionych na wspieranie uczniów w rzuceniu palenia oraz promowanie abstynencji tytoniowej.
- Najbardziej skuteczni będziemy planując wiele uzupełniających się form działań – badania pokazują, iż niekoniecznie te same działania okazują się skuteczne w przypadku wszystkich osób. Dobrze jest jeżeli prowadzone aktywności uwzględniają obydwie wymienione wcześniej płaszczyzny – psychospołeczną i farmakologiczną. Oczywiście każde nawet odosobnione działanie może pomóc uczniowi w zerwaniu z nałogiem. Sukces będzie natomiast bardziej prawdopodobny, gdy działania będą się uzupełniać. Jeżeli przedstawimy szerszą ofertę możemy liczyć na to, że grono odbiorców, którzy z niej skorzystają będzie większe.
- Prowadząc działania edukacyjne warto uwzględnić kilka rekomendacji przedstawionych poniżej:
- Dobre zaplanowanie kampanii edukacyjnej zarówno w zakresie treści, jak i formy.
- Współpraca z osobami obdarzonymi autorytetem.
- Przy stosowaniu komunikatów opartych na strachu (np. przed chorobą odytoniową), konieczne są informacje o sposobach jego uniknięcia.
- Dbanie o pozytywny klimat emocjonalny organizowanych w ramach kampanii spotkań. Zostanie on przeniesiony na odbiór i akceptację dalszych działań przez odbiorców.

- Wzięcie pod uwagę konstruowania komunikatów w oparciu o zasady wypracowane przez psychologów społecznych /np. dbałość o to, by wykorzystać centralną strategię perswazji, która powoduje trwałą zmianę postaw/
- Stosowanie środków audiowizualnych – w tym źródeł dostępnych online – często w wolnej licencji.
- Zastosowanie w pracy z uczniami nie tylko argumentacji zdrowotnej, ale także ekonomicznej, czy estetycznej (np. jak palenie tytoniu wpływa na skórę i jej wygląd). Argumentacja ostatniego typu może okazać się szczególnie istotna przypadku dziewcząt – jak wskazano wyżej szczególnie te uczęszczające do gimnazjum palą więcej niż 4 lata wcześniej. W ich przypadku więc siła wpływu rówieśniczego będzie działać w kontrze do argumentacji zdrowotnej –szczególnie takiej, która przedstawiana będzie w tradycyjnej prostej formie. Istotne więc, szczególnie w przypadku dziewcząt będą zajęcia uczące radzenia sobie z wpływem grupy rówieśniczej w kontekście rzucania palenia ale także utrzymaniem abstynencji tytoniowej przez tych młodych ludzi, którzy nie korzystają z wyrobów tytoniowych. Oprócz działań edukacyjnych można spróbować zaoferować lub przynajmniej zaprezentować różne sposoby pomagające w rzuceniu palenia oraz radzenia sobie z nawrotami nałogu (warto tu sięgnąć po bezpłatne materiały edukacyjne zespołu prof. Zatońskiego).
- Istotne są tutaj także jednoznaczne i egzekwowane w praktyce regulacje dotyczące palenia w pomieszczeniach szkoły. Dotyczą one zarówno uczniów jak i nauczycieli. Koncentracja na uczniach, gdy nauczyciele łamią prawo dotyczące palenia nie jest dobrą drogą. W takiej sytuacji przekazy nauczycielskie odbierane są jako niewiarygodne. Egzekwowanie prawa związanego z zakazem palenia w placówkach oświatowych jest bardzo istotne pod warunkiem, że dotyczy ono rzeczywiście wszystkich.

Ważne jest, aby działania związane z paleniem tytoniu były realizowane dla uczniów a nie przeciwko nim. Klimat „ścigania” palaczy zwykle prowadzi do specyficznej gry pomiędzy nauczycielami, a uczniami – szczególnie w przypadku starszych uczniów. Ważne jest także stworzenie warunków dla przestrzegania. Jak wspomniano już wcześniej, sprzedaż wyrobów tytoniowych osobom małoletnim jest zabroniona. Warto zatem rozeznaczyć skalę łamania prawa na terenie Krakowa w tym zakresie (np. metodą „tajemniczego klienta”). Nierealistyczne jest oczywiście oczekiwanie, iż te działania w pełni zlikwidują nielegalne sprzedawanie wyrobów tytoniowych młodym ludziom – mogą jednak zmniejszyć dostępność i sprawić, że kupowanie papierosów przez samych młodych ludzi nie będzie traktowane jako norma. Działanie takie nie mogą być jedynym rozwiązaniem. Powinny one mieć charakter komplementarny do właściwie prowadzonych aktywności edukacyjnych i profilaktycznych. Istotna jest także, podobnie jak w przypadku handlu alkoholem, edukacja nastawiona na budowanie takiej odpowiedzialności społecznej dorosłych, by czynnie reagowali na łamanie prawa przez sprzedawców w tym zakresie. Większość krakowskich gimnazjalistów (ponad 75%) twierdzi, że zakup papierosów jest dla nich łatwy, gdyby tego chcieli – podobnie uważa dziewięciu na dziesięciu uczniów szkół ponadgimnazjalnych.

2. Picie alkoholu

Należy zauważyć, iż znaczny odsetek uczniów gimnazjów i szkół ponadgimnazjalnych w Krakowie określa swój wiek inicjacji alkoholowej jako dość wczesny – koniec szkoły podstawowej lub początek gimnazjum – warto zatem inicjować działania profilaktyczne w tych grupach wiekowych.

Z pewnością na etapie gimnazjum i szkoły ponadgimnazjalnej problem picia alkoholu przez młodych ludzi należy uznać jako poważny. W ciągu trzydziestu dni poprzedzających badanie piło go prawie 58% dziewcząt z gimnazjum i ponad połowa chłopców. Odsetki te są wyższe w szkołach ponadgimnazjalnych.

Do tego zaznacza się w przypadku wielu wskaźników niekorzystna dynamikę wzrostową (w zestawieniu z danymi z 2007 i 2011 roku). Warto zatem zadbać o upowszechnienie wśród profesjonalistów edukacyjnych (psychologów, pedagogów, wychowawców klas) oraz rodziców uczniów i samych młodych ludzi informacji o możliwości skorzystania ze wsparcia o charakterze doradczym i terapeutycznym na terenie Krakowa.

Krakowscy uczniowie postrzegają zdobycie alkoholu jako coś łatwego – uważa tak $\frac{3}{4}$ gimnazjalistów i 9 na 10 uczniów szkół ponadgimnazjalnych. Zresztą prawie połowa badanych piła w ciągu 30 dni poprzedzających badanie alkohol w barze lub dyskotecę.

- Warto zatem, jak wspomniano już wcześniej, podejmować działania diagnozujące skalę łamania prawa przez podmioty sprzedające alkohol (zarówno sklepy, jak i lokale gastronomiczne, czy dyskoteki) oraz oddziaływanie edukacyjne motywujące pracodawców do ścisłego przestrzegania prawa w zakresie kontrolowania pełnoletności klientów kupujących alkohol. Skuteczna w sferze diagnozy może okazać się metodologia badania opierająca się na tzw. „tajemniczym kliencie”. Koniecznie powinna jej jednak towarzyszyć odpowiednia kampania edukacyjna skierowana zarówno do tych podmiotów, które łamią prawo, jak i taka, która wzmacnia pozytywnie te podmioty, które prawa rygorystycznie przestrzegają.
- Podobnie jak w przypadku palenia tytoniu rekomendowane są zajęcia uczące radzenia sobie z presją grupy rówieśniczej. Spory odsetek respondentów twierdzi bowiem, iż upija się alkoholem większość lub prawie wszyscy ich znajomi. Co więcej spory odsetek młodych ludzi (głównie chłopców) postrzega picie alkoholu, nawet regularne jako stosunkowo nieszkodliwe dla zdrowia. Istotna jest tutaj zatem rzetelna edukacja, ale dobrze przygotowana, a nie opierająca się na uproszczonych, „moralizatorskich” przekazach.

Warto tu mówić nie tylko o szkodach zdrowotnych, szczególnie odroczonych w czasie ale także „krótkoterminowych” skutkach picia alkoholu związanych np. z niechcianymi relacjami, wypadkami komunikacyjnymi, itp. Takie awersyjne doświadczenia dość często były już udziałem respondentów – ale i tak wielu młodych ludzi z Krakowa ma pozytywne oczekiwania względem alkoholu – przykładowo prawie 1/3 badanych gimnazjalistów uważa za bardzo prawdopodobne lub prawdopodobnie, że po wypiciu alkoholu poczują się szczęśliwi.

3. Marihuana i haszysz oraz inne narkotyki

Wyniki badań dotyczące używania konopi przez uczniów krakowskich szkół są zbliżone do wyników uzyskiwanych w badaniach populacyjnych – chociaż w przypadku chłopców są one nawet wyższe. Należy podkreślić, że chociaż handel i posiadanie tych substancji jest w naszym kraju nielegalne to ponad 45% gimnazjalistów i 60% uczniów szkół ponadgimnazjalnych uważa, iż zdobycie ich byłoby łatwe, gdyby chcieli takie środki kupić. Jednocześnie co czwarty gimnazjalista i co piaty uczeń szkoły ponadgimnazjalnej albo uważa zdobycie tych środków za niemożliwe albo nie ma wiedzy o możliwościach ich zdobycia. Generalnie wiek inicjacji w przypadku marihuany i haszyszu jest wyższy niż w przypadku środków sprzedawanych legalnie (alkohol, wyroby tytoniowe). W tym kontekście nieprawidłowo prowadzone działania profilaktyczne w młodszych grupach wiekowych, szczególnie oparte o model edukacyjny mogą przynieść skutek odwrotny od zamierzonego.

Ważny jest wynik diagnozy dotyczący pozytywnych oczekiwań względem używania marihuany/haszyszu – są one istotnie częstsze w przypadku uczniów gimnazjum – i znów istotna jest tutaj rzetelna edukacja dotycząca skutków używania marihuany – nie demonizująca konsekwencji zdrowotnych i psychospołecznych ale też nie taka, która je bagatelizuje jak wiele przekazów medialnych czy sztuki (np. muzyki) skierowanej do młodego pokolenia. Odsetek młodych ludzi palących marihuanę/haszysz, którzy doświadczają objawów uzależnienia wskazuje na konieczność upowszechnia informacji dotyczących profesjonalnego wsparcia terapeutycznego, głównie o charakterze ambulatoryjnym – szczególnie problem regularnego używania dotyczy chłopców ze szkół ponadgimnazjalnych. Co więcej w przypadku dziewcząt z gimnazjum obserwujemy w perspektywie podłużnej (lata 2007. 2011, 2015) wzrost częstotliwości regularnego palenia (wskaźnik ostatniego miesiąca).

Pozostałe uwzględnione w diagnozie narkotyki są generalnie postrzegane jako znacznie trudniej dostępne a doświadczenia z nimi, nawet o charakterze eksperymentowania miały niewielkie jednocyfrowe odsetki badanych w przypadku amfetaminy w niektórych grupach wiekowych (chłopcy klas ponadgimnazjalnych) zanotowano tutaj nawet spadki.

4. Leki, dopalacze i napoje energetyczne

Używanie leków uspokajających i nasennych bez przepisu lekarza, także w połączeniu z alkoholem dotyczy w Krakowie relatywnie niewielkiego odsetka młodych ludzi, szczególnie jeśli uwzględniamy używanie regularne (głównie problem ten dotyczy dziewcząt).

Wbrew informacjom medialnym używanie dopalaczy szczególnie regularne (wskaźnik 30 dni poprzedzających badanie) jest bardzo niewielki i dotyczy około 3% młodych ludzi zarówno w gimnazjach jak i w szkołach ponadgimnazjalnych. Takie wyniki wyraźnie potwierdzają konieczność dokonywania aktualnej lokalnej diagnozy problemów pozwalającej realnie zaplanować działania profilaktyczne i alokację środków na takie działania, bez bazowania na aktualnie modnych i głośnych medialnie tematów. Porównując używanie dopalaczy z problemem picia alkoholu przez krakowską młodzież wyraźnie widać wyraźnie widać co powinno być priorytetem służb społecznych.

Powszechne jest regularne spożywanie napojów energetycznych (w ciągu 30 dni poprzedzających badanie piła je ponad połowa chłopców i około 40% dziewcząt). Mniej więcej co 20 badany w tym czasie pił je 20 razy lub więcej. Niestety, jak wskazuje wiele badań napoje takie nie są obojętne dla zdrowia nastolatków – warto w działaniach profilaktycznych realizowanych w Krakowie zająć się także tym niedocenianym tematem. **Przemoc rówieśnicza** Jednym z najistotniejszych z punktu widzenia bezpieczeństwa i dobrostanu psychicznego młodych ludzi w szkole jest kwestia agresji rówieśniczej, także tej realizowanej za pomocą nowych mediów (internetu i telefonów komórkowych). Przykładowo sprawstwo przemocy rówieśniczej dotyczy 60% chłopców z gimnazjum i ponad połowy uczęszczających do szkoły ponadgimnazjalnej. To niepokojące wyniki w kontekście szkód w zakresie zdrowia psychicznego jakie niesie za sobą doświadczanie poważnej przemocy rówieśniczej (bullyingu).

Istotne w tym obszarze jest takie wspieranie nauczycieli i innych profesjonalistów edukacyjnych, aby potrafili oni rozpoznawać etap rozwoju zjawiska i stosować adekwatne do tego etapu rozwiązania. W szczególności istotna jest tutaj umiejętność wczesnej diagnozy oraz działań w nowym zespole klasowym. Pomocne i warte rozpowszechnienia w tym zakresie są bezpłatne materiały (teksty i filmy szkoleniowe) dotyczące metod radzenia sobie z agresją rówieśniczą w szkole. Dostępne są one pod adresem internetowym: <http://www.robustproject.wsp.lodz.pl/> w zakładce Materiały (Pyżalski, J., Roland, E. (red.) (2011). *Bullying a specjalne potrzeby edukacyjne. Podręcznik metodyczny*. Łódź: Wyższa Szkoła Pedagogiczna w Łodzi.)

5. Zagrożenia i pozytywne światła wirtualnego

Podobnie jak wskazują to badania populacyjne wykorzystanie internetu jest powszechne wśród krakowskiej młodzieży. Warto zauważyć, że wiele wzorów korzystania z technologii informacyjno-komunikacyjnych (TIK) jest innych niż stereotypowo spostrzegane, czasami nawet przez rodziców, jak i nauczycieli. Prawie codziennie gra ponad połowa uczniów z gimnazjów oraz ¼ gimnazjalistek i 16% uczennic ze szkoły ponadgimnazjalnej.

Czas korzystania z internetu jest zbliżony do danych z badań populacyjnych. Należy tu pamiętać, że samo długotrwałe użytkowanie nie może być utożsamiane z uzależnieniem – jednak wśród około 1/5 uczniów korzystających z internetu 5 godzin lub więcej mogą być tacy, którzy przejawiają podobne problemy. Badania europejskie (np. EU-NET ADB) wskazują, iż bez względu na kraj takich uczniów jest kilka procent. Przyjęcie dodatkowo innych kryteriów wskazujących na ryzyko takich jak korzystanie z internetu w nocy i wykorzystywanie go na potrzeby poprawy nastroju pozwala na oszacowanie odsetka młodych ludzi zagrożonych uzależnieniem – dotyczy on co dziesiątego ucznia gimnazjum i około 8% uczniów szkoły ponadgimnazjalnej. **W związku z tym warto zarekomendować zajęcia, które dostarczą profesjonalistom pracującym z młodzieżą (głównie pedagogom szkolnym, psychologom, wychowawcą klas) profesjonalnej wiedzy o socjalizacyjnych i wychowawczych aspektach użytkowania nowych mediów.** Bardzo istotna jest jakość tych zajęć, tak, by zgodnie ze zdiagnozowaną sytuacją prowadzone one były w sposób wyważony prezentując zarówno szanse, jak i zagrożenia związane z wykorzystaniem technologii informacyjno-komunikacyjnych.

Pesymistyczny, skoncentrowany na ciemnej stronie wykorzystania mediów przestaje być efektywny. Z drugiej strony istotne są kompetencje w zakresie wczesnej diagnozy zachowań ryzykownych związanych z wykorzystaniem technologii informacyjno-komunikacyjnych.

Warto tutaj propagować wykorzystanie przez profesjonalistów nowoczesnych materiałów edukacyjnych przeznaczonych i dostosowanych dla różnych grup wiekowych uczniów przygotowanych i dystrybuowanych nieodpłatnie przez Fundację Dzieci Niczyje.

6 Aktywność fizyczna

Aktywność fizyczna krakowskich uczniów gimnazjum jest realizowana na stosunkowo wysokim poziomie – jeśli jako wskaźnik przyjmiemy codzienne uprawianie sportu. Połowa chłopców i prawie 1/3 dziewcząt z gimnazjum uprawia sport codziennie. Odsetki te są niższe w przypadku szkół ponadgimnazjalnych. Taki spadek to z jednej strony od dawna obserwowana przez socjologów zdrowia tendencja. Z drugiej zaś można jej przeciwdziałać propagując i wdrażając programy promocji zdrowia na różnych poziomach, tj:

- populacyjnym w postaci kampanii medialnych, spotkań ze sportowcami i dużych imprez sportowych np. biegowych czy turystycznym, w tym takich, które angażują wszystkie grupy wiekowe.
- stwarzaniu warunków do uprawiania sportów, także w atrakcyjnym alternatywnym wymiarze, np., parkour, kalenistyka, tory deskorolkowe

7. Zaangażowanie w działania prospołeczne

Warto zauważyć, iż wbrew obiegowym opiniom znaczna część młodych ludzi angażuje się w działania o charakterze wolontariatu. Odsetki te są wysokie – ale jak wskazano wyżej regularny wolontariat jest rzadki – zwykle prowadzony jest on jedynie kilka razy w roku. Jak już wskazano w ogólnych rekomendacjach warto wspierać jednostki i całe instytucje tak, by częściej angażowały się w takie prospołeczne działania.

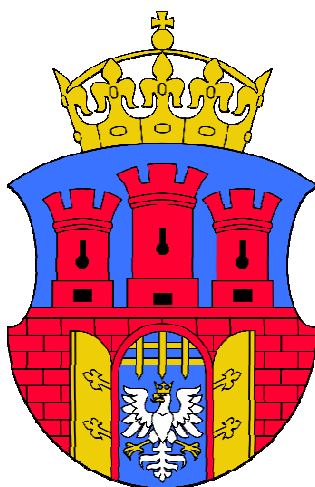
**Opracowanie: dr hab. Jacek Pyżalski,
profesor Uniwersytetu im. A. Mickiewicza w Poznaniu**

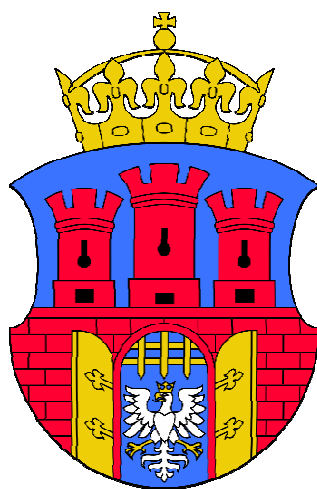

Suplement do raportu:

„Picie alkoholu i używanie narkotyków przez młodzież szkolną na terenie Krakowa”

1. Czynniki chroniące i czynniki ryzyka

1/S. Czynniki ryzyka i czynniki chroniące

W profilaktyce używania substancji psychoaktywnych ważną rolę odgrywają badania nad tzw. **czynnikami ryzyka**. Czynniki te to zmienne (warunki środowiskowe lub indywidualne), które wiążą się z wysokim prawdopodobieństwem występowania zachowań stanowiących zagrożenie dla prawidłowego rozwoju (Ostaszewski, 2003).

Używanie substancji to jeden z takich czynników. Badania nad czynnikami ryzyka koncentrują się na tym, co poprzedza inicjacje lub na tym, co jest związane z większym ryzykiem używania substancji i wysokim prawdopodobieństwem uzależnienia od nich. Jak pokazują badania czynników poprzedzających inicjację i związanych z tzw. piciem normatywnym, najsilniejsze czynniki to cechy najbliższego otoczenia oraz preferowany styl życia. Wśród nich należy wymienić:

- Przebywanie w towarzystwie kolegów, którzy piją alkohol lub używają innych substancji;
- Spotykane się z ofertami używania i doświadczanie presji w tym zakresie;
- Intencja dotycząca używania;
- Spostrzeganie u rówieśników postaw i zachowań aprobujących używanie substancji;
- Spostrzeganie u ważnych osób np. rodziców postaw aprobujących używanie substancji;
- Pozytywne oczekiwania co do bezpośrednich skutków działania substancji psychoaktywnych;
- Podatność na wpływy rówieśnicze.

W analizowanym badaniu uwzględniono niektóre z tych czynników (patrz dalsze rozdziały Suplementu). W profilaktyce używania substancji psychoaktywnych w ostatnich latach podkreśla się także ważną rolę tzw. czynników chroniących. Są to te właściwości środowiska lub jednostek, które wzmacniają ogólny potencjał zdrowotny człowieka. Wśród czynników tych wymienić należy (Garmezy, 1985):

- Czynniki indywidualne np. zrównoważony temperament
- Cechy środowiska rodzinnego np. wsparcie emocjonalne
- Cechy środowiska pozarodzinnego np. wsparcie ze strony innych osób i instytucji.

Jak pokazują prace Jessora i wsp. (1995) w sposób istotny przed rozwojem zachowań problemowych chroni m.in. Ustosunkowanie do szkoły i nauki szkolnej. Według Sheier'a czynnikiem chroniącym są także umiejętności osobiste i społeczne oraz kontrola własnego zachowania.

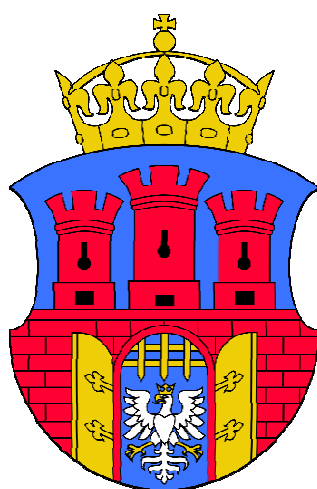
1/S. Czynniki ryzyka i czynniki chroniące

Badacze wymieniają także bliskie więzi z rodzicami oraz przestrzeganie powszechnie uznawanych norm i wartości, w tym zaangażowanie religijne (Hawkins 1992). Uwzględnienie w profilaktyce tzw. **czynników chroniących** wiąże się z pytaniem, czy można i w jakich warunkach poprzez wzmacnianie czynników chroniących osiągnąć pozytywne efekty prewencyjne. Programy akcentujące rolę wspomnianych czynników należą do nurtu wspierania pozytywnego rozwoju młodzieży. Oddziaływania podejmowane w tym nurcie to m.in.:

- Rozwój więzi
- Rozwój poczucia własnej skuteczności
- Rozwój duchowości
- Rozwój kompetencji społecznych, emocjonalnych i moralnych.

Profilaktyka zintegrowana zmierza do wzmacniania czynników chroniących. Dąży się w niej do tego, by działania koncentrujące się na danym zachowaniu problemowym kształtować tak, aby wspierać oddziaływania dotyczące innych zachowań problemowych (Grzelak, 2000). Na przykład, aby działania których celem jest zapobieganie sięganiu po substancje psychoaktywne wspierały także oddziaływania zmierzające do ograniczenia przemocy rówieśniczej. W analizowanym badaniu uwzględniono niektóre z wymienionych czynników chroniących np. wsparcie emocjonalne w środowisku rodzinnym (patrz dalsze rozdziały Suplementu).

2/S. Nasilenie używania substancji psychoaktywnych

2/S. Nasilenie używania substancji psychoaktywnych ost. 30 dni

		Jak często paliłeś papierosy w ciągu ost. 30 dni?	Ile razy zdarzyło Ci się pić jakiś napój alkoholowy w ciągu ost.30 dni?	Ile razy zdarzyło Ci się upić w ciągu ost. 30 dni?	Ile razy zdarzyło Ci się używać marihuany lub haszyszu (konopi) w ciągu ost. 30 dni?
Jak często paliłeś papierosy w ciągu ost. 30 dni?	Korelacja	1	,472	,305	,403
	Istotność (dwustronna)		,000	,000	,000
	N	2023	2020	2004	1978
Ile razy zdarzyło Ci się pić jakiś napój alkoholowy w ciągu ost.30 dni?	Korelacja	,472	1	,424	,339
	Istotność (dwustronna)	,000		,000	,000
	N	2020	2035	2017	1989
Ile razy zdarzyło Ci się upić w ciągu ost. 30 dni?	Korelacja	,305	,424	1	,264
	Istotność (dwustronna)	,000	,000		,000
	N	2004	2017	2017	1974
Ile razy zdarzyło Ci się używać marihuany lub haszyszu (konopi) w ciągu ost. 30 dni?	Korelacja	,403	,339	,264	1
	Istotność (dwustronna)	,000	,000	,000	
	N	1978	1989	1974	1990

Tabela 1/S : Macierz korelacji pomiędzy zmiennymi: częstotliwość używania substancji w ost. 30 dniach– klasy 3 G i 2 PG. Korelacje istotne na poziomie: 0,01 zaznaczono kolorem czerwonym.

2/S. Nasilenie używania substancji psychoaktywnych - ost. 30 dni

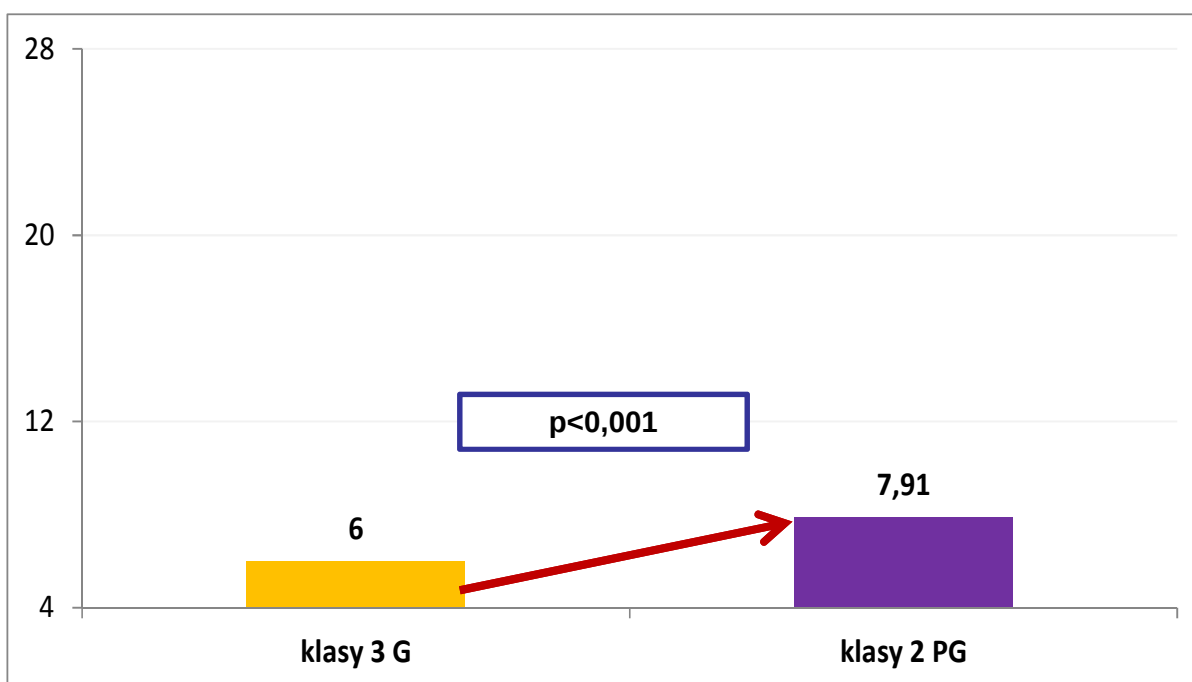
Biorąc pod uwagę zależności przedstawione w tabeli korelacji 1/S, utworzono zmienną: **Nasilenie używania substancji psychoaktywnych** – sumując punkty wyliczone na podstawie odpowiedzi na pytania ankiety dotyczące:

- Picia alkoholu (w ostatnich 30 dniach)
- Upijania się (w ostatnich 30 dniach)
- Palenia papierosów (w ostatnich 30 dniach) oraz
- Używania marihuany/haszyszu (w ostatnich 30 dniach).

Zmienna może przyjmować wartości od 4-28.

Średnia wartość zmiennej w klasach III G wynosi: $M=6,00$ $SD= 3,04$; w klasach II PG: $M=7,91$; $SD= 3,49$.

Nasilenie używania substancji psychoaktywnych – ost.30 dni.

Wykres 1/S : Nasilenie używania substancji w badanych rocznikach- wartości średnich

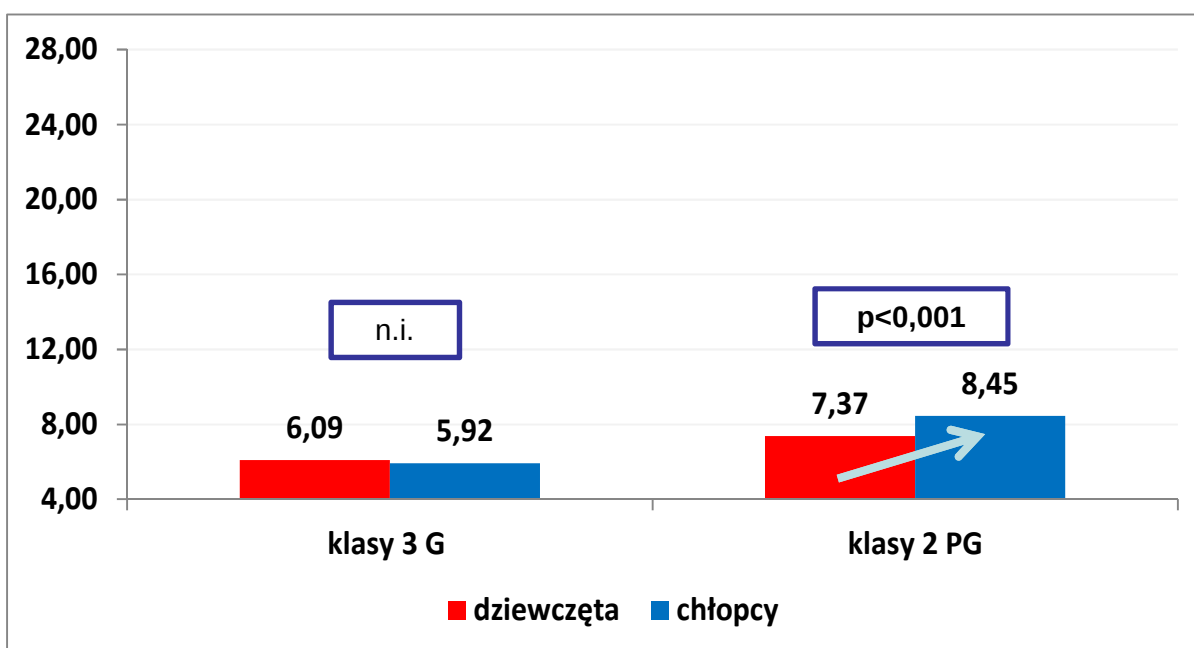
2/S. Nasilenie używania substancji psychoaktywnych a płeć badanych.

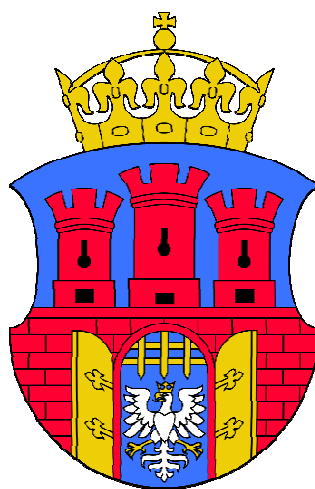
Analizowano związek pomiędzy wiekiem badanych a zmienną: „Nasilenie używania substancji psychoaktywnych”. Pod względem nasilenia używania substancji badane roczniki istotnie różniły się między sobą. **W klasach 3 gimnazjum odnotowano niższe nasilenie doświadczeń z używaniem substancji niż w klasach drugich szkół ponadgimnazjalnych.**

Analizie poddano także związek pomiędzy zmienną: **Nasilenie używania substancji a płcią badanych**, w obu frakcjach wiekowych. Jak pokazuje wykres 2/S, w **klasach młodszych nie odnotowano istotnej różnicy pomiędzy chłopcami i dziewczętami** pod względem nasilenia używania substancji. Natomiast w klasach 2 PG było ono wyższe w grupie **chłopców**.

Nasilenie używania substancji psychoaktywnych wśród chłopców i dziewcząt– ost.30 dni

Wykres 2/S: Nasilenie używania substancji -wartości średnich- porównanie wyników w podziale na płeć.

3/S. Relacje z rodzicami a używanie substancji

3/S. Relacje z rodzicami

Większość badanych uczniów jest zadowolona z kontaktów ze swoimi rodzicami, zwłaszcza z matkami. Po zagregowaniu odpowiedzi „bardzo zadowolony” i „zadowolony” w klasach trzecich gimnazjum zadowolonych ze swoich stosunków z mamą było ponad 76% badanych, zaledwie 6,1% osób wyraziło przeciwną opinię. W klasach drugich szkół ponadgimnazjalnych osoby zadowolone z relacji z matką stanowiły ponad 78,5% badanych, niezadowolone- 6,7% (w obliczeniach pominięto badanych, którzy stwierdzili że nie mają matki).

Odsetki badanych, którzy wyrazili zadowolenie z relacji z ojcem były w obu frakcjach wiekowych istotnie niższe i wynosiły odpowiednio: 63,9% i 67,5%. Wyższe były natomiast odsetki badanych wyrażających niezadowolenie: 13,4% i 12,8%.

Sytuacja rodzinna badanych

W kwestionariuszu poproszono respondentów o ustosunkowanie się do kilku stwierdzeń i zaznaczenie, w jakim stopniu są one prawdziwe - z ich punktu widzenia.

Sformułowania te brzmiały:

- „moi rodzice określili ścisłe zasady, co mogę robić w domu”,
- „moi rodzice określili ścisłe zasady, co mogę robić poza domem”,
- „moi rodzice wiedzą, z kim spędzam wieczory”,
- „moi rodzice wiedzą, gdzie spędzam wieczory”,
- „mogę łatwo otrzymać ciepło i opiekę od matki lub ojca”,
- „mogę łatwo otrzymać wsparcie emocjonalne od matki lub ojca”,
- „mogę łatwo pożyczyć pieniądze od matki lub ojca”,
- „mogę łatwo dostać w podarunku pieniądze od matki lub ojca”.

W klasach trzecich gimnazjum o tym, że rodzice określili ścisłe zasady dotyczące zachowania w domu było przekonanych 28,5% badanych, a w klasach drugich szkół ponadgimnazjalnych 25,4%.

Fakt, że rodzice określili ścisłe zasady dotyczące tego, co wolno robić badanym poza domem, zadeklarowało 23,1% uczniów klas trzecich i 21% uczniów klas drugich. Aż 43,9% szesnastolatków stwierdziło, że ich rodzice nie określili zasad dotyczących ich zachowania albo rzadko to robią, a ponad 53,4%, że brak takich zasad dotyczących zachowania poza domem. Około 16,2% trzecioklasistów stwierdziło, że ich rodzice rzadko albo nigdy nie wiedzą, z kim badani spędzają wieczory.

3/S. Relacje z rodzicami

Na ile jesteś zadowolony ze swoich stosunków z:	bardzo zadowolony	zadowolony	średnio	niezadowolony	bardzo niezadowolony
z matką	40,4%	36,4%	17,1%	3,6%	2,5%
z ojcem	30,9%	33,0%	22,7%	8,0%	5,4%

Tabela 2/S: Zadowolenie z relacji z rodzicami – klasy 3 G

Na ile jesteś zadowolony ze swoich stosunków z:	bardzo zadowolony	zadowolony	średnio	niezadowolony	bardzo niezadowolony
z matką	39,2%	39,3%	14,8%	5,3%	1,4%
z ojcem	29,0%	38,5%	19,7%	8,4%	4,4%

Tabela 3/S: Zadowolenie z relacji z rodzicami – klasy 2 PG

Wyrażna większość badanych deklaruje, że może często lub prawie zawsze liczyć na wsparcie swoich rodziców w różnych wymiarach, zarówno emocjonalnym, jak i finansowym.

Odsetek trzecioklasistów, którzy przyznali, że mogą prawie zawsze otrzymać ciepło i opiekę od matki lub ojca wynosił 82,5%, a drugoklasistów- 80,8%. Przeciwnego zdania był mniej więcej co czternasty badany w klasie 3 gimnazjum i co dwunasty w klasie 2 PG.

Na wsparcie emocjonalne ze strony rodziców może liczyć, zgodnie z deklaracjami, prawie zawsze 76,7% szesnastolatków i 73,4% uczniów klas 2 PG.

64,6% uczniów młodszych i 66,3% starszych może prawie zawsze liczyć na wsparcie finansowe rodziców (pożyczenie pieniędzy).

3/S. Relacje z rodzicami oraz sytuacja rodzinna badanych

Klasy III gimnazjum

	często lub prawie zawsze	czasami	rzadko lub prawie nigdy
moi rodzice określili zasady, co ja mogę robić w domu	28,5%	27,6%	43,9%
moi rodzice określili zasady, co ja mogę robić poza domem	23,1%	23,5%	53,4%
moi rodzice wiedzą, z kim spędzam wieczory	70,1%	15,7%	14,2%
moi rodzice wiedzą, gdzie ja spędzam wieczory	72,9%	14,9%	12,2%
mogę łatwo otrzymać ciepło i opiekę od matki lub ojca	82,5%	10,4%	7,1%
mogę łatwo otrzymać wsparcie emocjonalne od matki i ojca	76,7%	12,3%	11,0%
mogę łatwo pożyczyć pieniądze od matki lub ojca	64,6%	22,3%	13,1%
mogę łatwo otrzymać w podarunku pieniędzy od matki lub ojca	52,8%	26,3%	20,9%

Tabela 4/S: Kontrola, wsparcie i zasady panujące w domu-- klasy 3 G.

3/S. Relacje z rodzicami oraz sytuacja

Klasy II ponadgimnazjalne

	często lub prawie zawsze	czasami	rzadko lub prawie nigdy
moi rodzice określili zasady, co ja mogę robić w domu	25,4%	30,4%	44,2%
moi rodzice określili zasady, co ja mogę robić poza domem	21,0%	24,3%	54,7%
moi rodzice wiedzą, z kim spędzam wieczory	70,6%	16,3%	13,1%
moi rodzice wiedzą, gdzie ja spędzam wieczory	72,6%	16,4%	11,0%
mogę łatwo otrzymać ciepło i opiekę od matki lub ojca	77,8%	13,7%	8,5%
mogę łatwo otrzymać wsparcie emocjonalne od matki i ojca	73,4%	14,4%	12,2%
mogę łatwo pożyczyć pieniądze od matki lub ojca	67,0%	21,0%	12,0%
mogę łatwo otrzymać w podarunku pieniędzy od matki lub ojca	54,5%	27,8%	17,7%

Tabela 5/S: Kontrola, wsparcie i zasady panujące w domu-- klasy 2 PG.

3.1/S. Wsparcie i kontrola ze strony

Aby określić wewnętrzną strukturę skali składającej się z częstotliwości doświadczania wsparcia i kontroli ze strony rodziców, została wykonana eksploracyjna analiza czynnikowa metodą głównych składowych.

Do określenia liczby składowych użyto kryterium osypiska, na podstawie którego ustalono, że należy wyodrębnić trzy czynniki. Wyjaśniają one ponad 76% wariancji wyników.

Po wykonaniu analizy rotacją czynników metodą Varimax stwierdzono, że:

Pierwszy czynnik silnie ładuje pytania o zasady panujące w domu:

- funkcjonowanie w domu zasad dotyczących zachowania nastolatka w domu
- funkcjonowanie w domu zasad dotyczących zachowania nastolatka poza domem

Czynnik drugi ładuje pytania o kontrolę rodzicielską:

- wiedzę na temat miejsc, gdzie nastolatek spędza wieczory
- wiedzę na temat osób, z którymi nastolatek spędza wieczory

Czynnik trzeci silnie ładuje pytania o poczucie wsparcia ze strony rodziców:

- wsparcie emocjonalne
- ciepło i opieka ze strony rodziców
- wsparcie finansowe ze strony rodziców

Wskaźniki zmiennych o nazwach:

- przekonanie o funkcjonowaniu zasad w domu
- poczucie kontroli ze strony rodziców
- poczucie wsparcia ze strony rodziców
- zostały przygotowane za pomocą metody regresyjnej uwzględniającej ładunki czynnikowe poszczególnych pytań w każdym czynniku.

3.1/S. Wsparcie i kontrola ze strony rodziców a nasilenie używania substancji

W dalszej kolejności analizowano związek pomiędzy utworzonymi zmiennymi a nasileniem używania substancji psychoaktywnych wśród uczniów (ost.30 dni). Jak pokazują poniższe tabele, w badaniu nie odnotowano istotnej korelacji pomiędzy przekonaniem o istnieniu w domu ściśle określonych zasad dotyczących zachowania nastolatka a zaobserwowanym u niego nasileniem używania substancji psychoaktywnych w przypadku starszych badanych. Taką ujemną korelację odnotowano natomiast w klasach 3 G. Oznacza to, że w odczuciach tych uczniów, im silniejsze przekonanie o istnieniu zasad, tym mniejsze nasilenie używania substancji. Analizy wskazują, że odnotowano istotną ujemną zależność zarówno w młodszym jak i starszym roczniku, pomiędzy zmiennymi: poczucie kontroli ze strony rodziców i nasilenie używania substancji. Im silniejsze poczucie kontroli ze strony rodziców, tym mniejsze nasilenie używania substancji wśród uczniów.

			Przekonanie o istnieniu zasad obowiązujących w domu	Nasilenie używania substancji
KLASA 3 G	Przekonanie o istnieniu zasad obowiązujących w domu	Korelacja Pearsona	1	-,067
		Istotność (dwustronna)		,045
		N	911	879
	Nasilenie używania substancji	Korelacja Pearsona	-,067	1
		Istotność (dwustronna)	,045	
		N	879	909
KLASA 2 PG	Przekonanie o istnieniu zasad obowiązujących w domu	Korelacja Pearsona	1	,060
		Istotność (dwustronna)		,055
		N	1057	1025
	Nasilenie używania substancji	Korelacja Pearsona	,060	1
		Istotność (dwustronna)	,055	
		N	1025	1055

Tabela 6/S: Macierz korelacji- przekonanie o istnieniu zasad obowiązujących w domu a nasilenie używania substancji - klasy 3 G i 2 PG.

3.1/S. Wsparcie i kontrola ze strony rodziców a nasilenie używania substancji

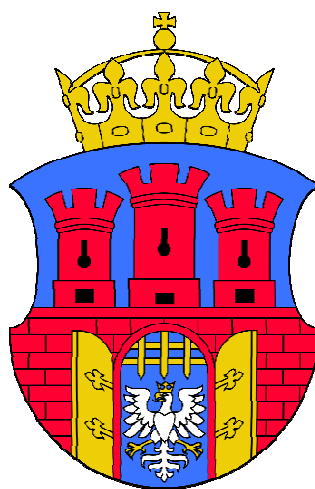
W badaniu nie odnotowano istotnego związku pomiędzy poczuciem wsparcia ze strony rodziców a nasileniem używania substancji przez uczniów.

KLASA			Poczucie kontroli rodzicielskiej	Nasilenie używania substancji
KLASA 3 G	Poczucie kontroli rodzicielskiej	Korelacja Pearsona	1	-,225
		Istotność (dwustronna)		,000
		N	911	879
	Nasilenie używania substancji	Korelacja Pearsona	-,225	1
		Istotność (dwustronna)	,000	
		N	879	909
KLASA 2 PG	Poczucie kontroli rodzicielskiej	Korelacja Pearsona	1	-,189
		Istotność (dwustronna)		,000
		N	1057	1025
	Nasilenie używania substancji	Korelacja Pearsona	-,189	1
		Istotność (dwustronna)	,000	
		N	1025	1055

Tabela 7/S: Macierz korelacji- poczucie kontroli a nasilenie używania substancji - klasy 3 G i 2 PG. Korelacje istotne na poziomie 0,01.

			Poczucie wsparcia ze strony rodziców	Nasilenie używania substancji
klasa 3 G	Poczucie wsparcia ze strony rodziców	Korelacja Pearsona	1	-,022
		Istotność (dwustronna)		,517
		N	911	879
	Nasilenie używania substancji	Korelacja Pearsona	-,022	1
		Istotność (dwustronna)	,517	
		N	879	909
klasa 2 PG	Poczucie wsparcia ze strony rodziców	Korelacja Pearsona	1	,027
		Istotność (dwustronna)		,395
		N	1057	1025
	Nasilenie używania substancji	Korelacja Pearsona	,027	1
		Istotność (dwustronna)	,395	
		N	1025	1055

Tabela 8/S: Macierz korelacji - poczucie wsparcia ze strony rodziców a nasilenie używania substancji - klasy 3 G i 2 PG.

4/S. Relacje z przyjaciółmi a używanie substancji

4.1/S. Relacje z przyjaciółmi a nasilenie używania substancji

Zdecydowana większość badanych, niezależnie od płci i wieku, deklaruje, że jest zadowolona z relacji ze swoimi przyjaciółmi. W przypadku uczniów trzecich klas gimnazjum zadowolonych lub bardzo zadowolonych z relacji z przyjaciółmi było 85,9% uczniów, w klasach II PG - 85,6%. Odsetki uczniów niezadowolonych lub bardzo niezadowolonych z relacji z przyjaciółmi były stosunkowo niskie i wynosi odpowiednio: 3% i 3,6%. **W badaniu odnotowano ujemną korelację pomiędzy stopniem zadowolenia z relacji z przyjaciółmi a nasileniem używania substancji psychoaktywnych, co oznacza, że im większe zadowolenie z tych relacji tym mniejsze nasilenie używania substancji wśród uczniów.**

Na ile jesteś zadowolony ze swoich stosunków z przyjaciółmi?	bardzo zadowolony	zadowolony	średnio	niezadowolony	bardzo niezadowolony
klasy III G	43,6%	42,3%	11,1%	2,5%	0,5%
klasy II PG	42,4%	43,2%	10,8%	2,6%	1,0%

Tabela 9/S: Zadowolenie z relacji z przyjaciółmi- klasy 3 G i 2PG.

			Na ile jesteś zadowolony ze stosunków z przyjaciółmi ?	Nasilenie używania substancji
KLASA 3 G	Na ile jesteś zadowolony ze stosunków z przyjaciółmi ?	Korelacja Pearsona	1	-,100
		Istotność (dwustronna)		,003
		N	912	884
	Nasilenie używania substancji	Korelacja Pearsona	-,100	1
		Istotność (dwustronna)	,003	
		N	884	909
KLASA 2 PG	Na ile jesteś zadowolony ze stosunków z przyjaciółmi ?	Korelacja Pearsona	1	-,160
		Istotność (dwustronna)		,000
		N	1080	1040
	Nasilenie używania substancji	Korelacja Pearsona	-,160	1
		Istotność (dwustronna)	,000	
		N	1040	1055

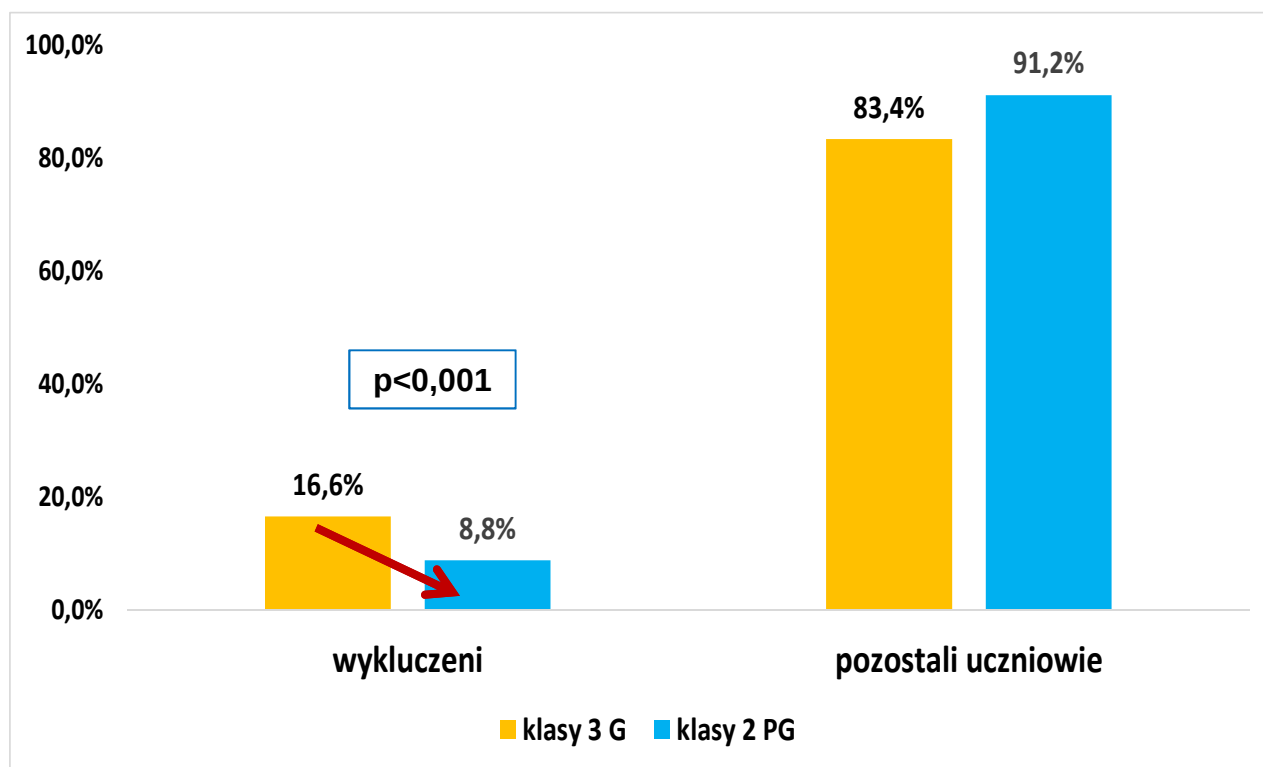
Tabela 10/S: Zadowolenie z relacji z przyjaciółmi a nasilenie używania substancji - klasy 3 G i 2 PG. Korelacja istotna na poziomie 0,01.

4.2/S. Wykluczenie rówieśnicze a nasilenie

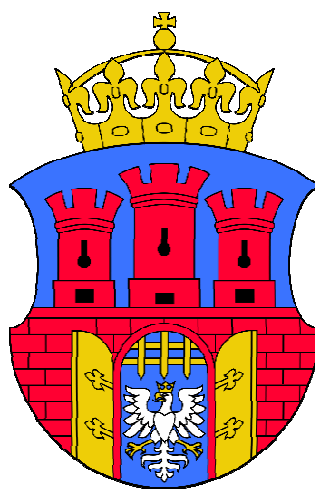

W badaniu uczniom zadano 4 pytania dotyczące stosunku do nich innych osób z klasy, w której się uczą. Na podstawie odpowiedzi na powyższe pytania (o lekceważenie, wyśmiewanie, unikanie, sprawianie przykrości) wyodrębniono grupę badanych, którzy mogą być zagrożeni wykluczeniem ze strony rówieśników. **Zaliczono do niej respondentów, którzy udzieli twierdzącej odpowiedzi („zdecydowanie tak” lub „raczej tak”) na co najmniej dwa spośród czterech ww. pytań.**

Tak zagregowane dane pokazują, iż w klasach trzecich gimnazjum odnotowano istotnie wyższy odsetek osób mających poczucie wykluczenia – 16,6% niż w starszym badanym roczniku - 8,8%. W badaniu odnotowano istotną różnicę pomiędzy tymi odsetkami, co oznacza, że uczniowie w klasach 3 G mieli istotnie częściej poczucie wykluczenia niż uczniowie starsi.

Wykres 3/S: Odsetki uczniów mających poczucie wykluczenia rówieśniczego-klasy III G i II PG.

4/S. Przyzwolenie rodziców na używanie substancji

4.1/S. Przyzwolenie rodziców a używanie substancji

W badaniu stwierdzono związek pomiędzy przekonaniem uczniów o przyzwoleniu rodziców na sięganie po niektóre substancje a częstotliwością ich używania.

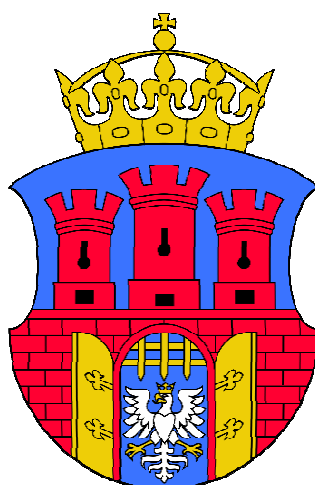
W trzecich klasach gimnazjum wśród uczniów, którzy byli przekonani, że ich ojcowie wyraziłyby zgodę na upijanie się, 66,4% % stanowili ci, którzy w okresie ostatniego miesiąca pili alkohol w ost. 30 dniach. Wśród osób przekonanych, że ich ojcowie nie wyraziliby zgody na upijanie upiło się w tym czasie 46,2%.

W grupie uczniów przekonanych, że ich matki zaaprobowalyby sięgnięcie po marihuanę odsetek uczniów, którzy używali jej w ciągu ost. miesiąca był wyższy (63%) niż wśród osób przekonanych, że matka nie zgodziłaby się na używanie tego środka (9,1%). Wyższe były także istotnie odsetki pijących i upijających się.

33,5% uczniów klas III G przekonanych, że ich ojcowie zgodziliby się na używanie marihuany używało jej w ciągu ost. miesiąca, w grupie przekonanej o braku takiej zgody- 9,2%.

Wśród uczniów gimnazjum przekonanych, że ich ojciec zgodziłby się na palenie odsetek palących w ost. miesiącu wynosił 41,8%. W grupie osób przekonanych o braku zgody ojca na palenie odsetek palących wynosił 22,3%.

Wyniki wskazują więc na wyraźny związek pomiędzy przyzwoleniem rodziców na używanie substancji psychoaktywnych a sięganiem po nie przez młodzież.

5/S. Ocena rozpowszechnienie używania substancji wśród przyjaciół a nasilenie używania substancji

6.1/S. Ocena rozpowszechnienia używania substancji wśród przyjaciół a nasilenie używania wśród uczniów

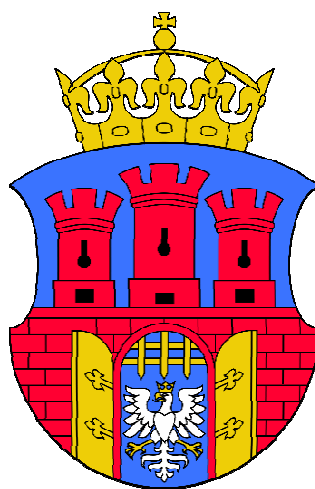
W trakcie analiz odnotowano, że wskaźnik sumaryczny ze skal dotyczących oceny rozpowszechnienia używania substancji wśród przyjaciół stanowi dobrą, samodzielną skalę. Utworzono więc zmienną pn. Ocena rozpowszechnienia używania substancji wśród przyjaciół, sumując punkty wyliczone na podstawie odpowiedzi na odpowiednie pytania ankiety. Współczynnik Alfa Cronbacha dla tak utworzonej skali wynosi 0,822. Zmienna może przyjmować wartości od 7-35.

W badaniu (co pokazuje tabela) odnotowano pozytywną korelację pomiędzy wspomnianą zmienną a nasileniem używania substancji. Było ono wyższe u osób przekonanych, że większość ich znajomych/przyjaciół sięga po alkohol, papierosy i narkotyki.

			Rozpowszechnienie używania substancji wśród przyjaciół	Nasilenie używania substancji
KLASA 3 G	Rozpowszechnienie używania substancji wśród przyjaciół	Korelacja Pearsona	1	,387
		Istotność (dwustronna)		,000
		N	924	892
	Nasilenie używania substancji	Korelacja Pearsona	,387	1
		Istotność (dwustronna)	,000	
		N	892	909
KLASA 2 PG	Rozpowszechnienie używania substancji wśród przyjaciół	Korelacja Pearsona	1	,362
		Istotność (dwustronna)		,000
		N	1068	1029
	Nasilenie używania substancji	Korelacja Pearsona	,362	1
		Istotność (dwustronna)	,000	
		N	1029	1055

Tabela 5/S: Ocena rozpowszechnienia używania substancji przez przyjaciół a nasilenie używania substancji - klasy III G i II PG. Korelacja istotna na poziomie 0,01.

6/S. Używanie substancji w grupie sprawców przemocy

7.1/S. Nasilenie doświadczeń związanych ze stosowaniem przemocy a nasilenie używania substancji psychoaktywnych

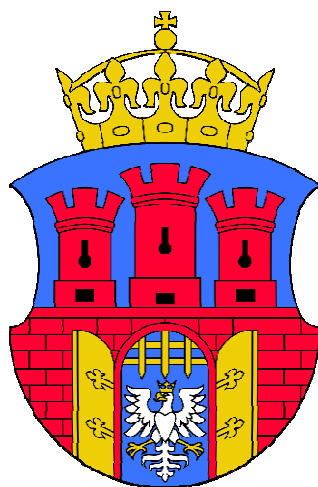

W badaniu utworzono więc zmienną pn. Nasileniem doświadczeń związanych ze stosowaniem przemocy, sumując punkty wyliczone na podstawie odpowiedzi na odpowiednie pytania ankiety. Współczynnik Alfa Cronbacha dla tak utworzonej skali wynosi 0,824. Zmienna może przyjmować wartości od 8-56.

Odnotowano pozytywną korelację pomiędzy zmienną: Nasilenie doświadczeń związanych ze stosowaniem przemocy i zmienną: nasilenie używania substancji. Oznacza to, że im większa częstotliwość stosowania przemocy wśród badanych, tym wyższe jest nasilenie używania przez z nich substancji.

KLASA			Nasilenie doświadczeń bycia sprawcą przemocy	Nasilenie używania substancji wśród badanych
KLASA 3 G	Nasilenie doświadczeń bycia sprawcą przemocy	Korelacja	1	,288
		Istotność (dwustronna)		,000
		N	929	898
	Nasilenie używania substancji wśród badanych	Korelacja Pearsona	,288	1
		Istotność (dwustronna)	,000	
		N	898	909
KLASA 2 PG	Nasilenie doświadczeń bycia sprawcą przemocy	Korelacja Pearsona	1	,307
		Istotność (dwustronna)		,000
		N	1084	1047
	Nasilenie używania substancji wśród badanych	Korelacja	,307	1
		Istotność (dwustronna)	,000	
		N	1047	1055

Tabela 6/S: Nasilenie doświadczeń związanych ze stosowaniem przemocy a nasilenie używania substancji - klasy 3 G i 2 PG. Korelacja istotna na poziomie 0,01.

7/S. Oczekiwania dotyczące picia alkoholu i używania marihuany a częstotliwość sięgania po alkohol i marihuanę

8.1/S. Nasilenie pozytywnych oczekiwań związanych z używaniem marihuany/haszyszu a częstotliwość używania tego środka

W badaniu odnotowano istotną dodatnią korelację pomiędzy nasileniem pozytywnych oczekiwań związanych z używaniem marihuany/haszyszu a częstotliwością sięgania po ten środek w ciągu ostatniego roku. (Oznacza to, że im większe pozytywne oczekiwania dotyczące efektów sięgania po marihuanę, tym większa częstotliwość używania tej substancji).

Zanotowano także istotną dodatnią korelację pomiędzy nasileniem pozytywnych oczekiwań związanych z piciem alkoholu a częstotliwością picia w ciągu ost. 30 dni (także upijania się w tym okresie).

			Nasilenie pozytywnych oczekiwań związanych z używaniem marihuany	Ile razy zdarzyło Ci się używać marihuany lub haszyszu (konopi) w ciągu ost. 12 mies?
KLASA 3 G	Nasilenie pozytywnych oczekiwań związanych z używaniem marihuany	Korelacja Pearsona	1	,141
		Istotność (dwustronna)		,000
		N	884	864
	Ile razy zdarzyło Ci się używać marihuany lub haszyszu (konopi) w ciągu ost. 12 mies?	Korelacja Pearsona	,141	1
		Istotność (dwustronna)	,000	
		N	864	919
KLASA 2 PG	Nasilenie pozytywnych oczekiwań związanych z używaniem marihuany	Korelacja Pearsona	1	,227
		Istotność (dwustronna)		,000
		N	1020	998
	Ile razy zdarzyło Ci się używać marihuany lub haszyszu (konopi) w ciągu ost. 12 mies?	Korelacja Pearsona	,227	1
		Istotność (dwustronna)	,000	
		N	998	1071

Tabela 7/S: Nasilenie pozytywnych oczekiwań związanych z używaniem marihuany/haszyszu a częstotliwość używania tej substancji - klasy III G i II PG. Korelacja istotna na poziomie 0,01.